

DATAHUONE-RAPORTTI 4/2024

Itäisen ja pohjoisen Suomen aluetaloudellinen kehitys

Juho Alasalmi

Max Toikka

Annakaisa Ritala

DATAHUONE-RAPORTTI 4/2024

Itäisen ja pohjoisen Suomen aluetaloudellinen kehitys

Juho Alasalmi

Max Toikka

Annakaisa Ritala

DATAHUONE-RAPORTTI 4/2024

Lisätiedot:

Juho Alasalmi

erikoistutkija

VATT Datahuone

juho.alasalmi@vatt.fi

DATAHUONE

Datahuone on VATT:n itsenäinen yksikkö, joka tukee tietopohjaista päätöksentekoa. Datahuone tuottaa ajantasaisia rekisteriaineistoja hyödyntäviä selvityksiä päätöksenteon tueksi ja poliittisten ratkaisujen vaikutusten arvioimiseksi. Datahuone toimii kiinteässä yhteistyössä Tilastokeskuksen ja Taloustieteen keskus Helsinki GSE:n kanssa.

Valtion taloudellinen tutkimuskeskus
VATT Institute for Economic Research
Arkadiankatu 7, 00100 Helsinki, Finland

Itäisen ja pohjoisen Suomen aluetaloudellinen kehitys

Datahuone-raportti 4/2024 (17.12.2024)

Julkaisija: Valtion taloudellinen tutkimuskeskus VATT

Teemat: Koulutus ja työmarkkinat

Asiasanat: aluetalous, väestönkehitys, työmarkkinat, Venäjän hyökkäys Ukrainaan 2022

Tiivistelmä

Tässä selvityksessä tarkastellaan itäisen ja pohjoisen Suomen aluetaloudellista kehitystä verraten sitä muuhun Suomeen. Selvitys toimii tukena valtioneuvoston asettamien Pohjoisen ja Itäisen Suomen ohjelmien valmisteluryhmien työlle. Pääasiallinen tavoite on tarkastella alueellista kehitystä sen jälkeen, kun Venäjä hyökkäsi Ukrainaan helmikuussa 2022. Tarkasteluissa huomioidaan kuitenkin myös Venäjän hyökkäystä edeltäneitä talouden shokkeja sekä pitkän aikavälin trendejä.

Itäisen ja pohjoisen Suomen ohjelma-alueiden taloudellisen toiminnan taso on ollut pitkään muuta maata heikompi. Ohjelma-alueilla on matalampi työllisyysaste, korkeampi työttömyysaste, matalammat keskimääräiset tulot, enemmän työkyvyttömyyttä ja vähemmän työpaikkoja asukasta kohti kuin muualla maassa. Ohjelma-alueiden ero muuhun maahan ei kuitenkaan ole suuri, kun vertailusta jätetään pois Uusimaa, joka on taloudelliselta toiminnaltaan Suomessa hyvin poikkeuksellinen alue. Vaikka ohjelma-alueet suoriutuvat monella taloudellisesti muuta maata heikommin, on niiden kehitys ollut joillain mittareilla samankaltaista tai jopa suotuisampaa kuin muualla Suomessa, eli ohjelma-alueet ovat joiltain osin kuroneet kiinni takamatkaansa.

Taloustilanne on heikentynyt kaikkialla Suomessa Venäjän hyökkäyssodan alkamisen jälkeen. Lomautusten, konkurssien ja lopettaneiden yritysten määrä on kasvanut, työttömyys on lisääntynyt, työllisyysaste on supistunut, ja avoimien työpaikkojen määrä on vähentynyt. Itäisen ja pohjoisen Suomen ohjelma-alueiden kehitys ei näytä joitain rajattuja toimialoja ja maakuntia lukuun ottamatta poikenneen muiden alueiden kehityksestä Venäjän hyökkäyssodan alkamisen jälkeen. Itäisellä ohjelma-alueella työntekijöiden lukumäärä on kehittynyt viime aikoina muuta maata heikommin kaikilla toimialoilla, jopa julkisella sektorilla. Koska kehitys koskee kaikkia toimialoja ja alkoi jo ennen Venäjän hyökkäyssotaa, ei voida sulkea pois mahdollisuutta, että kyseessä on pitkän aikavälin väestöllisen ja rakenteellisen trendin jatkuminen. Muusta maasta ja pitkän ajan trendistä poikkeavaa heikkoa kehitystä havaitaan kuitenkin erityisesti Kaakkois-Suomen matkailualalla ja vähittäiskaupassa.

Itäisellä ohjelma-alueella väkiluku vähenee voimakkaasti, koska kuolevia on enemmän kuin syntyviä. Muuttoliikkeestä johtuva väestönmuutos on sen sijaan lähellä nollaa. Pohjoisella ohjelma-alueella muuhun maahan verrattuna korkea syntyvyys on kannatellut väestönkehitystä, mutta sielläkin luonnollinen väestönmuutos on kääntynyt negatiiviseksi. Suomessa väestön väheneminen koskee useimpia alueita, ja väkimäärä kasvaa lähinnä suurissa kaupungeissa ja niiden ympäryskunnissa. Luonnollinen väestönmuutos on painunut huomattavan negatiiviseksi koko maassa, ja ikääntyneiden osuus väestöstä kasvaa. Väkiluvun väheneminen supistaa sekä työvoiman kysyntää että tarjontaa. Väestönkehityksen takia erilaiset taloudellisen toiminnan mittarit voivat antaa toisistaan poikkeavan kuvan. Esimerkiksi itäisessä Suomessa työllisyysaste on viimeisen kymmenen vuoden aikana kasvanut voimakkaasti, vaikka työllisten määrä on vähentynyt.

Regionalekonomisk utveckling i östra och norra Finland

Datarum-rapport 4/2024 (17.12.2024)

Publicerad av: Statens ekonomiska forskningscentral VATT

Forskningsområden: Utbildning och arbetsmarknad

Nyckelord: regionekonomi, befolkningsutveckling, arbetsmarknad, Rysslands invasion av Ukraina 2022

Sammanfattning

I denna rapport undersöks den regionalekonomiska utvecklingen i östra och norra Finland i jämförelse med övriga landet. Utredningen stöder arbetet i de beredningsgrupper som regeringen tillsatt för programmen för norra och östra Finland. Huvudsyftet är att undersöka den regionalekonomiska utvecklingen efter Rysslands invasion av Ukraina, som skedde i februari 2022. Analyser tar också hänsyn till ekonomiska chocker och långsiktiga trender som inträffade före den ryska invasionen.

Den nivå på ekonomisk aktivitet i de östra och norra programregionerna har länge varit lägre än i resten av landet. Programregionerna har lägre sysselsättningsgrad, högre arbetslöshet, lägre genomsnittsinkomster, mer arbetsoförmåga och färre arbetsplatser per invånare än i övriga Finland. Skillnaden mellan programregionerna och resten av landet är dock inte stor om man utelämnar Nyland, som är en mycket exceptionell region i Finland när det gäller ekonomisk aktivitet. Även om många ekonomiska indikatorer visar att programregionerna är på efterkälken jämfört med övriga landet, visar vissa indikatorer liknande eller till och med bättre utveckling, vilket betyder att programregionerna har delvis minskat existerande skillnaden.

Den ekonomiska konjunkturen har försämrats i hela Finland sedan Rysslands invasion av Ukraina. Antalet permitteringar, konkurser och nedlagda företag har ökat, arbetslösheten har stigit, sysselsättningsgraden har sjunkit och antalet lediga arbetsplatser har minskat. Med undantag av vissa branscher och regioner har utvecklingen i östra och norra Finland inte avvikit från andra regioner sedan krigets början. Under senaste tid har antalet anställda i den östra programregionen utvecklats sämre än i övriga landet inom alla sektorer, även inom den offentliga sektorn. Eftersom denna trend gäller alla sektorer och började redan före det ryska angreppskriget, är det möjligt att utvecklingen är i huvudsak en fortsättning på en långsiktig demografisk och strukturell trend. Inom turism- och detaljhandelssektorerna i sydöstra Finland observeras dock en svag utveckling, som skiljer sig från resten av landet och från den långsiktiga trenden.

Befolkningen minskar kraftigt i den östra programregionen eftersom fler människor dör än föds. Å andra sidan är befolkningsförändringen på grund av migration nära noll. I den norra programregionen har det höga födelsetalet jämfört med resten av landet bidragit till befolkningstillväxt, men även där har den naturliga befolkningsförändringen blivit negativ. Befolkningen minskar i de flesta av de finska regionerna, och befolkningstillväxten sker främst i och omkring storstäderna. Den naturliga befolkningsförändringen har blivit markant negativ i hela landet och andelen äldre personer av befolkningen ökar. Befolkningsminskning bidrar till lägre efterfrågan på och utbudet av arbetskraft. På grund av befolkningsutveckling beror intrycket av det regionalekonomiska läget på utvalda indikatorer. Till exempel i östra Finland har sysselsättningsgraden ökat kraftigt under det senaste decenniet, trots att antalet sysselsatta har minskat.

Regional economic development in Eastern and Northern Finland

Data Room Report 4/2024 (17.12.2024)

Publisher: VATT Institute for Economic Research

Research Areas: Education and labor markets

Keywords: regional economy, demographic change, labor markets, 2022 Russian invasion of Ukraine

Abstract

This report studies the regional economic development in Eastern and Northern Finland compared to the rest of the country. The report supports the work done in the government-initiated committees preparing development plans for the program areas of Eastern and Northern Finland. The main objective of this report is to examine regional economic development since the 2022 Russian invasion of Ukraine. However, economic shocks preceding the Russian invasion and long-term economic trends are also analyzed.

The economic performance in the program areas of Eastern and Northern Finland has been persistently lower than in the rest of Finland. They have lower employment rates, higher unemployment rates, lower mean incomes, relatively more disability pensioners, and less jobs per resident than the rest of the country. However, the difference between the program regions and the rest of Finland is not big if the region of Uusimaa, an exceptional area with regard to many economic outcomes, is excluded from the comparison. Even though economic performance in the program areas is generally worse than in the rest of the country, several indicators show a development that is similar to or even better than that of other regions, indicating that there has been a catching-up in terms of some economic outcomes.

The economic situation in Finland has become gloomier since the 2022 Russian invasion of Ukraine. The number of furloughs, bankruptcies and firm exits have increased, unemployment has increased, employment rate has decreased, and fewer job vacancies are available. In Eastern and Northern Finland, the recent development does not seem to remarkably differ from the rest of the country, except for few industries and regions. The number of employees in the Eastern program area has decreased relative to the rest of the country in all the industries, even in the public sector. Because the development concerns all the industries and started already before the Russian invasion, it is possibly a continuation of long-term demographic and structural trends. However, the tourism and retail sectors of Southeastern Finland have fared especially negatively, departing from the rest of the country and preceding local trends.

Eastern Finland is facing a drastic population decline because the number of deaths exceed the number of births. Population change due to within-country migration, instead, is close to zero. High birth rate in comparison with the rest of the country has supported the population growth in Northern Finland, but even there the natural population change has turned negative. In Finland, population is growing merely in large cities and their surroundings. Natural population change is negative in the entire country and the share of elderly population is increasing. Population decline reduces the demand for and supply of workforce. Because of the demographic change, the economic outlook depends on the chosen indicator. For instance, the employment rate in Eastern Finland has grown remarkably during the past decade, but the number of employed persons has decreased.

Sisällys

1	Johdanto	1
1.1	Aluetaloudellisen tilanteen mittaaminen	1
1.2	Taloudellinen kanssakäyminen Venäjän kanssa ja hyökkäyssodan sille asettamat rajoitteet.....	3
2	Määritelmät ja aineistot	5
2.1	Aluejako.....	5
2.2	Toimialaluokitus	7
2.3	Aineistot.....	9
3	Pitkän aikavälin kehitys	10
3.1	Väestö	10
3.1.1	Väestönmuutos ja väestörakenne	10
3.1.2	Työ ja toimeentulo.....	16
3.2	Taloudellinen toiminta ja yritykset	24
3.2.1	Kokonaistuotanto ja työpaikat.....	24
3.2.2	Yritystoiminta.....	29
4	Viimeaikainen kehitys.....	43
4.1	Työllisyys	43
4.2	Työttömät, lomautetut ja avoimet työpaikat	49
4.3	Yritystoiminta	61
4.3.1	Työntekijämäärän kehitys toimialoittain	61
4.3.2	Aloitukset, lopetukset ja konkurssit.....	79
4.3.3	Ulkomaankauppa	85
5	Toimialakohtaisia lisätuloksia	96
5.1	Metsäteollisuus	96
5.2	Tavaraliikenne ja lastinkäsittely.....	98
5.3	Majoitus ja hui- ja virkistyspalvelut	99
5.4	Vähittäiskauppa	101
6	Yhteenveto.....	104
	Liite A: Pitkän aikavälin kehitys tarkemmalla aluejaolla.....	111
	Liite B: Luettelo raportissa käytetyistä aineistoista.....	120

1 Johdanto

Tässä selvityksessä tarkastellaan itäisen ja pohjoisen Suomen aluetaloudellista kehitystä verraten sitä muuhun Suomeen. Raportissa tarkastellaan väestön, työllisyyden ja taloudellisen toiminnan pitkän aikavälin kehitystä vuosina 2007–2023 ja viimeaikaista, vuosien 2019–2024 kehitystä. Raportin tarkastelut ovat kuvailevia, eli niiden pohjalta ei voi tehdä johtopäätöksiä Venäjän hyökkäyssodan mahdollisista vaikutuksista.

Selvityksen pääasiallinen tavoite on tarkastella, miten alueellinen taloudellinen toiminta on kehittynyt sen jälkeen, kun Venäjä hyökkäsi Ukrainaan helmikuussa 2022. Sota on vähentänyt Venäjän-kauppaa huomattavasti ja käytännössä estänyt venäläisten matkailun Suomessa. Jo ennen Venäjän hyökkäystä koronapandemia aiheutti taloudellisia häiriöitä, joilla on voinut olla alueellisesti vaihtelevia vaikutuksia.

Alueellista taloustilannetta on tärkeää tarkastella pitkän aikavälin kehitys huomioiden, koska viimeaikaiset muutokset voivat olla vain jatkumoa pitkän aikavälin kehitykselle. Taloudellisen toiminnan taso ja väestönkehitys on ollut itäisessä ja pohjoisessa Suomessa jo pitkään muuta maata heikompaa. Pääasiallisia syitä ovat pitkään jatkunut kaupungistuminen ja elinkeinorakenteen muuttuminen alkutuotannosta ja teollisuudesta palvelupainotteiseksi. Etenkin itäisessä Suomessa väestömäärä, ja erityisesti työikäisten määrä, vähenee nopeasti pääasiassa siksi, että kuolevia on enemmän kuin syntyviä, ja eläkeikäisten osuus väestöstä kasvaa. Väestönkehitys vaikuttaa taloudelliseen toimintaan väistämättä jo lyhyellä aikavälillä tavaroiden ja palveluiden kysynnän ja työvoiman tarjonnan kautta.

Tämä raportti on osa hanketta, jonka VATT Datahuone on toteuttanut työ- ja elinkeinoministeriön toimeksiannosta. Selvitys tukee valtioneuvoston asettamien Pohjoisen ja Itäisen Suomen ohjelmien valmistelutyöryhmien työtä.

Raportin aineistot ovat saatavilla Datahuoneen materiaalipankissa.¹

1.1 Aluetaloudellisen tilanteen mittaaminen

Aluetaloudellista tilannetta voidaan tarkastella kahdesta näkökulmasta: miten alueella menee, tai miten alueella asuvilla menee. Alueen tilannetta kuvaavat esimerkiksi väestömäärän, työllisten määrän tai yritysten yhteenlasketun liikevaihdon kaltaiset summamuuttujat. Alueella asuvien tilannetta kuvaavat esimerkiksi työllisyysaste, työpaikkojen määrä asukasta kohti ja tulokehitys, jotka kertovat alueen asukkaiden taloudellisesta tilanteesta. Alueen ja alueella asuvien tilannetta kuvaavat mittarit voivat antaa erilaisen kuvan alueen

¹ <https://vattdatahuone.fi/lisamateriaalit/>, suora osoite raportin kansioon: <https://bit.ly/3ZzqegH>

tilanteesta. Esimerkiksi vähenevän väestön alueilla työllisten määrä voi vähentyä mutta työllisten osuus kasvaa. Vaikka työllisten määrän vähentymien antaa heikon kuvan alueen tilanteesta, voidaan työllisten osuuden kasvusta päätellä, että alueella vielä asuvien työikäisten työmarkkina-asema on vahvistunut. Taloudellisen toiminnan määrän väheneminen ei siis välttämättä tarkoita, että alueen asukkaiden elinolot kurjistuvat, jos taloudellisen toiminnan hedelmiä on jakamassa aiempaa pienempi joukko. Useimmilla alueilla Suomessa väestö on vähentynyt voimakkaasti, mutta samaan aikaan esimerkiksi työllisyysaste näillä alueilla on kehittynyt suotuisasti, jopa paremmin kuin kasvavilla alueilla.

Tässä raportissa tarkastellaan alueellista kehitystä molemmista yllä kuvatuista näkökulmista. Alueen tilanteesta kertoo esimerkiksi väestömäärän kehitys. Alueen asukkaiden tilanne huomioidaan suhteuttamalla summatason muuttajat väestömäärään. Etenkin yritystason analyyseissä väestömäärään suhteuttaminen on perusteltua, koska väestön vähentyessä palveluajajen yritysten kohtaama kysyntä vähenee alueen asukkaiden tarvitessa aikaisempaa vähemmän palveluja.

Toinen alueellisen kehityksen tarkasteluun liittyvä seikka on se, pitäisikö keskittyä vertailemaan kuvatun muuttujan kehityksen vai tason eroa alueiden välillä. Kehityksen tarkastelussa katsotaan, miten kuvatun muuttujan arvo on kehittynyt alueilla suhteessa vertailuajankohtaan. Tässä tarkastelussa alueen tilanne näyttää muihin alueisiin verrattuna hyvältä, jos sen kehitys on muita alueita myönteisempi; esimerkiksi työllisyysaste on kasvanut enemmän kuin muilla alueilla. Kehityksen tarkastelu kuitenkin piilottaa alleen alueiden välisen tasoeron. Työllisyysaste on voinut kehittyä jollakin alueella hyvin verrattuna muihin alueisiin, mutta se voi silti olla muita heikompi; lähtötilanteen ero muihin on vain supistunut.

Tässä raportissa tarkastellaan alueiden tilannetta molemmista yllä mainituista näkökulmista. Pitkän aikavälin tarkasteluissa alueiden välisten tasoerojen havainnointi on olennaista, koska alueiden välillä on suuria eroja, vaikka kehitys on monen muuttujan suhteen ollut hyvin samanlaista kaikkialla maassa. Pitkän aikavälin kehitys antaa kuvan alueiden rakenteellisista taso- ja kehityseroista. Lyhyellä aikavälillä keskitytään tarkastelemaan muutoksia suhteessa vertailuajankohtaan (useimmiten vuosi 2019), koska kiinnostus on siinä, onko aluetaloudellisessa kehityksessä havaittavissa eriytymistä Venäjän hyökkäyssodan myötä, ja tätä kehitystä on mielekkäintä tarkastella vertailemalla alueiden välisiä eroja taloudellisen toiminnan ja työllisyyden muutoksessa.

1.2 Taloudellinen kanssakäyminen Venäjän kanssa ja hyökkäyssodan sille asettamat rajoitteet

Venäjän hyökättyä Ukrainaan helmikuussa 2022 on sitä vastaan asetettu talouspakotteita, jotka estävät Suomen ja Venäjän välisen kaupan monen tuotteen osalta. Maksuliikenteen rajoitukset ovat vaikeuttaneet huomattavasti myös niiden tuotteiden Venäjän-kauppaa, jotka eivät ole pakotteiden piirissä. Yritykset ovat myös vapaaehtoisesti vähentäneet kanssakäymistään itänaapurin kanssa. Suomen ja Venäjän välinen kauppa on vähentynyt selvästi, mutta ei loppunut kokonaan.

Tullin ulkomaankauppatilastojen mukaan tavaratuonti Venäjältä Suomeen oli vuonna 2019 arvoltaan noin 9 miljardia euroa, eli noin 13,6 prosenttia tavaratuonnin kokonaisarvosta. Ennen sotaa Venäjältä tuotiin Suomeen merkittävästi lähinnä raaka-aineita: energiatuotteita, malmia ja metalleja, puutavaraa ja lannoitteita. Venäjän-tuonnin väheneminen on pakottanut yrityksiä etsimään uusia hankintakanavia, mutta tämä muutos koskee kaikkia Venäjän tuontia harjoittaneita yrityksiä Suomessa. Alueellisesti poikkeavia vaikutuksia on voinut syntyä, sillä Venäjän tuontia harjoittavat yritykset ovat epätasaisesti alueellisesti jakautuneita Suomessa. Alueellisesti poikkeavia vaikutuksia on voinut olla esimerkiksi puuraaka-aineen tuonnin vähenemisellä, sillä rajan lähellä venäläisiä raaka-aineita lienee käytetty metsäteollisuudessa ja energiantuotannossa muuta maata enemmän. Toisaalta venäläisten tuotteiden saatavuuden heikkeneminen voi vaikuttaa kokonaistarjonnan vähenemisen ja hintojen nousun kautta myös niihin toimijoihin, jotka hankkivat vastaavia tuotteita muualta. Venäjän-tuonnin väheneminen on kuitenkin voinut kasvattaa kotimaisen puun kysyntää ja siten puunmyyntituloja venäläistä raaka-ainetta käyttäneillä alueilla.

Tullin ulkomaankauppatilastojen mukaan Suomen tavaravienti Venäjälle oli noin 3,7 miljardia euroa vuonna 2019, eli noin 5,6 prosenttia tavaraviennin kokonaisarvosta ja 1,5 prosenttia bruttokansantuotteesta, joten Venäjän-viennin kansantaloudellinen merkitys ei ollut kovin suuri ennen sotaa.² Venäjälle vietiin monenlaisia teollisuustuotteita, eikä ole selvää, että viennin väheneminen olisi kohdistunut joillekin tietyille alueille. Rajaliikenteen vähenemisellä on kuitenkin voinut olla paikallisia vaikutuksia kuljetusyrityksiin.

² Lisäksi tässä on kyse tavaraviennin bruttoarvosta (viennin myyntiarvo), ei arvonlisäyksestä (viennistä Suomeen jäävä raha). Jos vientitavaroiden tuotantoon käytetään ulkomaisia tuotannontekijöitä, on viennin tuottama arvonlisäys pienempi kuin viennin bruttoarvo. Tilastokeskuksen kokeellisen tilaston (Tilastokeskus, kokeelliset tilastot) mukaan vienti Venäjälle (sisältäen palvelut) oli 4,0 miljardia euroa vuonna 2019, mutta viennin arvonlisäys oli vain 2,5 miljardia euroa, eli lähes 40 prosenttia Venäjän-viennin arvosta syntyi ulkomaisista tuotantopanoksista.

Suomen Venäjän-tuonnin reaaliarvon huippuvuosi oli 2011 ja Venäjän-viennin 2012 (Tulli, tavaroiden ulkomaankauppatilasto). Vuoden 2013 jälkeen sekä Suomen vienti Venäjälle että tuonti Venäjältä väheni huomattavasti. Venäjä valtasi Krimin ja aloitti Itä-Ukrainassa sijaissodan vuonna 2014, minkä takia länsimaat asettivat maata kohtaan pakotteita ja vähensivät kanssakäymistään sen kanssa. Venäjä asetti länsimaita vastaan myös muun muassa joitain elintarvikkeiden tuontiin (tuontiin länsimaista Venäjälle) liittyviä vastapakotteita. Pakotteet olivat kuitenkin puolin ja toisin melko vähäisiä, ja pääasiallinen syy Venäjän-viennin vähenemiseen lienee ollut ruplan arvon ja Venäjän taloustilanteen heikkeneminen.

Datahuone on seurannut (ks. Saxell ym., 2022; Toikka ym., 2023a ja Toikka ym., 2023b) suomalaisten Venäjän-kauppaa käyneiden yritysten sopeutumista muuttuneeseen tilanteeseen. Selvityksissä verrattiin ennen sotaa Venäjän-kauppaa käyneiden yritysten liiketoiminnan kehitystä muihin ulkomaankauppaa käyneisiin yrityksiin. Sodan alettua Venäjälle aiemmin vieneiden yritysten tavaraviennin arvo väheni jonkin verran verrattuna muihin vientiyrityksiin, mutta vaikutusta liikevaihtoon, palkkasummaan tai työntekijämäärään ei juuri ollut. Venäjältä tuoneiden yritysten tavaratuonti väheni selvästi muihin tuontiyrityksiin verrattuna ja liikevaihtokin mahdollisesti jossain määrin, mutta tuontiyritystenkään kohdalla ei havaittu vaikutusta työntekijämäärään. Sodan negatiiviset taloudelliset vaikutukset kohdistuivat lähinnä kaupan alan yrityksiin, pieniin yrityksiin ja niihin yrityksiin, joiden liiketoiminta oli hyvin riippuvainen Venäjästä, ja näistä etupäässä tuontiyrityksiin. Teollisuusyrityksiin ja suuriin yrityksiin ei juuri ollut vaikutusta. Venäjän-kauppa oli monelle sitä käyneelle yritykselle vain pieni osa liiketoimintaa ennen sotaa, ja nämä yritykset ovat kyenneet löytämään uusia hankintakanavia ja markkinoita kotimaasta tai ulkomailta. Datahuoneen raporteissa ei tarkasteltu alueellisia vaikutuksia ulkomaankauppayrityksiin, koska ajantasaisia toimipaikkatason liiketoimintatietoja ei ollut saatavilla, ja ulkomaankaupan kohdentaminen toimipaikoille ei yritystason aineistolla siten ollut mahdollista.

Syyskuun 2022 lopussa Venäjän kansalaisille asetettiin maahantulorajoituksia, jotka käytännössä estävät venäläisten vapaa-ajan matkustuksen Suomeen. Marraskuussa 2023 itäraja suljettiin kaikelta matkustajaliikenteeltä, koska Venäjä oli alkanut toimittaa Suomen rajalle laittomia turvapaikanhakijoita. Täten myös venäläisten maahantulo laillisista syistä, kuten perhesyyt tai kiinteistöistä huolehtiminen, on vaikeutunut huomattavasti.

Ennen sotaa venäläisten matkailu kohdistui ensisijaisesti Kaakkois-Suomeen, ja suuri osa siitä oli ostosmatkailua (Etelä-Karjalan liitto, 2022a). Vuonna 2019 (ennen koronapandemiaa ja Venäjän hyökkäyssotaa) venäläisten osuus kaikista yöpymisen sisältävistä matkoista oli suurin Etelä-Karjalassa, mutta yöpymisiä oli määrällisesti selvästi eniten Uudellamaalla (Tilastokeskus,

majoitustilasto). Vuonna 2019 venäläiset tekivät Suomeen noin 3,5 miljoonaa matkaa (Etelä-Karjalan liitto, 2022a), mutta venäläisten saapumisia majoitusliikkeisiin oli vain noin 400 000 (Tilastokeskus, majoitustilasto). Suuri osa venäläisten matkailusta olikin päivämatkailua, esimerkiksi ostosten takia. Venäläiset omistivat myös Kaakkois-Suomessa melko paljon vapaa-ajan kiinteistöjä, joissa yöpymiset eivät kirjautuneet majoitustilaston yöpymisiin. Monien muiden maiden kansalaisiin verrattuna venäläiset käyttivät melko vähän rahaa oleskelupäiväänsä kohti (Business Finland, 2018). Vaikka venäläiset matkailijat käyttivät Kaakkois-Suomen Etelä-Karjalassa ja Kymenlaaksossa ostoksiinsa yhteensä noin 330 miljoonaa euroa ennen koronapandemiaa (Etelä-Karjalan liitto, 2022b), ei alueelle jäänyt rahamäärä ollut luonnollisesti läheskään niin suuri, kun huomioidaan se, että luultavasti useimmat ostetuista tuotteista tuotiin sinne muista maakunnista tai ulkomailta.

Venäläisten, kuten kaikkien ulkomaalaisten, matkailu Suomeen väheni jo vuosina 2020 ja 2021 huomattavasti, koska koronapandemian takia maahantulolle asetettiin tiukkoja rajoituksia. Venäläisten matkailun huippuvuosi Suomessa oli jo vuonna 2013, minkä jälkeen se väheni selvästi ruplan ja maan taloustilanteen heikkenemisen takia (Etelä-Karjalan liitto, 2022a). Kuten mainittua, jo silloin taustalla olivat Venäjän laittomat sotatoimet Ukrainassa.

2 Määritelmät ja aineistot

2.1 Aluejako

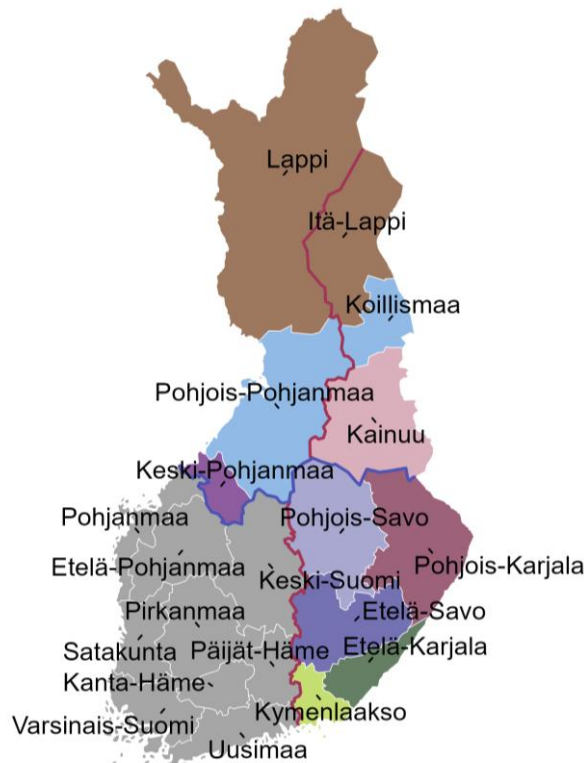
Selvityksessä tarkasteltavan itäisen Suomen ohjelma-alueen (jatkossa itäinen ohjelma-alue) muodostavat Kymenlaakson, Etelä-Karjalan, Etelä-Savon, Pohjois-Savon, Pohjois-Karjalan ja Kainuun maakunnat sekä Koillismaan ja Itä-Lapin seutukunnat. Pohjoisen Suomen ohjelma-alueeseen (jatkossa pohjoinen ohjelma-alue) kuuluvat Keski-Pohjanmaan, Pohjois-Pohjanmaan, Kainuun ja Lapin maakunnat. Itäinen ja pohjoinen ohjelma-alue ovat osittain päällekkäiset. Kainuu kuuluu molempiin alueisiin. Koillismaa ja Itä-Lappi ovat erillisenä itäisellä alueella, ja sen lisäksi ne on sisällytetty maakuntansa lukuihin pohjoisella alueella (Koillismaa osana Pohjois-Pohjanmaata ja Itä-Lappi osana Lappia). Ohjelma-alueita tarkastellaan kokonaisuutena (itäinen ohjelma-alue kokonaisuudessaan ja pohjoinen ohjelma-alue kokonaisuudessaan), ja jaettuna alueisiin (maakunta, tai Koillismaan ja Itä-Lapin tapauksessa seutukunta).

Ohjelma-alueita verrataan niiden ulkopuoliseen Suomeen. Kun ohjelma-alueita tarkastellaan kokonaisuutena, jaetaan niiden ulkopuolinen Suomi kahteen osaan: Uusimaa ja muu Suomi. Uttamaata tarkastellaan erillään muista alueista, koska sen väestöllinen ja taloudellinen tilanne eroaa muusta maasta

huomattavasti, ja sen painoarvo koko maan keskiarvoissa on suuren väkilukunsa vuoksi huomattava. Siten ohjelma-alueiden vertailu muihin ei-ohjelma-alueisiin kuin Uuteenmaahan on mielekästä. Ahvenanmaa ei ole mukana analyyseissä, eikä se sisälly ylätasen luokituksessa ”muuhun Suomeen”. Koko maata koskevilla keskiarvoilla Ahvenanmaa on kuitenkin mukana. Kun ohjelma-alueiden maakuntia/seutukuntia tarkastellaan erikseen, esitetään myös muun Suomen luvut maakunnittain. Aluejako on kaikkina tarkasteluajankohtina vuoden 2024 aluejaon mukainen, eli kuntaliitokset tai maakuntaa vaihtaneet kunnat eivät vaikuta tuloksiin.

Kuvio 1 havainnollistaa ohjelma-alueiden ja niihin kuuluvien maakuntien/seutukuntien sijainnin. Sininen viiva rajaa pohjoisen ja punainen itäisen ohjelma-alueen. Kainuu, Koillismaa ja Itä-Lappi kuuluvat molempiin ohjelma-alueisiin. Suurin osa Suomen pinta-alasta kuuluu ohjelma-alueeseen, mutta sillä asui vuoden 2023 lopussa yhteensä vain 1,56 miljoonaa ihmistä eli 28 prosenttia Suomen väestöstä: valtaosa suomalaisista asuu Etelä- ja Lounais-Suomessa (Tilastokeskus, väestörakenne). Itäisellä ohjelma-alueella oli vuoden 2023 lopussa 928 000 asukasta (17 prosenttia väestöstä) ja pohjoisella alueella 732 000 asukasta (13 prosenttia väestöstä).³ Uudenmaan asukasluvu oli 1,76 miljoonaa, eli enemmän kuin ohjelma-alueilla yhteensä.

³ Kainuu, Itä-Lappi ja Koillismaa ovat molempien ohjelma-alueiden luvuissa.

Kuvio 1: Itäisen ja pohjoisen Suomen ohjelma-alueet

2.2 Toimialaluokitus

Yritystoimintaa koskevissa tarkasteluissa yksityisen sektorin toimijat jaetaan seuraaviin toimialaluokkiin (suluissa TOL2008-toimialaluokituksen pääluokka tai alaluokka):

- Teollisuustoimialat (B, C, D, E)
- Rakentaminen (F)
- Tukku- ja vähittäiskauppa (G)
- Kuljetus ja varastointi (H)
- Asiantuntija- ja tukipalvelut (J, K, L, M, N)
- Majoitus- ja ravitsemistoiminta sekä vapaa-ajan ja henkilökohtaiset palvelut (I, R, 95, 96)
- Koulutus ja sosiaali- ja terveyspalvelut (P, Q)
- Muut toimialat (A, 94, T, U, X)

Kaikki julkisen sektorin työnantajat kuuluvat luokkaan ”julkinen sektori” toimialasta riippumatta. Julkisen sektorin toimijoiksi on tässä raportissa määritelty ne, jotka kuuluvat Tilastokeskuksen sektoriluokituksessa

julkisyhteisöihin (sektori S.13). Useissa tapauksissa tarkastellaan yksityistä sektoria yhteensä. ”Muut toimialat” (sisältää maa- ja metsätalouden, järjestöjen ja kansainvälisten organisaatioiden toiminnan, kotitaloudet työnantajina sekä toimialaltaan tuntemattomat) on taloudelliselta merkitykseltään pieni ja toiminnaltaan muista toimialoista poikkeava kokoelma toimialoja. Lisäksi näillä toimialoilla on aineistopuutteita, joten niiden lukuja ei esitetä erikseen.

Teollisuustoimialoihin kuuluvat valmistavan teollisuuden (pääluokka C) lisäksi kaivostoiminta (pääluokka B), energia-ala (pääluokka D) sekä vesi ja jätehuolto (pääluokka E). Pääluokat B, D ja E luokitellaan usein teollisuustoimialoiksi, ja yksinään ne ovat työntekijämäärältään ja arvonlisäykseltään varsin pieniä. Valmistava teollisuus on tämän yhdistelmäluokan selvästi hallitseva päätoimiala. Teollisuuteen kuuluu kuitenkin varsin erilaisia toimintoja, ja alueiden väliseen eroon teollisuuden kehityksessä vaikuttaa eri teollisuudenalojen alueellisesti vaihteleva painoarvo.

Asiantuntija- ja tukipalveluihin (pääluokat J, K, L, M, N) kuuluu sekalainen kokoelma erikoistuneita palveluita siivouksesta konsultointiin ja kirjanpidosta pankkipalveluihin. Yhteistä on kuitenkin se, että monia näistä palveluista ei tuoteta suoraan kuluttajille, vaan asiakkaina ovat yritykset ja muut yhteisöt. Lisäksi palvelualat ovat toimialamurroksen takia pääosin kasvavia toimialoja.

Majoitus- ja ravitsemistoiminta sekä vapaa-ajan ja henkilökohtaiset palvelut sisältää kuluttajille suunnattuja palveluita, joista monia voidaan pitää kuluttajien taloustilanteelle alttiina ei-välttämättöminä palveluina. Samalla näiden palveluiden kysyntään vaikuttaa melko paljon myös matkailu, vaikka esimerkiksi ravintolat palvelevat paljon myös paikallista kysyntää. Majoitus- ja ravitsemistoiminnan (pääluokka I) kanssa yhdistettyihin vapaa-ajan ja henkilökohtaisiin palveluihin (toimialat R, 95 ja 96) kuuluu kulttuuri-, liikunta-, ja virkistyspalveluita sekä esimerkiksi kampaamot ja korjauspalvelut.

Koulutukseen ja sosiaali- ja terveystaloudellisiin palveluihin lasketaan vain näihin toimialoihin kuuluvat yksityisen sektorin toimijat. Sosiaali- ja terveystaloudelliset palvelut muodostavat pääosan luokan toiminnasta. Toimialan palveluita ostetaan kuitenkin usein julkisin varoin, koska julkisten sosiaali- ja terveystaloudellisten palveluiden tuottajat hankkivat niitä myös yksityiseltä sektorilta, ja myös monet yksityiset koulutuksen järjestäjät saavat julkista rahoitusta, eivätkä peri lukukausimaksuja.

Toimialakohtaiset tarkastelut tehdään melko karkealla tasolla, koska tarkkaan määritellyillä toimialoilla on ylätasoa enemmän heiluntaa ylös ja alas, ja jo yksittäisen yritysten kehityksellä voi olla suuri vaikutus lukuihin, etenkin maakuntatasolla. Joillain toimialoilla menee aina keskimääräistä paremmin tai huonommin, ja yksittäisten tapausten tarkastelu ei kuvaa alueellista kehitystä kokonaisuudessaan. Yhden toimialan hiipuminen voi korvautua toisen

nousulla, ja toimialojen kehitys myös vaikuttaa toisiinsa, joten loppujen lopuksi taloudellisen toiminnan kehitys aggregaattitasolla on se, jolla on aluetaloudellisen tilanteen havainnoinnin kannalta eniten merkitystä. Viimeaikaisen kehityksen kuvailussa tarkastellaan kuitenkin myös muutamaa valikoitua toimialaa sillä perusteella, että niihin Venäjän hyökkäyssodalla voisi odottaa olleen vaikutusta.

2.3 Aineistot

Reportissa käytetään aineistoja useista lähteistä. Pitkän aikavälin tarkasteluissa käytetään Tilastokeskuksen henkilö- ja yritystason rekisteriaineistoja (FOLK- ja FIRM-aineistot), joista on lisätietoa osoitteessa <https://taika.stat.fi/>. Nämä yksikkötason aineistot ovat tietosuojan alaisia ja niitä analysoidaan Tilastokeskuksen suojatussa etäkäyttöympäristössä, joten käytettyä dataa ei voida jakaa. Aineistoista laskettuja, alue- ja toimialatasolle aggregoituja lukuja voidaan raportoida. Lisäksi käytetään Tilastokeskuksen avoimia aineistoja, jotka ovat saatavilla osoitteessa <https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/>, ja Tullin ulkomaankauppatilastoja, jotka ovat saatavilla osoitteessa <https://uljas.tulli.fi/v3rti/>.

Lyhyen aikavälin tarkasteluissa pääasiallinen aineistolähde on Verohallinnon tulorekisteri, jossa on tietoja palkka- ja palkkiotulojen saajista ja maksajista vuoden 2019 alusta lähtien sekä tietoa maksetuista etuuksista vuoden 2021 alusta lähtien. Lisäksi käytetään yllä mainittuja Tilastokeskuksen ja Tullin avoimia tietokantoja. Tarkasteluissa käytetään myös Digi- ja väestöviraston väestötietoja, joista on Tilastokeskuksessa räätälöity kuukausitason väestöaineistoja.

Tarkempi luettelo käytetyistä aineistoista on liitteessä B.

3 Pitkän aikavälin kehitys

Tässä luvussa tarkastellaan alueiden pitkän aikavälin kehitystä vuodesta 2007 vuoteen 2022 tai 2023. Siten tarkastelut keskittyvät kuvaamaan aluetaloudellista kehitystä ennen Venäjän hyökkäyssodan alkua. Lähes kaikissa analyyseissä on kuitenkin mukana ensimmäinen sotavuosi (2022), mikä mahdollistaa välittömästi sodan jälkeen tapahtuneen kehityksen vertailun aiempaan. Tässä luvussa käytetään ylätason neljän alueen jakoa, eli itäinen ohjelma-alue, pohjoinen ohjelma-alue, Uusimaa ja muu Suomi. Liitteessä A esitetään pääosa luvun kuvioista myös siten, että kaikki alueiden maakunnat/seutukunnat on eroteltu.

Pitkän aikavälin kehityksen taustatekijöiden hahmottamiseksi on hyvä tiedostaa Suomen yleisen taloustilanteen kehitys vuoden 2007 jälkeen. Vuonna 2007 Suomen talous kasvoi vahvasti, ja noususuhdanne saavutti huippunsa vuonna 2008. Vuonna 2009 Suomen bruttokansantuote supistui voimakkaasti, työllisyysaste heikkeni, ja työttömyys lisääntyi maailmanlaajuisen finanssikriisin takia. Vuosina 2010 ja 2011 päästiin hetkellisesti takaisin talouskasvuun, mutta muun muassa eurokriisi ja Nokian matkapuhelinliiketoiminnan romahdus ajoivat Suomen uudestaan taantumaan vuosiksi 2012–2014, ja työllisyys heikkeni selvästi finanssikriisiä edeltäneeseen tasoon nähden. Vuonna 2016 talous ja työllisyys kääntyivät kasvuun, joka jatkui vuonna 2020 alkaneeseen koronapandemiaan saakka. Koronapandemian myötä Suomi ajautui hetkellisesti lievään taantumaan, ja etenkin palvelualojen työllisyys heikkeni. Elpyminen alkoi kuitenkin pian, ja vuonna 2022 bruttokansantuote ja työllisyysaste olivat ennätystasollaan. Vuonna 2022 inflaatio kiihtyi rajusti, osin Venäjän hyökkäyssodan takia. Inflaation kiihtymistä seurannut korkotason nousu oli osasy syy siihen, että Suomi ajautui lievään taantumaan, ja työllisyys kääntyi laskuun vuonna 2023.

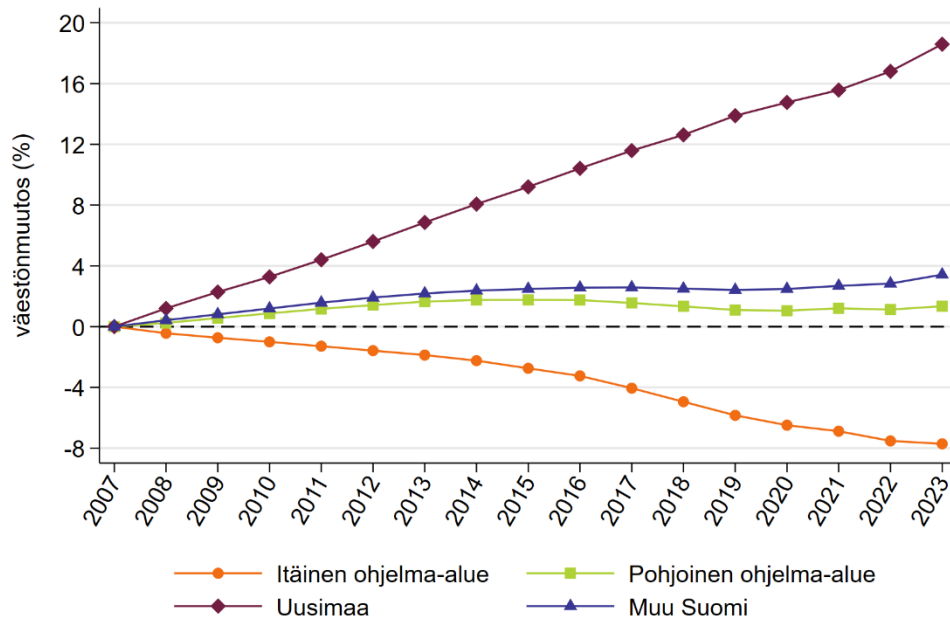
3.1 Väestö

3.1.1 Väestönmuutos ja väestörakenne

Alueiden taloudelliseen kehitykseen vaikuttaa merkittävästi väestönkehitys. Kuviossa 2 esitetään kumulatiivinen väestönmuutos suhteessa vuoden 2007 lopun asukaslukuun. Uudenmaan väkiluku on kasvanut kuudentoista vuoden aikana lähes 20 prosenttia. Itäisellä ohjelma-alueella asukasluku on supistunut kahdeksan prosenttia, ja väestön väheneminen on kiihtynyt viimeisen vajaan kymmenen vuoden aikana. Pohjoisella ohjelma-alueella ja muualla maassa asukasluku on pysynyt melko vakaana.

Väestönkehitys vaikuttaa tavaroiden ja palveluiden kysyntään ja työvoiman tarjontaan. On odotettavaa, että vähenevän väestön alueilla myös taloudellinen aktiviteetti vähenee, koska sitä tarvitaan vähemmän alueella asuvien

taloudellisen hyvinvoinnin takaamiseksi. Alueen taloudellinen toiminta voi näyttää taantuvan, mutta siellä eloan jatkavilla asukkailla voi mennä taloudellisesti yhtä hyvin tai paremmin kuin ennen. Pitkän aikavälin väestönkehitys vaikuttaa alueiden taloudelliseen kehitykseen myös lyhyellä aikavälillä, joten se on pidettävä mielessä tämän raportin tuloksia tulkittaessa.

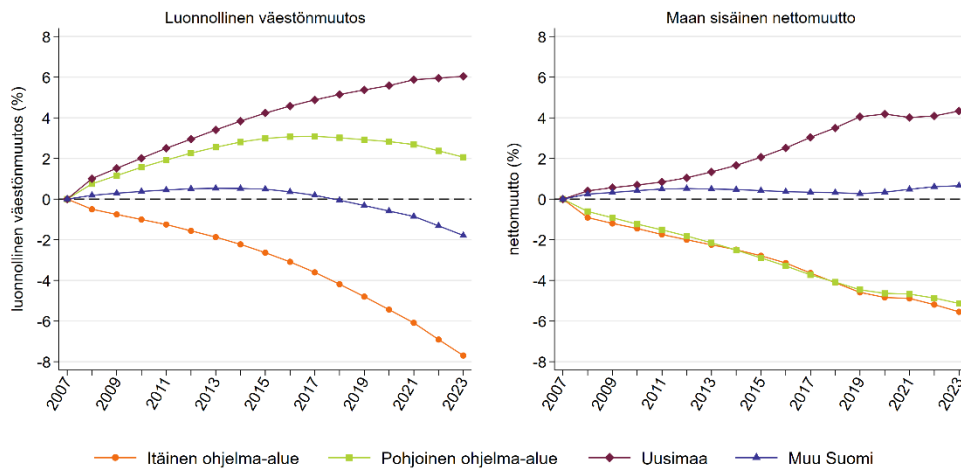

Kuvio 2: Kumulatiivinen väestönmuutos suhteessa vuoden 2007 asukaslukuun

Väestönmuutos voidaan jakaa kolmeen osaan: luonnollinen väestönmuutos (syntyneiden ja kuolleiden määrän erotus), maan sisäinen nettomuutto (alueelle muualta Suomesta muuttavien ja sieltä muualle Suomeen muuttavien määrän erotus) ja nettomaahanmuutto (Suomesta muuttaneiden ja Suomeen muuttaneiden määrän erotus). Muuttoliike vaikuttaa luonnolliseen väestönmuutokseen ja luonnollinen väestönmuutos muuttoliikkeeseen, joten ei voida esimerkiksi sanoa, että jos alue on kokenut kumulatiivisesti 10 000 hengen muuttotappion, olisi alueella 10 000 asukasta enemmän ilman muuttoliikettä. Väestönmuutoksen hajottaminen osatekijöihin auttaa kuitenkin hahmottamaan sitä ajavia tekijöitä.

Kuviossa 3 esitetään kumulatiivinen luonnollinen väestönmuutos ja maan sisäinen nettomuutto suhteessa vuoden 2007 asukaslukuun. Itäisellä ohjelma-alueella sekä luonnollinen väestönmuutos että maan sisäinen nettomuutto ovat olleet negatiivisia koko tarkasteluajanjaksolla. Kuolleiden syntyneitä suurempi määrä on kuitenkin ollut muuttotappiota merkittävämpi väestön vähenemisen selittäjä alueella 2010-luvun puolivälistä alkaen. Pohjoisella ohjelma-alueella muuttotappio on ollut yhtä suuri kuin itäisellä, mutta Keski- ja Pohjois-

Pohjanmaan Suomen mittapuulla korkea syntyvyys piti luonnollisen väestönkehityksen pitkään positiivisena. Kuitenkin 2010-luvun lopulla myös pohjoisen ohjelma-alueen luonnollinen väestönmuutos kääntyi negatiiviseksi. Uusimaa on saanut sekä luonnollista väestönlisäystä että muuttovoittoa. Muualla Suomessa luonnollinen väestönmuutos on lievästi negatiivista, ja maan sisäinen muuttovoitto nollan tuntumassa. Itäisen ja pohjoisen ohjelma-alueen muuttotappio on jatkumoa jo vuosikymmeniä sitten alkaneelle, Etelä-Suomen suuriin kaupunkeihin suuntautuneelle muuttoliikkeelle. Väestön vanhenemisen vuoksi muuttoliike ei vain ole enää kovin voimakasta, koska ikääntyneiden muuttoalttius on hyvin alhainen. On odotettavaa, että myös jatkossa kuolleiden enemmisyys on muuttoliikettä suurempi väestötappion aiheuttaja.

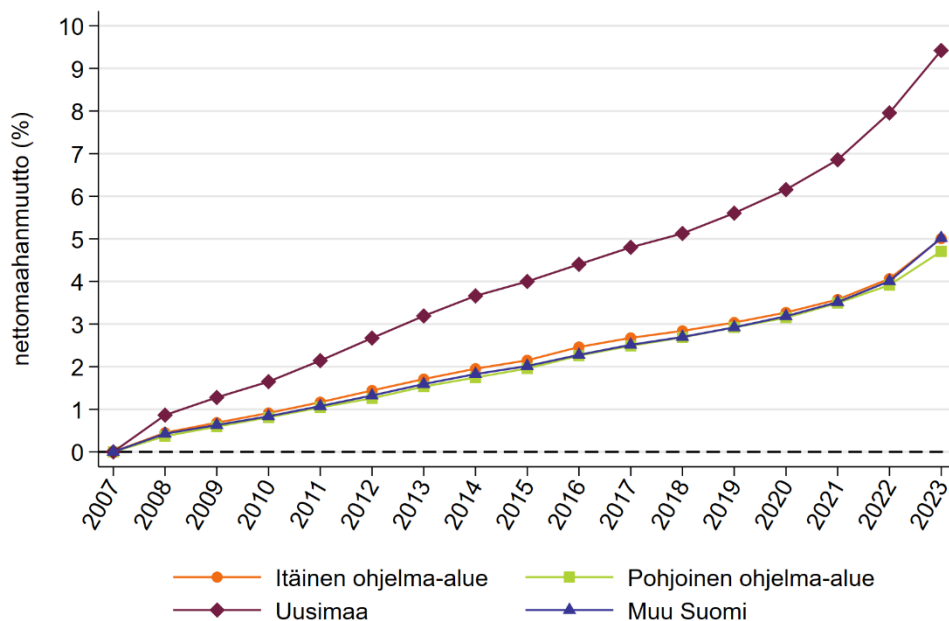
Kuvio 3: Kumulatiivinen luonnollinen väestönmuutos ja maan sisäinen nettomuutto suhteessa vuoden 2007 asukaslukuun

Luonnollinen väestönmuutos kääntyi Suomessa negatiiviseksi 2010-luvun lopussa, ja väestönkasvua pitää yllä maahanmuutto. Maahanmuuttajat keskittyvät etenkin pääkaupunkiseudulle ja muutamaa muuhun suureen kaupunkiin. Kuvio 4 nähdään, että kumulatiivinen nettomaahanmuutto on ollut Uudellamaalla selvästi muuta Suomea suurempi. Uudenmaan ulkopuolella ohjelma-alueiden ja muun Suomen nettomaahanmuutto on kehittynyt samankaltaisesti. Viimeisen parin vuoden aikana maahanmuutto on lisääntynyt kaikkialla Suomessa huomattavasti, ja tilapäistä suojelua saavat ukrainalaiset ovat vain osaselitys kasvulle.

Jos verrataan kuvion 3 maan sisäistä nettomuuttoa ja kuvion 4 nettomaahanmuuttoa, havaitaan, että ohjelma-alueet eivät oikeastaan juuri koe muuttotappiota, kun ulkomailta tuleva muuttoliike huomioidaan. Itäisen ohjelma-alueen kumulatiivinen maan sisäinen nettomuutto suhteessa vuoden 2007 oli -5,5 prosenttia vuonna 2023 ja kumulatiivinen nettomaahanmuutto +5,0

prosenttia, suhteessa vuoden 2007 lopun asukaslukuun. Pohjoisen ohjelma-alueen kumulatiivinen maan sisäinen nettomuutto oli $-5,1$ prosenttia vuonna 2023 ja kumulatiivinen nettomaahanmuutto $+4,7$ prosenttia. Molemmilla ohjelma-alueilla nettomaahanmuutto siis lähestulkoon kumosi maan sisäisen muuttotappion vaikutuksen. Itäisen ohjelma-alueen kumulatiivinen väestötappio selittyy siis käytännössä kokonaan kuolleiden syntyneitä suuremmalla määrällä. Merkittävä osa nettomaahanmuutosta on tosin kertynyt vasta parin viime vuoden aikana, mihin on vaikuttanut Ukrainasta paenneiden lisäksi yleinen maahanmuuton voimakas kasvu.

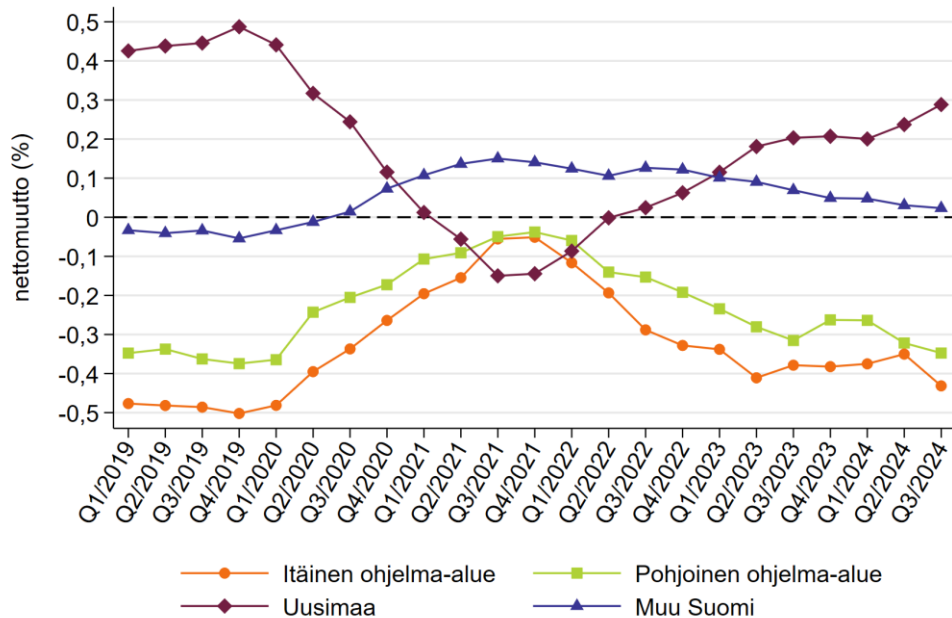
Ohjelma-alueille suuntautuvan maahanmuuton määrän kasvu jarruttaisi väestön vähenemistä ja voisi lisätä taloudellista toimintaa. Maahanmuuton vaikutusta väestömäärään vähentäisi kuitenkin se, että maahanmuuttajien muuttoliike Suomen sisällä suuntautuu vielä kantaväestöä enemmän kasvukeskuksiin, etenkin pääkaupunkiseudulle.

Kuvio 4: Kumulatiivinen nettomaahanmuutto suhteessa vuoden 2007 asukaslukuun

Kuviossa 5 esitetään vuosineljänneksen maan sisäisen nettomuuttoasteen liukuva vuosikeskiarvo. Liukuva nettomuuttoaste on viimeisen neljän vuosineljänneksen aikana kertynyt maan sisäinen muuttovoitto suhteessa vuoden takaiseen asukaslukuun. Esimerkiksi muuttoaste vuoden 2020 toisella vuosineljänneksellä on vuoden 2020 kahden ensimmäisen ja vuoden 2019 kahden viimeisen vuosineljänneksen muuttovoitto suhteessa vuoden 2019 toisen vuosineljänneksen asukaslukuun. Koronapandemian aikaan Suomen

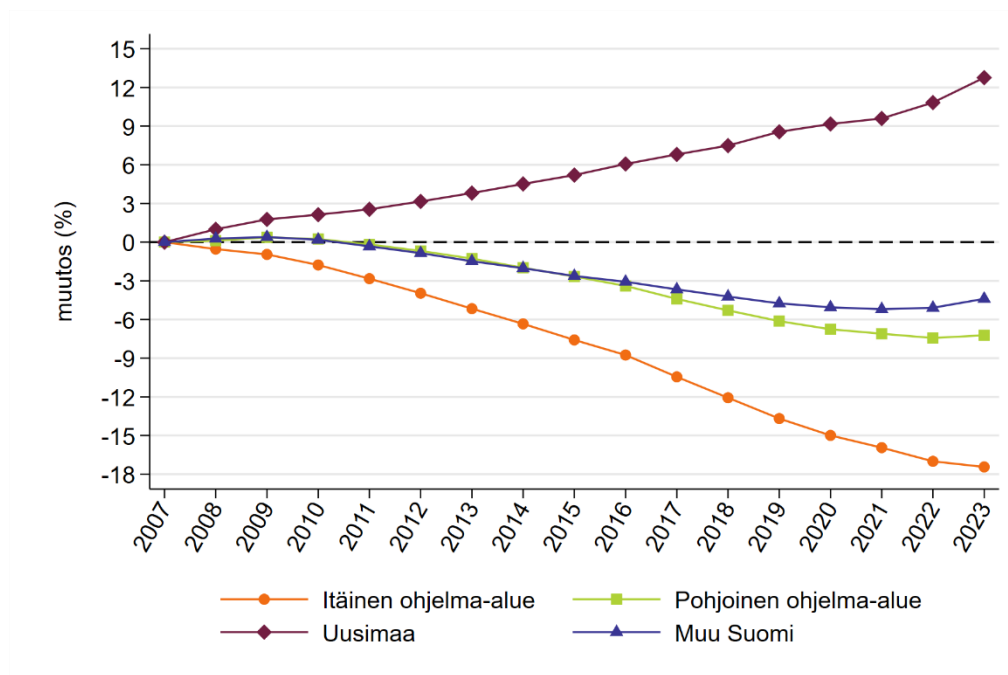
sisäisessä muuttoliikkeessä tapahtui tilapäinen käänne: itäisen ja pohjoisen ohjelma-alueen pitkään jatkunut muuttotappio kääntyi lähes positiiviseksi, ja Uudenmaan nettomuutto valahti negatiiviseksi. Muutos lähti käyntiin heti koronapandemian alussa (vuoden 2020 toinen vuosineljännes). Koronapandemian aikainen etäopiskelun ja -työskentelyn lisääntyminen vähensivät tarvetta muuttaa opiskelun tai työn perässä, ja toisaalta muuttamiseen kannustavat työmahdollisuudet vähenivät, ainakin palvelualoilla. Koronapandemian aikainen muutos jäi kuitenkin lyhytaikaiseksi; ohjelma-alueiden nettomuutto kääntyi vuoden 2022 alussa taas negatiiviseksi ja oli vuonna 2023 palannut lähelle pandemiaa edeltänyttä tasoaan. Uudenmaan muuttovoitto on kuitenkin jäänyt alle vuoden 2019 tason, mihin saattaa vaikuttaa talouden taantuma.

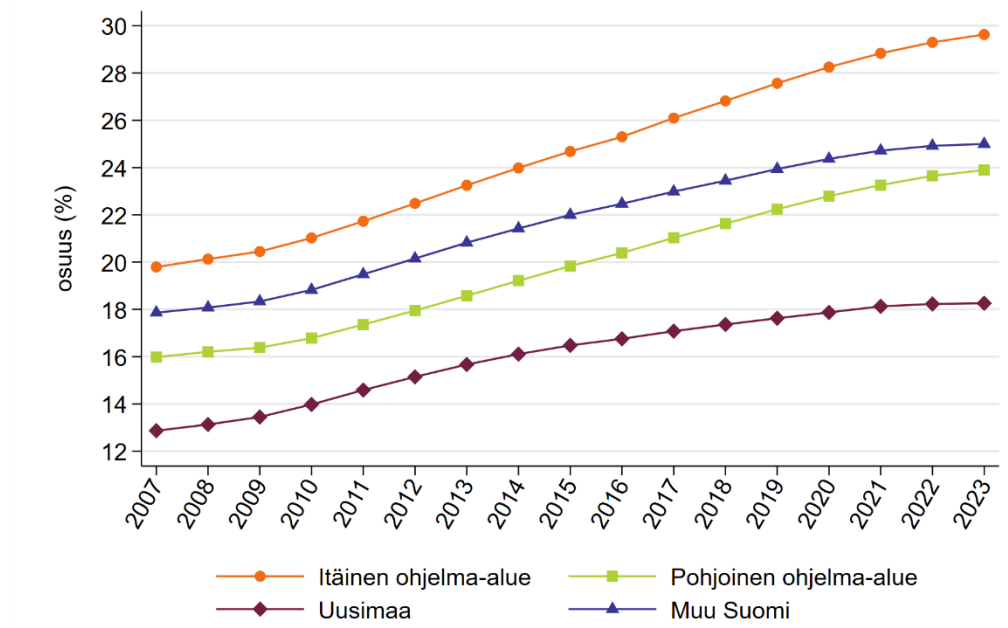
Kuvio 5: Maan sisäinen nettomuutto suhteessa asukaslukuun: liukuva vuosikeskiarvo

Väestön kokonaismäärää paremmin alueen taloudellista potentiaalia kuvaa aktiiviväestön määrä. Kuvion 6 perusteella työkäisten (20–64-vuotiaat) määrä on supistunut itäisellä ohjelma-alueella noin 18 prosenttia vuosien 2007–2023 välillä, eli selvästi enemmän kuin väestön kokonaismäärä, joka on supistunut noin kahdeksan prosenttia (kuvio 2). Työkäisten määrä on Uuttamaata lukuun ottamatta vähentynyt myös muualla maassa. Kehitys näyttää kuitenkin seisahtuneen parina viime vuotena, luultavasti voimakkaan maahanmuuton takia. Uudellamaalla työkäisten määrä on kasvanut selvästi, mutta vähemmän kuin väestön kokonaismäärä.

Työikäisten määrän väestön kokonaismäärää heikompi kehitys johtuu väestön ikääntymisestä. Kuvioista 7 nähdään, että kaikkialla maassa 65 vuotta täyttäneiden osuus väestöstä on kasvanut voimakkaasti. Itäisellä ohjelma-alueella eläkeikäisten osuus väestöstä oli jo vuonna 2007 muuta maata korkeampi, ja ero on jopa hieman kasvanut sen jälkeen. Vuonna 2023 lähes 30 prosenttia itäisen ohjelma-alueen asukkaista oli täyttänyt 65 vuotta. Uudellamaalla osuus oli vain noin 18 prosenttia, ja pohjoisella alueella ja muualla Suomessa noin 25 prosenttia.

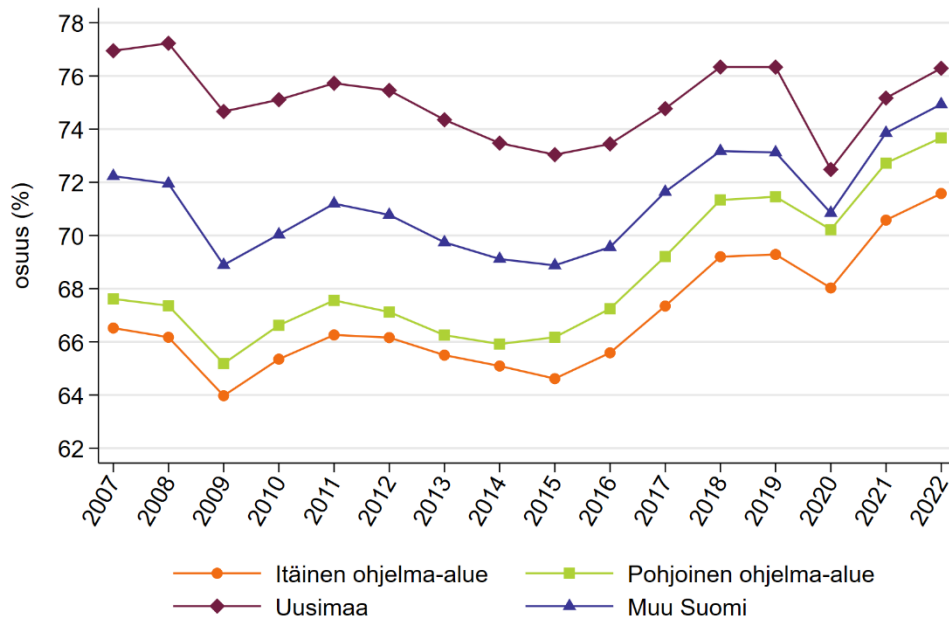
Kuvio 6: Työikäisten määrän muutos suhteessa vuoteen 2007

Kuvio 7: 65 vuotta täyttäneiden osuus väestöstä

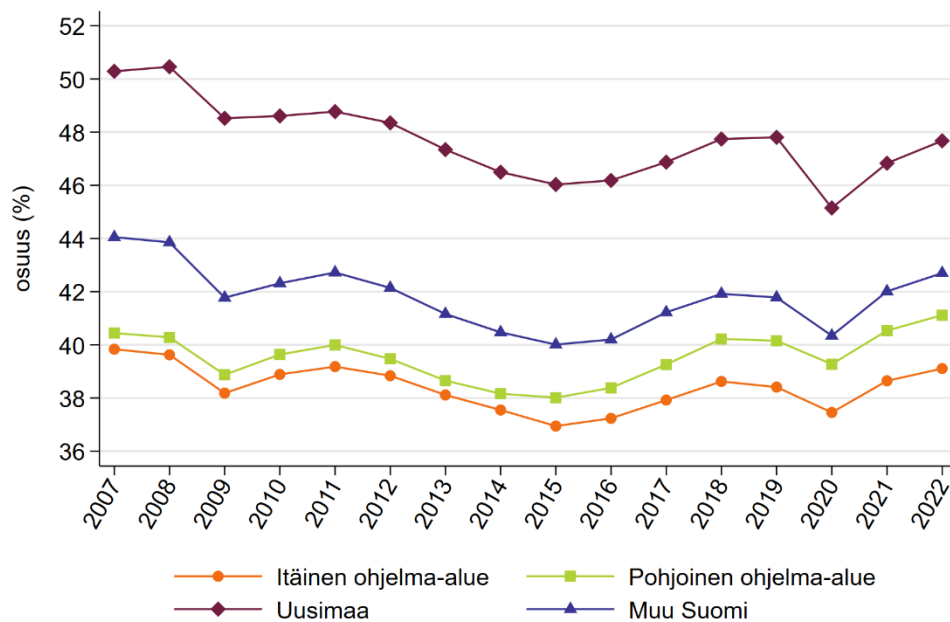
3.1.2 Työ ja toimeentulo

Kuviossa 8 esitetään, miten päätoimisten työllisten osuus työikäisistä (vastaa melko hyvin työllisyysastetta) on kehittynyt. Vuonna 2007 itäisen ja pohjoisen ohjelma-alueen työllisyysaste oli noin kymmenen prosenttiyksikköä Uuttamaata ja noin viisi prosenttiyksikköä muuta maata matalampi. Ohjelma-alueiden työllisyysaste on kehittynyt kuitenkin paljon paremmin kuin muualla, ja ne olivat vuoteen 2022 mennessä kirineet eroa umpeen huomattavasti. Kaikkialla maassa työllisyysaste lähti vuonna 2016 selvään nousuun talouskasvun käynnistyttyä finanssikriisin ja eurokriisin jälkeen. Ohjelma-alueilla työllisyysasteen kasvu oli muuta maata voimakkaampaa. Uudenmaan työllisyysaste oli itse asiassa vielä vuonna 2022 alle vuoden 2008 huipun, kun taas ohjelma-alueilla kasvu oli selvää.

Kuvio 8: Päätoimisten työllisten osuus työikäisistä

Työllisyysaste, eli työllisten osuus työikäisistä, kuvaa sitä, kuinka laajasti työvoimapotentialiaali on käytössä. Uudenmaan ulkopuolisilla alueilla työikäisten määrä on vähentynyt, mikä saattaa osittain selittää työllisyysasteen kasvua. Työikäisten joukosta on voinut poistua vaikeasti työllistyviä, kuten matalasti koulutettuja tai pitkäaikaissairaita. Jos työikäisten määrä vähenee nopeammin kuin väestön kokonaismäärä, saattaa työvoiman tarjonta suhteessa työvoiman kysyntään vähentyä, mikä voi parantaa jäljellä olevien työikäisten työllistymismahdollisuuksia. Ikärakenteen muutoksen vuoksi on hyödyllistä tarkastella työllisten määrää suhteessa väestön kokonaismäärään, kuten kuviossa 9. Näin tarkasteltuna työllisyyskehitys ei olekaan yhtä suotuisaa kuin kuviossa 8, vaan kaikkialla maassa työllisten osuus väestöstä on pysynyt melko muuttumattomana vuoteen 2007 verrattuna ja kasvanut vain hieman viimeisen kymmenen vuoden aikana. Vaikka työllisten osuus työikäisistä on kasvanut ohjelma-alueilla, on työikäisten väestöosuuden supistuminen pitänyt työllisten osuuden väestöstä lähes muuttumattomana. Kuitenkin myös työllisten osuus väestöstä on ohjelma-alueilla kehittynyt suunnilleen samalla tavalla tai jopa suotuisammin kuin muualla maassa. Työllisten väestöosuuden pysyminen vakaana tarkoittaa, että taloudellinen huoltosuhde (ei-työllisten määrä suhteessa työllisten määrään) on pysynyt melko muuttomana, mutta väestön ikääntymisen jatkuminen voi muuttaa kuvaa.

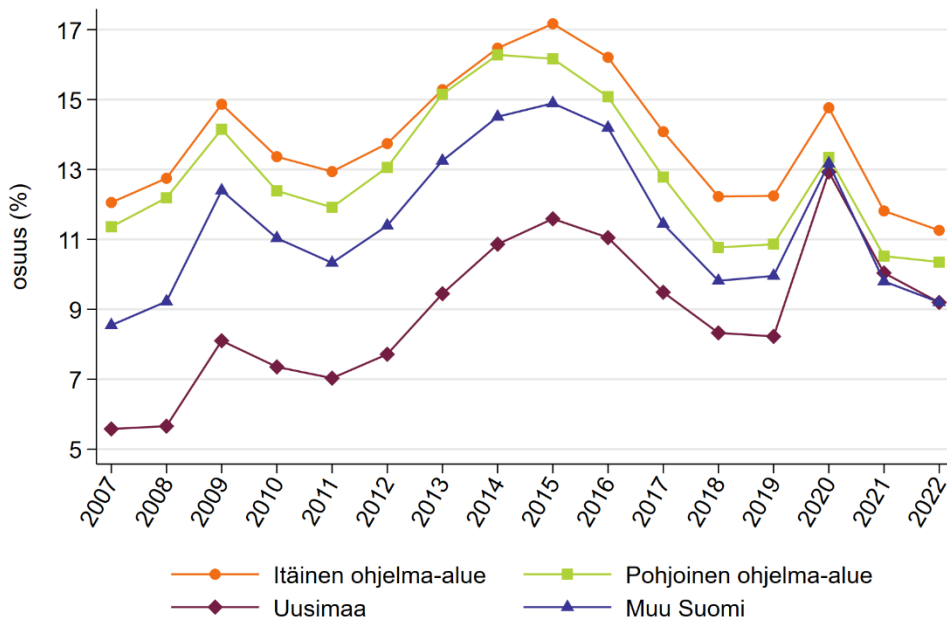

Kuvio 9: Päätoimisten työllisten osuus väestöstä

Työttömien osuus työvoimasta (työvoima = työlliset + työttömät työnhakijat) esitetään kuviossa 10. Työllisten ja työttömien määrä perustuu Tilastokeskuksen pääasiallisen toiminnan luokitteluun. Työttömyysastetta laskiessa huomioidaan vain työvoimaan kuuluvat, koska heidän ajatellaan olevan työmarkkinoiden käytettävissä; joko töissä tai etsimässä töitä. Siirtymät työvoiman ulkopuolelta työvoimaan ja toisin päin vaikuttavat työttömyysasteeseen. Työvoiman ulkopuolella ovat esimerkiksi päätoimiset opiskelijat ja lastaan kotona hoitavat. Työmahdollisuudet vaikuttavat kannustimiin kuulua työvoimaan; huonossa työllisyystilanteessa saatetaan luopua työnhausta ja siirtyä työvoiman ulkopuolelle esimerkiksi niin sanotusti piilotyöttömäksi, mikä pienentää työttömyysastetta. Työttömyysasteen laskeminen työttömien työnhakijoiden ja työvoiman suhteena on kuitenkin kansainvälisestäikin vakiintunut tapa.

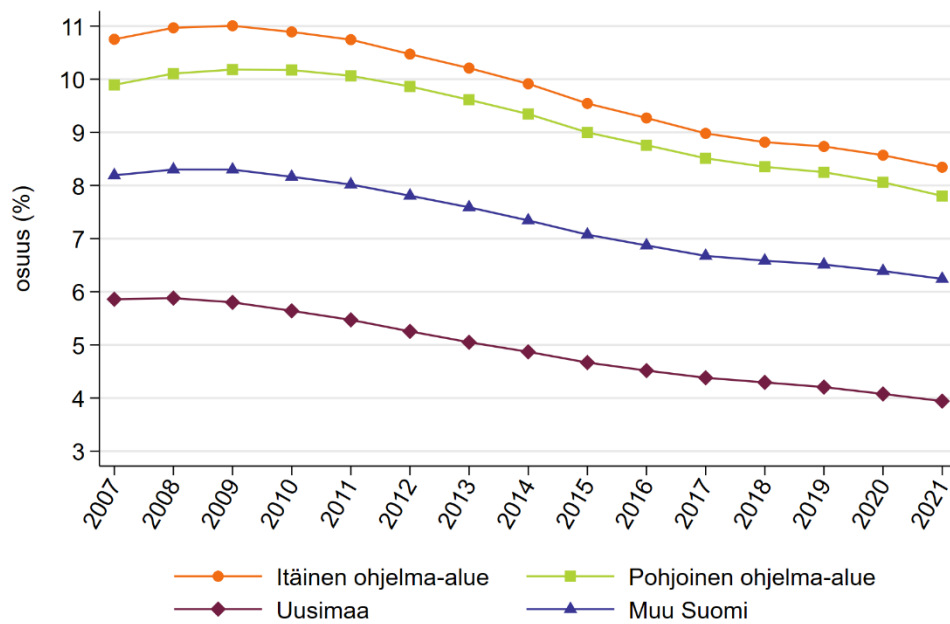
Työttömyysaste oli ohjelma-alueilla muuta maata selvästi korkeampi vuonna 2007. Finanssikriisin jälkeen työttömyys yleistyi kaikkialla, mutta vuoden 2015 huipun jälkeen se on vähentynyt selvästi. Kehitys on ollut suotuisinta ohjelma-alueilla, joiden työttömyysaste on pienentynyt viidestä kuuteen prosenttiyksikköä. Vuonna 2022 ohjelma-alueiden työttömyysaste oli kuitenkin vain hieman vuotta 2007 alempi. Ohjelma-alueiden työttömyysaste vaikuttaakin olevan pysyvästi korkea, koska melko hyvinäkin taloudellisina aikoina se on ollut yli kymmenen prosenttia. Toisaalta näiden alueiden ero muuhun Suomeen on supistunut; Uudellamaalla työttömyysaste nimittäin kasvoi vuosien 2007–2022 välillä vähän yli viidestä prosentista noin yhdeksään

prosenttiin. Koronapandemian alussa vuonna 2020 työttömyys kasvoi kaikkialla maassa, ja erityisesti Uudellamaalla, jossa työttömyys oli vielä vuonna 2022 korkeampi kuin pandemiaa edeltäneenä aikana.

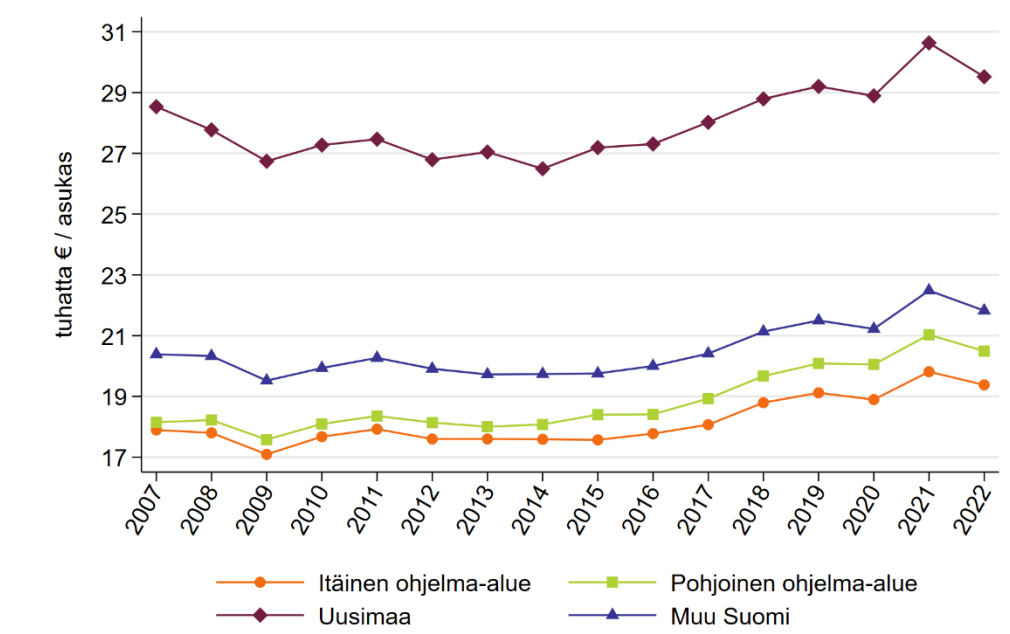
Kuvio 10: Työttömien osuus työvoimasta

Kuviossa 11 esitetään työkyvyttömyyseläkkeellä (mukaan lukien osatyökyvyttömyyseläke) olevien osuus työikäisistä. Työkyvyttömyys alentaa työllisyysastetta; vaikka työlle olisi kysyntää, ei työkyvytön kykene sitä tarjoamaan. Ohjelma-alueilla työkyvyttömyyseläkkeellä olevien osuus on ollut muuta maata korkeampi. Vuonna 2007 itäisellä ja pohjoisella ohjelma-alueella noin joka kymmenes työikäinen sai työkyvyttömyyseläkettä. Uudellamaalla osuus oli noin kuusi ja muualla maassa noin kahdeksan prosenttia. Työkyvyttömyys on vähentynyt kaikkialla maassa ja ohjelma-alueilla hiukan muuta maata nopeammin. Silti työkyvyttömyys on ohjelma-alueilla muuta maata yleisempää, ja kahdeksan prosentin taso vuonna 2021 on korkea. Ohjelma-alueiden korkea työkyvyttömyyseläkeläisten osuus selittyy osin sillä, että työikäinen väestö on ohjelma-alueilla iäkkäämpää kuin muualla. Sairastavuus on kuitenkin ohjelma-alueilla muuta maata suurempaa, vaikka huomioitaisiin asukkaiden ikä- ja sukupuolijakauma, ja Etelä-Karjala oli ainut ohjelma-alueiden maakunta, jolla tämä ikä- ja sukupuolivakioitu sairastavuus oli muuta maata vähäisempää vuonna 2019 (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 2022). Koko maan tasolla tapahtunut työkyvyttömyyden väheneminen saattaa johtua työikäisten terveyden parantumisesta, mutta on myös mahdollista, että työkyvyttömyyseläkkeelle pääseminen on vaikeutunut.

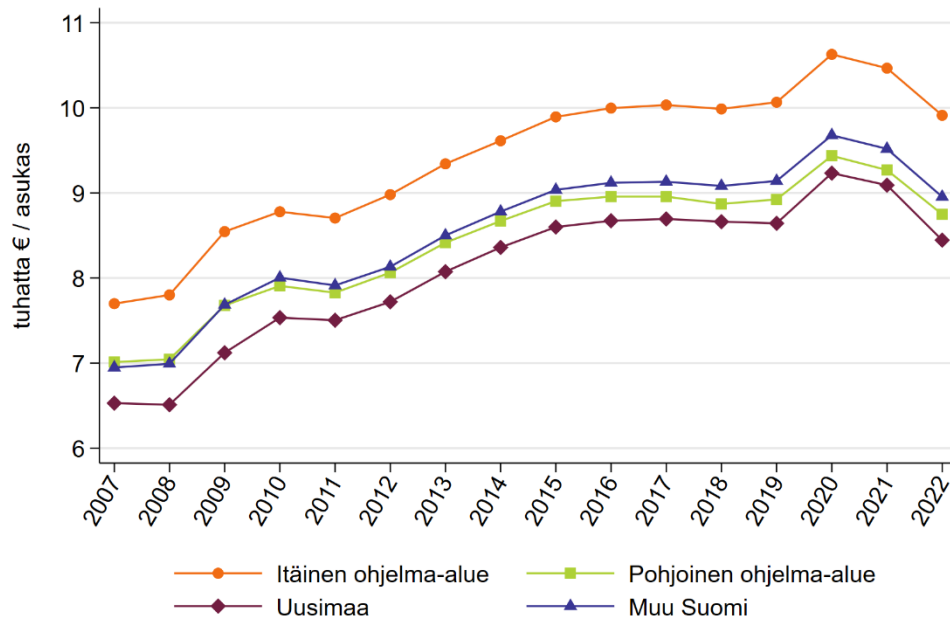
Kuvio 11: Työkyvyttömyyseläkkeellä olevien osuus työkäisistä

Ohjelma-alueiden muuta maata pienempi työllisten osuus näkyy matalampina tuloina. Kuviossa 12 esitetään keskimääräiset vuosittaiset markkinatulot (palkka-, yrittäjä-, ja omaisuustulojen summa) alueen asukasta kohti. Tulot ovat muiden tämän luvun euromääräisten muuttujien tapaan reaalisia, vuoden 2023 rahanarvossa. Markkinatulot kertovat tulotason ennen maksettuja ja saatuja tulonsiirtoja. Markkinatulojen keskiarvo on kasvanut koko maassa vain vähän; pääasiassa koska heikon tuottavuuskasvun takia reaaliset palkankorotukset ovat olleet pieniä. Uudellamaalla markkinatulojen keskiarvo oli vuonna 2022 noin 10 000 euroa suurempi kuin ohjelma-alueilla. Muualla Suomessa tulotaso oli vain vähän ohjelma-alueita suurempi. Erot ovat pysyneet vakaana yli ajan. Uudenmaan korkeaan tulotasoon vaikuttaa työllisyysasteen lisäksi esimerkiksi korkeampi palkkataso ja suuri pääomatulojen määrä.

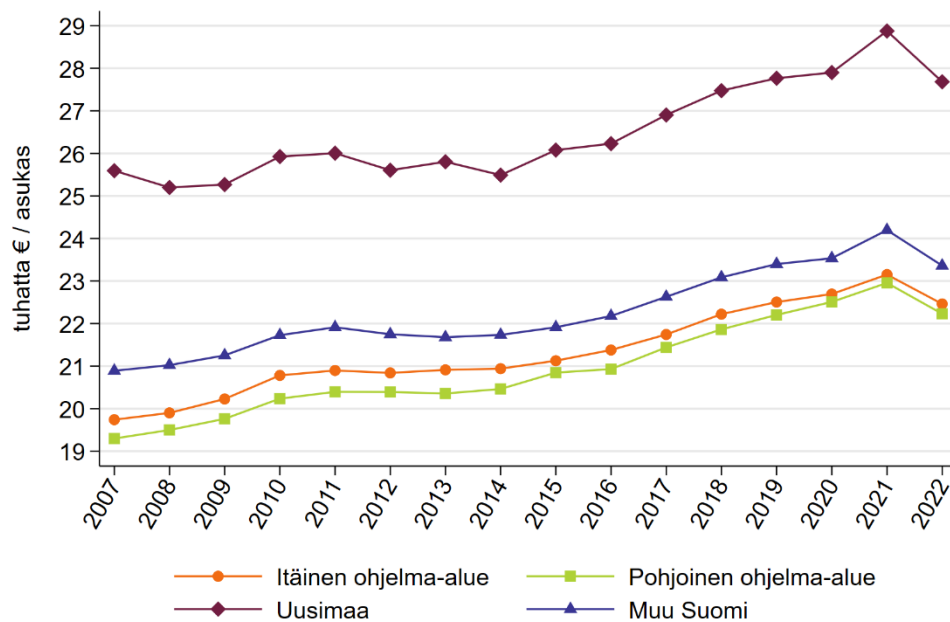
Kuvio 12: Markkinatulot alueen asukasta kohti

Kuviossa 13 esitetään vuositasolla saatujen tulonsiirtojen keskiarvo asukasta kohti. Saatua tulonsiirtoja ovat pääasiassa sosiaalietuudet ja eläkkeet. Itäisellä ohjelma-alueella keskiarvo on ollut noin tuhat euroa muuta maata korkeampi, luultavasti pääasiassa suuremman eläkeläisten osuuden takia. Pohjoisella ohjelma-alueella tulonsiirtojen määrä on ollut muun maan tasolla. Koska ohjelma-alueilla markkinatulot ovat muuta maata pienemmät ja saadut tulonsiirrot suuremmat tai samaa tasoa, on alueen asukkaiden toimeentulo muuta maata riippuvaisempi tulonsiirroista.

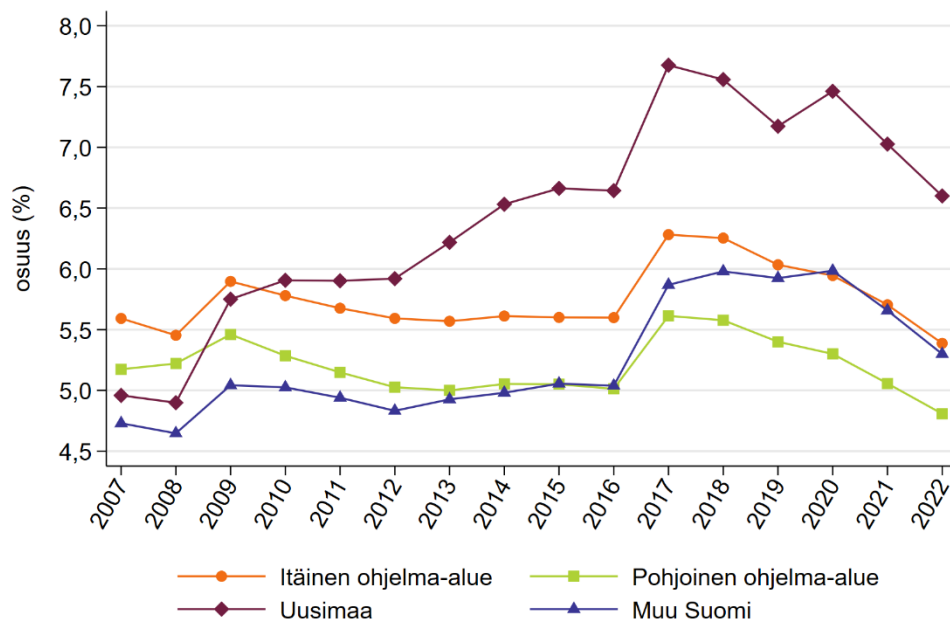
Kuvio 13: Alueen asukkaiden saamat suorat tulonsiirrot henkeä kohti

Kun markkinatuloihin lisätään saadut tulonsiirrot ja niistä vähennetään maksetut tulonsiirrot (verot ja veronluonteiset maksut), saadaan käytettävissä oleva rahatulo (nettotulot), jonka vuositason keskiarvo on kuviossa 14. Tulonsiirrot tasaavat eroja markkinatuloissa, ja Uudellamaalla käytettävissä olevien vuositulojen keskiarvo oli vuonna 2022 vain noin viisi tuhatta euroa suurempi kuin ohjelma-alueilla. Muualla Suomessa nettotulot olivat vain vähän ohjelma-alueita suuremmat. Ohjelma-alueilla väestön keskimääräiset käytettävissä olevat tulot ovat siis muuta maata alemmat, mutta alueiden väliset tuloerot ovat pysyneet melko vakaana.

Kuvio 14: Käytettävissä oleva rahatulo alueen asukasta kohti

Tulojen keskiarvo peittää alleen alueen sisäistä vaihtelua asukkaiden tuloissa. Kuviossa 15 esitetään toimeentulotukea (kaikki sen muodot) saaneiden osuus 18 vuotta täyttäneistä. Toimeentulotuen saaminen kertoo pienituloisuudesta, koska se on harkinnanvarainen etuus, jota saa vain, jos tulot ja varallisuus eivät riitä kattamaan välttämättömäksi katsottuja elinkustannuksia. Uudellamaalla toimeentulotuen saajien osuus on kasvanut muuta maata korkeammaksi, siinä missä vuonna 2007 osuus oli kaikilla alueilla samaa luokkaa. Uudenmaan poikkeavaan kehitykseen on voinut vaikuttaa esimerkiksi asumiskustannusten muuta maata nopeampi kasvu tai se, että suomalaisten keskiarvoa pienituloisemman maahanmuuttajataustaisen väestön määrä on kasvanut voimakkaasti. Toimeentulotuen saajien osuuden kasvu kaikkialla maassa vuonna 2017 liittyy uudistukseen, jossa perustoimeentulotuen myöntäminen siirrettiin kunnilta Kelalle.

Kuvio 15: Toimeentulotukea saaneiden osuus 18 vuotta täyttäneistä

3.2 Taloudellinen toiminta ja yritykset

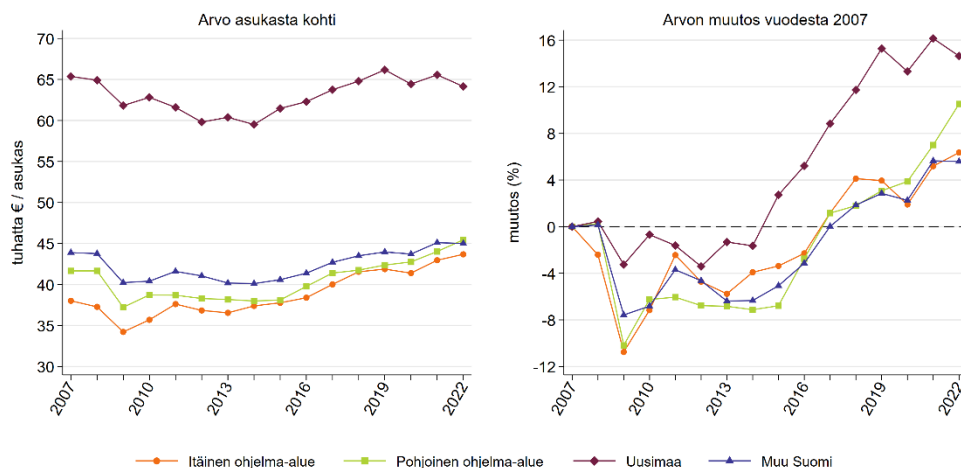
Tässä alaluvussa kuvataan taloudellisen toiminnan kehitystä alueen asukaslukuun suhteutettuna, koska näin voidaan kuvata alueiden välistä tasoeroa ja alueen asukkaiden taloudellista tilannetta. Väestön väheneminen supistaa tavaroiden ja palveluiden kysyntää ja työvoiman tarjontaa, jolloin taloudellisen toiminnan määrä saattaa vähentyä. Taloudellinen toiminta suhteessa alueen asukaslukuun voi kuitenkin kasvaa, mikäli tuotanto ei vähene yhtä paljon kuin väestömäärä.

3.2.1 Kokonaistuotanto ja työpaikat

Kuvion 16 vasen puoli esittää reaalisin asukasta kohti lasketun bruttokansantuotteen (vuoden 2023 rahassa) kehityksen alueittain. Bruttokansantuote on tuotettujen tavaroiden ja palveluiden arvo. Kuten koko maan tasolla, myös alueilla bruttokansantuote asukasta kohti on kasvanut vain vähän vuoden 2007 jälkeen. Uudellamaalla bruttokansantuote on selvästi muuta maata korkeampi, mutta ohjelma-alueiden ja muun Suomen välillä ei ollut vuonna 2022 suurta eroa. Itäisellä ohjelma-alueella bruttokansantuote asukasta kohti on tarkastelluista alueista matalin, mutta kehittynyt muuta maata paremmin. Uudellamaalla reaalin bruttokansantuote asukasta kohti oli vuonna 2022 niukasti vuoden 2007 tason alapuolella.

Kuvion 16 oikea puoli esittää bruttokansantuotteen arvon muutoksen vuoteen 2007 verrattuna. Kyseessä on siis arvon yhteismäärä, ei arvo asukasta kohti.

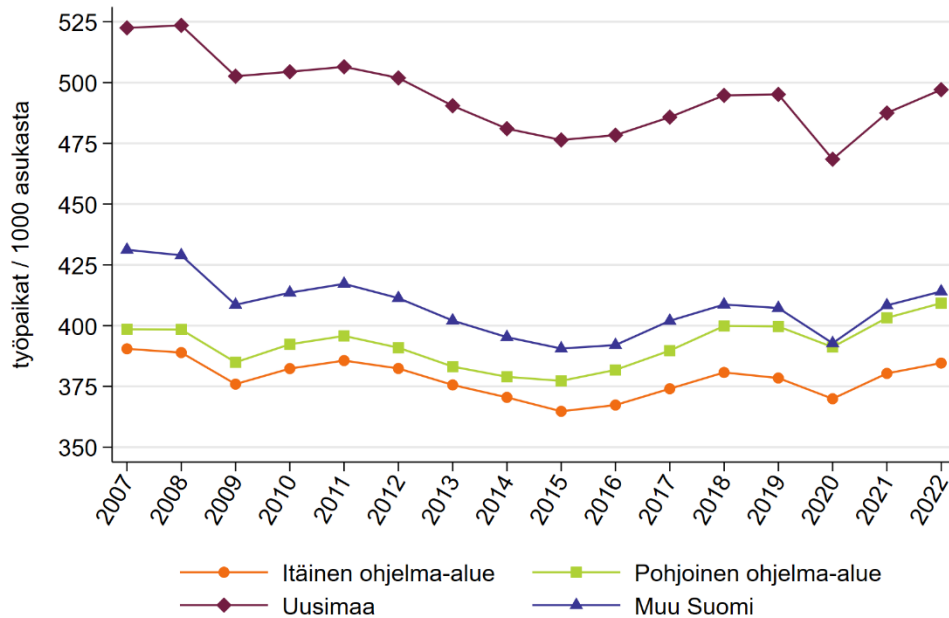
Kaikilla alueilla bruttokansantuote supistui selvästi finanssikriisin jälkeen, ja pudotus oli suurinta ohjelma-alueilla. 2010-luvun puolenvälin jälkeen bruttokansantuote alkoi kuitenkin taas kasvaa. Koska itäisen ohjelma-alueen asukasluku on vähentynyt selvästi vuoden 2007 jälkeen, ei arvon kasvu ole ollut suhteellisesti yhtä suurta kuin muutos bruttokansantuotteessa asukasta kohti. Itäisen ohjelma-alueen bruttokansantuote oli väestön vähenemisestä huolimatta vuonna 2022 noin kuusi prosenttia korkeampi kuin vuonna 2007. Itäisellä ohjelma-alueella kasvu on ollut samaa tasoa ohjelma-alueiden ja Uudenmaan ulkopuolisen muun Suomen kanssa, vaikka väestönkehitys on ollut paljon heikompaa. Pohjoisen ohjelma-alueen bruttokansantuote on kasvanut hieman itäistä ohjelma-aluetta enemmän. Vaikka Uudellamaalla reaalin bruttokansantuote asukasta kohti oli vuonna 2022 alle vuoden 2007 tason, on arvon yhteismäärä kasvanut selvästi asukasluvun kasvun myötä.

Kuvio 16: Bruttokansantuotteen arvo alueen asukasta kohti ja arvon muutos vuodesta 2007

Kuviossa 17 on alueella sijaitsevien työpaikkojen määrä asukasta kohti. Työpaikkojen määrä tarkoittaa alueella työskentelevien työllisten määrää. Uudellamaalla on muuta maata selvästi enemmän työpaikkoja asukasta kohti, mutta siellä työpaikkojen suhteellinen määrä on vähentynyt alueista eniten. Työpaikkojen suhteellinen määrä on kasvanut vain pohjoisella ohjelma-alueella. Uudenmaan korkeaa lukua selittää suuri työllisten osuus ja korkea työpaikkaomavaraisuus (työpaikat työllistä kohti). Uudellamaalla käy töissä myös paljon muiden maakuntien asukkaita. Työpaikkojen määrä asukasta kohti kertoo taloudellisen toiminnan laajuudesta, mutta sen kehitys ei välttämättä kuvaa alueella asuvien työmahdollisuuksien muutosta. Esimerkiksi itäisellä ohjelma-alueella työikäisten määrä on vähentynyt selvästi, joten työntekijöiden näkökulmasta myös työpaikoille on vähemmän tarvetta. Kuten aiemmin nähtiin,

itäisellä ohjelma-alueella työikäisten työllisyysaste on kehittynyt muuta maata suotuisammin.

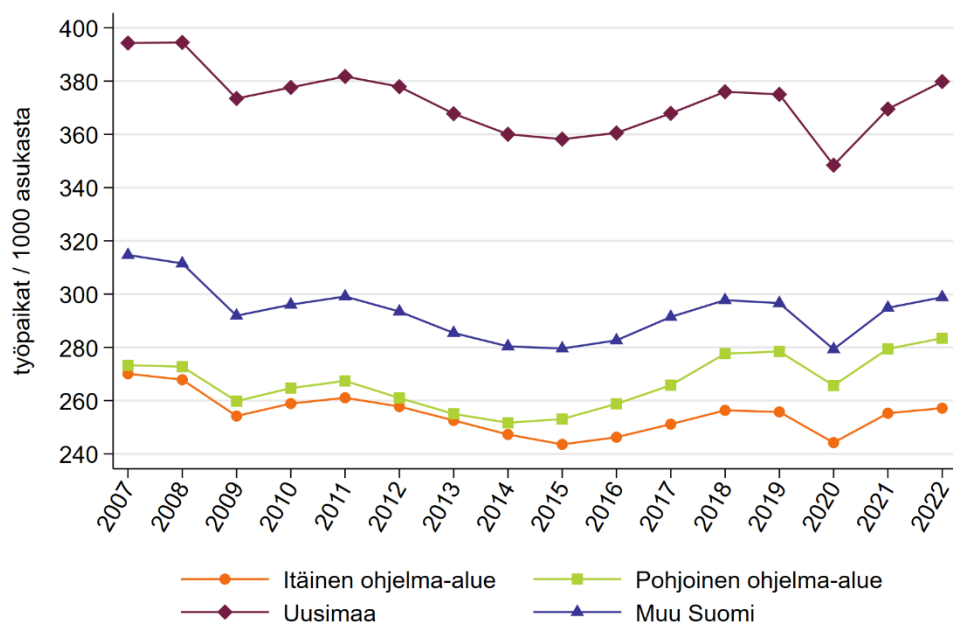

Kuvio 17: Työpaikat tuhatta alueen asukasta kohti

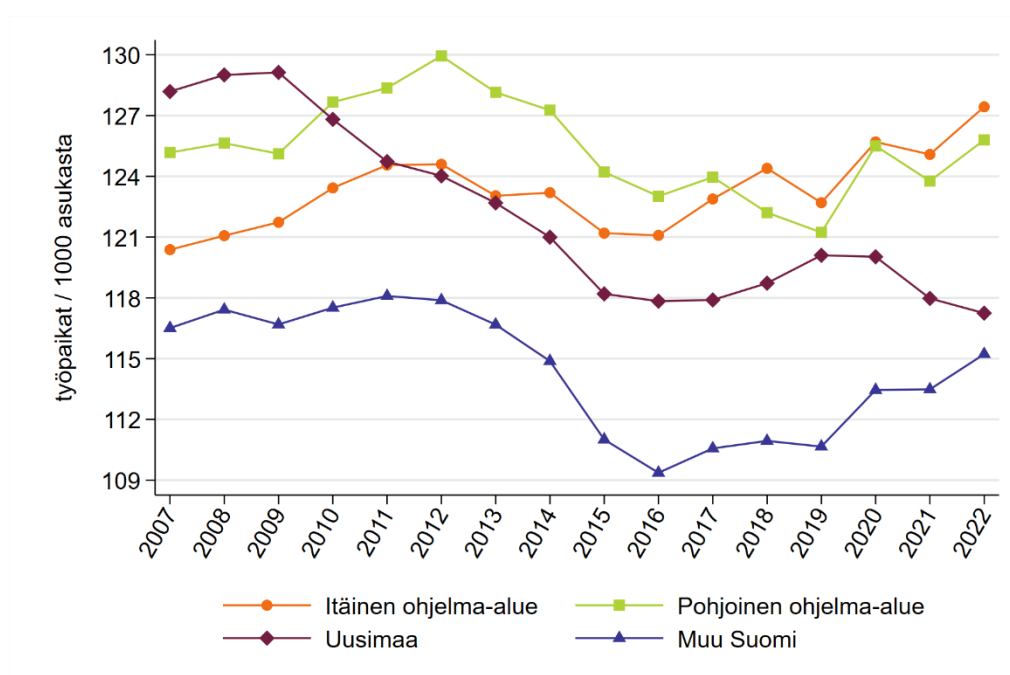
Alueiden väliset erot työpaikkojen määrässä syntyvät eroista yksityisen sektorin toiminnassa, kuten kuvioista 18 ja 19 nähdään. Uudellamaalla on selvästi enemmän yksityisen sektorin työpaikkoja suhteessa väestöön kuin muualla maassa, mutta maakunnan julkisen sektorin työpaikkojen suhteellinen määrä on vähentynyt, ja se on alle ohjelma-alueiden tason. Pohjoista ohjelma-alueita lukuun ottamatta yksityisen sektorin työpaikat asukasta kohti ovat vähentyneet kaikkialla jonkin verran vuoteen 2007 nähden. Yksityisen sektorin työpaikat suhteessa väestöön ovat vähentyneet itäisellä ohjelma-alueella ja ohjelma-alueiden ulkopuolella suunnilleen saman verran. 2010-luvun puolenvälin pohjalukemista yksityisen sektorin työpaikkojen suhteellinen määrä kuitenkin kasvoi kaikkialla ennen koronapandemiaa, ja kasvu oli vahvinta pohjoisella ohjelma-alueella.

Itäinen ohjelma-alue on ainut, jolla julkisen sektorin työpaikkojen määrä suhteessa asukaslukuun on kasvanut pitkällä aikavälillä, ja tämä johtunee julkisten sosiaali- ja terveyspalveluiden kysynnän kasvusta väestön ikääntyessä. Uudenmaan suhteellisesti melko suuri julkisen sektorin työpaikkojen väheneminen 2010-luvun alussa voi liittyä valtion henkilöstömäärän vähentymiseen, koska ministeriöiden ja monien valtion virastojen työpaikat keskittyvät pääasiassa Helsinkiin.

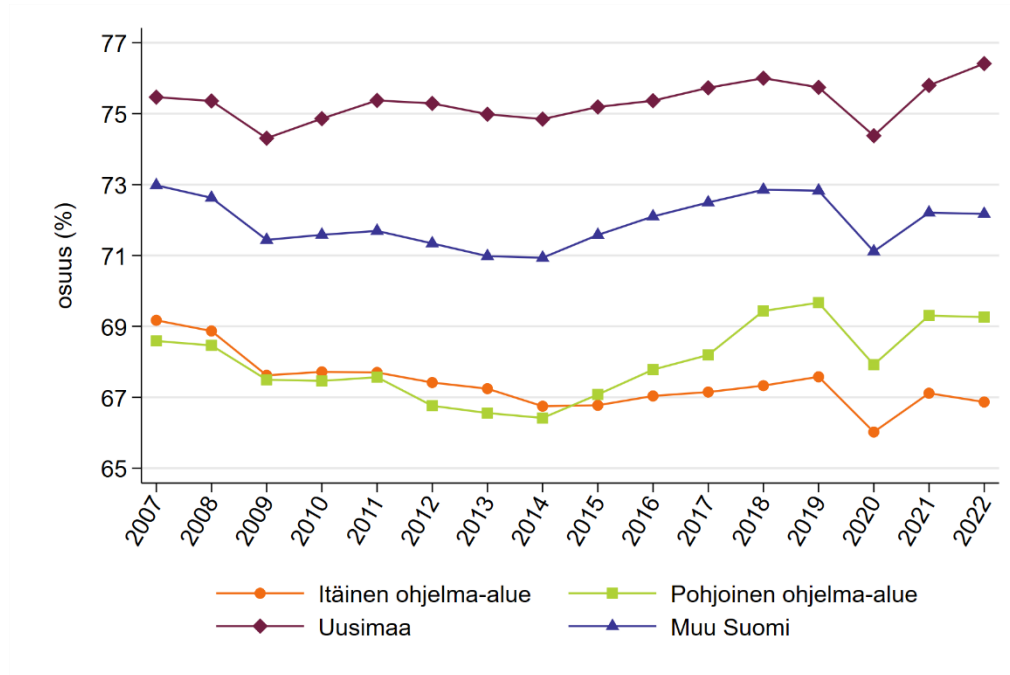
Koska ohjelma-alueilla yksityisen sektorin työpaikkoja on muuta maata vähemmän suhteessa väestöön ja julkisen sektorin työpaikkoja suunnilleen yhtä paljon, on ohjelma-alueilla yksityisen sektorin osuus työpaikoista muuta maata pienempi ja julkisen sektorin suurempi, kuten kuviosta 20 nähdään. Itäisellä ohjelma-alueella yksityisen sektorin osuus työpaikoista oli vuonna 2022 kymmenen prosenttiyksikköä Uuttamaata alempi ja viisi prosenttiyksikköä muuta ohjelma-alueiden ulkopuolista Suomea alempi. Itäisellä ohjelma-alueella osuus on laskenut hieman vuoteen 2007 verrattuna. Pohjoisella ohjelma-alueella yksityisen sektorin osuus on kasvanut vuoden 2014 jälkeen, ja ohittanut itäisen ohjelma-alueen, siinä missä ne aiemmin olivat samalla tasolla. Pohjoisella ohjelma-alueella yksityisen sektorin osuus on kuitenkin ohjelma-alueiden ulkopuolista Suomea alempi. Ohjelma-alueiden työllisyys on siis muuta maata riippuvaisempi julkisesta sektorista. Kuitenkin kaikilla alueilla vähintään kaksi kolmasosaa työpaikoista oli vuonna 2022 yksityisellä sektorilla.

Kuvio 18: Yksityisen sektorin työpaikat tuhatta alueen asukasta kohti

Kuvio 19: Julkisen sektorin työpaikat tuhatta alueen asukasta kohti

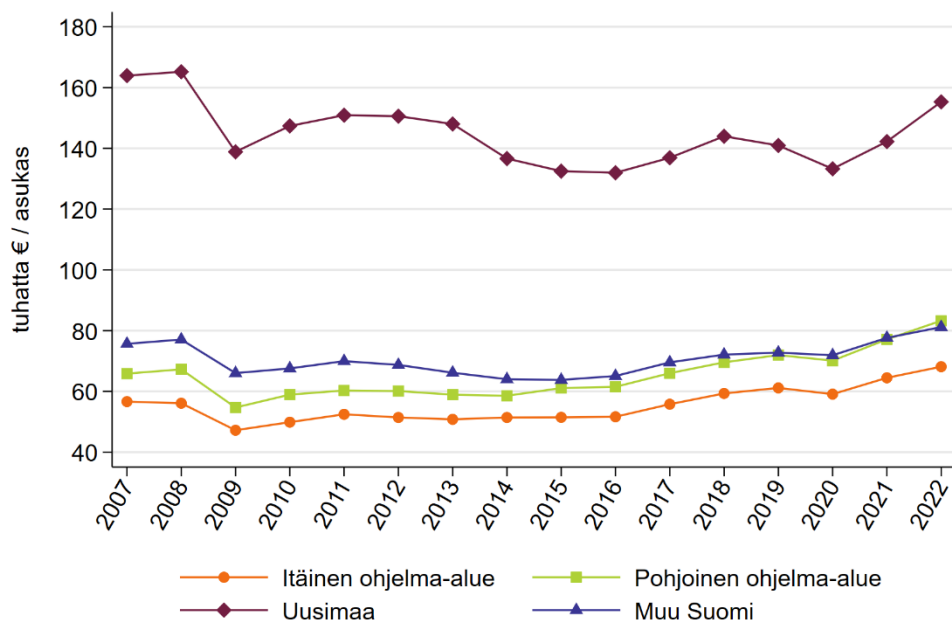

Kuvio 20: Yksityisen sektorin osuus alueen työpaikoista

3.2.2 Yritystoiminta

Tässä alaluvussa tarkastellaan yritystoiminnan laajuutta ja kehittymistä alueittain. Käytetyt aineistot ovat toimipaikkatasolla (ei yrityksen kotipaikan mukaan), eli ne mittaavat sitä, missä yritystoiminta tosiasiaassa tapahtuu. Euromääräiset luvut ovat reaalisia, vuoden 2023 rahanarvossa. Yritystoiminnan taso on monella mittarilla tarkasteltuna Uudellamaalla selvästi suurempaa kuin muualla maassa. Ohjelma-alueiden ja Uudenmaan ulkopuolisen muun Suomen välillä ei ole suuria eroja. Yritystoiminnan kehitys yli ajan on ollut kaikkialla maassa hyvin samansuuntainen, eli kasvu on ollut vähäistä. Pohjoisella ohjelma-alueella yritystoiminnan kasvu on kuitenkin ollut jonkin verran muuta maata suurempaa.

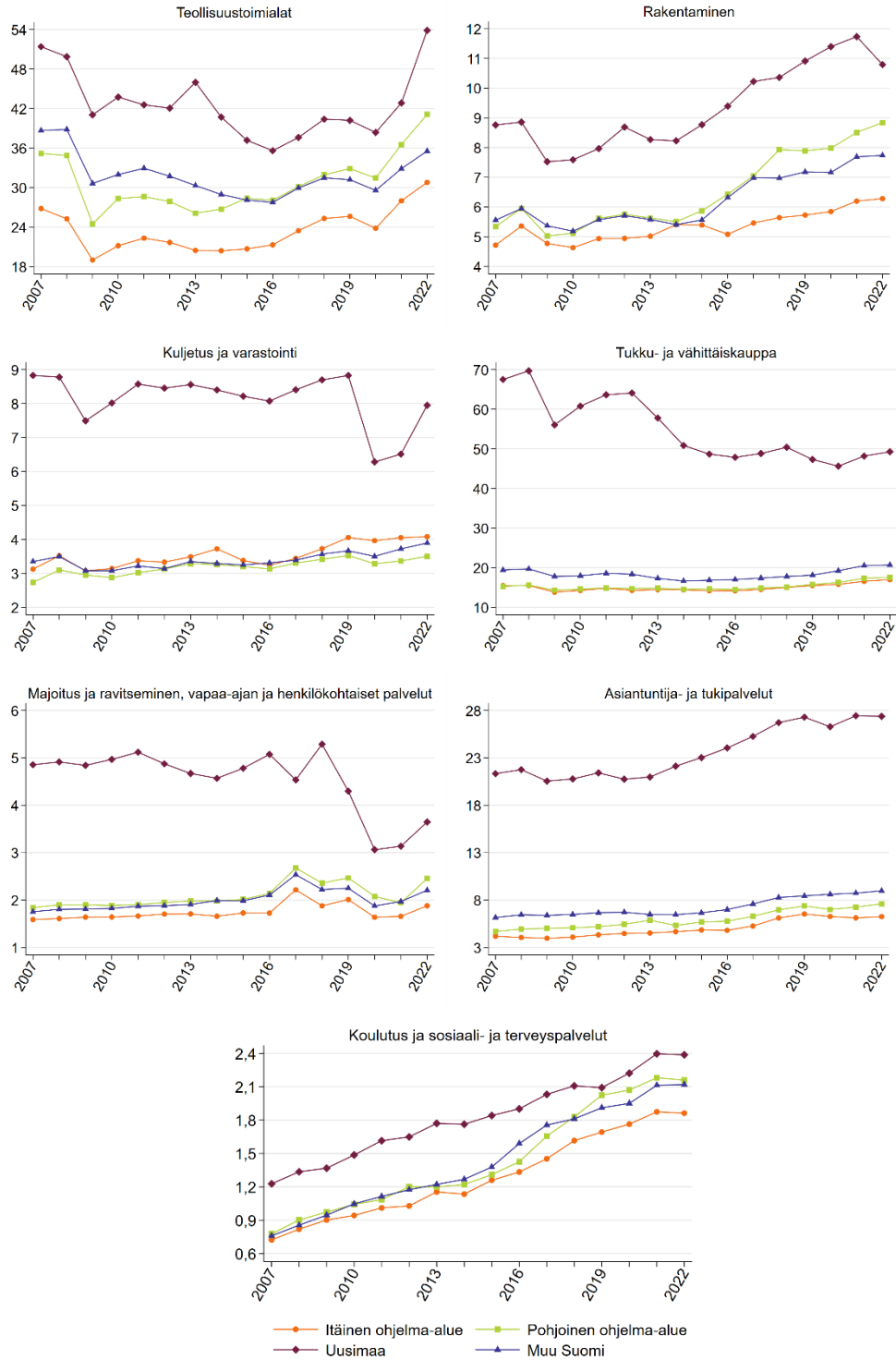
Kuvion 21 perusteella yritysten Uudellamaalla tuottama liikevaihto alueen asukasta kohti on jopa kaksinkertainen muuhun maahan nähden. Itäisellä ohjelma-alueella liikevaihto asukasta kohti on vielä pohjoista ohjelma-aluetta ja Uudenmaan ulkopuolista muuta Suomea matalampi. Liikevaihto ei ole juurikaan kasvanut reaalisesti millään alueella, mikä heijastaa sitä, että kokonaistuotanto ei juurikaan ole kasvanut (kuvio 16). Pohjoisella ohjelma-alueella yritysten liikevaihto alueen asukasta kohti on kehittynyt jonkin verran muita alueita suotuisammin.

Kuvio 21: Yritysten liikevaihto alueen asukasta kohti

Kuviossa 22 on esitetty liikevaihto asukasta kohti yksityisen sektorin toimialoittain. Alueiden välisten erojen havainnollistamiseksi pysty akselin skaala on toimialoilla erilainen. Kaikilla toimialoilla liikevaihto asukasta kohti on Uudellamaalla muuta maata suurempi. Teollisuustoimialoilla ja rakentamisessa myös ohjelma-alueiden ja muun Suomen välillä on melko paljon eroja, mutta muilla toimialoilla nämä kolme aluetta ovat tasoltaan ja kehitykseltään olleet melko samanlaisia. Teollisuustoimialojen liikevaihdon voimakas kasvu parina viimeisenä havaintovuonna liittyy erityisesti sähkön hinnannousuun ja teollisuustuotteiden yleistä hintatasoa nopeampaan kallistumiseen. Tätä piikkiä lukuun ottamatta teollisuustoimialojen liikevaihto on supistunut reaalisesti kaikkialla maassa vuoteen 2007 verrattuna. Valtaosa pudotuksesta tapahtui kuitenkin finanssikriisin aikaan, ja 2010-luvun lopulla oli lievää kasvua.

Rakentamisen liikevaihto on kasvanut etenkin Uudellamaalla ja pohjoisella ohjelma-alueella voimakkaan asuntorakentamisen siivittämänä. Rakennusalan voimakas negatiivinen suhdannekäännös vuonna 2023 ei vielä näy näissä luvuissa. Kuljetuksen ja varastoinnin sekä majoitus- ja ravitsemistoiminnan liikevaihdot pysyivät reaalisesti melko muuttumattomana koronapandemiaan asti, mutta sen myötä niiden liikevaihto romahti Uudellamaalla. Pitkällä aikavälillä kaupan alan liikevaihto on supistunut Uudellamaalla ja ollut muualla melko vakaa. Kaupan liikevaihtoon voi tosin vaikuttaa esimerkiksi tukku- ja vähittäisliikkeiden välisen toiminnan organisointi: jos yritys on sijoittanut tukkutoimintansa eri yhtiöön kuin vähittäiskaupan, kasvattaa näiden välinen myynti liikevaihtoa verrattuna tilanteeseen, jossa toiminnot olisivat saman yritystunnuksen alla (liikevaihtoluvuista ei ole poistettu konsernin sisäistä kauppaa). Asiantuntija- ja tukipalveluiden liikevaihto kasvaa vakaasti, ja tällä toimialalla Uudenmaan liikevaihto asukasta kohti on jopa kolmin- tai nelinkertainen muuhun maahan verrattuna. Yksityinen koulutus ja sosiaali- ja terveystalvet on pieni, mutta kaikilla alueilla vahvasti kasvava toimiala, pääasiassa julkisen sosiaali- ja terveydenhuollon ulkoistusten ja hankintojen takia.

Kuvio 22: Yritysten liikevaihto toimialoittain (tuhatta euroa alueen asukasta kohti)

Yksityisen sektorin työpaikat tuhatta alueen asukasta esitettiin jo kuviossa 18, joten sitä ei toisteta uudestaan, vaan esitetään vain toimialoitainen kehitys. Luvut on laskettu Tilastokeskuksen yksilötason työssäkäyntiaineistosta, koska vuodesta 2021 alkaen tilinpäätösaineiston henkilöstömäärä ei ole tilastointimuutoksen takia vertailukelpoinen aiempiin vuosiin. Työpaikkojen määrä eli alueella työskentelevien työllisten määrä mitataan vuoden lopun tilanteen mukaan. Aineisto ulottuu vain vuoden 2021 loppuun asti, mutta se riittää pitkän aikavälin kehityksen ja tasoerojen kuvaamiseen.

Teollisuus on ainut toimiala, jolla työpaikkoja suhteessa asukasluukuun on Uudellamaalla muuta maata vähemmän. Teollisuutta lukuun ottamatta Uudenmaan ulkopuolisten alueiden välillä ei ole suuria eroja työpaikkojen määrässä asukasta kohti. Teollisuustoimialojen työpaikkojen määrä väheni voimakkaasti finanssikriisissä, etenkin muualla kuin ohjelma-alueilla tai Uudellamaalla, mutta 2010-luvun puolenvälin jälkeen alan työllisyys on pysynyt melko vakaana. Vuonna 2019 teollisuuden osuus Uudenmaan yksityisen sektorin työpaikoista oli vain noin yksi kahdeksasosa, kun taas muualla maassa osuus oli noin 20–25 prosenttia. Teollisuus on siis Uudenmaan ulkopuolella suhteessa selvästi merkittävämpi työllistäjä kuin Uudellamaalla.

Rakentamisen työpaikkojen määrä asukasta kohti on kasvanut (ennen alan tämänhetkistä taantumaa) vuoden 2015 jälkeen kaikkialla, ja etenkin Uudellamaalla ja pohjoisella ohjelma-alueella. Kuljetuksen ja varastoinnin työpaikat asukasta kohti vähenivät kaikkialla tasaista tahtia ennen koronapandemiaa, mutta sen iskettyä työpaikkojen määrä Uudellamaalla romahti. Kaupan alan työpaikkojen määrä asukasta kohti on vähentynyt Uudellamaalla voimakkaasti, eli liikevaihdon väheneminen kuviossa 22 ei ollut vain kirjanpidollista, vaan todellista taloudellisen toiminnan vähenemistä. Muualla alan työpaikkojen määrä asukasta kohti on pitkällä aikavälillä säilynyt melko vakaana, hieman vähentyen.

Majoitus- ja ravitsemistoiminnan työpaikkojen määrä asukasta kohti oli koronapandemian alkuun asti kaikkialla vakaa, mutta pandemian alettua työpaikat vähenivät jokaisella alueella ja etenkin Uudellamaalla. Majoitus- ja ravitsemistoiminta on kaikkialla suhteellisen pieni työllistäjä: sen osuus yksityisen sektorin työpaikoista oli selvästi alle kymmenen prosenttia jopa itäisellä ja pohjoisella ohjelma-alueella, vaikka Lapin (pohjoinen ohjelma-alue) ja Kaakkois-Suomen (itäinen ohjelma-alue) ulkomaanmatkailua on pidetty alueellisesti merkittävänä. Uudellamaalla on erityisen paljon asiantuntija- ja tukipalveluiden työpaikkoja asukasta kohti, lähes kolminkertainen määrä itäisen ohjelma-alueeseen nähden. Alan työpaikkojen määrä on kuitenkin ollut kaikkialla maassa hienoisessa kasvussa. Yksityisen koulutuksen ja sosiaali- ja terveystalouden työpaikat asukasta kohti ovat lisääntyneet Uudenmaan ulkopuolella voimakkaasti.

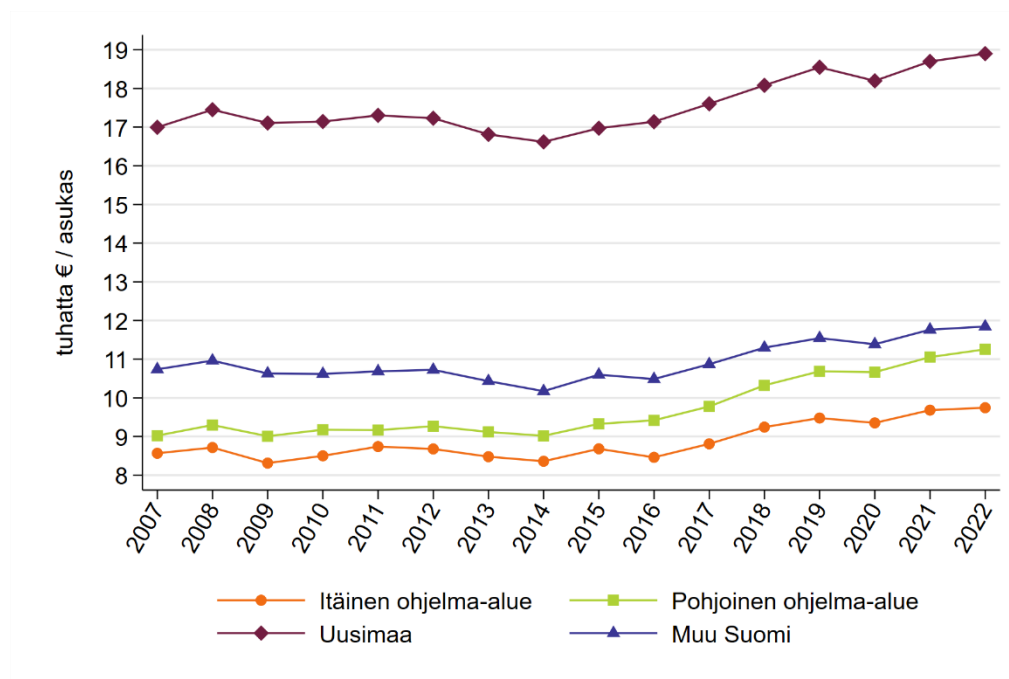
Itäisen ohjelma-alueen kuljetuksen ja varastoinnin toimialalla ja majoitus- ja ravitsemisalalla näkyy vuonna 2014 hieman tavallisesta erottuva kertaluonteinen lasku työpaikkojen määrässä asukasta kohti. Tämä saattaa liittyä siihen, että Venäjän-kauppa ja venäläisten matkailu Suomeen vähenivät melko paljon vuonna 2014, jolloin ruplan arvo ja Venäjän taloustilanne heikkenivät siksi, että Venäjä miehitti Krimin ja aloitti laittomat sotatoimet Itä-Ukrainassa. Jo silloin Venäjää kohtaan asetettiin joitain talouspakotteita ja se asetti länsimaita vastaan vastapakotteita, mutta pakotteet eivät tosiasiasa rajoittaneet taloudellista kanssakäymistä Venäjän kanssa merkittävästi. Kuljetuksen ja varastoinnin toimialan sekä majoitus- ja ravitsemistoiminnan asukasta kohti lasketuissa liikevaihdoissa (kuvio 22), palkkasummissa (kuvio 25) ja arvonlisäyksissä (kuvio 27) ei kuitenkaan näy kovin selkeää laskua itäisellä ohjelma-alueella vuonna 2014.

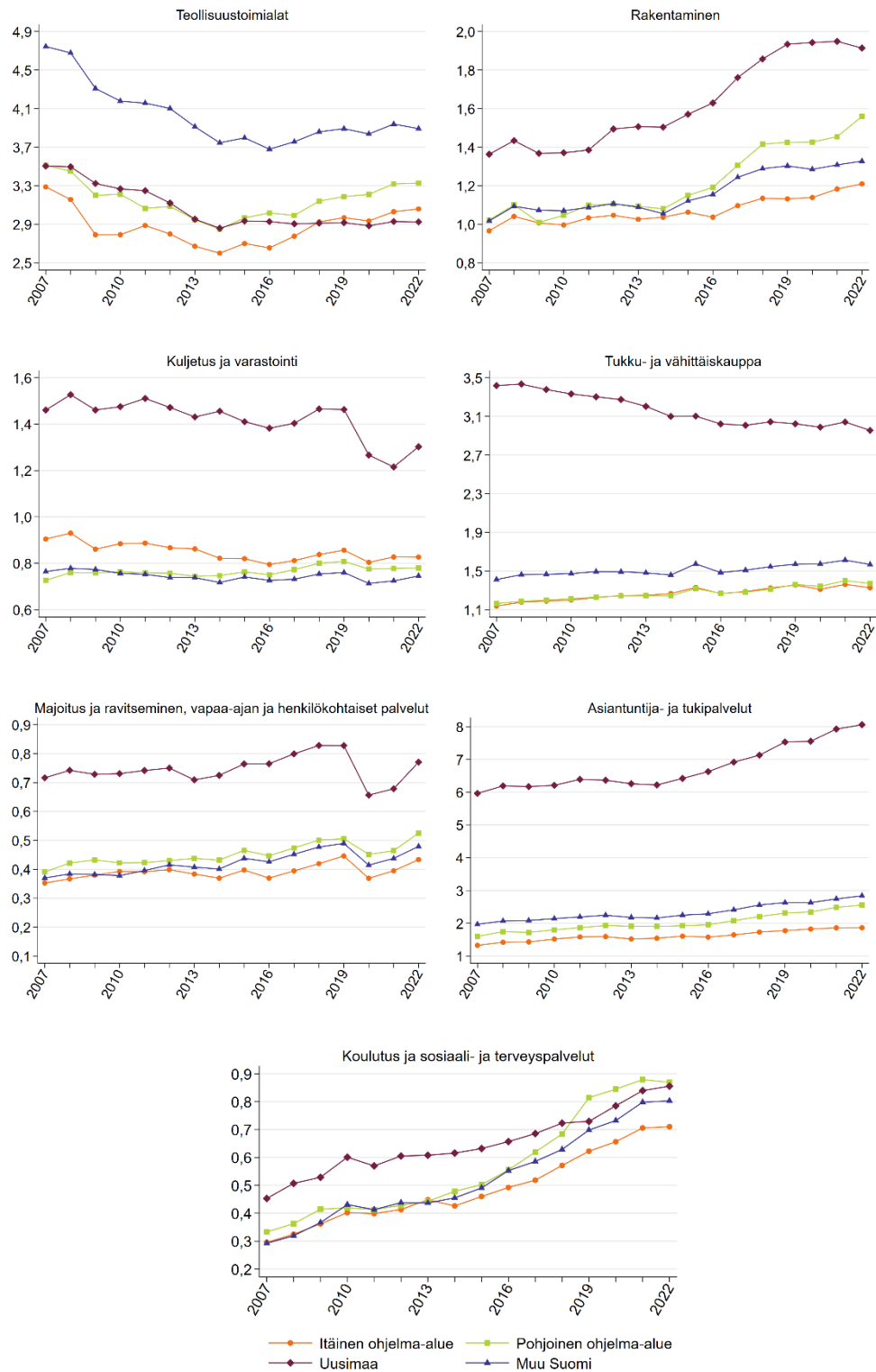
Kuvio 23: Yksityisen sektorin työpaikat toimialoittain (tuhat työpaikkaa alueen asukasta kohti)

Yritysten palkkasumma alueen asukasta kohti esitetään kuviossa 24. Nämäkin luvut ovat reaalisia, vuoden 2023 hintatasossa. Finanssikriisiä edeltäneestä ajasta 2010-luvun puoleenväliin asti palkkasumma oli melko muuttumaton, koska yksityisen sektorin työpaikkojen määrä väheni, ja palkkataso kasvoi reaalisesti vain vähän. 2010-luvun puolenvälin jälkeen palkkasumma kääntyi kasvuun työllisyyden parantuessa. Uudellamaalla palkkasumma asukasta kohti on selvästi muita alueita suurempi, ja itäinen ohjelma-alue on pohjoisen ohjelma-alueen ja muun Suomen takana. Alueiden kehitys on kuitenkin ollut samansuuntainen, joskin pohjoisen ohjelma-alueen kehitys on ollut muita alueita myönteisempi. Uudenmaan palkkasumma suhteessa muihin alueisiin on vielä suurempi kuin työpaikkojen määrä suhteessa muihin alueisiin, koska Uudellamaalla keskimääräinen palkkataso on muuta maata korkeampi, pääasiassa toimialarakenteen takia. Tässä palkkasumma mittaa alueella toimivien toimipaikkojen palkkasummaa, eli sitä ei välttämättä ole maksettu alueen asukkaille, vaikka suuria maantieteellisiä alueita tarkasteltaessa selvästi suurin osa alueella työskentelevistä myös asuu alueella.

Kuviossa 25 esitetään palkkasumma asukasta kohti toimialoittain. Kehitys ja alueiden välinen suhde näyttää hyvin samalta kuin työpaikkojen määrässä, mutta palkkatason reaalinen nousu voi kasvattaa palkkasummaa, vaikka työpaikkojen määrä vähenisi. Työpaikkojen määrä asukasta kohti ei tietenkään edes voi kasvaa rajattomasti, kun taas palkkasumman ja sen saajilleen tuottaman hyvinvoinnin kasvulla ei periaatteessa ole rajaa. Toimialojen välillä on kuitenkin jonkin verran eroja palkkasumman ja työpaikkojen määrän suhteen. Teollisuus tuotti Uudenmaan ulkopuolella lähes yhden kolmasosan palkkasummasta vuonna 2019, vaikka sen osuus työpaikoista oli alle neljäsosa. Ala onkin Uudenmaan ulkopuolella merkittävä hyväpalkkaisten töiden tarjoaja. Asiantuntija- ja tukipalvelut vastasivat Uudenmaan ulkopuolella noin viidesosasta palkkasummasta ja työntekijöiden määrästä. Uudellamaalla sen osuus palkkasummasta oli kuitenkin noin 40 prosenttia vaikka työpaikkaosuus oli vain 33 prosenttia, eli Uudellemaalle oli sijoittunut erityisen hyväpalkkaisia alan tehtäviä. Asiantuntija- ja tukipalveluissa on kirjava joukko toimialoja siivouksesta tieteelliseen tutkimukseen.

Kuvio 24: Yritysten palkkasumma alueen asukasta kohti

Kuvio 25: Yritysten palkkasumma toimialoittain (tuhatta euroa alueen asukasta kohti)

Kuviossa 26 esitetään yritysten arvonlisäyksen kehitys. Arvonlisäys on Euroopan unionin määritelmän mukainen tuotannon jalostusarvo, joka on tuotantotoiminnasta saatujen tuottojen ja muiden kustannusten kuin työvoimakustannusten erotus. Arvonlisäys kertoo sen, kuinka paljon yritys tuottaa ylijäämää työntekijä- ja pääomakorvausten, poistojen ja tuloverojen kattamiseksi. Se mittaa siis yritystoiminnan tuottamaa taloudellista lisäarvoa.

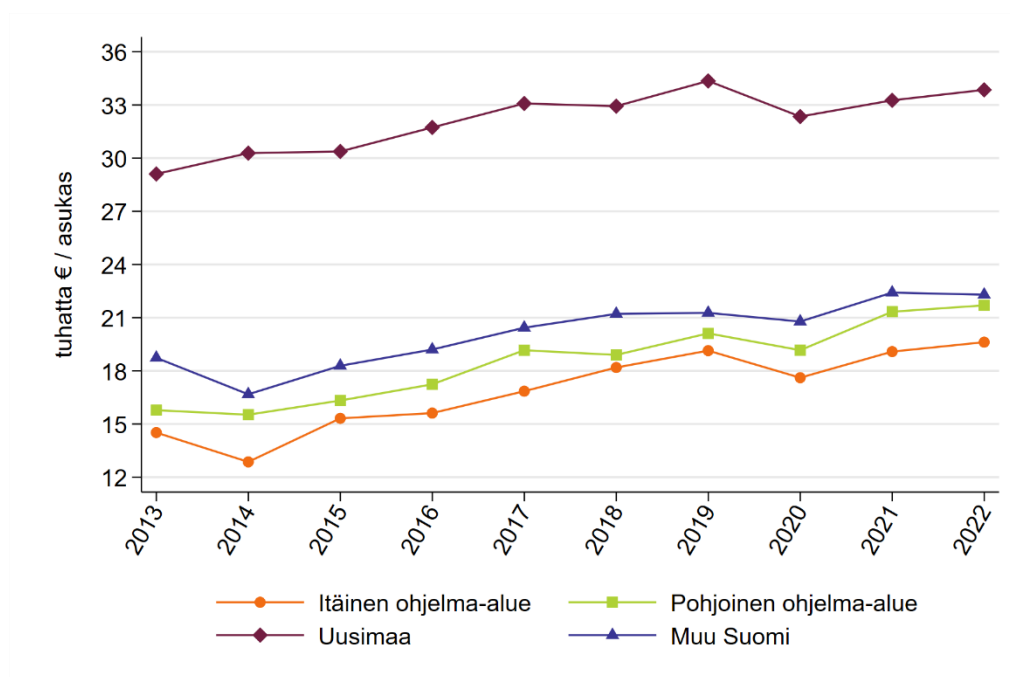
Arvonlisäyksen kehitystä tarkastellaan vuodesta 2013 alkaen, koska sitä aiemmilta vuosilta ei ole vertailukelpoisia toimipaikkatason arvonlisäystietoja. Kaikilla alueilla yritysten reaalin arvonlisäys asukasta kohti on kasvanut hitaasti, mikä on linjassa bruttokansantuotteen hitaan kasvun kanssa. Vuoteen 2007 verrattuna kasvu näyttäisi luultavasti vielä heikommalta, koska vuonna 2013 oltiin taantumassa, ja bruttokansantuote oli selvästi alle vuoden 2007 tason.

Uudellamaalla yritysten arvonlisäys asukasta kohti on selvästi muuta maata korkeampi. Itäinen ohjelma-alue on ollut jonkin verran pohjoisen ohjelma-alueen ja Uudenmaan ulkopuolisen Suomen takana, mutta ero ei ole suuri. Asukasta kohti lasketun arvonlisäyksen absoluuttinen kasvu on vuoteen 2013 verrattuna ollut pohjoisella ohjelma-alueella muuta maata suurempaa ja itäisellä ohjelma-alueella suunnilleen ohjelma-alueiden ulkopuolisen Suomen tasoa. Molemmilla ohjelma-alueilla arvonlisäys asukasta kohti on kasvanut suhteellisesti muuta maata paljon enemmän, koska niiden lähtötaso oli alempi.

Arvonlisäyksen kehitys toimialoittain esitetään kuviossa 27. Tälläkin mittarilla Uudenmaan yritystoiminta on muuta maata suurempaa kaikilla toimialoilla paitsi teollisuudessa. Teollisuuden arvonlisäyksen suuri kasvu parina viime vuotena liittyy liikevaihdon muutoksen tavoin tuottajahintojen yleistä hintakehitystä nopeampaan kasvuun, koska arvonlisäys on deflatoitu kuluttajahintaindeksillä. Toisaalta myös teollisuuden käyttämien raaka-aineiden ja väli tuotteiden hinta on noussut, ja arvonlisäys lasketaan vähentämällä valmistuksen kustannukset (muut kuin työvoimakustannukset) sen tuotoista. Ohjelma-alueilla ja Uudellamaalla teollisuuden arvonlisäys asukasta kohti on kuitenkin kasvanut suhteellisesti melko paljon vuoden 2013 jälkeen, vaikka pari viime vuotta jätettäisiin huomioimatta.

Rakentamisen arvonlisäys asukasta kohti kasvoi 2010-luvulla voimakkaasti etenkin Uudellamaalla ja pohjoisella ohjelma-alueella. Muillakin toimialoilla arvonlisäyksen kehitys muistuttaa kuvion 22 liikevaihdon kehitystä, kun tarkastellaan vain vuosia 2013–2022. Tällä toimialajaolla teollisuustoimialat on suurin arvonlisäyksen tuottaja Uudenmaan ulkopuolella, kun taas Uudellamaalla asiantuntija- ja tukipalvelut on selvästi merkittävin. Teollisuus tuotti vuonna 2019 noin viidenneksen Uudenmaan arvonlisäyksestä, kun taas muualla sen osuus oli noin 40 prosenttia. Arvonlisäyksestä huomattava osa menee kuitenkin pääomakorvausten, poistojen ja tuloverojen kattamiseen,

eivätkä nämä välttämättä jää hyödyttämään sitä aluetta, jolla ne on tuotettu. Etenkin suurten yritysten omistus on usein hajaantunut ympäri kotimaan ja ulkomaille. Yhteisöverosta osa jyvitetään kuntiin sitä maksaneen yrityksen työpaikkojen määrään perustuen. Pääosa arvonlisäykseen kuuluvasta palkkasummasta jää hyödyttämään alueen asukkaita, mutta palkkoja maksetaan jonkin verran myös muilla alueilla asuville työntekijöille.

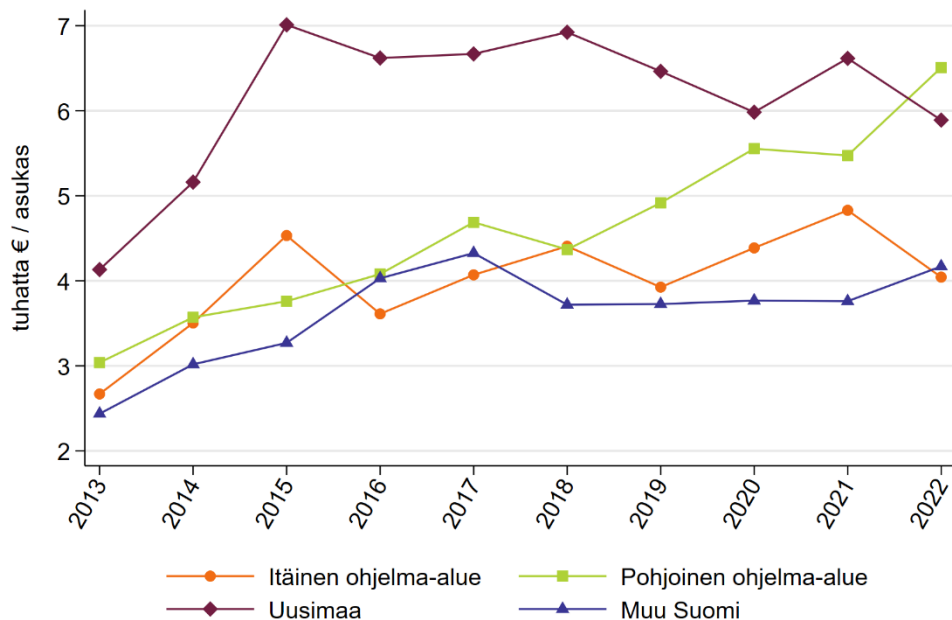

Kuvio 26: Yritysten arvonlisäys alueen asukasta kohti

Kuvio 27: Yritysten arvonlisäys toimialoittain (tuhat euroa alueen asukasta kohti)

Kuviossa 28 esitetään yritysten aineelliset investoinnit (aineellisen käyttöomaisuuden lisäykset, ilman poistoja) asukasta kohti. Tässäkin tarkastelu alkaa aineistopuutteiden takia vuodesta 2013. Investoinneissa on tavallisesti hyvin paljon vuosittaista vaihtelua. Pohjoisella ohjelma-alueella investoinnit ovat kuitenkin kasvaneet melko johdonmukaisesti, kun taas muualla maassa ne ovat pysyneet vuoden 2015 jälkeen melko vakaina. Pohjoisella ohjelma-alueella investoinnit asukasta kohti ovat kivunneet jo Uudenmaan tasolle. Itäisellä ohjelma-alueella ja muualla Suomessa negatiivinen ero Uuteenmaahan on säilynyt melko samana. Aineellisten investointien kehitystä ei esitetä toimialoittain, koska muilla toimialoilla kuin teollisuudessa niiden määrä on pääsääntöisesti vähäinen.

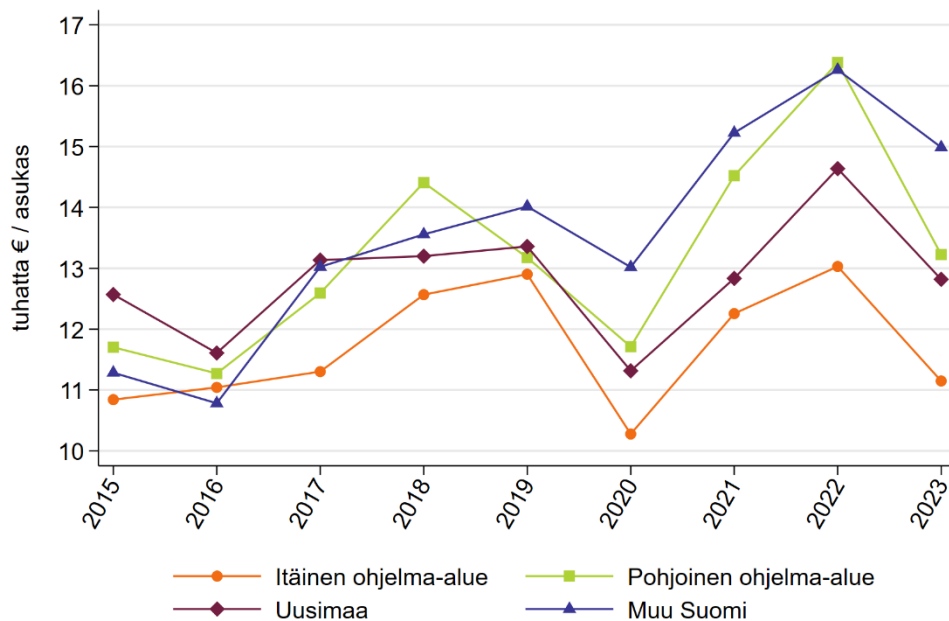

Kuvio 28: Yritysten aineelliset investoinnit alueen asukasta kohti

Kuviosta 29 nähdään, että tavaraviennin arvossa asukasta kohti ei ole niin paljon alueiden välisiä eroja kuin muissa yritystoiminnan mittareissa. Tavaravientitoiminnasta vastaa pääasiassa teollisuus, jonka suhteellinen osuus yritystoiminnasta on ohjelma-alueilla muuta maata suurempi. Itäisessä Suomessa on merkittävää vientitoimintaa esimerkiksi metsäteollisuudessa. Tullin alueellinen ulkomaankauppatilasto on saatavilla vuodesta 2015 lähtien. Ennen koronapandemiaa alueiden tavaravienti oli suunnilleen samaa tasoa, mutta sen jälkeen pohjoinen ohjelma-alue ja Uudenmaan ulkopuolinen muu Suomi ohittivat Uudenmaan, ja itäinen ohjelma-alue jäi muista jälkeen. Itäisen ohjelma-alueen viennin vähentymistä selittää kuitenkin käytännössä yksi maakunta, Kymenlaakso, jossa tavaravienti väheni vuonna 2020 todella paljon ja on sen jälkeen pysynyt melko vakaana. Kymenlaakson viennin vähenemisen

takana oli se, että edeltävänä vuonna vienti oli poikkeuksellisen korkealla tasolla kaasuputkitoimitusten takia (Tulli, 2021). Viennin arvo kasvoi kaikilla alueilla voimakkaasti vuosina 2021 ja 2022 osin sen takia, että teollisuustuotteiden hinnat kasvoivat yleistä hintatasoa nopeammin (Tilastokeskus, tuottajahintaindeksit). Tavaraviennin reaaliarvon laskua vuonna 2023 taas selittää osin se, että keskimääräiset vientihinnat kääntyivät laskuun, sekä nimellisesti että reaalisesti.

On huomioitava, että kuviossa 29 esitetään tavaraviennin bruttoarvo, joka on eri asia kuin viennin arvonlisäys. Koko maan tasolla kotimaassa tuotetun viennin arvonlisäys (Suomeen jäävän rahan määrä) on alempi kuin bruttoarvo (viennin myyntiarvo), koska osa viennin arvosta muodostuu ulkomaisista tuotantopanoksista. Alueiden väliseen arvonlisäyksen jakautumiseen taas vaikuttaa se, että osa alueella syntyvän viennin arvosta muodostuu muualla Suomessa tuotetuista välituotepanoksista. Lisäksi osa alueella tuotetun viennin arvonlisäyksestä maksetaan palkkojen, pääomakorvausten, poistojen kattamisen ja tuloverojen muodossa muille alueilla, joten se ei välttämättä jää kokonaisuudessaan hyödyttämään aluetta. Kuvion 29 perusteella ei siis voida suoraan sanoa, paljonko vientitoiminta jättää kullekin alueelle rahaa.

Kuvio 29: Tavaravienti alueen asukasta kohti

4 Viimeaikainen kehitys

Tässä osiossa tarkastellaan alueellisen työllisyyden ja taloudellisen toiminnan viimeaikaista kehitystä, vuoden 2019 alusta aineistoissa viimeisimpänä saatavilla olevaan ajankohtaan, joka on tuoreimpien aineistojen osalta syyskuu 2024. Tarkasteluja tehdään vuositason lisäksi kuukausi- tai vuosineljänneksitasolla, jotta voidaan havaita mahdollisia aivan viimeaikaisia muutoksia ja ottaa huomioon se, että Venäjän hyökkäyssota alkoi kesken vuotta helmikuun 2022 lopussa ja koronapandemia kesken vuotta maaliskuussa 2020. Analyysiä tehdään sekä ylätasoinen aluejaolla (itäinen ohjelma-alue, pohjoinen ohjelma-alue, Uusimaa ja muu Suomi) että maakunnittain/seutukunnittain. Tätä jälkimmäistä aluejakoa sanotaan jatkossa lyhyden vuoksi maakuntatasoksi, vaikka Itä-Lappi ja Koillismaa ovat seutukuntia. Aluejako on esitetty alaluvussa 2.1.

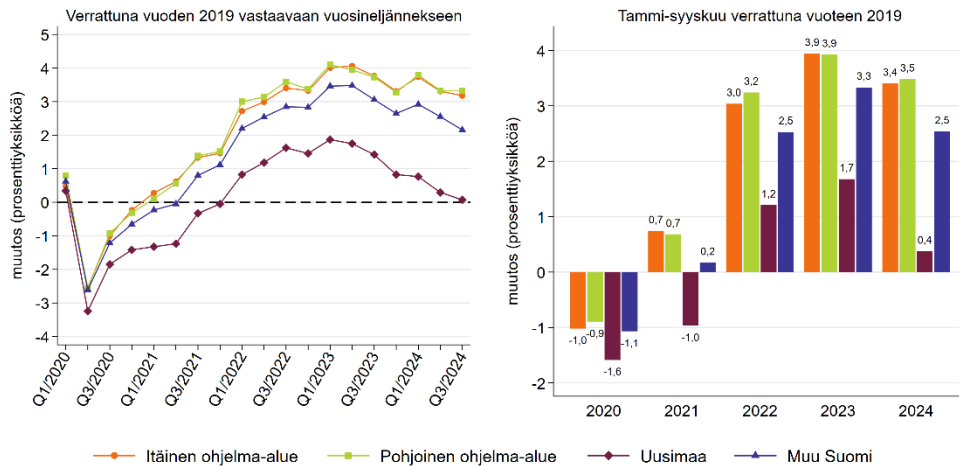
Esimerkiksi monessa työllisyystilanteen mittarissa on paljon kausivaihtelua. Useimmat tarkastelut tehdäänkin siten, että havaintovuoden kuukautta tai vuosineljänneksistä verrataan vuoden 2019 vastaavaan ajankohtaan. Vuosi 2019 on vertailuvuosi, koska se on viimeisin ”tavallinen” vuosi siinä mielessä, että koronapandemia alkoi vuoden 2020 alussa, ja Venäjä hyökkäsi Ukrainaan juuri kun pandemia oli hiipumassa. Valintaan vaikuttaa myös aineistojen saatavuus: tulorekisterin palkka- ja palkkionmaksutiedot ovat saatavilla vasta vuoden 2019 alusta alkaen. Analyysijä tehdään myös käyttäen vertailuvuotena vuotta 2022. Luonnollisesti vuoden 2022 vertailuajankohta voi pitää sisällään jo Venäjän hyökkäyssodan alkamisen jälkeistä kehitystä. Vertailut vuoteen 2021 olisivat kuitenkin vaikeasti tulkittavissa koronapandemian vuoksi. Mikäli tarkasteltavassa muuttujassa ei ole huomattavaa kausivaihtelua, esitetään siitä muutoksen sijaan tason kehitys.

4.1 Työllisyys

Kuviot 30 ja 31 esittävät, kuinka palkka- tai palkkiotuloja saaneiden osuus alueella asuvista työikäisistä (20–64-vuotiaat) on kehittynyt vuoteen 2019 verrattuna. Palkka- tai palkkiotuloja saaneiden osuus työikäisistä (jatkossa: palkkatuloja saaneiden osuus) on melko lähellä työllisyysastetta, mutta jonkin verran sitä alempi, koska esimerkiksi vain yrittäjätuloa saavia työllisiä ei ole mukana luvuissa. Toisaalta työllisyysasteeseen lasketaan myös esimerkiksi vanhempainvapaalla olevat, joilla on tiedossa työpaikka, johon palata. Näin palkkatuloja saaneiden osuus kuvaa joissain tapauksissa jopa työllisyysastetta paremmin työssä olevien osuutta.

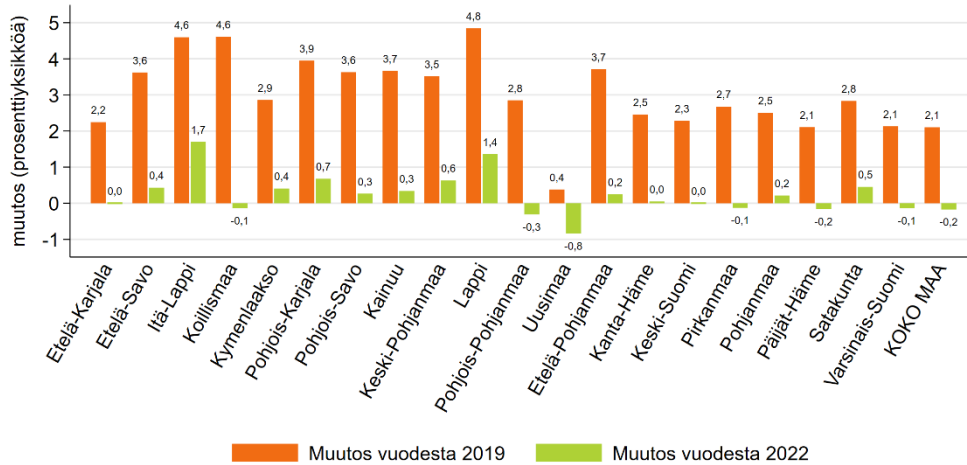
Kuviossa 30 on palkkatuloja saaneiden osuuden vuosineljänneksitasoinen kuukausikeskiarvon muutos vuoden 2019 vastaavaan vuosineljännekseseen verrattuna (kuvion vasen puoli) ja tammi–syyskuun kuukausikeskiarvon muutos vuoden 2019 vastaavaan ajankohtaan verrattuna (kuvion oikea puoli).

Kaikkialla maassa palkkatuloja saaneiden osuus väheni koronapandemian alettua, mutta osuus lähti heti pandemian alun jälkeen nousuun. Vuoden 2024 toisella vuosineljänneksellä palkkatuloja saaneiden osuus oli kaikkialla suurempi kuin vuonna 2019, vaikka vuoden 2022 loppuun nähden se on vähentynyt hiukan. Yleinen työllisyyskehitys kääntyi negatiiviseksi ja Suomi ajautui taantumaan vuoden 2023 aikana. Itäisellä ja pohjoisella ohjelma-alueella palkkatuloja saaneiden osuus on vuoteen 2019 verrattuna kasvanut eniten, ja näillä alueilla sen viimeaikainen heikkeneminen on ollut hyvin maltillista. Kehitys on ollut heikointa Uudellamaalla, jossa palkkatuloja saaneiden osuus on vuoden 2024 aikana ollut keskimäärin suunnilleen samalla tasolla kuin vuonna 2019. Muualla Suomessa palkkatuloja saaneiden osuus on kehittynyt lähes samaa tahtia ohjelma-alueiden kanssa.

Kuvio 30: Palkkatuloja saaneiden osuus 20–64-vuotiaista – kuukausikeskiarvo vuoteen 2019 verrattuna

Kuviossa 31 on palkkatuloja saaneiden osuuden kuukausikeskiarvo tammi-syyskuussa 2024 verrattuna vuoden 2019 ja 2022 vastaavaan ajankohtaan maakuntatasolla. Vuoteen 2019 verrattuna palkkatuloja saaneiden osuus on kasvanut kaikkialla, etenkin Lapissa, Itä-Lapissa ja Koillismaalla, joissa kasvu on ollut lähes viisi prosenttiyksikköä. Kasvu on ollut heikointa Uudellamaalla ja yleisesti ottaen Etelä-Suomessa. Koko maassa palkkatuloja saaneiden osuuden keskiarvo on kasvanut 2,1 prosenttiyksikköä vuoteen 2019 verrattuna, ja kaikissa ohjelma-alueiden maakunnissa kasvu on ollut tätä suurempaa. Myös vuoteen 2022 verrattuna useimmat alueet ovat niukasti plussan puolella. Uudenmaan muista alueista poikkeava negatiivinen kehitys painaa koko maan keskimääräisen muutoksen negatiiviseksi. Ohjelma-alueiden maakunnista vain Pohjois-Pohjanmaalla palkansaajien osuus on vuoteen 2022 verrattuna kehittynyt maan keskiarvoa heikommin.

Kuvio 31: Palkkatuloja saaneiden osuus 20–64-vuotiaista – tammi–syyskuun 2024 kuukausikeskiarvo vuoden 2019 ja 2022 vastaavaan ajankohtaan verrattuna

Kuviot 30 ja 31 kuvasivat muutoksia palkkatuloja saaneiden osuudessa, kehityksen tarkastelun ja osin myös kausivaihtelun takia. Taulukossa 1 on lisäksi vuosittainen tammi–syyskuun keskimääräinen palkkatuloja saaneiden osuus alueittain. Itäisellä ohjelma-alueella palkkatuloja saaneiden osuus on muuta maata rakenteellisesti matalampi, ja pohjoinen ohjelma-aluekin on ollut vuosina 2019–2024 maan keskiarvon alapuolella. Uudellamaalla osuus oli vuonna 2019 melko selvästi ohjelma-alueita ja muuta Suomea korkeampi. Koronapandemian alettua palkkatuloja saaneiden osuus väheni Uudellamaalla muuta maata enemmän. Pandemian talousvaikutusten hellittäessä ja työllisyyden parantuessa palkkatuloja saaneiden osuuden kasvu Uudellamaalla oli keskimääräistä heikompa, ja muut alueet ovat kirineet sitä kiinni. Vuonna 2024 palkkatuloja saaneiden osuus on pohjoisella ohjelma-alueella ollut lähes koko maan keskiarvon tasoa, eikä itäisen ohjelma-alueenkaan ero muihin ole enää kovin suuri. Tulokset vastaavat pitkän aikavälin tarkastelun työllisyysastetta koskevia havaintoja, koska palkkatuloja saaneiden osuus työikäisistä on melko lähellä työllisyysastetta.

Tarkemmalla aluejaolla tarkasteltuna havaitaan suurempia tasoeroja. Palkkatuloja saaneiden osuus oli vuonna 2019 maakunnista korkein Pohjanmaalla (73 prosenttia) ja matalin Pohjois-Karjalassa (63 prosenttia). Itä-Lapin seutukunnassa osuus oli 60,3 prosenttia, mutta seutukunnan vertaaminen maakuntiin ei välttämättä ole mielekäs. Vuonna 2024 palkkatuloja saaneiden osuus on ollut maakunnista suurin Pohjanmaalla (75,6 prosenttia) ja matalin Pohjois-Karjalassa (67,1 prosenttia). Itä-Lapin seutukunnassa osuus oli vielä Pohjois-Karjalaa matalampi (64,9 prosenttia). Eli alueiden kärki- ja häntäpäät ovat samat kuin vuonna 2019.

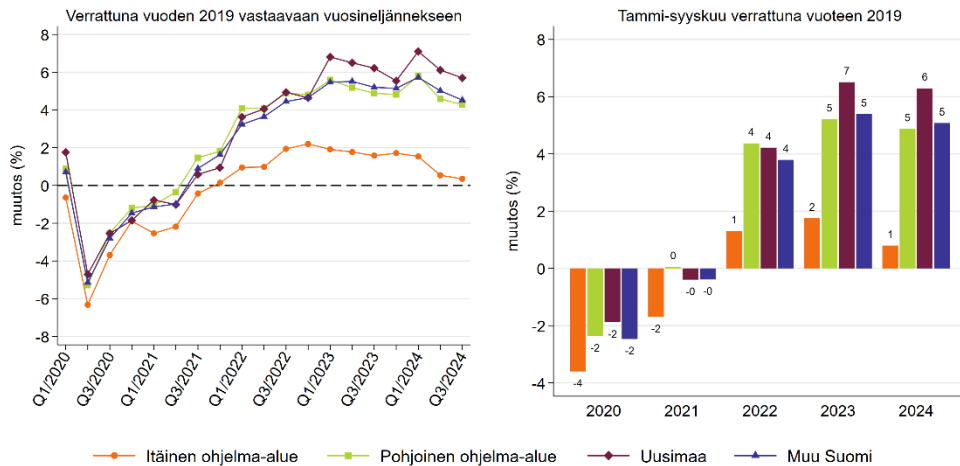
Taulukko 1: Palkkatuloja saaneiden osuus 20–64-vuotiaista (prosenttia), tammi–syyskuun kuukausikeskiarvo

Alue	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Itäinen ohjelma-alue	65,5	64,5	66,2	68,5	69,4	68,9
Etelä-Karjala	66,6	65,2	66,6	68,8	69,5	68,8
Etelä-Savo	64,8	64,0	65,7	68,0	68,9	68,4
Itä-Lappi	60,3	59,3	60,7	63,2	64,2	64,9
Kainuu	66,4	65,7	67,9	69,7	70,8	70,1
Koillismaa	64,3	62,6	65,4	69,1	69,6	68,9
Kymenlaakso	66,3	65,4	66,7	68,8	69,9	69,2
Pohjois-Karjala	63,1	61,7	63,7	66,4	67,5	67,1
Pohjois-Savo	66,4	65,7	67,6	69,8	70,5	70,0
Pohjoinen ohjelma-alue	67,5	66,6	68,2	70,8	71,5	71,0
Kainuu	66,4	65,7	67,9	69,7	70,8	70,1
Keski-Pohjanmaa	69,9	69,0	70,5	72,8	73,6	73,4
Lappi	65,8	64,9	66,1	69,3	70,5	70,7
Pohjois-Pohjanmaa	68,1	67,2	68,8	71,2	71,6	70,9
Uusimaa	71,9	70,3	71,0	73,1	73,6	72,3
Muu Suomi	68,9	67,9	69,1	71,5	72,3	71,5
Etelä-Pohjanmaa	68,5	68,3	69,9	72,0	72,7	72,3
Kanta-Häme	70,0	69,1	70,0	72,4	73,2	72,4
Keski-Suomi	66,4	65,2	66,3	68,7	69,5	68,7
Pirkanmaa	69,3	68,1	69,6	72,1	73,1	72,0
Pohjanmaa	73,1	72,3	73,4	75,4	76,1	75,6
Päijät-Häme	66,7	65,4	66,6	69,0	69,8	68,8
Satakunta	68,5	67,4	68,6	70,9	71,7	71,4
Varsinais-Suomi	69,4	68,2	69,2	71,6	72,3	71,5
KOKO MAA	69,3	68,1	69,2	71,5	72,2	71,4

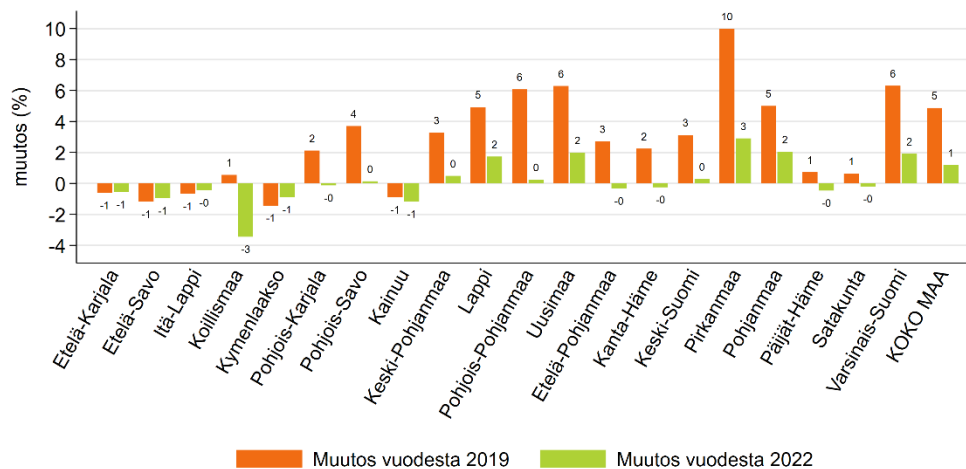
Kuvioissa 32 ja 33 tarkastellaan palkkatuloja saaneiden osuuden (lähellä työllisyysastetta) sijasta palkkatuloja saaneiden määrää (lähellä työllisten määrää). Palkkatuloja saaneiden määrässä on tässä huomioitu myös muut kuin työikäiset. Määrän tarkastelu osuuden sijaan antaa melko erilaisen kuvan alueiden kehityksestä. Itäisellä ohjelma-alueella palkkatuloja saaneiden määrä on kasvanut vain niukasti vuoteen 2019 verrattuna, kun taas muualla maassa kasvu on vuosina 2019–2024 ollut noin viisi prosenttia (kuvio 32). Itäinen ohjelma-alue jäi muusta maasta jälkeen vuoden 2021 alussa, heti koronapandemian alkushokin jälkeen. Kuitenkin jo vuoden 2020 ensimmäisellä vuosineljänneksellä, kun korona ei vielä juuri vaikuttanut, itäisen ohjelma-alueen suunta poikkesi muista. Pandemia oli tilapäinen shokki, joka vaikutti työllisyyteen negatiivisesti etenkin Etelä-Suomessa ja siten peitti alleen alueiden pitkän aikavälin kehityksen erot. Itäisellä ohjelma-alueella työikäisten määrä vähenee suhteessa selvästi muuta maata enemmän, minkä takia palkkatuloja saavien määrän voi odottaa kehittyvän siellä muuta maata heikommin.

Palkansaajien määrä on kasvanut eniten suurimmissa maakunnissa: Uudellamaalla, Pirkanmaalla, Varsinais-Suomessa ja Pohjois-Pohjanmaalla (kuvio 33) Ne ovat myös vuoteen 2022 verrattuna suurimpia kasvavia. Itäisen

ohjelma-alueen maakunnissa ollaan vuoteen 2019 verrattuna hiukan miinuksella tai vain vaivoin plussalla.

Kuvio 32: Palkkatuloja saaneiden määrä – kuukausikeskiarvo vuoteen 2019 verrattuna

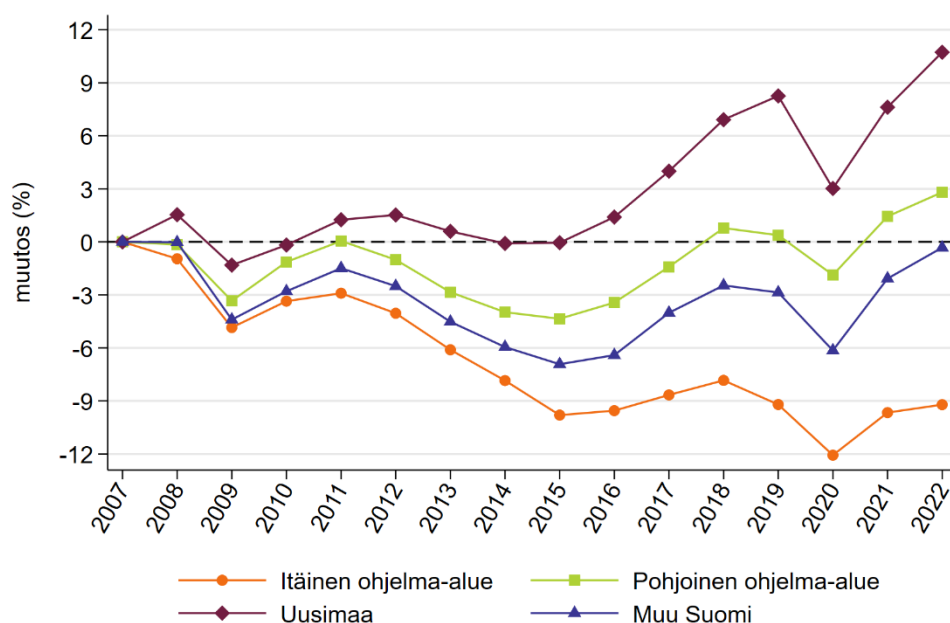
Kuvio 33: Palkkatuloja saaneiden määrä – tammi-syyskuun 2024 kuukausikeskiarvo vuoden 2019 ja 2022 vastaavaan ajankohtaan verrattuna

On mahdollista, että työikäisten työllisyysaste kasvaa, vaikka työllisten määrä vähenee ilman, että nämä tulokset antaisivat ristiriitaista kuvaa työllisyyskehityksestä. Itäisellä ohjelma-alueella työikäisten määrä on jatkanut voimakasta supistumistaan, minkä takia on odotettavissa, että myös työllisten määrä kehittyi heikosti. Joissain itäisen ohjelma-alueen maakunnissa työikäisten määrä supistuu jopa prosentin vuosivauhtia. Näin ollen viimeaikainen heikko palkkatuloja saaneiden määrän kehitys ei välttämättä kerro 2020-luvun shokkien vaikutuksesta, vaan on pikemminkin

jatkumoa pitkän aikavälin kehitykselle. Tätä puoltaa kuvio 34, joka esittää alueella asuvien päätoimisten työllisten määrän muutoksen vuoteen 2007 verrattuna. Käytetty aineisto on sama yksilötason aineisto kuin kuvioissa 8 ja 9, mutta osuuksien sijasta kuvataan työllisten (kaikki iät) määrää. Luvut kuvaavat havaintovuoden lopun tilannetta. Kuvio ei ole suoraan vertailukelpoinen tämän luvun muiden tulosten kanssa, koska muuttuja ja aineisto ovat erilaiset, mutta työllisten määrä on kuitenkin melko lähellä palkkatuloja saaneiden määrää. Itäisen ohjelma-alueen työllisten määrän kehitys alkoi eriytyä muusta maasta jo 2010-luvun alussa, ja ero leventyi koronapandemiaan asti. Kuten luvun 3 kuviosta 6 havaittiin, kehitystä selittää etupäässä se, että itäisellä ohjelma-alueella työikäisten määrä vähenee voimakkaasti. Uudellamaalla työllisten määrä on taas kasvanut pohjoista ohjelma-aluetta ja muuta maata nopeammin.

Viimeaikaista kehitystä esittävässä kuvioissa vertailukelpoista dataa ei ole saatavilla ennen vuotta 2019, joten tämä eriytyminen jää havaitsematta, ja siten viimeaikaista palkkatuloja saaneiden määrän kehitystä tarkastellessa näyttää siltä, että ero olisi revennyt vasta vuonna 2022. Koronapandemia jarrutti pitkän aikavälin kehitystä, koska se iski vakavimmin ohjelma-alueiden ulkopuolisten maakuntien työllisyyteen ja hidasti muuttoliikettä pois ohjelma-alueilta.

Työllisyystilanteen tarkastelu osoittaa, miksi pitkän aikavälin kehityksen huomioiminen on tärkeää myös lyhyen aikavälin tarkastelussa. Tulosten perusteella ei ole selvää näyttöä siitä, että palkkatuloja saaneilla mitattu työllisten määrä olisi Venäjän hyökkäyssodan alkamisen jälkeen kehittynyt itäisellä ohjelma-alueella muusta maasta poikkeavalla tavalla, kun huomioidaan pitkän aikavälin kehitys työllisten määrässä. Lähellä työllisyysasteen määritelmää oleva palkkatuloja saaneiden osuus työikäisistä taas on kehittynyt itäisellä ohjelma-alueella sodan alkamisen jälkeen paremmin kuin ohjelma-alueiden ulkopuolella.

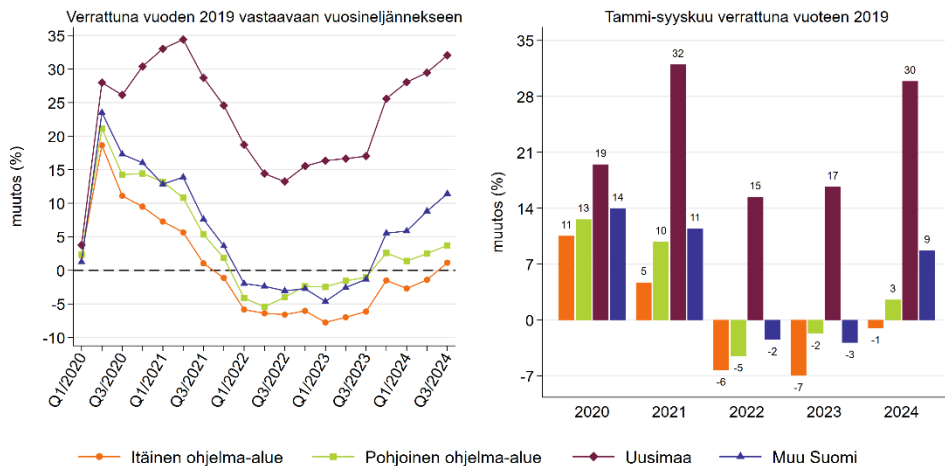
Kuvio 34: Päätoimisten työllisten määrä vuoteen 2007 verrattuna

4.2 Työttömät, lomautetut ja avoimet työpaikat

Tämän alaluvun analyysit perustuvat Tilastokeskuksen työ- ja elinkeinoministeriön työnvälitystilastosta kokoamiin tietoihin. Esitettävissä luvuissa työttömien työnhakijoiden kokonaismäärästä on vähennetty kokoaikaisesti lomautetut, jotka työ- ja elinkeinoministeriön tilastossa ovat mukana työttöminä. Lomautuksia käsitellään erikseen, koska lähtökohtaisesti ne ovat lyhytaikaisia, ja lomautetut ovat työsuhteessa, joten heillä on tiedossa työpaikka, johon he mahdollisesti palaavat.

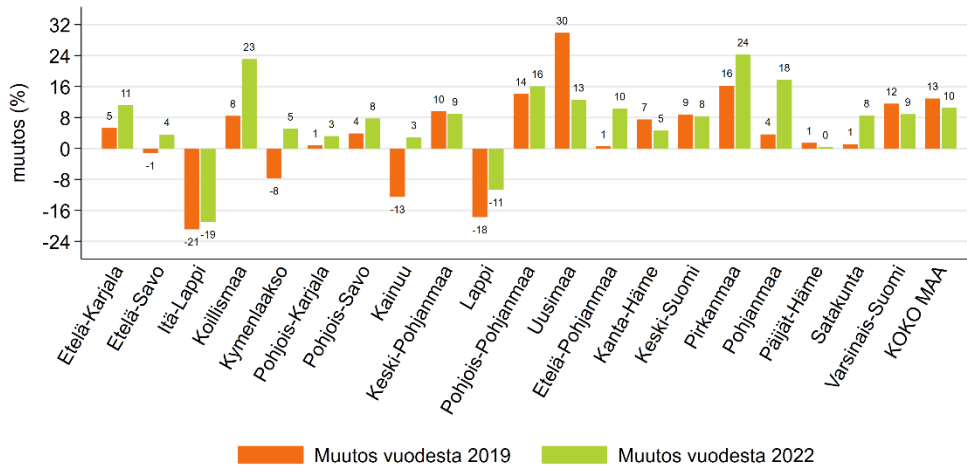
Kuviossa 35 esitetään työttömien työnhakijoiden määrän kuukausikeskiarvon muutos vuoteen 2019 verrattuna. Kuvion vasemmalla puolella on muutos vuoden 2019 vastaavaan vuosineljännekseen verrattuna. Työttömien määrä kasvoi voimakkaasti koronapandemian alussa, etenkin Uudellamaalla. Vuoteen 2019 verrattuna työttömien määrä pysyi korkealla tasolla vuoden 2021 puoliväliin saakka, mutta väheni sen jälkeen nopeasti koronarajoitusten väistyessä ja työllisyystilanteen parantuessa. Uudellamaalla työttömien määrä jäi vuoden 2019 tason yläpuolelle, mutta muualla mentiin vuonna 2022 sen alle. Vuoden 2023 lopussa työttömien määrä alkoi taas kasvaa kaikkialla. Kuvion 35 oikea puoli esittää tammi–syyskuun työttömien määrän keskiarvon muutoksen vuoden 2019 vastaavasta ajankohdasta. Vuonna 2024 työttömien määrä oli Uudellamaalla 30 prosenttia vuotta 2019 korkeampi. Itäisellä ohjelma-alueella työttömien määrä on jopa hieman vähentynyt, ja muualla kasvu on ollut pientä. Työttömien määrää tarkasteltaessa on kuitenkin myös huomioitava työikäisten

määrän kehitys, joka on itäisellä ohjelma-alueella muuta maata heikompaa. Uudellemaalle on lisäksi tullut parina viime vuonna hyvin paljon työikäisiä maahanmuuttajia, joiden työllistymisvaikeudet voivat näkyä luvuissa. Työttömien määrään vaikuttavat myös siirtymät työvoiman ulkopuolelta työvoimaan ja toisin päin, joten se ei ole täydellinen mittari kuvaamaan työllistymisvaikeuksia.

Kuvio 35: Työttömien työnhakijoiden määrän – kuukausikeskiarvo vuoteen 2019 verrattuna

Kuviossa 36 esitetään maakuntatasolla työttömien määrä tammi-syyskuussa 2024 verrattuna vuosien 2019 ja 2022 vastaavaan ajankohtaan. Kuten jo ohjelma-alueen kuvio näytti, työttömien määrä on vuoteen 2019 verrattuna kasvanut eniten Uudellamaalla. Työttömien määrä on kasvanut paljon myös Pirkanmaalla ja Pohjois-Pohjanmaalla, joissa väestönkasvu on verraten suurta. Lapissa, Kainuussa ja Kymenlaaksossa työttömien määrä on vähentynyt vuoteen 2019 verrattuna. Vuoteen 2022 verrattuna kasvua on eniten Koillismaalla, Pirkanmaalla ja Pohjanmaalla. Vuoteen 2022 verrattuna työttömien määrä on vähentynyt vain Lapissa. Myös esimerkiksi itäisen ohjelma-alueen rajamaakunnissa Kymenlaaksossa ja Pohjois-Karjalassa työttömien määrä on kasvanut moniin muihin alueisiin nähden melko vähän, sekä vuoteen 2019 että 2022 verrattuna.

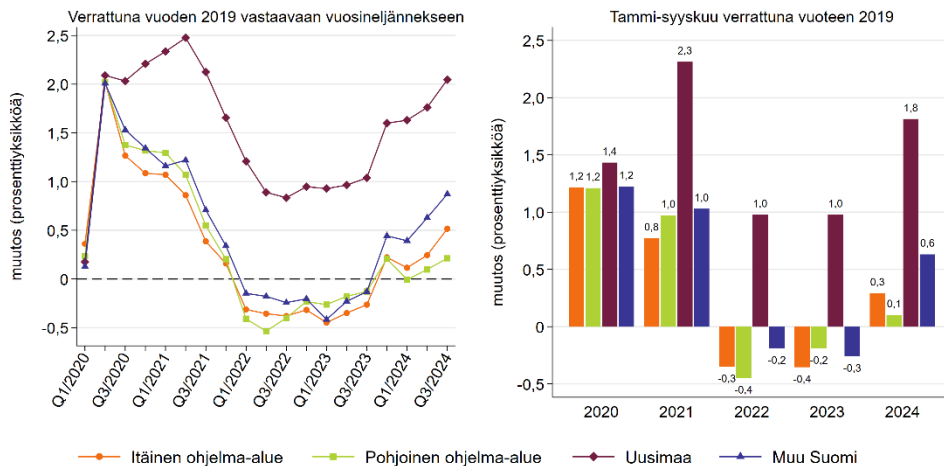
Kuvio 36: Työttömien työnhakijoiden määrä – tammi–syyskuun 2024 kuukausikeskiarvo vuoden 2019 ja 2022 vastaavaan ajankohtaan verrattuna

Kuviot 37 ja 38 näyttävät, kuinka työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta (jatkossa: työttömyysaste) on kehittynyt. Työvoima on Tilastokeskuksen työssäkäyntitilaston mukainen. Se mitataan vuoden alussa ja on sama kaikille lopuille vuoden kuukausille. Näin ollen esitetyt luvut ovat tarkalleen ottaen työttömien työnhakijoiden suhde tammikuun työvoimaan, eli ne eivät mittaa työttömien osuutta työvoimasta aivan tarkasti, mutta suurta virhettä mittaustavasta ei tule. Näissäkään luvuissa ei ole mukana lomautettuja.

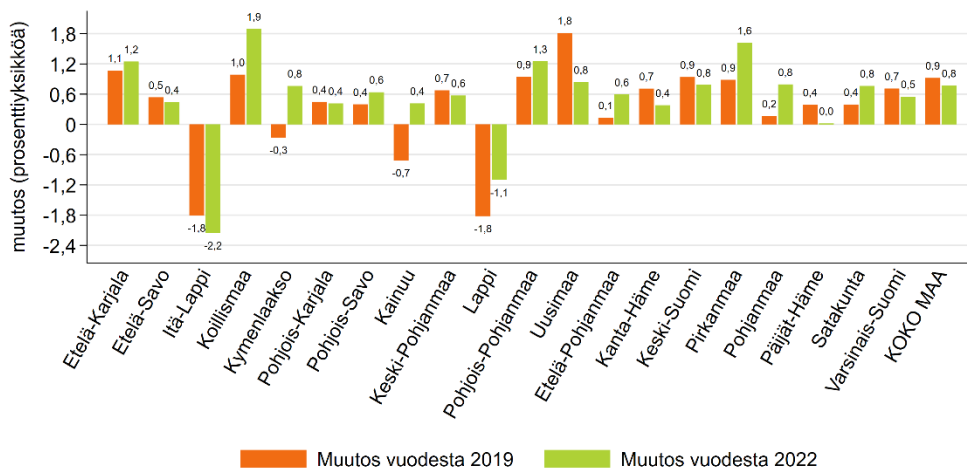
Työttömyysaste kasvoi koronapandemian alussa kaikkialla noin kaksi prosenttiyksikköä (kuvio 37). Heti vuoden 2020 toisen vuosineljänneksen jälkeen työttömyysaste alkoi vähentyä muualla kuin Uudellamaalla, jossa se jopa kasvoi. Uudenmaan poikkeava kehitys voi johtua siitä, että siellä lomautettiin muita alueita suhteessa enemmän työntekijöitä, joiden lomautus saattoi muuttua työttömyydeksi, ja maakunnan poikkeavasta toimialarakenteesta, joka saattoi kärsiä palvelualojen vaikeuksista vielä tiukimpien rajoitusten poistuttua. Vuonna 2021 työttömyysaste laski kuitenkin jyrkästi kaikkialla maassa. Vuoden 2022 parhaassa työllisyystilanteessa Uudenmaan työttömyysaste oli prosenttiyksikön vuoden 2019 tasoa korkeampi, ja muualla vähän alle vuoden 2019 tason. Sitten työttömyysaste on kasvanut kaikkialla maassa uudestaan, mutta ei vielä paljon, koska vuoden 2024 tammi–syyskuussa se oli alle prosenttiyksikön vuotta 2022 korkeampi. Vuoden 2022 työttömyysasteen pohjalukemiin verrattuna työttömyysaste on kasvanut vähiten pohjoisella ohjelma-alueella.

Vuoden 2024 tammi–syyskuussa työttömyysaste oli vuotta 2019 alempi ainoastaan Lapissa, Kainuussa ja Kymenlaaksossa (kuvio 38). Pohjanmaalla ja Etelä-Pohjanmaalla oltiin aivan vuoden 2019 tason tuntumassa. Työttömyysaste on kasvanut selvästi eniten Uudellamaalla. Vuoteen 2022

verrattuna työttömyysaste on kasvanut kaikkialla paitsi Lapissa. Suurinta kasvu on ollut Koillismaalla, Pirkanmaalla, Pohjois-Pohjanmaalla ja Etelä-Karjalassa, mutta useimmilla alueilla kasvua on alle prosenttiyksikkö. Kun verrataan vuoteen 2022, ei suuria alueellisia eroja juuri havaita, ja useimmat maakunnat ovat kehitykseltään maan keskiarvon tuntumassa.

Kuvio 37: Työttömien osuus työvoimasta – kuukausikeskiarvo vuoteen 2019 verrattuna

Kuvio 38: Työttömien osuus työvoimasta – tammi-syyskuun 2024 kuukausikeskiarvo vuoden 2019 ja 2022 vastaavaan ajankohtaan verrattuna

Kuviot 37 ja 38 kuvasivat muutoksia työttömyysasteessa, kehityksen tarkastelun ja osin myös kausivaihtelun takia. Taulukossa 2 on lisäksi vuosittainen tammi-syyskuun keskimääräinen työttömyysaste alueittain. Kuten pitkän aikavälin tarkasteluista havaittiin, työttömyysaste on ollut itäisellä ja pohjoisella ohjelma-alueella muuta maata rakenteellisesti korkeampi.

Koronapandemian aikaan niiden työttömyysaste kuitenkin kasvoi muita alueita vähemmän, joten vuonna 2024 niiden ero muuhun maahan on ollut vuotta 2019 alempi. Pohjoisen ohjelma-alueen työttömyysaste on jopa alle Uudenmaan ja maan keskiarvon tason. Tarkemmalla aluejaolla tarkasteltuna havaitaan merkittäviä tasoeroja: työttömyysaste on vuonna 2024 ollut alimmillaan Pohjanmaalla 5,8 prosenttia ja korkeimmillaan Pohjois-Karjalassa 12,5 prosenttia. Nämä olivat kuitenkin matalimman ja korkeimman työttömyysasteen maakunnat jo vuonna 2019.

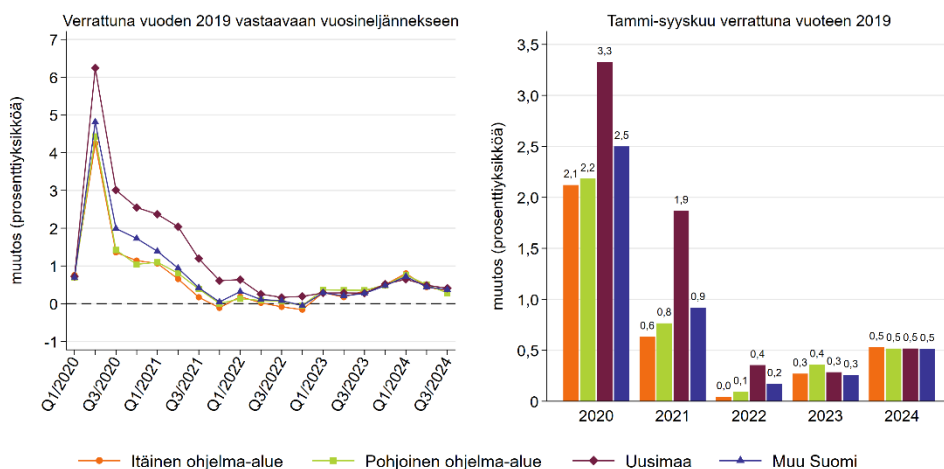
Taulukko 2: Työttömien osuus työvoimasta (prosenttia), tammi–syyskuun kuukausikeskiarvo

Alue	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Itäinen ohjelma-alue	10,2	11,4	11,0	9,9	9,9	10,5
Etelä-Karjala	9,8	11,5	10,7	9,7	10,0	10,9
Etelä-Savo	9,2	10,2	10,1	9,3	9,0	9,7
Itä-Lappi	12,9	14,8	14,7	13,2	12,6	11,1
Kainuu	9,6	10,1	9,7	8,5	8,2	8,9
Koillismaa	9,2	11,1	10,1	8,3	8,9	10,2
Kymenlaakso	11,4	12,2	11,7	10,3	10,2	11,1
Pohjois-Karjala	12,1	13,7	13,4	12,1	12,1	12,5
Pohjois-Savo	9,1	10,3	9,9	8,9	9,0	9,5
Pohjoinen ohjelma-alue	9,5	10,7	10,5	9,1	9,3	9,6
Kainuu	9,6	10,1	9,7	8,5	8,2	8,9
Keski-Pohjanmaa	6,9	8,0	8,3	7,0	7,4	7,5
Lappi	10,5	11,8	11,3	9,8	9,3	8,7
Pohjois-Pohjanmaa	9,5	10,9	10,7	9,2	9,9	10,5
Uusimaa	8,1	9,5	10,4	9,1	9,1	9,9
Muu Suomi	8,6	9,8	9,6	8,4	8,4	9,2
Etelä-Pohjanmaa	6,3	7,3	6,7	5,8	5,6	6,4
Kanta-Häme	8,0	8,8	9,3	8,3	8,1	8,7
Keski-Suomi	10,8	12,1	12,4	11,0	11,1	11,8
Pirkanmaa	8,9	10,3	9,7	8,1	8,3	9,7
Pohjanmaa	5,6	6,5	6,1	5,0	5,1	5,8
Päijät-Häme	11,1	12,6	13,1	11,5	10,8	11,5
Satakunta	8,8	10,0	9,4	8,4	8,5	9,1
Varsinais-Suomi	8,3	9,3	9,3	8,4	8,2	9,0
KOKO MAA	8,8	10,1	10,2	8,9	8,9	9,7

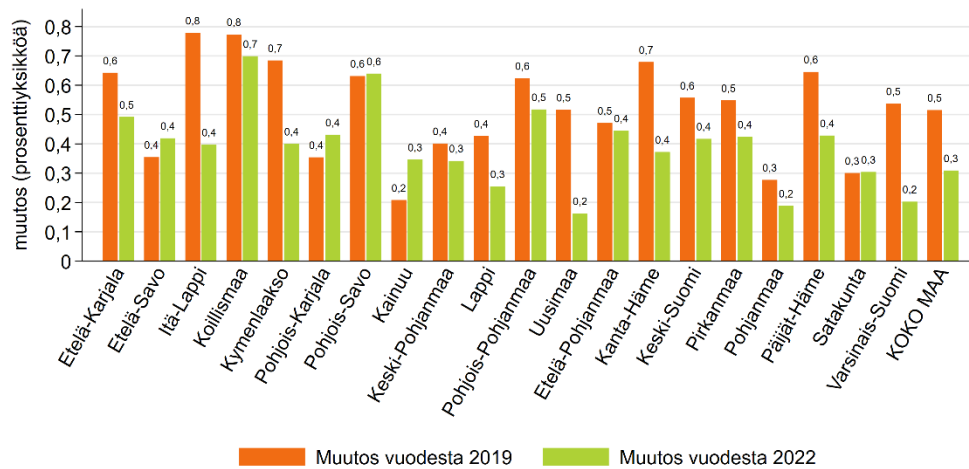
Lomautukset ovat yrityksille nopea tapa sopeutua muuttuneeseen työvoiman tarpeeseen. Lomautettujen määrä voi kertoa yritystoiminnan vaikeuksista lyhyellä aikavälillä enemmän kuin työttömien määrä. Kuvioissa 39 ja 40 esitetään, miten keskimääräinen täysipäiväisesti lomautettujen osuus työvoimasta on kehittynyt vuoteen 2019 verrattuna. Työvoima on määritelty samalla tavalla kuin työttömyysastetta laskiessa. Lomautetuista kuvataan vain osuuden muutos. Määrän muutosta ei kuvata, koska vuonna 2020 suhteellinen muutos oli niin suuri, että myöhemmän kehityksen kuvaaminen olisi sen rinnalla hankalaa.

Lomautettujen osuus työvoimasta kasvoi koronapandemian alussa neljästä kuuteen prosenttiyksikköä (kuvio 39), mikä oli selvästi enemmän kuin kuviossa 37 esitetty työttömyysasteen kasvu. Koronapandemian alussa lomautusten tekemistä helpotettiin tilapäisesti, jotta yritykset voisivat sopeutua nopeasti muuttuneeseen tilanteeseen ja suurilta irtisanomisilta välttyttäisiin. Lomautettujen osuus lisääntyi Uudellamaalla muita alueita enemmän, vaikka työttömyysaste kasvoi kaikkialla maassa melko samalla tavalla. Vuonna 2022 lomautettujen osuus palautui kaikilla alueilla vuoden 2019 tasolle, mutta on sittemmin taas hieman noussut. Vuonna 2024 lomautettujen osuus oli kaikilla alueilla keskimäärin puoli prosenttiyksikköä vuoden 2019 tasoa korkeampi. Vuoden 2022 jälkeen työttömien osuuden kasvu (kuvio 37) on ollut selvästi lomautettujen osuuden kasvua suurempaa (kuvio 39).

Kuviossa 40 esitetään lomautettujen osuus työvoimasta tammi–syyskuussa 2024 vuosien 2019 ja 2022 vastaavaan ajankohtaan verrattuna maakunnittain. Vuoteen 2022 verrattuna lomautettujen osuus työvoimasta on kasvanut eniten Koillisella ja Pohjois-Savossa. Muutoin lomautettujen osuus työvoimasta ei ole kasvanut itäisellä ja pohjoisella ohjelma-alueella enempää kuin muuallakaan Suomessa.

Kuvio 39: Lomautettujen osuus työvoimasta – kuukausikeskiarvo vuoteen 2019 verrattuna

Kuvio 40: Lomautettujen osuus työvoimasta – tammi–syyskuun 2024 kuukausikeskiarvo vuoden 2019 ja 2022 vastaavaan ajankohtaan verrattuna

Kuviot 39 ja 40 kuvasivat muutoksia lomautettujen työvoimaosuudessa. Alueiden välisten tasoerojen havainnollistamiseksi taulukossa 3 on vuosittainen tammi–syyskuun keskimääräinen lomautettujen osuus työvoimasta alueittain. Vuonna 2019 lomautettuna oli vain pieni osa työvoimasta, kaikilla alueilla alle prosentti. Uudellamaalla osuus oli maan alin ja itäisellä ohjelma-alueella korkein. Suuria alueellisia eroja ei tavanomaisesti ole, koska lomautus on tarkoitettu tilapäiseksi sopeutumiskeinoksi. Koronapandemian aikaan lomautettujen osuus kasvoi Uudellamaalla selvästi muuta maata korkeammaksi. Vuonna 2024 osuus on kaikkialla ollut prosentin tuntumassa, ja erot alueiden välillä ovat samanlaisia kuin vuonna 2019.

Taulukko 3: Lomautettujen osuus työvoimasta (prosenttia), tammi–syyskuun kuukausikeskiarvo

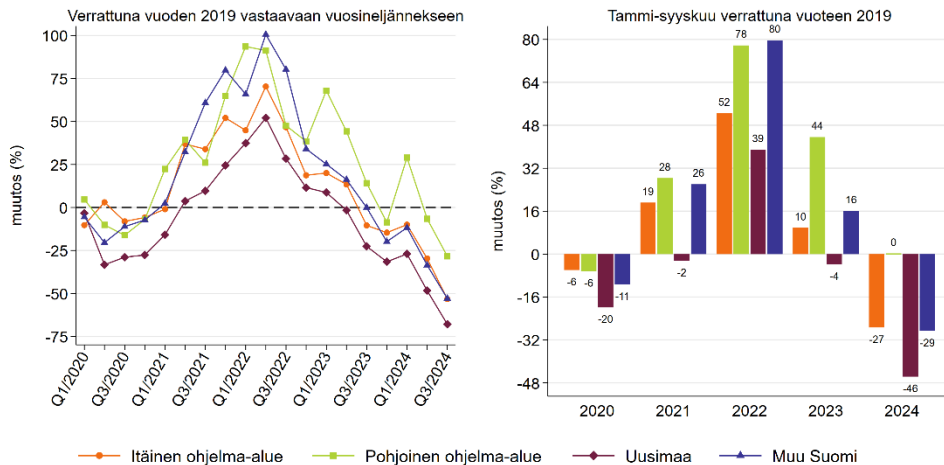
Alue	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Itäinen ohjelma-alue	0,7	2,8	1,3	0,7	1,0	1,2
Etelä-Karjala	0,7	3,1	1,5	0,8	0,9	1,3
Etelä-Savo	0,8	2,6	1,1	0,7	0,9	1,1
Itä-Lappi	0,8	2,6	1,7	1,2	1,7	1,6
Kainuu	0,8	2,3	1,0	0,7	0,8	1,0
Koillismaa	0,6	3,3	1,6	0,7	1,1	1,4
Kymenlaakso	0,4	2,6	1,3	0,7	0,9	1,1
Pohjois-Karjala	0,8	2,9	1,2	0,7	1,0	1,2
Pohjois-Savo	0,7	3,0	1,4	0,7	1,0	1,3
Pohjoinen ohjelma-alue	0,6	2,8	1,4	0,7	1,0	1,1
Kainuu	0,8	2,3	1,0	0,7	0,8	1,0
Keski-Pohjanmaa	0,5	2,2	0,9	0,6	0,8	0,9
Lappi	0,6	3,1	1,8	0,8	0,9	1,1
Pohjois-Pohjanmaa	0,6	2,8	1,3	0,7	1,0	1,2
Uusimaa	0,2	3,6	2,1	0,6	0,5	0,7
Muu Suomi	0,5	3,0	1,4	0,6	0,7	1,0
Etelä-Pohjanmaa	0,6	2,6	1,1	0,6	0,9	1,1
Kanta-Häme	0,3	2,4	1,4	0,6	0,7	1,0
Keski-Suomi	0,6	2,7	1,2	0,7	1,0	1,1
Pirkanmaa	0,4	3,2	1,4	0,5	0,6	1,0
Pohjanmaa	0,4	3,0	1,1	0,4	0,6	0,6
Päijät-Häme	0,6	3,4	1,7	0,8	0,8	1,2
Satakunta	0,6	2,6	1,3	0,6	0,7	0,9
Varsinais-Suomi	0,4	3,2	1,6	0,7	0,7	0,9
KOKO MAA	0,4	3,1	1,6	0,6	0,7	0,9

Kuviossa 41 esitetään työ- ja elinkeinotoimistoihin ilmoitettujen avoimien työpaikkojen määrän kuukausikeskiarvon muutos vuoteen 2019 verrattuna. Koronapandemian alussa avoimien työpaikkojen määrä väheni, mutta jo vuonna 2021 määrä kohosi yli vuoden 2019 tason. Avoimien työpaikkojen määrä oli vuoteen 2019 verrattuna huipussaan vuoden 2022 toisella vuosineljänneksellä, jonka jälkeen se lähti kaikkialla selvään laskuun. Uudellamaalla avoimien työpaikkojen määrä on vuoteen 2019 verrattuna ollut muita alempi koronapandemian alusta asti. Itäisellä ohjelma-alueella viimeaikainen kehitys on ollut ohjelma-alueiden ja Uudenmaan ulkopuolisen muun Suomen tasoa. Pohjoisen ohjelma-alueen avoimien työpaikkojen määrä vuoteen 2019 verrattuna on ollut lähes koko tarkasteluajanjakson ajan alueista suurin, ja siellä tammi–syyskuun 2024 keskiarvo oli vielä vuoden 2019 tasolla, toisin kuin muualla. Pohjoisella ohjelma-alueellakin suunta on kuitenkin ollut alaspäin.

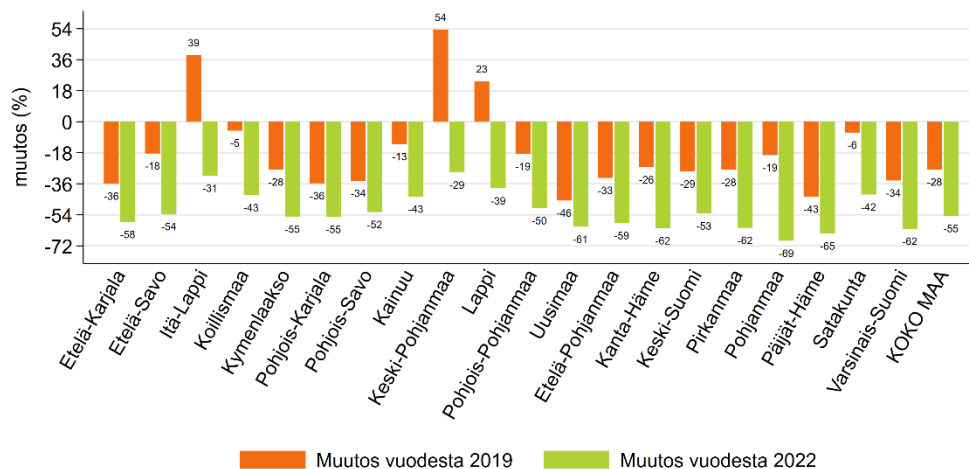
Kuviossa 42 on avoimien työpaikkojen määrän kuukausikeskiarvo tammi–syyskuussa 2024 verrattuna vuosien 2019 ja 2022 vastaavaan ajankohtaan maakunnittain. Ainoastaan Lapissa ja Keski-Pohjanmaalla avoimien työpaikkojen määrä on vuonna 2024 ollut yli vuoden 2019 tason. Kainuu, Koillismaa ja Satakunta ovat myös melko lähellä vuoden 2019 tasoa. Eniten

avoimien työpaikkojen määrä on vähentynyt Uudellamaalla ja Päijät-Hämeessä. Avoimien työpaikkojen määrä on vähentynyt kaikkialla maassa verrattuna vuoteen 2022, jolloin niiden määrä oli huipussaan, ja useilla alueilla laskua on noin 50–60 prosenttia. Kaiken kaikkiaan avoimien työpaikkojen määrä on kasvanut eniten (tai supistunut vähiten) Pohjois-Suomessa, mutta muuten kehityksessä ei näy säännönmukaista maantieteellistä vaihtelua.

Vahvan taloustilanteen aikaan työvoiman kysyntä ja siten avoimien työpaikkojen määrä tavanomaisesti kasvaa. Runsas työmahdollisuuksien määrä helpottaa työttömän uudelleentyöllistymistä. Työttömyysaste voi kuitenkin pysyä korkeana, vaikka avoimia työpaikkoja olisi paljon. Tällöin puhutaan työmarkkinoiden kohtaanto-ongelmasta, joka voi johtua esimerkiksi siitä, että työttömien osaaminen ei vastaa työnantajien etsimiä taitoja.

Kuvio 41: Avoimet työpaikat – kuukausikeskiarvo vuoteen 2019 verrattuna

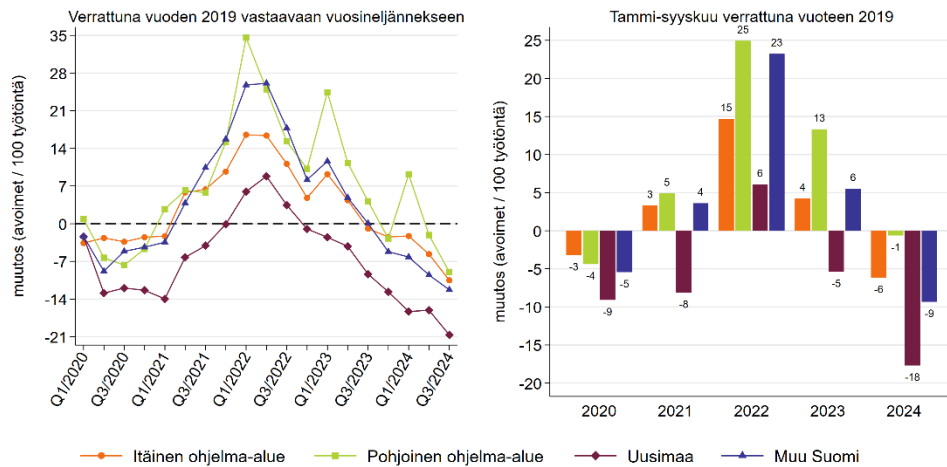

Kuvio 42: Avoimet työpaikat – tammi-syyskuun 2024 kuukausikeskiarvo vuoden 2019 ja 2022 vastaavaan ajankohtaan verrattuna

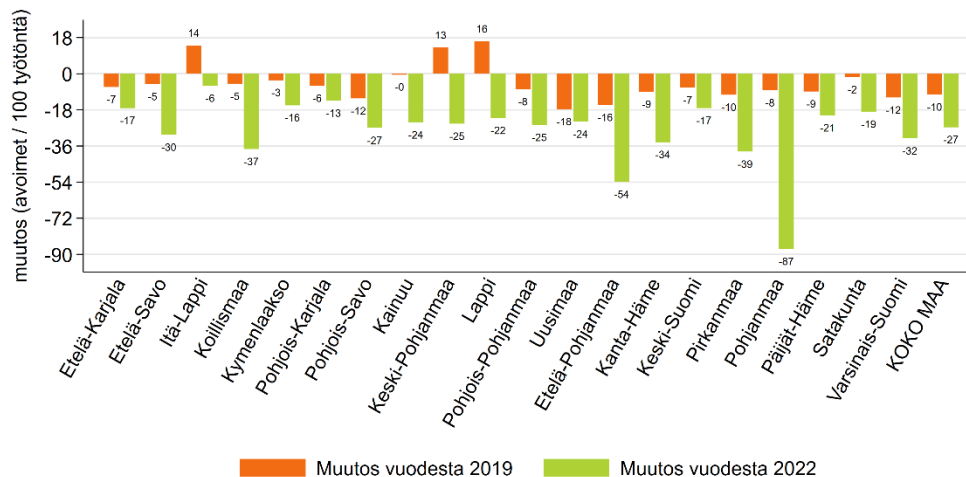
Työttömän työllistymismahdollisuuksia kuvaa avoimien työpaikkojen ja työttömien työnhakijoiden määrän suhde. Kuviossa 43 esitetään, miten avoimien työpaikkojen määrä sataa työtöntä kohti on muuttunut vuoteen 2019 verrattuna. Muutokset ovat absoluuttisia, eli ne kertovat, kuinka monta työpaikkaa sataa työtöntä kohti on tullut lisää tai vähentynyt. Koronapandemian alussa avoimet työpaikat työtöntä kohti vähentyivät, koska työttömien määrä kasvoi ja avoimien työpaikkojen määrä väheni. Vuonna 2021 työttömien määrä lähti laskuun ja avoimien työpaikkojen määrä kasvuun, joten avoimien työpaikkojen määrä työtöntä kohti kasvoi reippaasti. Vuoden 2022 toisella puoliskolla avoimien työpaikkojen määrä työnhakijoita kohden lähti taas laskuun, ja se on vuoden 2024 aikana ollut kaikkialla alle vuoden 2019 tason. Ohjelma-alueilla ollaan kuitenkin lähellä vuoden 2019 tasoa.

Pohjoisella ohjelma-alueella avoimien työpaikkojen määrän muutos työtöntä kohti on ollut positiivisin ja Uudellamaalla negatiivisin lähes läpi koko tarkasteluajanjakson. Pohjoisen ohjelma-alueen kehitystä selittää pääasiassa avoimien työpaikkojen määrän muutos, joka on kehittynyt muuta maata positiivisemmin (kuvio 41), kun taas työttömien määrä on pohjoisella ohjelma-alueella kehittynyt samalla tavalla kuin Uudenmaan ulkopuolella (kuvio 35). Tämä saattaa kertoa työmarkkinoiden kohtaanto-ongelmasta pohjoisessa, koska avoimien työpaikkojen muuta maata suotuisammasta kehityksestä huolimatta työttömien määrän muutos on melko samansuuntainen Uudenmaan ulkopuolisten alueiden kanssa. Uudenmaan kehitystä taas selittää sekä muuta maata heikompi avoimien työpaikkojen määrän kehitys että suurempi työttömien määrän kasvu. Itäisellä ohjelma-alueella ja ohjelma-alueiden ja Uudenmaan ulkopuolisessa Suomessa avoimien työpaikkojen ja työttömien työnhakijoiden suhde on kehittynyt hyvin samalla tavalla.

Kuviossa 44 esitetään avoimien työpaikkojen määrä sataa työtöntä kohti tammi–syyskuussa 2024 keskimäärin verrattuna vuosien 2019 ja 2022 vastaavaan ajankohtaan maakunnittain. Vuoteen 2019 verrattuna kasvua on tullut ainoastaan Lapissa ja Keski-Pohjanmaalla. Eniten avoimet työpaikat työtöntä kohti ovat vähentyneet Etelä-Pohjanmaalla ja Uudellamaalla, mutta nekään eivät erotu muista alueista merkittävästi. Avoimet työpaikat työtöntä kohti olivat huipussaan vuonna 2022, johon verrattuna luku on pienentynyt kaikilla alueilla. Pohjanmaalla lasku on erityisen suuri, ja myös Etelä-Pohjanmaalla ja Pirkanmaalla vähentyminen on ollut suurta. Pohjois-Karjalassa, Kymenlaaksossa ja Etelä-Karjalassa avoimet työpaikat työtöntä kohti ovat vähentyneet vuoteen 2022 verrattuna selvästi maan keskiarvoa loivemmin, eli tällä mittarilla raja-alueen maakunnat ovat pärjänneet suhteellisesti hyvin.

Kuvio 43: Avoimien työpaikat sataa työtöntä kohti – kuukausikeskiarvo vuoteen 2019 verrattuna

Kuvio 44: Avoimien työpaikat sataa työtöntä kohti – tammi-syyskuun 2024 kuukausikeskiarvo vuoden 2019 ja 2022 vastaavaan ajankohtaan verrattuna

Kuviot 43 ja 44 koskivat avoimien työpaikkojen ja työttömien suhteen muutosta. Taulukossa 4 on taseerojen havainnollistamiseksi vuosittainen keskimääräinen avoimien työpaikkojen määrä sataa työtöntä kohti tammi-syyskuussa. Vuonna 2019 itäisellä ohjelma-alueella oli vähemmän avoimia työpaikkoja työtöntä kohti kuin muualla. Esimerkiksi 23 avointa työpaikkaa sataa työtöntä kohti tarkoittaa kääntäen, että avointa työpaikkaa kohti oli noin neljä työtöntä. Pohjoinen ohjelma-alue, Uusimaa ja muu Suomi olivat vuonna 2019 keskenään suunnilleen samalla tasolla. Vuonna 2024 tilanne on kuitenkin ollut erilainen, koska itäinen ohjelma-alue on ollut lähes koko maan keskiarvon tasolla, kun taas Uudellamaalla avoimia työpaikkoja työtöntä työnhakijaa kohti on ollut

ohjelma-alueita ja muun Suomen keskiarvoa vähemmän. Pohjoisella ohjelma-alueella on nyt selvästi eniten avoimia työpaikkoja työtöntä työnhakijaa kohti.

Tarkemmalla aluejaolla tarkasteltuna havaitaan myös merkittäviä eroja ohjelma-alueiden sisällä. Eniten avoimia työpaikkoja sataa työtöntä kohti vuonna 2019 oli Etelä-Pohjanmaalla (48) ja Pohjanmaalla (41) ja vähiten niitä oli Kymenlaaksossa (15), Pohjois-Karjalassa (16) ja Etelä-Karjalassa (17). Kuitenkin esimerkiksi itäisen ohjelma-alueen Pohjois-Savossa ja Koillismaalla oli maan keskiarvoa enemmän avoimia työpaikkoja työtöntä kohti. Vuonna 2020 avoimien työpaikkojen määrä työtöntä kohti väheni melkein kaikkialla, mutta työmahdollisuuksien määrä väheni eniten niillä alueilla, joilla niitä oli lähtökohtaisesti paljon. Koronapandemian aikana alueiden väliset erot siis kaventuivat. Vuosina 2021 ja 2022 avoimien työpaikkojen määrä työtöntä kohti kasvoi erityisen paljon Pohjanmaan ja Etelä-Pohjanmaan maakunnissa ja pohjoisella ohjelma-alueella. Vuonna 2022 Pohjanmaalla oli keskimäärin jopa enemmän avoimia työpaikkoja kuin työttömiä työnhakijoita. Taloussuhdanteen viilennyttyä avoimien työpaikkojen määrä työtöntä kohti lähti kuitenkin taas laskuun. Eniten avoimia työpaikkaa sataa työtöntä kohti on vuonna 2024 ollut Lapissa (49) ja Keski-Pohjanmaalla (46), joissa avoimia työpaikkoja sataa työtöntä kohti on selvästi enemmän kuin vuonna 2019. Vähiten avoimia työpaikkoja sataa työtöntä kohti on vuonna 2024 ollut Etelä-Karjalassa (10) ja Pohjois-Karjalassa (10), jotka olivat häntäpäässä jo vuonna 2019.

Taulukko 4: Avoimet työpaikat sataa työtöntä työnhakijaa kohti, tammi–syyskuun kuukausikeskiarvo

Alue	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Itäinen ohjelma-alue	23	20	27	38	28	17
Etelä-Karjala	17	16	20	27	17	10
Etelä-Savo	30	26	37	55	39	25
Itä-Lappi	19	17	21	39	25	33
Kainuu	29	30	41	53	46	29
Koillismaa	38	29	45	70	56	33
Kymenlaakso	15	14	20	28	19	12
Pohjois-Karjala	16	12	16	24	20	10
Pohjois-Savo	34	29	34	48	34	21
Pohjoinen ohjelma-alue	29	25	34	54	42	28
Kainuu	29	30	41	53	46	29
Keski-Pohjanmaa	33	36	51	71	58	46
Lappi	32	24	36	71	64	49
Pohjois-Pohjanmaa	27	23	30	45	32	19
Uusimaa	31	22	23	37	25	13
Muu Suomi	28	22	31	51	33	18
Etelä-Pohjanmaa	48	41	59	86	56	32
Kanta-Häme	29	22	32	54	38	20
Keski-Suomi	20	15	19	30	16	13
Pirkanmaa	28	23	36	57	36	18
Pohjanmaa	41	34	43	120	70	32
Päijät-Häme	20	17	21	32	21	11
Satakunta	23	20	27	41	29	22
Varsinais-Suomi	29	22	31	50	35	17
KOKO MAA	29	23	29	46	32	19

4.3 Yritystoiminta

4.3.1 Työntekijämäärän kehitys toimialoittain

Yritystoiminnan viimeaikaisen kehityksen tarkastelua rajoittaa se, että Datahuoneen käytössä olevat toimipaikkatason tilinpäätöstiedot ovat vuositason ja ulottuvat vain vuoteen 2022 asti. Ajantasaisemmat kuukausitason aineistot mahdollistaisivat liikevaihdon tarkastelun vain yritystasolla. Yritystason tarkastelussa kaikki liiketoiminta näyttäisi tapahtuvan yrityksen kotipaikkakunnalla, mikä antaisi väärän kuvan alueellisesta kehityksestä, koska etenkin suurilla yrityksillä on toimintaa useilla alueilla.

Aineistopuutteiden takia yritystoiminnan tarkastelun pääosan muodostaa palkka- tai palkkiotuloja saaneiden määrän kehitys. Yksinkertaisuuden vuoksi henkilöä, jolle yritys on maksanut palkka- tai palkkiotuloja, kutsutaan tästä eteenpäin työntekijäksi ja näiden tulonsaajien yhteismäärää työntekijämääräksi, vaikka kaikki yritykseltä palkkaa tai palkkioita saaneet eivät välttämättä olleet työsuhhteessa, ja toisaalta kaikki työsuhhteessa olevat eivät välttämättä saa palkka- ja palkkiotuloja. Tulorekisteristä havaitaan, keille yritys on maksanut havaintokuukautena palkkaa tai muita työnantajakorvauksia ja

kuinka paljon. Alueellinen työntekijöiden määrä määritellään työntekijän asuinkunnan mukaan, ja toimiala yrityksen päätoimialan mukaan. Työntekijän asuinkunta ei välttämättä ole samalla alueella kuin työpaikka, joten se ei anna täydellistä kuvaa alueellisesta yritystoiminnasta. Kuitenkin suurimmassa osassa maakuntia yli 90 prosenttia maakunnassa työskentelevistä myös asui siellä, ja kääntäen, yli 90 prosenttia maakunnassa asuvista työllisistä työskenteli asuinmaakunnassaan vuonna 2021 (viimeisin vuosi, jolta tämä tieto on). Ylätason neljän alueen luokituksessa (itäinen ja pohjoinen ohjelma-alue, Uusimaa ja muu Suomi) asuin- ja työskentelyalue vastaavat toisiaan vielä paremmin.

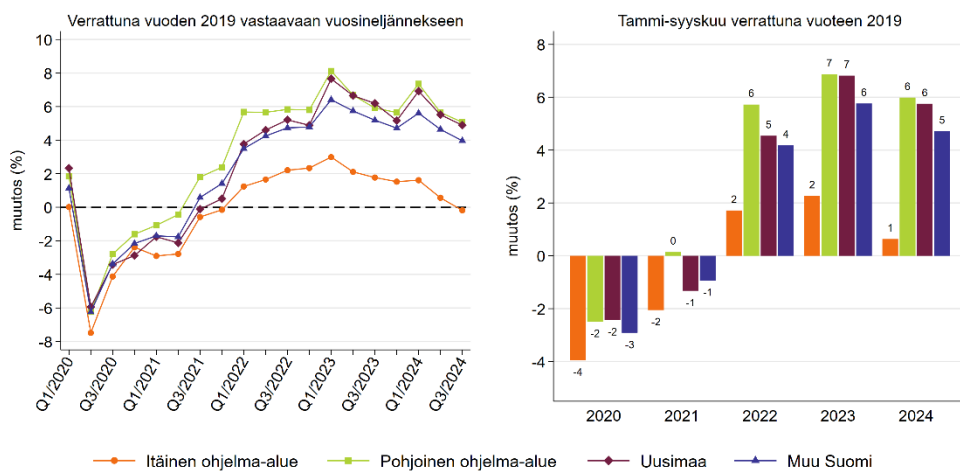
Työntekijämäärään lasketaan mukaan kaikki, joille maksettiin havaintokuukauden aikana palkka- tai palkkiotuloja (mikä tahansa nollaa suurempi määrä). Kokoaikaisesti lomautetut, jotka eivät saa työnantajaltaan palkkaa, eivät ole mukana luvuissa. Yrittäjiä, jotka saavat vain yrittäjä- tai pääomatuloja, ei voida huomioida.

Aineistosta ei havaita tehtyjä työtunteja, ja työntekijöiden lukumäärä ei välttämättä ole kehittynyt aivan samalla tavalla kuin tehdyn työn määrä. Talouden viimeaikainen taantuma voi esimerkiksi näkyä ensin (yli)työtuntien vähenemisenä työntekijöiden määrän vähentymisen sijaan, ainakin niillä aloilla, joilla työtunnit joustavat. Työntekijämäärän lisäksi tarkasteltiin palkkasumman kehitystä, nimellisenä ja ansiotasokorjattuna. Nimellisen palkkasumman muutoksiin vaikuttaa työntekijöiden ja tehdyn työn määrän lisäksi palkkatason nousu. Parina viime vuotena palkankorotukset ovat olleet tavallista korkeampia, mutta jääneet silti jälkeen kuluttajahinnoista, jotka nousivat vuoden 2022 aikana reippaasti. Palkkatason noustessa työllisyydeltään heikosti kehittyvälläkin toimialalla palkkasumma voi kasvaa. Ansiotasokorjattu palkkasumma poistaa yleisen palkkatason kasvun vaikutuksen. Toimialan ansiotasokorjattu luku kasvaa, jos työntekijöiden tai työtuntien määrä kasvaa, tai ansiotaso kehittyy keskimääräistä nopeammin. Palkkasumman tarkastelu ei muuttanut työntekijöiden määrän tarkastelulla tehtyjä päätelmiä merkittävästi. Työntekijämäärän kehitys ansioiden määrästä riippumatta on yksinkertaisuudessaan varsin hyvä mittari, koska suurin osa suomalaisista työntekijöistä työskentelee kokoaikaisesti kiintein työtunnein, ja ansiotason kehitys ei lyhyellä aikavälillä tavallisesti vaihtelee toimialojen ja alueiden välillä huomattavasti. Raportin lisämateriaaleissa tarjotaan kuitenkin työntekijämäärän lisäksi nimellinen palkkasumma.

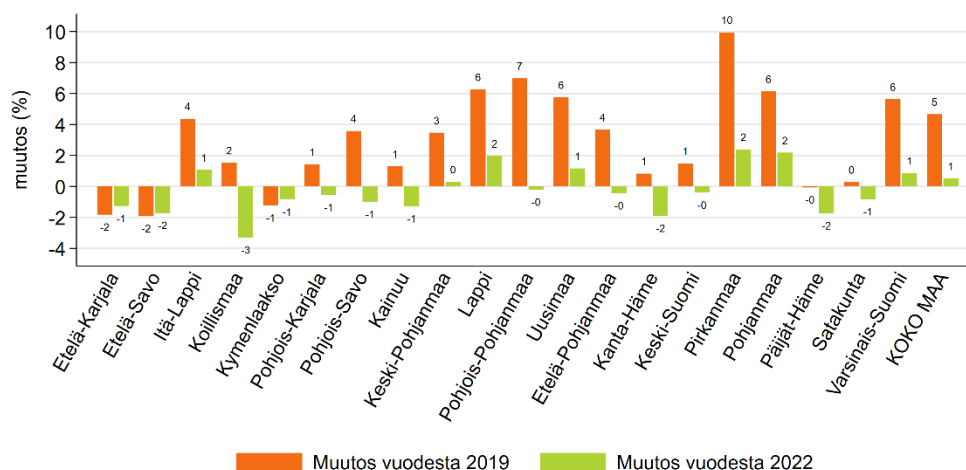
Kuvioissa 45 ja 46 esitetään koko yksityisen sektorin työntekijämäärän kehitys. Tulokset ovat hyvin samanlaisia kuin kaikkien palkansaajien määrän muutos (kuviot 32 ja 33). Itäisellä ohjelma-alueella työntekijöiden määrä on vuonna 2024 ollut suunnilleen vuoden 2019 tasolla, ja muualla maassa kasvua on

vuoteen 2019 verrattuna noin 4–5 prosenttia (kuvio 45). Kuluvan vuoden aikana työntekijämäärä on kuitenkin kääntynyt kaikkialla lievään laskuun.

Vuoteen 2019 verrattuna ainoastaan Etelä-Karjalan, Etelä-Savon, Kymenlaakson ja Päijät-Hämeen yksityisen sektorin työntekijöiden määrä on hieman vähentynyt (kuvio 46). Vuoteen 2019 verrattuna kasvua on tullut eniten Pirkanmaalla ja Pohjois-Pohjanmaalla. Vuoteen 2022 verrattuna kehitys on ollut kaikkialla melko samanlaista: suurimmassa osassa maakuntia työntekijöiden määrä on vähentynyt hieman. Koko maan keskiarvo on kuitenkin niukasti plussalla muutaman suuren maakunnan painoarvon takia.

Kuvio 45: Yksityinen sektori yhteensä – työntekijämäärän kuukausikeskiarvo vuoteen 2019 verrattuna

Kuvio 46: Yksityinen sektori yhteensä – työntekijämäärän kuukausikeskiarvo tammi-syyskuussa 2024 vuoden 2019 ja 2022 vastaavaan ajankohtaan verrattuna

Seuraavaksi tarkastellaan työntekijämäärän kehitystä luvussa 2.2 määritellyillä toimialoilla. Toimialojen alueellisen merkityksen havainnollistamiseksi taulukossa 5 esitetään toimialan osuus alueen työntekijöiden määrästä vuonna 2019, eli ennen koronapandemiaa ja Venäjän hyökkäystä Ukrainaan. Jotta useammalta kuin yhdeltä toimialalta palkkaa saaneita ei laskettaisi mukaan useaan kertaan, on taulukon luvut laskettu siten, että usealta toimialalta palkkaa saanut työntekijä on jaettu toimialoille samassa suhteessa kuin mikä oli toimialojen osuus hänen palkkatulojensa kokonaismäärästä.

Itäisellä ja pohjoisella ohjelma-alueella asiantuntija- ja tukipalveluiden osuus työllisistä oli selvästi Uuttamaata ja muuta maata alempi ja julkisen sektorin osuus korkeampi. Teollisuuden osuus oli Uudellamaalla selvästi ohjelma-alueita ja muuta maata alempi. Muutoin ylätasoinen alueella ei havaita suuria eroja. Maakuntien välillä oli kuitenkin melko suuria eroja. Esimerkiksi Pohjanmaan maakunnissa ja Satakunnassa teollisuuden osuus oli poikkeavan suuri. Majoitus- ja ravitsemustoiminnan sekä vapaa-ajan ja henkilökohtaisten palveluiden osuus oli suurin Lapissa, Kollismaalla ja Uudellamaalla, mutta niissäkin niiden yhteenlaskettu osuus oli selvästi alle kymmenen prosenttia. Kuljetus ja varastointi oli Kymenlaaksossa merkittävämpi toimiala kuin muualla maassa, luultavasti rajaliikenteen takia. Asiantuntija- ja tukipalvelut korostuivat Uudenmaan lisäksi Pirkanmaalla ja Varsinais-Suomessa, koska toimiala keskittyy suuriin kaupunkeihin. Ohjelma-alueilla julkisen sektorin osuus oli muuta maata suurempi, ja erityisen suuri se oli Kainuussa ja Itä-Lapissa. Etelä-Suomen maakunnissa julkisen sektorin osuus oli pienin. Luokkaan ”Muut” kuuluvat maa- ja metsätalous, järjestöjen ja kansainvälisten organisaatioiden toiminta, kotitaloudet työnantajina sekä toimialaltaan tuntemattomat työnantajat. Niiden osuus työntekijämäärästä oli kaikkialla melko pieni, ja niiden kehitystä ei esitetä tulevaisuuden kuvioissa erikseen.

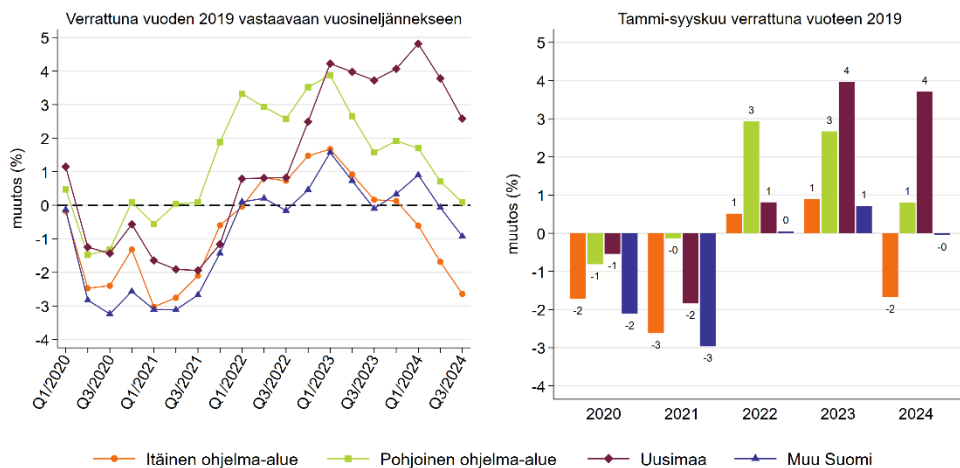
Taulukko 5: Toimialojen osuus alueen työntekijöiden määrästä (prosenttia) vuonna 2019

Alue	Teollisuus	Rakentaminen	Kuljetus ja varastointi	Kauppa	Majoitus, ravitseminen, ym.	Asiantuntija- ja tukipalvelut	Koulutus ja sote	Julkisen sektori	Muut
Itäinen ohjelma-alue	16	7	5	10	4	13	6	34	5
Etelä-Karjala	19	7	6	11	5	12	5	33	3
Etelä-Savo	16	6	5	10	4	11	8	34	6
Itä-Lappi	11	6	4	10	5	8	9	39	8
Kainuu	12	7	4	9	4	14	5	38	6
Koillismaa	10	8	6	10	7	15	6	32	7
Kymenlaakso	17	7	8	10	4	13	7	31	4
Pohjois-Karjala	17	7	4	10	5	11	6	35	6
Pohjois-Savo	15	7	4	10	4	14	6	35	5
Pohjoinen ohjelma-alue	15	8	5	10	4	14	7	33	5
Kainuu	12	7	4	9	4	14	5	38	6
Keski-Pohjanmaa	20	6	5	11	3	11	5	34	5
Lappi	14	7	5	9	6	12	7	35	4
Pohjois-Pohjanmaa	16	8	4	10	4	16	7	31	4
Uusimaa	10	6	6	12	6	26	6	26	3
Muu Suomi	19	7	5	10	4	16	6	29	4
Etelä-Pohjanmaa	21	6	5	11	3	10	7	32	6
Kanta-Häme	19	7	5	12	4	14	6	29	3
Keski-Suomi	16	7	4	10	4	17	7	31	4
Pirkanmaa	17	6	4	11	5	20	7	27	3
Pohjanmaa	24	5	4	9	3	13	4	32	5
Päijät-Häme	19	8	5	11	5	17	7	25	3
Satakunta	23	7	5	10	4	12	6	29	4
Varsinais-Suomi	17	6	5	11	5	18	6	29	3
KOKO MAA	15	7	5	11	5	19	6	29	4

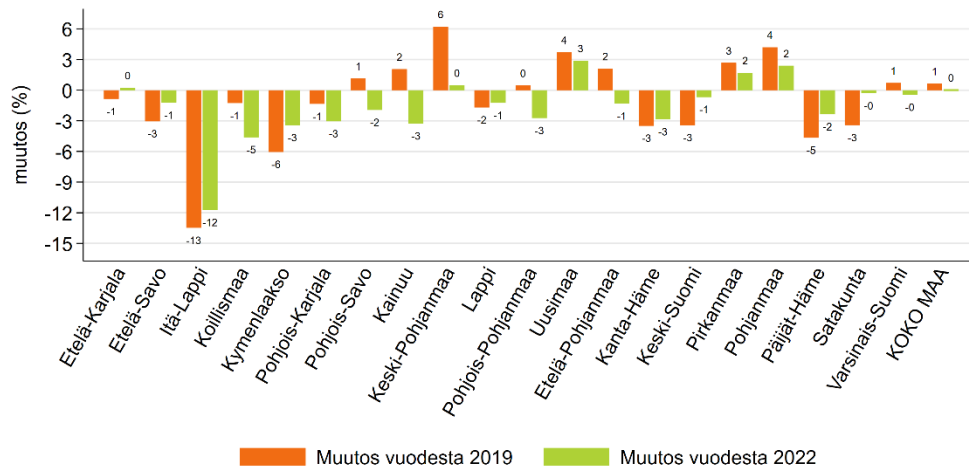
Teollisuustoimialojen työntekijämäärän muutokset viimeisen viiden vuoden aikana eivät ole suuria (kuvio 47). Koronapandemiassa tuli kaikkialla hieman laskua, mutta syvimmilläänkin se oli vain kolme prosenttia, ja työntekijöiden määrä palasi vuoden 2019 tasolle vuoteen 2022 mennessä. Uudellamaalla työntekijöiden määrä on sittemmin kasvanut, mutta oli vuoden 2024 ensimmäisellä puoliskolla vain nelisen prosenttia vuotta 2019 korkeampi. Ohjelma-alueilla työntekijöiden määrä on vuoden 2024 tammi–syyskuussa ollut kahdesta kolmeen prosenttia vuoden 2022 vastaavaa ajankohtaa alempi. Pohjoisella ohjelma-alueella työntekijöiden määrä on kuitenkin lähellä vuoden 2019 tasoa ja itäisellä ohjelma-alueella vain vähän alle sen. Kaikkialla maassa teollisuuden työntekijämäärän suunta näyttää kuitenkin olevan alaspäin.

Tarkemmalla aluejaolla tarkasteltuna Itä-Lapin teollisuuden työntekijöiden määrä on heikentynyt voimakkaasti (kuvio 48). Useimmilla alueilla muutos vuoteen 2019 verrattuna on jonkin verran negatiivinen, mutta koko maan keskiarvo on suurten maakuntien vetämänä hieman plussalla. Missään ei ole kuitenkaan tullut huomattavaa kasvua. Samoin vuoteen 2022 verrattuna muutokset ovat pääosin negatiivisia mutta pieniä. Kuitenkin itäisellä ohjelma-alueella teollisuuden työntekijämäärät ovat laskeneet Etelä-Karjalaa lukuun ottamatta ja pohjoisella ohjelma-alueella Keski-Pohjanmaata lukuun ottamatta enemmän kuin koko maassa keskimäärin.

Teollisuuden työntekijämäärän muutokset ovat olleet pieniä moniin muihin toimialoihin verrattuna. Vaikka Venäjän hyökkäys Ukrainaan kasvatti energian ja raaka-aineiden hintaa, ei teollisuus näytä ainakaan työllisyydellä mitattuna ajautuneen ongelmiin. Teollisuuden tuottajahinnat ovat samaan aikaan nousseet voimakkaasti, mikä on kompensoinut kustannusten nousua (Tilastokeskus, tuottajahintaindeksit). Lisäksi Suomen vienti on vetänyt melko hyvin. Kuvio 47 kuitenkin viittaa siihen, että teollisuuden tilanne saattaa olla heikkenemään päin. Teollisuuden uusien tilauksien arvo on kuluvana vuonna (2024) ollut pääosin edeltävää vuotta (2023) alempi, ja jo vuonna 2023 teollisuuden tilausten määrä väheni selvästi edeltävästä vuodesta (Tilastokeskus, teollisuuden uudet tilaukset). Heikko kysyntä voi näkyä vasta viiveellä alan työntekijämäärässä.

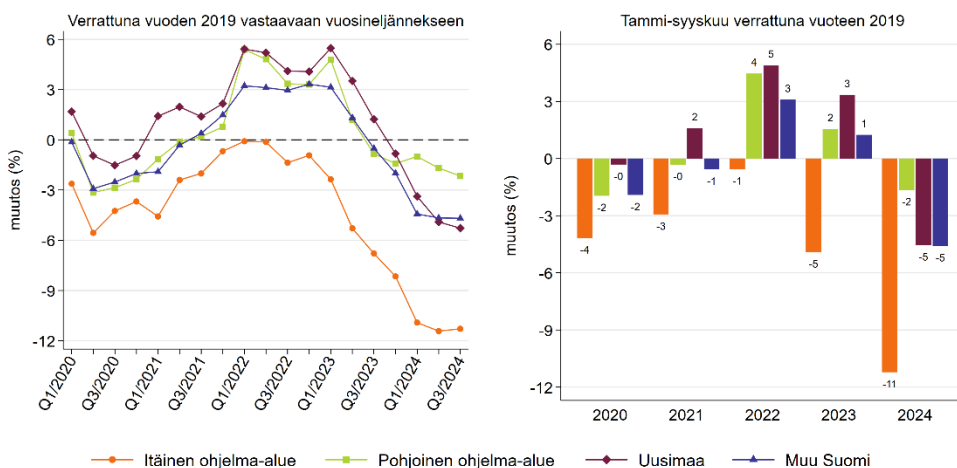

Kuvio 47: Teollisuustoimialat – työntekijämäärän kuukausikeskiarvo vuoteen 2019 verrattuna

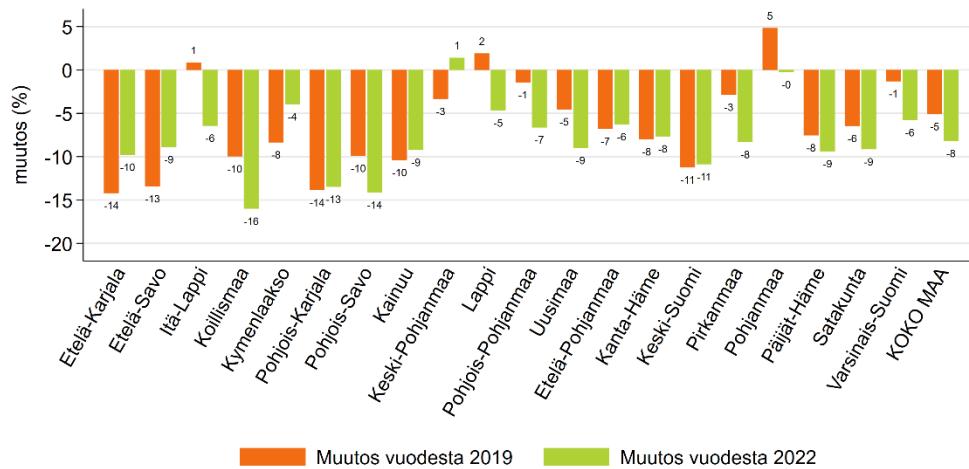

Kuvio 48: Teollisuustoimialat – työntekijämäärän kuukausikeskiarvo tammi–syyskuussa 2024 vuoden 2019 ja 2022 vastaavaan ajankohtaan verrattuna

Rakennusalan työntekijöiden määrä lähti vuonna 2023 voimakkaaseen laskuun kaikkialla maassa (kuvio 49), ja se selittää pitkälti työntekijöiden kokonaismäärän vähentymistä. Itäisellä ohjelma-alueella rakennusalan työntekijämäärä oli vuoden 2024 kolmella ensimmäisellä vuosineljänneksellä noin 11 prosenttia vuotta 2019 alempi, ja muualla maassa laskua oli muutama prosentti. Itäisen ohjelma-alueen tilanne ei kuitenkaan näytä poikkeavalta, jos verrataan vuoteen 2022, koska muualla maassa oltiin silloin selvästi plussalla vuoteen 2019 nähden, toisin kuin itäisellä ohjelma-alueella. Rakennusalan romahdus vuoden 2022 huippuun verrattuna on siis kaikkialla melko samansuuruinen. Kuviosta 50 nähdään, että työntekijöiden määrä on vuonna 2024 ollut lähes kaikissa maakunnissa alle vuoden 2019 tason.

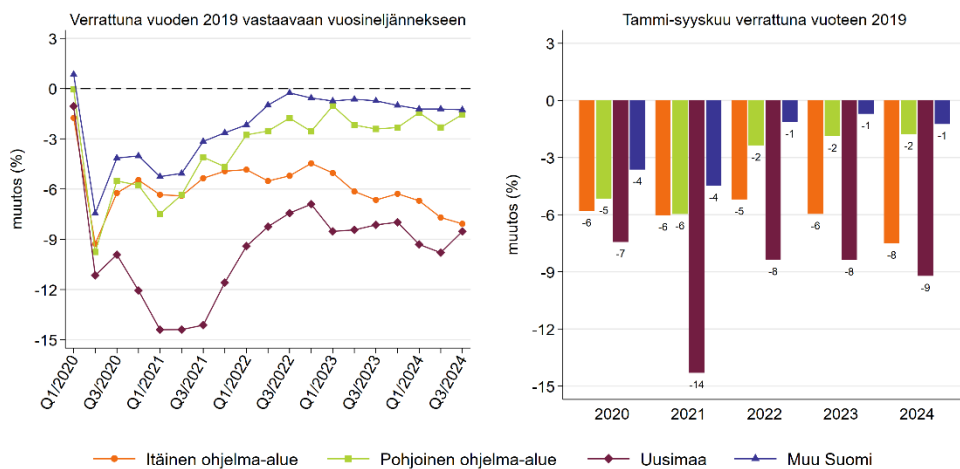

Kuvio 49: Rakentaminen – työntekijämäärän kuukausikeskiarvo vuoteen 2019 verrattuna

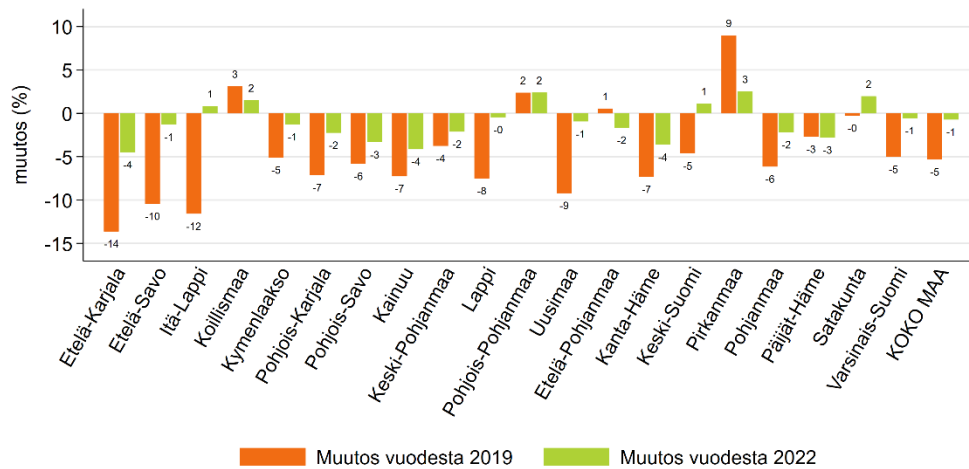

Kuvio 50: Rakentaminen – työntekijämäärän kuukausikeskiarvo tammi–syyskuussa 2024 vuoden 2019 ja 2022 vastaavaan ajankohtaan verrattuna

Kuljetuksen ja varastoinnin työllisyys supistui koronapandemian aikana voimakkaasti, ja on elpymisestä huolimatta jäänyt kaikkialla alle vuoden 2019 tason (kuvio 51). Uudellamaalla ja itäisellä ohjelma-alueella on vuoden 2024 aikana oltu selvästi alle vuoden 2019 tason; muualla ollaan melko lähellä sitä. Uusimaa ja itäinen ohjelma-alue kääntyivät myös uudestaan loivaan laskuun vuoden 2022 lopulla. Muualla työntekijöiden määrä on kuitenkin pysynyt vuoden 2022 jälkeen melko vakaana. Maakunnittain tarkasteltuna etenkin Etelä-Karjalan, Etelä-Savon ja Uudenmaan työntekijämäärä on vähentynyt suhteessa vuoteen 2019 (kuvio 52). Vuoteen 2022 verrattaessa ei huomattavia eroja alueiden välillä ole.

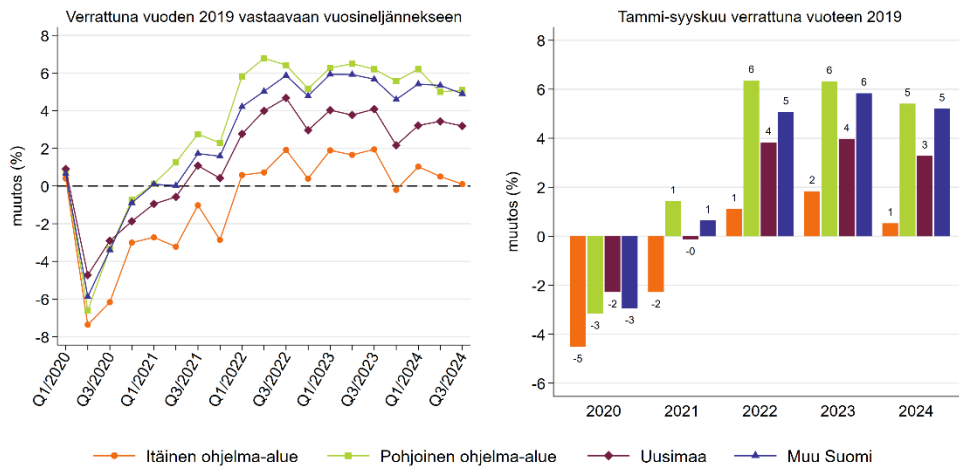
Kuvio 51: Kuljetus ja varastointi – työntekijämäärän kuukausikeskiarvo vuoteen 2019 verrattuna

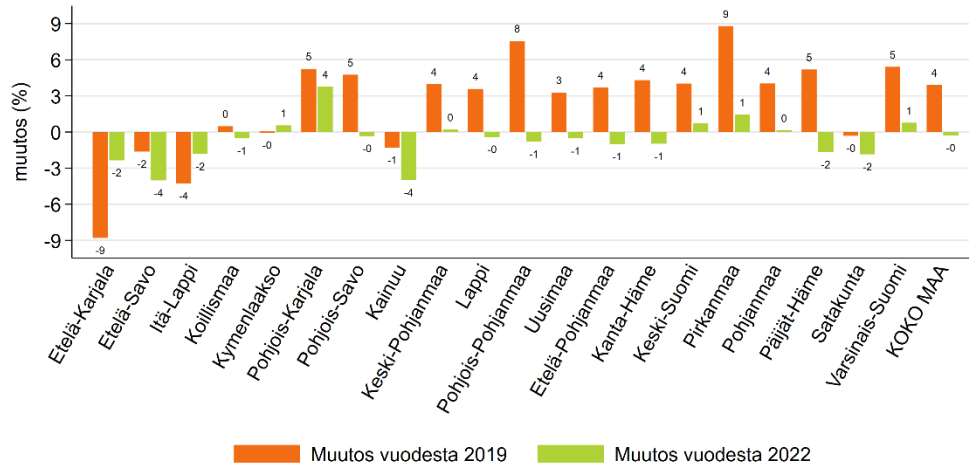
Kuvio 52: Kuljetus ja varastointi – työntekijämäärän kuukausikeskiarvo tammi–syyskuussa 2024 vuoden 2019 ja 2022 vastaavaan ajankohtaan verrattuna

Tukku- ja vähittäiskaupan työntekijämäärä väheni koronapandemian alussa, mutta ylitti kaikilla alueilla vuoden 2019 tason jo vuonna 2022, jonka jälkeen työntekijämäärä on ollut melko vakaa (kuvio 53). Itäisellä ohjelma-alueella kasvu on ollut heikointa, mihin väestön väheneminen lienee osatekijä, koska supistuva väestömäärä vähentää tavaroiden kysyntää ja siten tarvetta kaupan alan työntekijöille. Ero muihin alueisiin alkoi syntyä jo koronapandemian alussa. Pohjoisella ohjelma-alueella ja Uudenmaan ulkopuolisessa muussa Suomessa alan työntekijämäärän kasvu on ollut melko vahvaa.

Maakunnittain tarkasteltuna (kuvio 54) Etelä-Karjalan kaupan alan työllisyys on vähentynyt vuoteen 2019 verrattuna selvästi muihin maakuntiin verrattuna ja enemmän kuin pelkän väestönkehityksen perusteella voisi odottaa. Tämä kehitys kertonee venäläisten matkailun loppumisen vaikutuksesta, koska heidän vierailunsa Etelä-Karjalassa on perinteisesti ollut ostosmatkailua. Työntekijämäärä on kasvanut melko paljon Pirkanmaalla ja Pohjois-Pohjanmaalla, joissa myös väestö kasvaa vahvasti. Muualla maassa muutokset ovat pieniä.

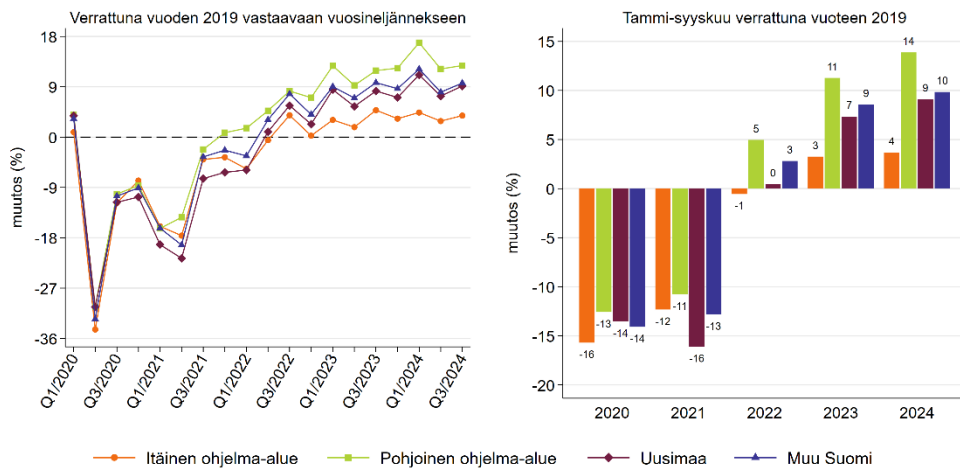
Kuvio 53: Tukku- ja vähittäiskauppa – työntekijämäärän kuukausikeskiarvo vuoteen 2019 verrattuna

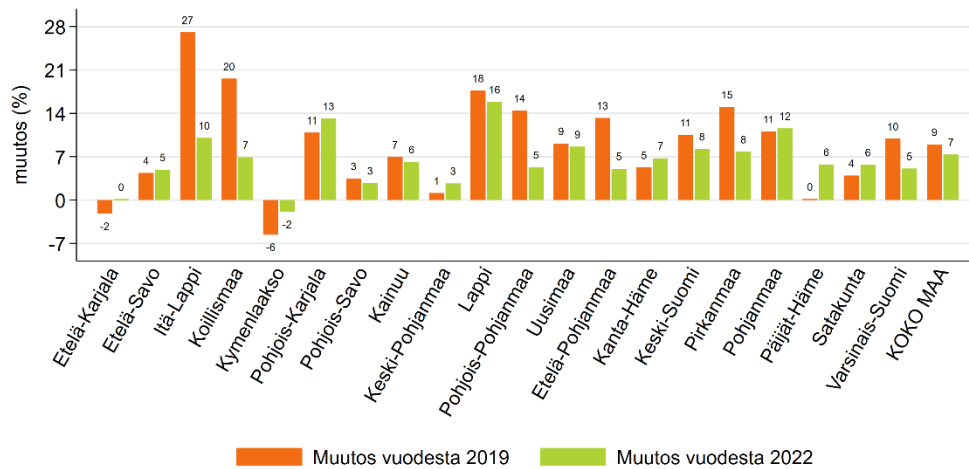
Kuvio 54: Tukku- ja vähittäiskauppa – työntekijämäärän kuukausikeskiarvo tammi-syyskuussa 2024 vuoden 2019 ja 2022 vastaavaan ajankohtaan verrattuna

Majoitus- ja ravitsemistoiminnan sekä vapaa-ajan ja henkilökohtaisten palveluiden (lyhyesti: majoitus- ja ravitsemistoiminta) työntekijämäärä väheni koronapandemian alussa voimakkaasti: kaikilla alueilla noin kolmanneksella (kuvio 55). Vuonna 2022 työntekijämäärä kipusi yli vuoden 2019 tason ja on sen jälkeen pysynyt siellä. Pohjoisella ohjelma-alueella työntekijämäärä on vuonna 2024 ollut noin 15 prosenttia korkeampi kuin vuonna 2019, ja ohjelma-alueiden ulkopuolella kasvua on kertynyt noin kymmenen prosenttia. Itäisen ohjelma-alueen kehitys on ollut muita heikompaa. Työntekijämäärä on itäisellä ohjelma-alueella silti vuoden 2019 tason yläpuolella, vaikka venäläisten vapaa-ajan matkailijoiden tulo Suomeen on estetty.

Pohjoisella ohjelma-alueella majoitus- ja ravitsemistoiminnan työntekijämäärä on kasvanut erityisen vahvasti Lapissa ja Koillismaalla (kuvio 56). Maakunnista ainoastaan Etelä-Karjalassa ja Kymenlaaksossa alan työntekijämäärä on hieman alle vuoden 2019 tason. Tämä johtunee osittain venäläisten matkailun loppumisesta, koska heidän suhteellinen merkityksensä Kaakkois-Suomen matkailualalle on aiemmin ollut suuri. Työntekijämäärä ei kuitenkaan ole vähentynyt näissä maakunnissa merkittävästi. Toisaalta esimerkiksi Pohjois-Karjalassa, joka on myös rajamaakunta, alan työntekijämäärä on kasvanut koko maan keskiarvoa enemmän. Taulukon 5 perusteella majoitus- ja ravitsemistoiminnan osuus kaikista työllisistä oli ennen poikkeusaikojakin kaikilla alueilla hyvin pieni, vain noin 3–6 prosenttia, joten alan työntekijämäärän muutoksilla ei ole suurta vaikutusta työllisten kokonaismäärään. Väestökehitys on toimialalle merkittävää, koska esimerkiksi ravintoloiden menekkiin vaikuttaa huomattavasti paikallinen kysyntä.

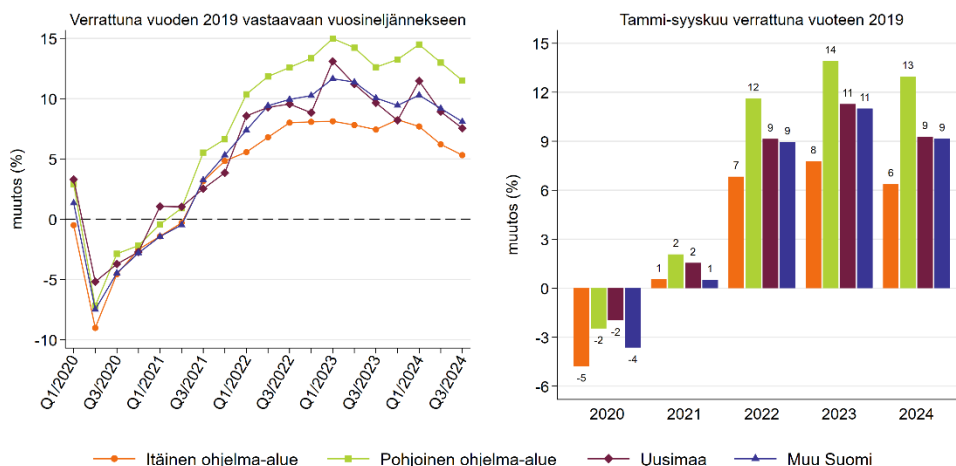

Kuvio 55: Majoitus- ja ravitsemistoiminta sekä vapaa-ajan ja henkilökohtaiset palvelut – työntekijämäärän kuukausikeskiarvo vuoteen 2019 verrattuna

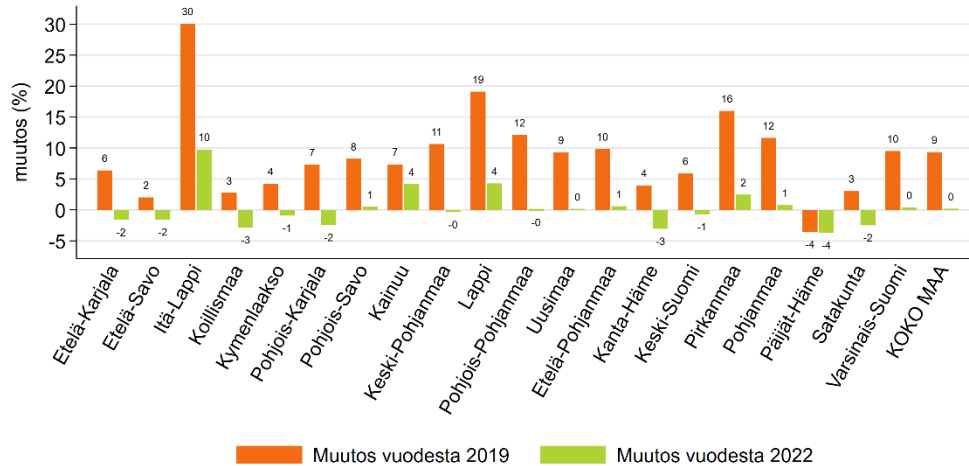

Kuvio 56: Majoitus- ja ravitsemistoiminta sekä vapaa-ajan ja henkilökohtaiset palvelut – työntekijämäärän kuukausikeskiarvo tammi–syyskuussa 2024 vuoden 2019 ja 2022 vastaavaan ajankohtaan verrattuna

Monia palvelualoja yhdistelevän asiantuntija- ja tukipalveluiden toimialan työntekijämäärä on kasvanut kaikkialla maassa selvästi vuoteen 2019 verrattuna, joskin vuoden 2022 jälkeen kasvu pysähtyi ja on vuoden 2024 aikana lähtenyt lievään laskuun (kuvio 57). Itäisellä ohjelma-alueella kasvu on ollut heikointa, mikä voi taas osittain selittyä palveluiden kysyntää vähentävällä väestömäärän supistumisella. Tarkemmalla aluejaolla tarkasteltuna erityisesti Lapin, ja korostuneesti Itä-Lapin, työllisyys on kasvanut vahvasti (kuvio 58). Vain Päijät-Hämeessä ollaan alle vuoden 2019 tason, ja vuoteen 2022 verrattuna suurin osa maakunnista on myös nollan tuntumassa.

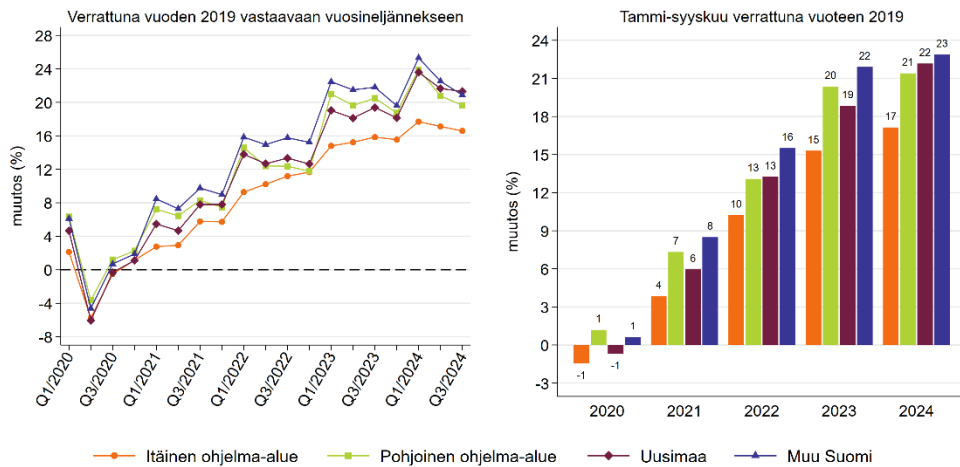

Kuvio 57: Asiantuntija- ja tukipalvelut – työntekijämäärän kuukausikeskiarvo vuoteen 2019 verrattuna

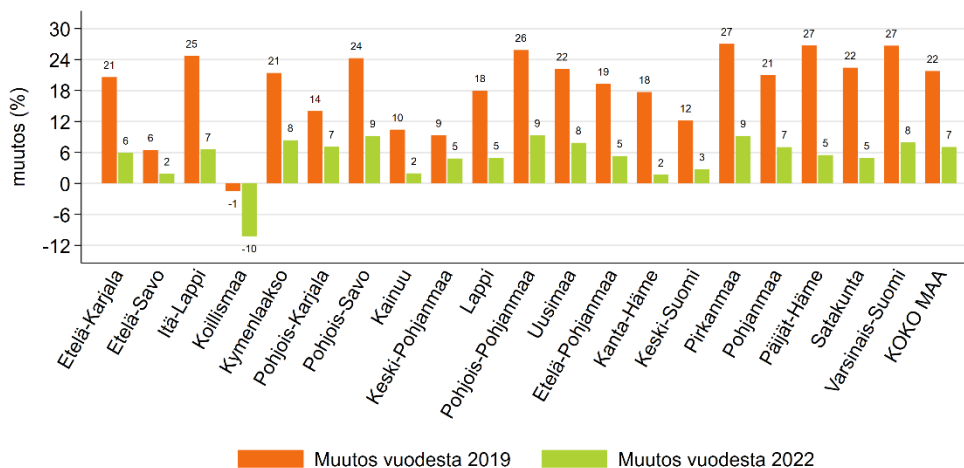

Kuvio 58: Asiantuntija- ja tukipalvelut – työntekijämäärän kuukausikeskiarvo tammi–syyskuussa 2024 vuoden 2019 ja 2022 vastaavaan ajankohtaan verrattuna

Koulutuksen ja sosiaali- ja terveystalouden työntekijämäärä on ylätasoinen alueluokituksella tarkasteltuna kasvanut voimakkaasti kaikkialla (kuvio 59) ja tarkemmalla alueluokituksella kasvua on Koillismaata lukuun ottamatta kaikilla alueilla (kuvio 60). Lukuihin sisältyvät vain toimialan yksityisen sektorin työnantajat. Julkisten sosiaali- ja terveystalouden hankkiminen yksityiseltä sektorilta selittää kehitystä, vaikka myös markkinaehtoisten palveluiden kysyntä on kasvanut. Itäisellä ohjelma-alueella kasvu on ollut muuta maata hitaampaa. Vaikka itäisellä ohjelma-alueella ikääntyneen väestön osuus on muuta maata korkeampi, on ikääntyneiden määrän suhteellinen kasvu suurinta niillä alueilla, joilla väestön vanheneminen ei ole niin pitkällä. Eli vaikka itäisellä ohjelma-alueella sosiaali- ja terveystalouden kysyntä suhteessa väestöön olisi muuta maata suurempaa, on sen kasvunopeus luultavasti vastaisuudessa pienempi.

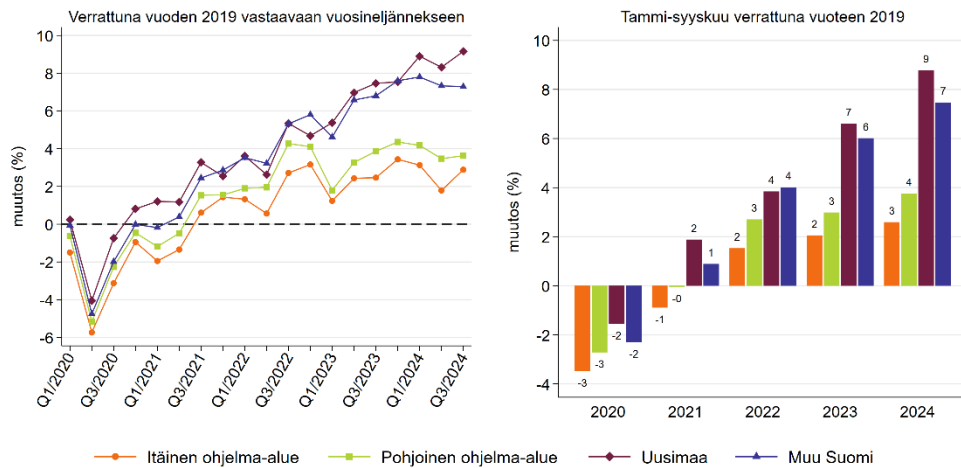
Kuvio 59: Koulutus ja sosiaali- ja terveystyöntekijämäärän kuukausikeskiarvo vuoteen 2019 verrattuna

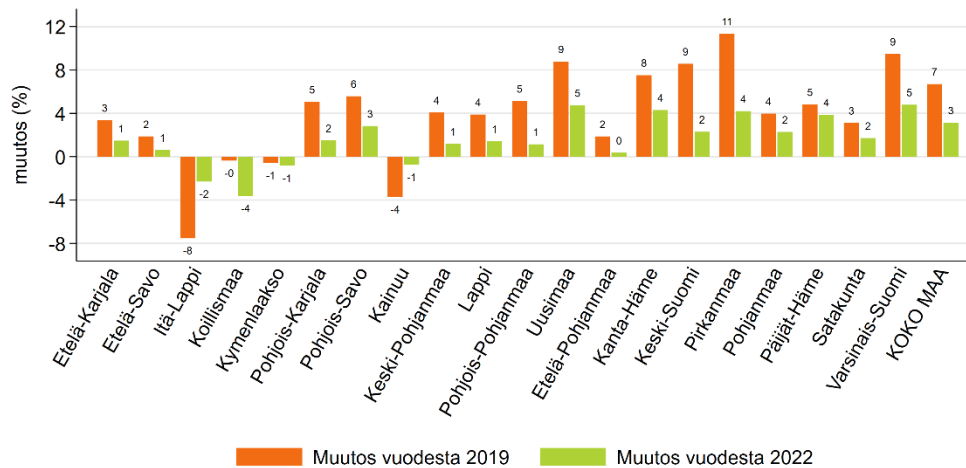
Kuvio 60: Koulutus ja sosiaali- ja terveystyöntekijämäärän kuukausikeskiarvo tammi-syyskuussa 2024 vuoden 2019 ja 2022 vastaavaan ajankohtaan verrattuna

Edeltävät toimialakohtaiset tulokset koskivat vain yksityistä sektoria. Julkisen sektorin työntekijämäärän kehitys esitetään kuviossa 61. Määrä on kasvanut kaikkialla, mutta itäisellä ja pohjoisella ohjelma-alueella muuta maata hitaammin. Julkisen sektorin työvoiman kysyntä riippuu hyvin pitkälti väestön määrästä, koska suurin osa sektorin työllisistä työskentelee sosiaali- ja terveystyöissä, koulutuksessa ja varhaiskasvatuksessa. Julkisen sektorin työllisyys onkin kasvanut eniten Pirkanmaalla, Varsinais-Suomessa ja Uudellamaalla, joissa väestönkasvu on nopeinta (kuvio 62). Ainostaan Kainuussa ja Itä-Lapissa, joissa väestötappio on erittäin voimakasta, julkisen sektorin työllisyys on supistunut vuoteen 2019 verrattuna. Monilla muilla

väestötappioalueilla julkisen sektorin työntekijämäärä on kuitenkin kasvanut, koska väestön ikääntymisen myötä julkisten palveluiden kysyntä henkeä kohti kasvaa, mikä voi kompensoida väestön vähenemisen aiheuttamaa kysynnän laskua.

Kuvio 61: Julkinen sektori – työntekijämäärän kuukausikeskiarvo vuoteen 2019 verrattuna

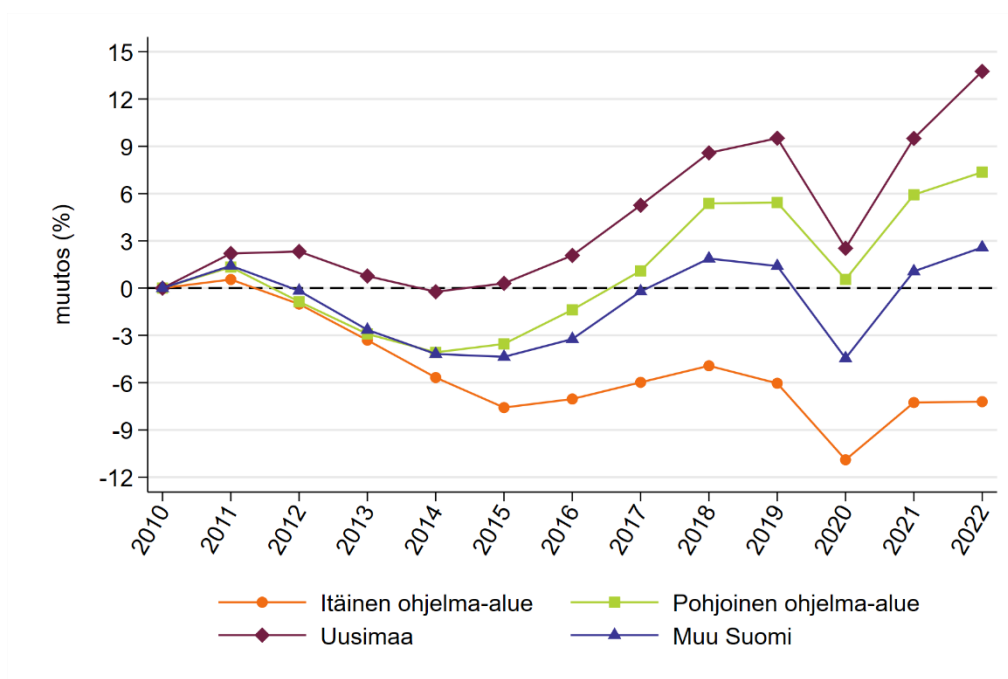
Kuvio 62: Julkinen sektori – työntekijämäärän kuukausikeskiarvo tammi-syyskuussa 2024 vuoden 2019 ja 2022 vastaavaan ajankohtaan verrattuna

Toimialojen viimeaikaista kehitystä on syytä peilata pitkän aikavälin muutoksiin. Kuviossa 63 esitetään yksityisen sektorin työpaikkojen (alueella työskentelevät työlliset) määrän muutos vuoteen 2010 verrattuna. Kuviossa 63 käytetään samaa aineistoa kuin kuviossa 18, jossa esitettiin yksityisen sektorin työpaikkojen määrä asukasta kohti, mutta nyt kuvataan työpaikkojen määrän suhteellista muutosta, ilman suhteuttamista asukasluukuun. Kuviossa 64

esitetään työpaikkojen määrän muutos toimialoittain, ja siinä käytetään samaa työssäkäyntiaineistoa kuin kuviossa 23. Sekä kuviossa 63 että kuviossa 64 alue on määritelty työpaikan sijainnin mukaan. Kuvioden 63 ja 64 luvut eivät ole suoraan vertailukelpoisia tässä luvussa esitettyihin viimeaikaista kehitystä kuvaaviin tuloksiin, koska käytetty aineisto ja sen laadintatapa on eri. Ne kuitenkin osoittavat pitkän aikavälin suunnan työpaikkojen määrän kehityksessä.

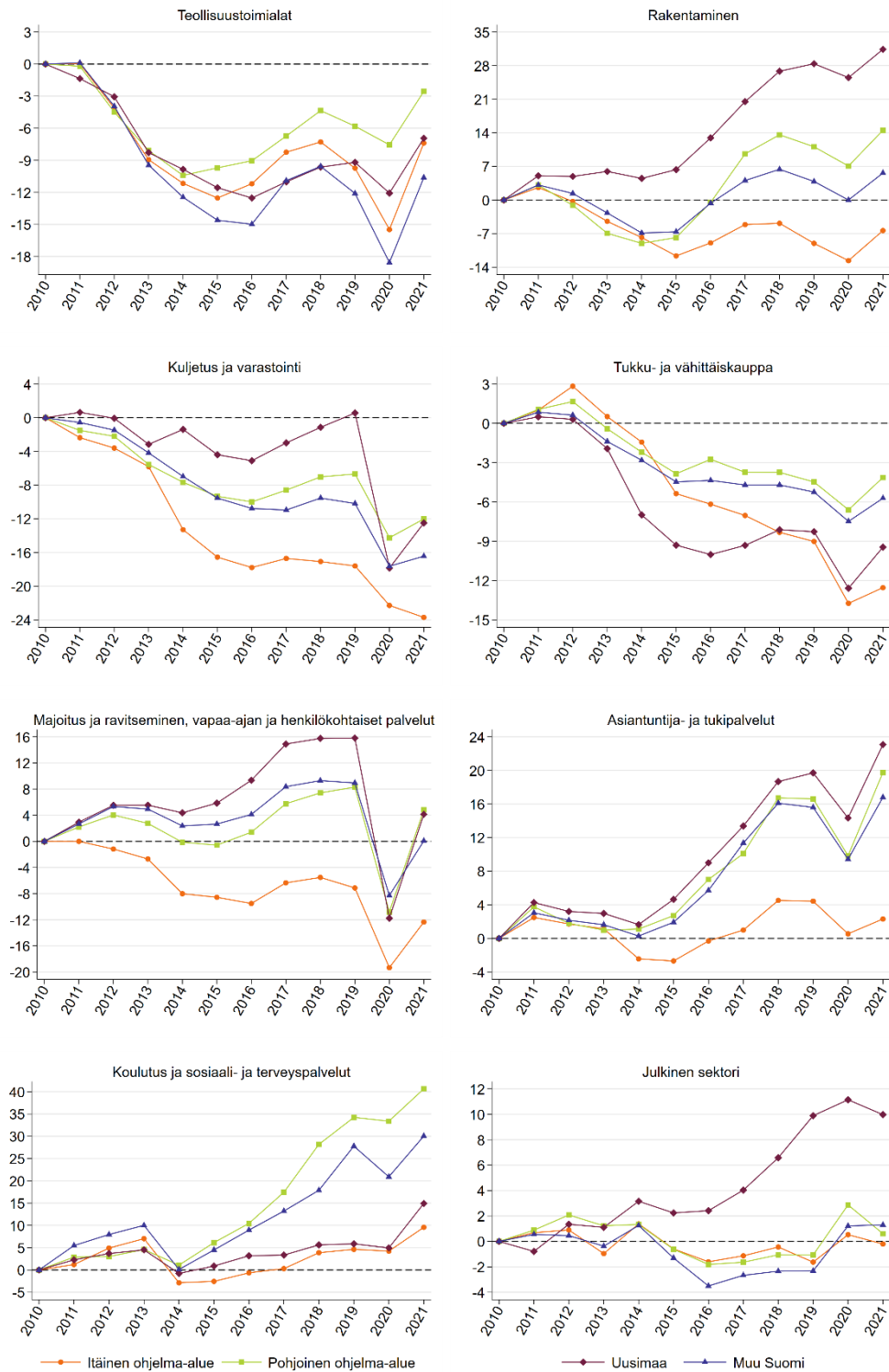
Itäisellä ohjelma-alueella yksityisen sektorin työntekijämäärän kehitys suhteessa vuoteen 2010 jäi muusta maasta jälkeen vuoden 2013 jälkeen, ja oli vuonna 2019 (ennen koronapandemiaa ja Venäjän hyökkäyssotaa) noin kuusi prosenttia vuotta 2010 pienempi, siinä missä muualla työpaikkojen määrä oli kasvanut (kuvio 63). Monella toimialalla kehitys on samantapainen (kuvio 64), eli itäinen ohjelma-alue on eriytynyt muusta maasta 2010-luvun alkuvuosien jälkeen. Palvelualat ja rakentaminen ovat melko riippuvaisia paikallisesta kysynnästä, joten itäisen ohjelma-alueen voimakas väestön väheneminen vaikuttanee työvoiman kysyntään. Etenkin rakentamisessa, kuljetuksessa ja varastoinnissa, majoitus- ja ravitsemistoiminnassa sekä asiantuntija- ja tukipalveluissa itäisen ohjelma-alueen pitkän aikavälin kehitys on heikkoa muihin alueisiin verrattuna. Koronapandemian aikaan itäisen ohjelma-alueen työntekijöiden määrä vähentyi kuitenkin esimerkiksi majoitus- ja ravitsemistoiminnassa muuta maata lievemmin, ja merkittävä osa vuosikymmenen aikana syntyneestä erosta kuroutui umpeen. Teollisuustoimialoilla alueiden kehitys on ollut melko samanlaista. Teollisuustuotteiden kysyntä ei ole kovin riippuvaista paikallisesta kysynnästä, joten väestönkehitys ei välttämättä vaikuta siihen merkittävästi, joskin työvoiman ja teollisuutta tukevien palveluiden saatavuus vaikuttaa myös teollisuuden alueelliseen sijoittumiseen.

Itäisen ohjelma-alueen kuljetuksen ja varastoinnin toimialoilla sekä majoitus- ja ravitsemistoiminnassa näkyy kuitenkin vuonna 2014 hieman tavallisesta erottuva kertaluonteinen lasku työpaikkojen määrässä. Tämä saattaa liittyä siihen, että Venäjän-kauppa ja venäläisten matkailu Suomeen vähenivät melko paljon vuonna 2014, jolloin ruplan arvo ja Venäjän taloustilanne heikkenivät siksi, että Venäjä miehitti Krimin ja aloitti laittomat sotatoimet Itä-Ukrainassa. Jo silloin Venäjää kohtaan asetettiin joitain talouspakotteita ja se asetti länsimaita vastaan vastapakotteita, mutta pakotteet eivät tosiasiallisesti rajoittaneet taloudellista kanssakäymistä Venäjän kanssa merkittävästi. Kuljetuksen ja varastoinnin toimialoilla sekä majoitus- ja ravitsemistoiminnassa itäisen ohjelma-alueen ero muihin kuitenkin leventyi vielä vuoden 2014 jälkeen, vaikka Suomen ja Venäjän välisen taloudellisen kanssakäymisen edellytykset säilyivät melko muuttumattomana koronapandemiaan asti.

Kuvio 63: Yksityisen sektorin työpaikkojen määrä vuoteen 2010 verrattuna

Itäisen ja pohjoisen Suomen aluetaloudellinen kehitys

Kuvio 64: Toimialoittainen työpaikkojen määrän muutos (prosenttia) vuoteen 2010 verrattuna

Itäisen ohjelma-alueen työntekijämäärän kehitys on ollut kaikilla toimialoilla muuta maata heikompaa vuoden 2019 jälkeen. Koska kehitys on ollut tällaista kaikilla toimialoilla, ei voida sulkea pois mahdollisuutta, että pääsyy ei ole Venäjän hyökkäyssota vaan väestön vähenemisen aiheuttama työvoiman kysynnän ja tarjonnan väheneminen. Itäisen ohjelma-alueen maan keskiarvoa heikempi työntekijämäärän kasvu näkyy nimittäin jopa julkisella sektorilla. Monilla toimialoilla nähdään, että itäinen ohjelma-alue oli jäämässä jälkeen jo vuoden 2020 alussa, mutta koronapandemian aiheuttama poikkeustilanne iski muualle maahan pahemmin kuin itäiselle ohjelma-alueelle, mikä sai itäisen ohjelma-alueen pysymään hetkellisesti muiden matkassa. Eriytymistä itäisen ohjelma-alueen ja muun Suomen välillä alkoi taas tapahtua jo vuonna 2021, kun Venäjä ei ollut vielä hyökännyt, mutta palautuminen koronapandemian alkushokista oli käynnissä. Pitkän aikavälin työntekijämäärän kehitys tukee tulkintaa, että koronapandemian jälkeinen kehitys on jatkumoa pitkän aikavälin muutoksille.

Toisaalta Kymenlaaksossa majoitus- ja ravitsemistoiminnan ja Etelä-Karjalassa sen lisäksi kaupan alan työntekijämäärä on kehittynyt viime aikoina selvästi muuta maata ja muuta itäistä ohjelma-aluetta heikommin, mikä voi kertoa venäläisten matkailun loppumisen vaikutuksista. Alojen paikallisesta romahduksesta ei kuitenkaan voida puhua, ja niiden vaikeuksien vaikutus maakuntien kokonaistyöllisyyteen lienee pieni, koska niiden yhteenlaskettu osuus kaikkien työntekijöiden määrästä oli ennen koronapandemiaa ja Venäjän hyökkäyssotaa vain 15 prosenttia, eli samaa tasoa maan keskiarvon kanssa.

Tässä raportissa toimialat on määritelty melko karkealla tasolla, ja eroihin alueiden kehityksessä vaikuttaa se, mikä on alatoimialojen paino alueella. Jollain alueella esimerkiksi metsäteollisuuden osuus teollisuudesta voi olla muita alueita suurempi. Tällöin sen muusta teollisuudesta poikkeava kehitys saisi tulokset näyttämään siltä, että tämän alueen kehitys poikkeaisi muista, vaikka kyse on siitä, että metsäteollisuus poikkeaa muusta teollisuudesta, alueesta riippumatta. Jos tarkasteltaisiin toimialoja tarkemmalla tasolla, voitaisiin saada tulokseksi, että kehitys alueiden välillä ei eroakaan, vaan kyse on erilaisesta toimialarakenteesta. Toimialat kohtaavat toisistaan poikkeavia muutoksia kysynnässä ja toimintaedellytyksissä, eikä ajallinen yhteys jonkin tapahtuman (esimerkiksi Venäjän hyökkäyssodan alkaminen) kanssa välttämättä tarkoita syy-seuraussuhdetta.

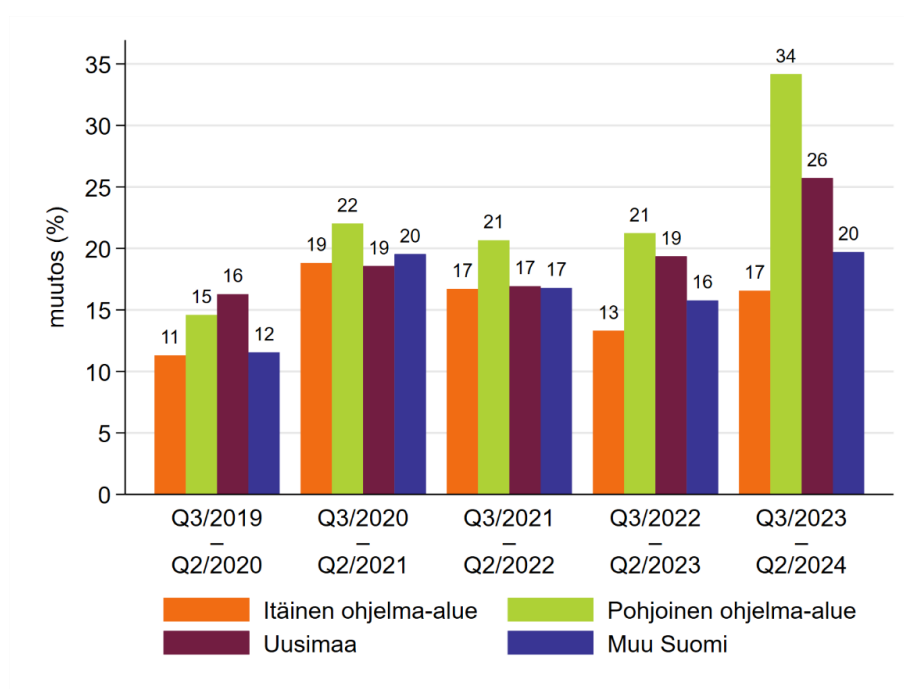
4.3.2 Aloitukset, lopetukset ja konkurssit

Tiedot aloittaneiden ja lopettaneiden yritysten määrästä perustuvat Tilastokeskuksen avoimesti saatavilla oleviin aineistoihin. Aineistossa ovat mukana yhteisöt, jotka ovat liiketoiminnasta tai kiinteistön käyttöoikeuden luovutuksesta arvonlisäverovelvollisia tai toimivat työnantajina, tai molempia.

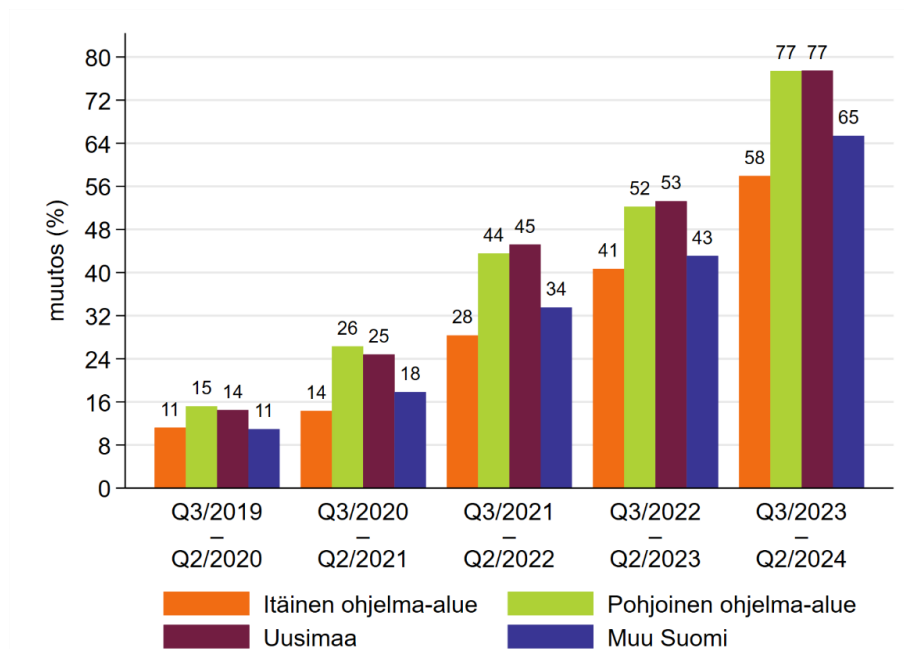
Tiedot ovat vuosineljänneksellä vuoden 2024 toiseen vuosineljännekseen asti. Aloitusten ja lopetusten määrässä on vuoden 2019 jälkeen ollut aiemmasta huomattavasti poikkeavaa kausivaihtelua, minkä takia vertailu on järkevää vain vuositasolla. Viimeisimmän kehityksen ja koko vuoden huomioimiseksi kuvioissa 65 ja 66 verrataan vuoden kahden ensimmäisen vuosineljänneksen ja edeltävän vuoden kahden viimeisen vuosineljänneksen (esimerkiksi Q3/2023–Q2/2024) aloitusten ja lopetusten määrää ajankohdan Q3/2018–Q2/2019 vastaavaan määrään. Näin mukana ovat kaikki vuosineljännekset, vaikka havaintoajankohdat eivät ole kalenterivuosia.

Kuviossa 65 esitetään aloittaneiden yritysten määrän muutos ajankohtaan Q3/2018–Q2/2019 verrattuna. Aloitusten määrä on kaikkina tarkasteluajankohtina ollut pääosin noin 10–20 prosenttia vertailuajankohtaa suurempi. Viimeisimmän vuoden aikana (Q3/2023–Q2/2024) aloitusten määrä suhteessa vertailuajankohtaan on kasvanut vielä jonkin verran lisää. Aloitusten määrä on kasvanut eniten pohjoisella ohjelma-alueella ja vähiten itäisellä ohjelma-alueella. Itäisen ohjelma-alueen kehitys on kuitenkin hyvin samankaltaista ohjelma-alueiden ja Uudenmaan ulkopuolisen Suomen kanssa.

Kuviossa 66 on lopettaneiden yritysten määrän muutos ajankohtaan Q3/2018–Q2/2019 verrattuna. Lopetusten määrä on kasvanut vuosi vuodelta. Viimeisimmän vuoden aikana (Q3/2023–Q2/2024) lopetusten määrä oli pohjoisella ohjelma-alueella ja Uudellamaalla 77 prosenttia vertailuajankohtaa suurempi. Itäisellä ohjelma-alueella lopetusten määrä oli kasvanut vähiten eli 58 prosenttia. Ohjelma-alueiden ja Uudenmaan ulkopuolisessa muussa Suomessa kasvua tuli 65 prosenttia.

Kuvio 65: Aloittaneiden yritysten määrä verrattuna ajanjaksoon Q3/2018–Q2/2019

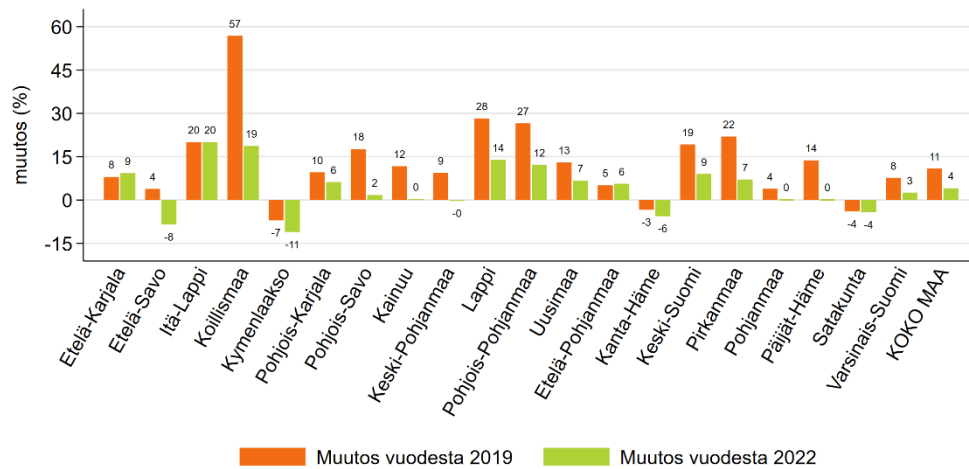
Kuvio 66: Lopettaneiden yritysten määrä verrattuna ajanjaksoon Q3/2018–Q2/2019

Kuvioissa 67 ja 68 esitetään tarkemmalla aluejaolla aloitusten ja lopetusten määrä viimeisimmän vuoden aikana (Q3/2023–Q2/2024) verrattuna vuosiin 2019 ja 2022. Tässä vertailu tehdään kalenterivuoteen. Vuoteen 2019

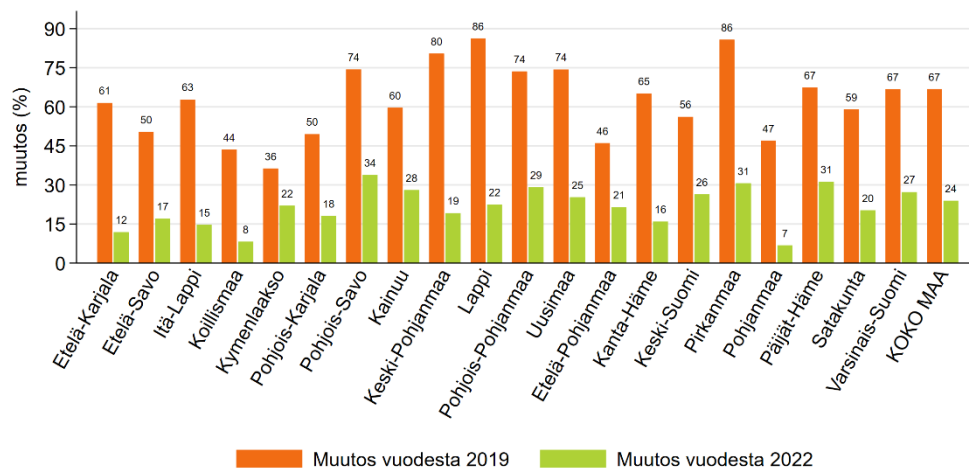
verrattuna aloitukset ovat lisääntyneet eniten Koillismaalla, Lapissa ja Pohjois-Pohjanmaalla, ja vain parissa maakunnassa määrä on vähentynyt (kuvio 67). Vuoteen 2022 verrattuna kasvua on tullut eniten Koillismaalla ja Itä-Lapissa. Kymenlaaksossa aloitusten määrä on vähentynyt sekä vuoteen 2019 että vuoteen 2022 verrattuna.

Lopetusten määrä on vuoteen 2019 verrattuna kasvanut eniten Pirkanmaalla ja Lapissa, lähes 90 prosenttia (kuvio 68). Vähiten kasvua on Kymenlaaksossa (36 prosenttia), eli lopetusten määrä on kasvanut vähiten siellä missä aloitusten määrän on kasvanut vähiten. Kaikilla alueilla Koillismaata lukuun ottamatta lopetusten määrä verrattuna vuoteen 2019 on kasvanut suhteessa enemmän kuin aloitusten. Vuoteen 2022 verrattuna lopetusten määrä on kasvanut eniten Pohjois-Savossa, Pirkanmaalla ja Päijät-Hämeessä, noin 30 prosenttia. Lähes kaikilla itäisen ohjelma-alueen alueilla lopetusten määrä on kasvanut maan keskiarvoa vähemmän, sekä vuoteen 2019 että vuoteen 2022 verrattuna, joten Venäjän hyökkäyssodan mahdollinen vaikutus ei selvästi näy yritysten lopettamisissa.

Vain pieni osa lopetuksista on konkurssesja, eivätkä kaikki hallitut lopetukset kerro yrityksen vaikeuksista, koska esimerkiksi eläköityvä pienyrittäjä ei välttämättä siirrä toimintaansa eteenpäin. Lisäksi yrityskannassa on paljon liiketoiminnaltaan vähäisiä yrityksiä, joita voi pitää lähes pöytälaatikkoyrityksinä, ja näiden lopettamiset ja aloitukset voivat vaikuttaa havaittuun kehitykseen. Kansantalouden kannalta on hyödyllistä, että yritykset, jotka eivät pärjää markkinoilla, poistuvat ja tekevät tilaa markkinoiden tarpeisiin tehokkaammin ja paremmin vastaaville yrityksille (niin sanottu luova tuho). Lopetusten määrän muutokset voivat olla myös osin seurausta aloitusten määrän muutoksista, koska useimmat yritykset toimivat vain vähän aikaa (kun aloittaneiden määrä kasvaa, myös potentiaalisten lopettajien määrä kasvaa). Viimeaikainen lopetusten määrän selvästi aloitusten määrää nopeampi kasvu kertonee kuitenkin heikentyneestä suhdannetilanteesta, jolloin myös normaalitilanteessa elinkelpoisia yrityksiä saattaa ajautua vaikeuksiin.

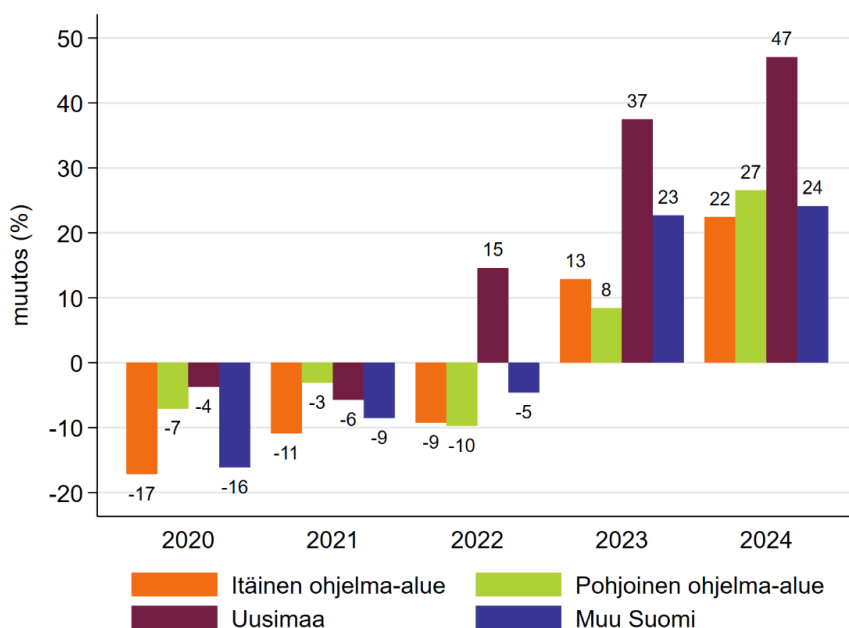
Kuvio 67: Aloittaneiden yritysten määrä – Q3/2023–Q2/2024 verrattuna vuosiin 2019 ja 2022

Kuvio 68: Lopettaneiden yritysten määrä – Q3/2023–Q2/2024 verrattuna vuosiin 2019 ja 2022

Kuviossa 69 esitetään vireille pantujen konkurssien määrä havaintovuoden tammi–syyskuussa vuoteen 2019 verrattuna. Luvut koskevat konkurssihakemuksia, joko yrityksen itsensä tai velkojensa jättämiä, eivätkä lopullisia konkursseja. Koronapandemian aikana, vuosina 2020 ja 2021, konkurssihakemusten määrä väheni vuoteen 2019 verrattuna, koska velkojien mahdollisuutta hakea velallisyrittästä konkurssiin rajoitettiin tilapäisesti. Konkurssien määrän kasvu pandemian väistyttyä voi johtua osittain siitä, että rajoitukset lykkäsivät konkurssihakemusten jättämistä. Vielä vuonna 2022 vireille pantujen konkurssien määrä oli muualla kuin Uudellamaalla alle vuoden 2019 tason. Vuonna 2023 konkurssit lähtivät kuitenkin selvään kasvuun

taloustilanteen heikentyessä. Vuoden 2024 tammi–syyskuussa konkurssien määrän kasvu suhteessa vuoteen 2019 oli suurinta Uudellamaalla (47 prosenttia). Uudenmaan ulkopuolisilla alueilla kasvu oli keskenään suunnilleen yhtä suurta (noin 25 prosenttia). Ohjelma-alueilla konkurssien määrän kasvu on tullut viiveellä muuhun maahan verrattuna, koska vielä vuonna 2023 tilanne oli siellä selvästi muuta maata parempi. Etenkin pohjoisen ohjelma-alueen konkurssien määrä on vuonna 2024 kasvanut reippaasti.

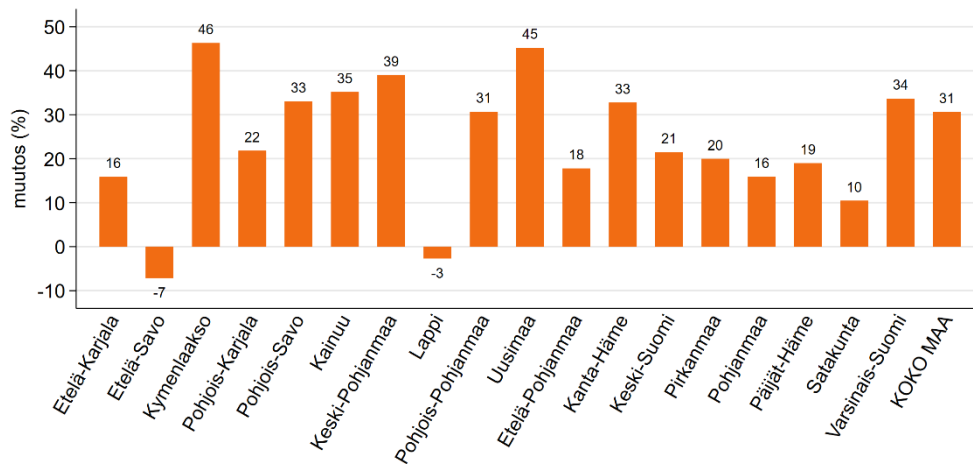

Kuvio 69: Konkurssien määrä tammi–syyskuussa verrattuna vuoden 2019 vastaavaan ajankohtaan

Konkurssien määrän kehitystä tarkemmalla aluejaolla tarkasteltuna vaikeuttaa se, että konkurssija on tavallisesti melko vähän, ja etenkin pienillä alueilla niiden määrä voi vakaisissa taloudellisissa oloissakin vaihdella huomattavasti vuosien välillä. Esimerkiksi Lapin, joka ei ole edes yrityskannaltaan maakuntien pienimmästä päästä, konkurssien määrä vuosina 2017, 2018 ja 2019 oli järjestyksessä 66, 89 ja 74, eli vuosien välillä voi olla melko suuria suhteellisia muutoksia. Tämän takia kuviossa 70 tarkastellaan hieman pidempää aikaväliä: aikaväli tammikuusta 2023 syyskuuhun 2024 verrattuna ajanjaksoon tammikuusta 2018 syyskuuhun 2019. Taloussuhdanne alkoi heikentyä ja konkurssien määrä lisääntyä vuonna 2023, joten sen sisällyttäminen viimeaikaisen kehityksen kuvailuun on mielekästä. Itä-Lappia ja Koillismaata ei esitetä erikseen hyvin pienen konkurssien määrän takia.

Ainoastaan Etelä-Savossa ja Lapissa konkurssien määrä ei ole kasvanut vertailuajankohtaan nähden. Eniten niiden määrä on kasvanut

Kymenlaaksossa ja Uudellamaalla. Selvää johdonmukaista maantieteellistä vaihtelua ei ole; esimerkiksi itäisellä ohjelma-alueen Etelä-Karjalassa ja Pohjois-Karjalassa konkurssien määrä on kasvanut koko maan keskiarvoa vähemmän, mutta Kymenlaaksossa konkurssien määrän kasvu on maan suurinta. Edellä näytetty karkeamman aluejaon tarkastelu lienee mielekkäämpi, ja siinä ainoastaan Uusimaa erottuu alueena, jolla konkurssien määrä on kasvanut huomattavan paljon muuhun maahan verrattuna. Konkurssi on ylipäänsä melko äärimmäinen tapahtuma, ja toiminnan hallittu alasajo on tavallisempaa. Etenkin suurten yritysten kohdalla lopettaminen on harvinaista, ja vaikeuksista kertovat paremmin irtisanomiset ja lomautukset.

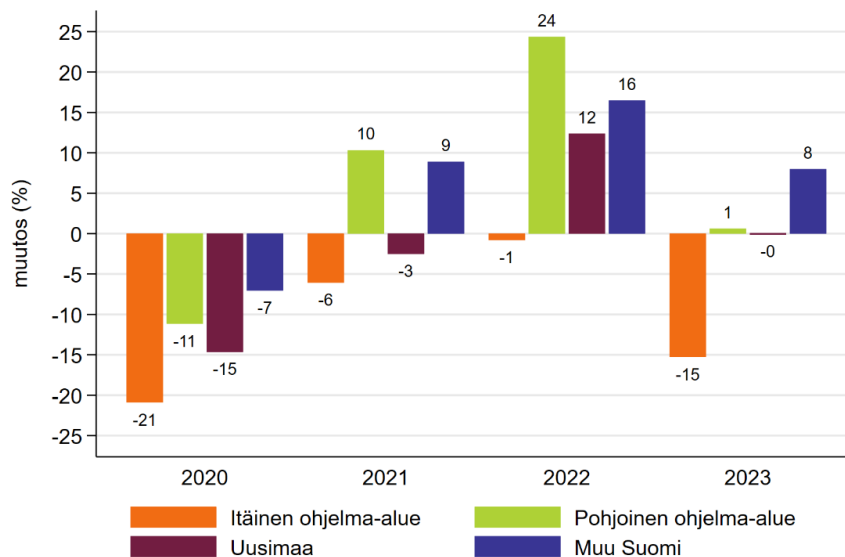

Kuvio 70: Konkurssien määrä ajanjaksolla tammikuu 2023 – syyskuu 2024 verrattuna ajanjaksoon tammikuu 2018 – syyskuu 2019

4.3.3 Ulkomaankauppa

Tullin alueellista tavaroiden ulkomaankauppaa koskevat tilastot ovat kirjoitushetkellä saatavissa vuositasona vuoteen 2023 saakka. Aineisto on maakunnittain, joten Itä-Lappia ja Koillismaata ei esitetä erikseen, ja ne kuuluvat tässä pelkästään pohjoiseen ohjelma-alueeseen maakuntiansa kautta. Kuviossa 71 esitetään tavaraviennin reaaliarvon (deflatoitu kuluttajahintaindeksillä) muutos suhteessa vuoteen 2019. Kaikilla alueilla viennin arvo laski koronapandemian myötä vuonna 2020. Vienti kuitenkin elpyi nopeasti, ja vuonna 2022 sen arvo oli kasvanut selvästi vuoteen 2019 verrattuna kaikkialla paitsi itäisellä ohjelma-alueella. Vuonna 2022, ja osin jo vuonna 2021, monen teollisuustuotteen hinta kasvoi yleistä hintatasoa enemmän, mikä osaltaan selittää viennin reaaliarvon kasvua. Vuonna 2023 vienti taas väheni, mihin oli osasyynä keskimääräisten vientihintojen kääntyminen laskuun (sekä nimellisesti että reaalisesti). Itäisellä ohjelma-alueella viennin arvo oli vuonna 2023 viisitoista prosenttia vuotta 2019 alempi,

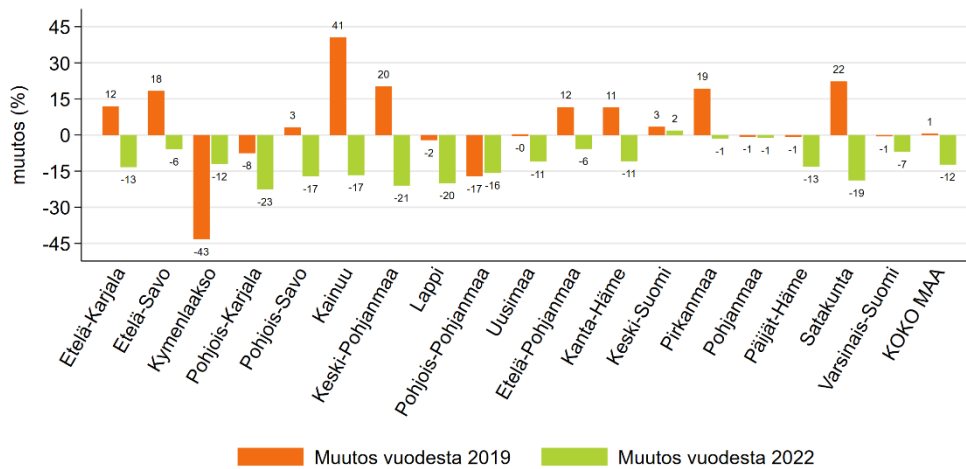
ja pohjoisella ohjelma-alueella vuoden 2019 tasolla. Jos verrataan viimeiseen kokonaiseen vuoteen ennen Venäjän hyökkäystä (2021), supistui sekä itäisen että pohjoisen ohjelma-alueen vienti noin kymmenen prosenttia vuonna 2023, ja muualla Suomessa oltiin suunnilleen vuoden 2021 tasolla.

Kuvio 71: Tavaraviennin reaaliarvon muutos vuoteen 2019 verrattuna

Kuvio 72 kuitenkin näyttää, että itäisen ohjelma-alueen tavaraviennin väheneminen selittyy käytännössä Kymenlaakson viennin voimakkaana supistumisena. Kymenlaakson vienti väheni merkittävästi vuonna 2020, eli jo ennen Venäjän hyökkäystä, ja on sen jälkeen pysynyt melko vakaana. Kymenlaakson viennin vähenemisen takana oli se, että edeltävä vuonna vienti oli poikkeuksellisen korkealla tasolla kaasuputkitoimitusten takia (Tulli, 2021). Joidenkin itäisen ohjelma-alueen maakuntien, kuten Etelä-Karjalan ja Etelä-Savon, vienti on se sijaan kasvanut vuoteen 2019 verrattuna selvästi maan keskiarvoa enemmän.

Vuonna 2023 tavaraviennin reaaliarvo laski kaikkialla maassa vuoteen 2022 verrattuna. Laskua oli erityisesti pohjoisella ohjelma-alueella, joissain itäisen ohjelma-alueen maakunnissa ja Satakunnassa. Käytössä olevasta aineistosta ei havaita liikevaihtoa vuoden 2022 jälkeen, joten ei voida arvioida sitä, tarkoittaako tavaraviennin reaaliarvon lasku vähentynyttä myyntiä, vai onko vienti korvautunut osaksi kotimaisella kysynnällä. Lisäksi viennin reaaliarvo on laskettu kuluttajahintaindeksiä käyttäen, joten erot vientituotteiden hintakehityksessä vaikuttavat siihen. Keskimääräinen vientihintaindeksi laski vuonna 2023 edeltävään vuoteen verrattuna, mikä selittää osittain viennin arvon supistumista koko maan tasolla.

Kuvio 72: Tavaraviennin reaaliarvo vuonna 2023 verrattuna vuosiin 2019 ja 2022

4.4 Yhteenveto viimeaikaisesta kehityksestä

Analyysien suuren määrän takia voi olla vaikea saada kokonaiskuvaa viimeaikaisesta aluetaloudellisesta kehityksestä. Taulukossa 6 esitetään yhteenveto alalukujen 4.1 ja 4.2 työllisyystilannetta kuvaavista muuttujista. Taulukossa on palkkatuloja saaneiden osuus työikäisistä, palkkatuloja saaneiden määrä, työttömyysaste, työttömien määrä, lomautettujen osuus työvoimasta, avoimien työpaikkojen määrä ja avoimien työpaikkojen määrä sataa työtöntä kohti tammi–syyskuussa 2024 verrattuna vuoden 2019 vastaavaan ajankohtaan. Muutokset on ilmaistu joko prosentteina (%), prosenttiyksiköinä (p.yks.) tai absoluuttisena lukuna (avoimet työpaikat sataa työtöntä kohti). Vertailu tehdään vuoteen 2019, koska silloin ei ollut vielä koronapandemian eikä Venäjän helmikuussa alkaneen 2022 hyökkäyssodan vaikutuksia.

Taulukossa alueen muutos on värjätty vaaleanpunaisena, mikäli se on koko maan keskiarvoa heikompi ja vaaleansinisellä mikäli se on koko maan keskiarvo parempi. Palkkatuloja saaneiden osuudessa ja määrässä, avoimien työpaikkojen määrässä ja avoimissa työpaikoissa sataa työtöntä kohti kehitys on katsottu maan keskiarvoa paremmaksi, jos se on maan keskiarvo suurempi. Työttömyysasteen, työttömien määrän ja lomautettujen työvoimaosuuden kohdalla kehitys on katsottu maan keskiarvoa paremmaksi, jos se on maan keskiarvoa pienempi. On huomioitava, että väritys on tehty vain sen mukaan, onko kehitys maan keskiarvoa heikompi tai parempi, riippumatta siitä, kuinka paljon se poikkeaa. Tosiasiassa on tietysti väliä sillä, paljonko kehitys poikkeaa maan keskiarvosta. Esimerkiksi jos palkkatuloja saaneiden osuuden muutos poikkeaa 0,1 prosenttiyksikköä maan keskiarvosta, on kehitys

ollut käytännössä sama. Taulukon luvut on väritetty niiden tarkan arvon mukaan, joten kaikilla alueilla kehitys on maan keskiarvoa heikompi tai parempi, vaikka se pyörityisi samaan arvoon. Jo satunnaisvaihtelun takia kehitys on aina yksillä alueilla maan keskiarvoa parempaa ja toisilla heikompaa, vaikka mitään erityisiä aluetaloudellisia shokkeja ei olisi. Jos kuitenkin havaittaisiin, että joillain alueilla tarkasteltavien muuttujien kehitys poikkeaisi johdonmukaisesti ja merkittävästi maan keskiarvosta, voitaisiin ajatella, että alueella on tapahtunut jotain erityistä.

Taulukon 6 perusteella itäisellä ohjelma-alueella vain kaksi seitsemästä työllisyystilanteen mittarista (palkkatuloja saaneiden määrä ja lomautettujen osuus työvoimasta) on kehittynyt maan keskiarvoa heikommin, ja viimeksi mainitun kohdallakin ero maan keskiarvoon on alle 0,1 prosenttiyksikköä. Muut viisi työllisyystilanteen kuvaajaa ovat kehittyneet itäisellä ohjelma-alueella maan keskiarvoa paremmin. Myös pohjoisella ohjelma-alueella samat kaksi muuttujaa (palkkatuloja saaneiden määrä ja lomautettujen osuus työvoimasta) ovat kehittyneet maan keskiarvoa heikommin, mutta määrällisesti ei käytännön eroa juuri ole. Loput viisi muuttujaa ovat kehittyneet pohjoisessa maan keskiarvoa paremmin, ja kahden avoimia työpaikkoja kuvaavan muuttujan kohdalla muutos on selvästi muuta maata suotuisampi. Uudellamaalla kaikki muuttujat paitsi palkkatuloja saaneiden määrä ovat kehittyneet maan keskiarvoa heikommin. Uudenmaan painoarvo maan keskiarvossa on suuri, koska maakunnan osuus Suomen väestöstä on lähes kolmasosa ja työikäisestä väestöstä hieman suurempi, mikä selittää sitä, että useimmat muut alueet pärjäävät hyvin maan keskiarvoon nähden. Muualla Suomessa kuin ohjelma-alueilla tai Uudellamaalla vain avoimien työpaikkojen määrä on kehittynyt maan keskiarvoa heikommin.

Tarkemmalla aluejaolla tarkasteltuna on jonkin verran eroja. Itäisellä ohjelma-alueella Etelä-Karjalassa ja Pohjois-Savossa neljä mittaria seitsemästä on kehittynyt maan keskiarvoa heikommin, mutta Etelä-Savossa ja Kainuussa punaisella värjättyjä muuttujia on vain yksi. Erityisesti kuitenkin huomataan, että palkkatuloja saaneiden määrä on kehittynyt kaikissa itäisen ohjelma-alueen osissa maan keskiarvoa heikommin, mikä heijastaa (työikäisen) väestön määrän vähenemistä, sekä absoluuttisesti että suhteessa maan keskiarvoiseen muutokseen. Pohjoisella ohjelma-alueella Lapin kaikki mittarit ovat kehittyneet muuta maata paremmin, ja Kainuussa ja Keski-Pohjanmaalla on vain yksi maan keskiarvoa heikommin kehittynyt. Ohjelma-alueiden ja Uudenmaan ulkopuolella Pohjanmaa on pärjännyt maan keskiarvoa paremmin kaikilla mittareilla ja Satakunnassakin vain yksi muuttuja on punaisella. Pirkanmaalla ja Keski-Suomessa sen sijaan neljä muuttujaa seitsemästä on kehittynyt maan keskiarvoa heikommin.

Taulukko 6: Työllisyystilannetta kuvaavat muuttujat – tammi–syyskuun 2024 keskiarvo verrattuna vuoden 2019 vastaavaan ajankohtaan

Alue	Palkkatuloja saaneiden osuus (p.yks.)	Palkkatuloja saaneet (%)	Työttömyysaste (p.yks.)	Työttömien määrä (%)	Lomautettujen osuus (p.yks.)	Avoimet työpaikat (%)	Avoimet työpaikat / 100 työtöntä
Itäinen ohjelma-alue	3,4	0,8	0,3	-1	0,5	-27	-6
Etelä-Karjala	2,2	-0,6	1,1	5	0,6	-36	-7
Etelä-Savo	3,6	-1,2	0,5	-1	0,4	-18	-5
Itä-Lappi	4,6	-0,6	-1,8	-21	0,8	39	14
Kainuu	3,7	-0,9	-0,7	-13	0,2	-13	0
Koillismaa	4,6	0,6	1,0	8	0,8	-5	-5
Kymenlaakso	2,9	-1,4	-0,3	-8	0,7	-28	-3
Pohjois-Karjala	3,9	2,1	0,4	1	0,4	-36	-6
Pohjois-Savo	3,6	3,7	0,4	4	0,6	-34	-12
Pohjoinen ohjelma-alue	3,5	4,9	0,1	3	0,5	0	-1
Kainuu	3,7	-0,9	-0,7	-13	0,2	-13	0
Keski-Pohjanmaa	3,5	3,3	0,7	10	0,4	54	13
Lappi	4,8	4,9	-1,8	-18	0,4	23	16
Pohjois-Pohjanmaa	2,8	6,1	0,9	14	0,6	-19	-8
Uusimaa	0,4	6,3	1,8	30	0,5	-46	-18
Muu Suomi	2,5	5,1	0,6	9	0,5	-29	-9
Etelä-Pohjanmaa	3,7	2,7	0,1	1	0,5	-33	-16
Kanta-Häme	2,5	2,2	0,7	7	0,7	-26	-9
Keski-Suomi	2,3	3,1	0,9	9	0,6	-29	-7
Pirkanmaa	2,7	10,0	0,9	16	0,5	-28	-10
Pohjanmaa	2,5	5,0	0,2	4	0,3	-19	-8
Päijät-Häme	2,1	0,7	0,4	1	0,6	-43	-9
Satakunta	2,8	0,6	0,4	1	0,3	-6	-2
Varsinais-Suomi	2,1	6,3	0,7	12	0,5	-34	-12
KOKO MAA	2,1	4,9	0,9	13	0,5	-28	-10

Taulukossa 7 esitetään alaluvun 4.3.1 toimialoitainen työntekijöiden määrän viimeaikaisin kehitys. Taulukossa verrataan toimialan tammi–syyskuun 2024 työntekijämäärää vuoden 2019 vastaavaan ajankohtaan. Täydennyksen vuoksi taulukossa esitetään myös sekalainen ja pääosin vähämerkityksellinen ”Muut”, jonka kuvioita ei osiossa 4.3.1 näytetty erikseen, mutta joka sisältyi yksityisen sektorin kokonaisuuteen. Taulukossa muutokset on värjätty samalla tavalla kuin edellä, eli vaaleanpunainen on maan keskiarvoa heikompi (pienempi kasvu) ja vaaleansininen parempi (suurempi kasvu).

Itäisellä ohjelma-alueella kaikkien toimialojen työntekijämäärä on kehittynyt maan keskiarvoa heikommin, joskin joidenkin toimialojen kohdalla määrällinen ero muuhun maahan on melko pieni. Silti itäisellä ohjelma-alueellakin viisi toimialaa yhdeksästä on kasvattanut työntekijämääräänsä. Pohjoisella ohjelma-alueella vain kolmen toimialan työntekijämäärä on vähentynyt verrattuna maan keskiarvoon. Samoin Uudellamaalla ja muualla Suomessa on kolme punaisella värjättyä toimialaa. Itäisen ohjelma-alueen muuta maata selvästi heikompi väestönkehitys, ja etenkin työikäisen väestön määrän voimakas väheneminen selittää työntekijämäärän heikkoa kehitystä osittain, koska väestön väheneminen supistaa tavaroiden ja palveluiden kysyntää ja työvoiman tarjontaa. Väestönkehitys ei kuitenkaan ole varmastikaan ainut selittävä tekijä. Esimerkiksi Uudellamaalla väestömäärä on viidessä vuodessa kasvanut eniten koko maassa (näytetään taulukossa 9), mutta silti siellä kolmen toimialan työntekijämäärä on kehittynyt maan keskiarvoa heikommin.

Tarkemmalla aluejaolla tarkasteltuna itäisen ohjelma-alueen Etelä-Karjalassa ja Etelä-Savossa kaikkien toimialojen työntekijämäärä on kehittynyt maan keskiarvoa heikommin. Muissa itäisen alueen osissa on ainakin yksi maan keskiarvoa enemmän kasvanut. Pohjois-Savossa ja Itä-Lapissa maan keskiarvoa paremmin kehittyneitä toimialoja on neljä. Ohjelma-alueiden ja Uudenmaan ulkopuolella on paljon vaihtelua kehityksessä. Pirkanmaalla ja Varsinais-Suomessa, joiden väestömäärä kasvaa melko voimakkaasti, kaikkien toimialojen työntekijämäärä on kehittynyt maan keskiarvoa suotuisammin. Sen sijaan Satakunnassa ja Kanta-Hämeessä vain kaksi toimialaa on pärjännyt maan keskiarvoa paremmin ja loput seitsemän heikommin.

Taulukko 7: Toimialojen työntekijämäärä – tammi–syyskuun 2024 keskiarvo verrattuna vuoden 2019 vastaavaan ajankohtaan (muutos prosentteina)

Alue	Teollisuus	Rakentaminen	Kuljetus ja varastointi	Kauppa	Majoitus, ravitseminen, ym.	Asiantuntija- ja tukipalvelut	Koulutus ja sote	Julkisen sektori	Muut
Itäinen ohjelma-alue	-2	-11	-8	1	4	6	17	3	-2
Etelä-Karjala	-1	-14	-14	-9	-2	6	21	3	-3
Etelä-Savo	-3	-13	-10	-2	4	2	6	2	0
Itä-Lappi	-13	1	-12	-4	27	30	25	-8	-10
Kainuu	2	-10	-7	-1	7	7	10	-4	6
Koillismaa	-1	-10	3	0	20	3	-1	0	3
Kymenlaakso	-6	-8	-5	0	-6	4	21	-1	-11
Pohjois-Karjala	-1	-14	-7	5	11	7	14	5	-7
Pohjois-Savo	1	-10	-6	5	3	8	24	6	2
Pohjoinen ohjelma-alue	1	-2	-2	5	14	13	21	4	-1
Kainuu	2	-10	-7	-1	7	7	10	-4	6
Keski-Pohjanmaa	6	-3	-4	4	1	11	9	4	-4
Lappi	-2	2	-8	4	18	19	18	4	-2
Pohjois-Pohjanmaa	0	-1	2	8	14	12	26	5	-1
Uusimaa	4	-5	-9	3	9	9	22	9	4
Muu Suomi	0	-5	-1	5	10	9	23	7	0
Etelä-Pohjanmaa	2	-7	1	4	13	10	19	2	-5
Kanta-Häme	-3	-8	-7	4	5	4	18	8	-4
Keski-Suomi	-3	-11	-5	4	11	6	12	9	-1
Pirkanmaa	3	-3	9	9	15	16	27	11	4
Pohjanmaa	4	5	-6	4	11	12	21	4	5
Päijät-Häme	-5	-8	-3	5	0	-4	27	5	-3
Satakunta	-3	-6	0	0	4	3	22	3	-5
Varsinais-Suomi	1	-1	-5	5	10	10	27	9	5
KOKO MAA	1	-5	-5	4	9	9	22	7	1

Taulukossa 8 vedetään yhteen osioiden 4.3.2 ja 4.3.3 muiden yritystoiminnan mittareiden (aloittaneiden ja lopettaneiden yritysten määrä, konkurssit ja tavaravienti) viimeaikaisin kehitys. Aineistorajoitteiden ja kausivaihteluun liittyvien haasteiden takia viimeaikaisin tarkasteltava ajanjakso ja vertailuajankohta poikkeavat muista analyyseistä, kuten jo osioiden 4.3.2. ja 4.3.3 tarkasteluissa. Aloituksissa ja lopetuksissa verrataan ajankohdan Q3/2023–Q2/2024 määrää kalenterivuoteen 2019. Konkursseissa verrataan ajankohdan Q1/2023–Q3/2024 määrää ajankohtaan Q1/2018–Q3/2019. Tavaraviennissä verrataan vuotta 2023 vuoteen 2019. Itä-Lapille ja Koillismaalle ei esitetä konkurssien ja tavaraviennin muutosta, koska konkurssreja on määrällisesti niin vähän ja vientitilastot ovat vain maakuntatasolla.

Itäisellä ohjelma-alueella aloittaneiden yritysten määrä ja tavaraviennin reaaliarvo ovat kehittyneet maan keskiarvoa heikommin ja lopettaneiden yritysten ja konkurssien määrä paremmin. Viennin muuta maata heikompa kehitystä selittää kuitenkin etupäässä Kymenlaakso, jonka heikon kehityksen taustalla on vertailuajankohdan poikkeuksellisen suuri viennin arvo. Kuitenkin myös Pohjois-Karjalassa tavaraviennin arvo on kehittynyt jonkin verran muuta maata heikommin. Pohjoisella ohjelma-alueella lopettaneiden yritysten määrä on kehittynyt maan keskiarvoa heikommin, muut muuttujat paremmin. Tavaraviennin muutos on tosin käytännössä sama kuin koko maassa keskimäärin. Uudellamaalla vain aloittaneiden yritysten määrä on kehittynyt maan keskiarvoa paremmin, muut muuttujat heikommin. Muualla Suomessa taas vain aloittaneiden yritysten määrä on kehittynyt maan keskiarvoa heikommin ja muut kolme muuttujaa paremmin.

Maakunnittain tarkasteltuna Kymenlaaksossa, Keski-Pohjanmaalla, Pohjois-Pohjanmaalla, Uudellamaalla ja Varsinais-Suomessa kolme muuttujaa neljästä on kehittynyt maan keskiarvoa heikommin. Keski-Suomessa kaikki muuttujat ovat kehittyneet maan keskiarvoa suotuisammin. Lisäksi Etelä-Karjalassa, Etelä-Savossa, Kainuussa, Etelä-Pohjanmaalla, Pirkanmaalla ja Satakunnassa vain yksi muuttuja on kehittynyt maan keskiarvoa heikommin.

Taulukko 8: Muut yritystoiminnan mittarit – viimeaikainen kehitys verrattuna vertailuajankohtaan

Alue	Aloitukset (%)	Lopetukset (%)	Konkurssit (%)	Tavaravienti (%)
Itäinen ohjelma-alue	9	56	27	-15
Etelä-Karjala	8	61	16	12
Etelä-Savo	4	50	-7	18
Itä-Lappi	20	63		
Kainuu	12	60	35	41
Koillismaa	57	44		
Kymenlaakso	-7	36	46	-43
Pohjois-Karjala	10	50	22	-8
Pohjois-Savo	18	74	33	3
Pohjoinen ohjelma-alue	24	76	22	1
Kainuu	12	60	35	41
Keski-Pohjanmaa	9	80	39	20
Lappi	28	86	-3	-2
Pohjois-Pohjanmaa	27	74	31	-17
Uusimaa	13	74	45	0
Muu Suomi	11	66	22	7
Etelä-Pohjanmaa	5	46	18	12
Kanta-Häme	-3	65	33	11
Keski-Suomi	19	56	21	3
Pirkanmaa	22	86	20	19
Pohjanmaa	4	47	16	-1
Päijät-Häme	14	67	19	-1
Satakunta	-4	59	10	22
Varsinais-Suomi	8	67	34	-1
KOKO MAA	11	67	31	1

Aloituksissa ja lopetuksissa verrataan ajankohdan Q3/2023–Q2/2024 määrää kalenterivuoteen 2019. Konkursseissa verrataan ajankohdan Q1/2023–Q3/2024 määrää ajankohtaan Q1/2018–Q3/2019. Tavaraviennissä verrataan vuotta 2023 vuoteen 2019.

Tässä raportissa on korostettu väestönkehityksen merkitystä taloudellisen toiminnan, ja etenkin työpaikkojen, määrän kehityksen taustalla. Väestömäärä vaikuttaa tavaroiden ja palveluiden kysyntään ja työvoiman tarjontaan. Etenkin palvelualoilla korostuu paikallisen kysynnän merkitys, ja toisaalta työvoimavaltaisilla aloilla myös työvoiman saatavuus voi muodostua haasteeksi, mikäli työvoiman tarjonta vähenee kysyntää nopeammin. Etenkin pitkällä aikavälillä väestönkehitys vaikuttaa taloudellisiin näkymiin merkittävästi, mutta jo lyhyellä aikavälillä se synnyttää eroja alueiden välille. Väestönkehitys ei ole ainut aluetaloudellisia tulemia selittävä tekijä ja etenkin toimialatasolla taloudelliset shokit ja niiden jälkivaikutukset voivat johtaa alueiden eriytymiseen. Väestönkehitys on erityisen olennaista paikallisesta kysynnästä riippuvaisilla ja työvoimaintensiivisillä aloilla, kun taas esimerkiksi pitkälle automatisoidussa ja muiden alueiden tai ulkomaiden kysyntää tyydyttävässä teollisuudessa kasvunäkymät eivät ole yhtä riippuvaisia väestönkehityksestä.

Taulukossa 9 havainnollistetaan viimeaikaista väestönkehitystä. Siinä verrataan tammi–syyskuun 2024 keskimääräistä asukaslukua vuoden 2019 vastaavaan ajankohtaan. Väestön kokonaismäärää koskevat luvut perustuvat Tilastokeskuksen vapaasti saatavilla oleviin aineistoihin, mutta niissäkin vuoden 2024 luvut ovat ennakkotietoja, jotka voivat vielä hieman muuttua. Usein toteutunut väestönmäärä on hieman ennakkotietoa suurempi, koska osa maahanmuutosta kirjautuu viiveellä, mutta käytännön ero on pieni. Työikäisen väestön määrää koskevat luvut on laskettu sekä vuoden 2019 että vuoden 2024 osalta yksilötason väestön ennakkotiedoista Tilastokeskuksen suojatussa etäkäyttöympäristössä. Nämäkin voivat ennakkotietoina hieman poiketa toteutuneesta.

Itäisellä ohjelma-alueella väestömäärä on viidessä vuodessa supistunut 2,6 prosenttia. Pohjoisella ohjelma-alueella väestömäärä on pysynyt käytännössä muuttumattomana. Uudellamaalla kasvua on tullut yli viisi prosenttia ja muualla Suomessa vähän yli prosentti. Itäisen ohjelma-alueen muuta maata heikompi kehitys korostuu, kun tarkastellaan työikäisen (20–64-vuotiaat) väestön määrää, joka on työvoiman tarjonnan kannalta olennaisin väestöryhmä. Itäisellä ohjelma-alueella työikäisen väestön määrä on vähentynyt lähes kuusi prosenttia, eli keskimäärin yli prosentin vuosivauhtia. Muillakin alueilla työikäisen väestön määrä on kehittynyt väestön kokonaismäärää heikommin, koska väestö ikääntyy. Itäisellä ohjelma-alueella ero väestön kokonaismäärän ja työikäisen väestön määrän muutoksen välillä (kolme prosenttiyksikköä) on kuitenkin muuta maata suurempi.

Väestömäärä on vähentynyt kaikissa itäisen ohjelma-alueen osissa, mutta alueiden välillä on eroja. Väestötappio on ollut erityisen voimakasta Itä-Lapissa, Kymenlaaksossa ja Etelä-Savossa, kun taas Pohjois-Savossa väkiluku on

vähentynyt vain hieman. Maakuntatasolla tarkasteltuna väestö vähenee suurimmassa osassa Suomen maakuntia. Viidessä vuodessa Keski-Suomen, Pirkanmaan, Pohjanmaan, Pohjois-Pohjanmaan Uudenmaan ja Varsinais-Suomen asukasluku on kasvanut, muualla vähentynyt. Työikäinen väestö on vähentynyt myös Keski-Suomessa. Ohjelma-alueiden ulkopuolella Etelä-Pohjanmaan ja Satakunnan väestötappio on melko suuri. Maakunnittainen tarkastelu peittää alleen sen, että väestöltään kasvavia alueita ovat lähes ainoastaan jotkin suuret kaupungit ympäristöineen. Pirkanmaan, Pohjois-Pohjanmaan, Uudenmaan ja Varsinais-Suomen kasvua pitävät yllä suuret Tampereen, Oulun, Helsingin ja Turun kaupunkikeskukset. Keski-Suomessa ja Pohjois-Savossa asukasluvun muutos on Jyväskylän ja Kuopion siivittämänä pysynyt nollan tuntumassa. Väestöltään vähenevissä maakunnissakin keskuskaupunki saattaa vielä kasvaa tai pitää asukaslukunsa jokseenkin muuttumattomana, vaikka muualla maakunnassa väestö vähenisi. Vastaavasti väestöltään kasvavissa maakunnissa on alueita, joilla väestömäärä vähenee reippaasti.

Taulukko 9: Väestömäärän muutos – tammi–syyskuun 2024 keskiarvo verrattuna vuoden 2019 vastaavaan ajankohtaan

Alue	Väestömäärän muutos (%)	Työikäisen väestön määrän muutos (%)
Itäinen ohjelma-alue	-2,6	-5,7
Etelä-Karjala	-2,5	-4,8
Etelä-Savo	-4,2	-8,3
Itä-Lappi	-5,3	-10,7
Kainuu	-3,7	-7,9
Koillismaa	-2,9	-8,7
Kymenlaakso	-4,5	-6,8
Pohjois-Karjala	-1,8	-5,3
Pohjois-Savo	-0,5	-3,1
Pohjoinen ohjelma-alue	0,1	-1,8
Kainuu	-3,7	-7,9
Keski-Pohjanmaa	-0,9	-3,1
Lappi	-1,0	-4,4
Pohjois-Pohjanmaa	1,4	0,6
Uusimaa	5,4	5,1
Muu Suomi	1,2	0,3
Etelä-Pohjanmaa	-1,8	-4,0
Kanta-Häme	-1,0	-2,9
Keski-Suomi	0,2	-1,4
Pirkanmaa	4,5	4,9
Pohjanmaa	1,1	0,6
Päijät-Häme	-1,1	-3,3
Satakunta	-2,9	-4,8
Varsinais-Suomi	2,9	2,3
KOKO MAA	1,8	0,8

5 Toimialakohtaisia lisätuloksia

Tässä osiossa tarkastellaan lähemmin muutamaa toimialaa, joiden voisi ajatella kokeneen haittaa Venäjän hyökkäyksen aiheuttamista toimintaympäristön muutoksista. Tarkasteltavat toimialat ovat (suluissa mukana olevat toimialaluokituksen luokat): metsäteollisuus (16 ja 17), tavarankuljetus ja lastinkäsittely (492, 494, 502, 504, 512, 5224), majoitus ja huvi- ja virkistyspalvelut (55, 932) ja vähittäiskauppa (47). Alaluvun 4.3.1. tavoin tässä keskitytään toimialojen työntekijöiden määrän kehitykseen. Analyysit tehtiin myös yritysten palkkasummaa tarkastellen, mutta havainnot eivät olleet kovinkaan erilaisia.

Venäläisen puun tuonnin loppuminen on saattanut vaikuttaa metsäteollisuuden toimintaedellytyksiin raaka-ainekustannusten nousun ja pidentyneiden toimitusketjujen kautta. Toisaalta metsäteollisuuden tuottajahinnat ovat myös kasvaneet voimakkaasti. Ei ole myöskään selvää, että markkinamuutokset olisivat vaikuttaneet itäisessä Suomessa muusta Suomesta poikkeavasti, koska kilpailullisilla raaka-aine- ja lopputuotemarkkinoilla kustannukset ja tuottajahinnat saattavat olla koko maassa melko samaa tasoa, etenkin suurilla yrityksillä. Lisäksi metsäteollisuus on ollut rakennemurroksessa jo pitkään, joten sen viimeaikainen kehitys saattaa olla vain jatkumoa aiemmalle kehitykselle.

Tavarankuljetukseen ja lastinkäsittelyyn (sisältää maantie-, rautatie-, vesi-, ja ilmatiekuljetukset ja esimerkiksi tavaroiden lastaamisen satamissa ja muualla) on voinut itäisessä Suomessa vaikuttaa Venäjän-kaupan hiipuminen. Toisaalta itäisen Suomen tavaraviennin kehitys Venäjän hyökkäyksen jälkeen ei merkittävästi poikkea muusta maasta, joten kuljetettavaa on voinut olla muualle (alaluku 4.3.3).

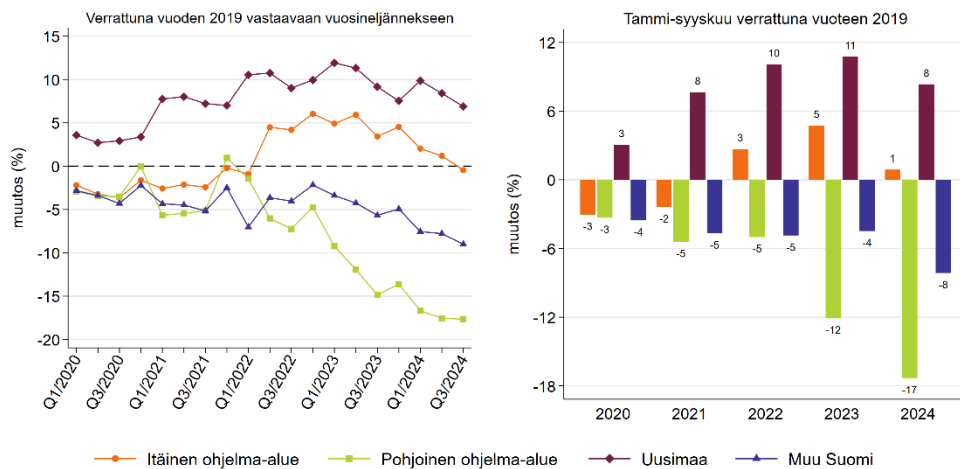
Vähittäiskauppaa tarkastellaan siksi, että venäläisten ostosmatkailu oli etenkin Etelä-Karjalassa ja Kymenlaaksossa merkittävää ennen sotaa ja koronapandemiaa. Majoitusta sekä huvi- ja virkistyspalveluita käsiteltiin aiemmissa tuloksissa yhdessä ravitsemistoiminnan ja joidenkin vapaa-ajan ja henkilökohtaisten palveluiden kanssa, mutta ne nostetaan esiin erikseen, koska majoitus sekä huvi- ja virkistyspalvelut (sisältää esimerkiksi kylpylät ja hiihtokeskukset) ovat esimerkiksi ravintoloita selkeämmin ulkomaisista matkailijoista riippuvia aloja, joihin venäläisten matkailun estymisellä ja korona-ajan matkustusrajoituksilla on voinut olla vaikutusta.

5.1 Metsäteollisuus

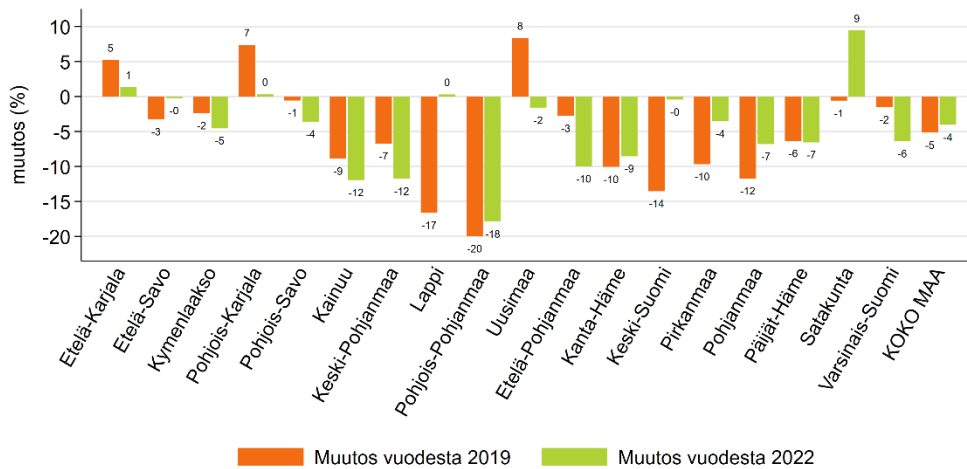
Kuvioissa 73 ja 74 esitetään metsäteollisuuden työntekijämäärän kehitys. Muualla kuin Uudellamaalla työntekijämäärä väheni koronapandemian alussa. Itäisellä ohjelma-alueella se kuitenkin nousi yli vuoden 2019 tason vuonna

2022, ja on vuonna 2024 ollut keskimäärin vuoden 2019 tason tuntumassa, vaikka kuluneen vuoden aikana työntekijämäärä on vähentynyt. Pohjoisella ohjelma-alueella metsäteollisuuden työntekijämäärä on vähentynyt huomattavasti vuoden 2022 jälkeen. Ohjelma-alueiden ja Uudenmaan ulkopuolisessa muussa Suomessa työntekijämäärä on vähentynyt melko paljon vuoteen 2019 verrattuna ja jonkin verran myös vuoden 2022 jälkeen.

Tarkemmalla aluejaolla tarkasteltuna metsäteollisuuden työntekijämäärä on kasvanut vuoteen 2019 verrattuna ainoastaan Etelä-Karjalassa, Pohjois-Karjalassa ja Uudellamaalla. Työntekijämäärän kehitys on siis ollut maan parasta luokkaa kahdessa Venäjän rajamaakunnassa. Samaten Etelä-Savossa ja Kymenlaaksossa työntekijöiden määrän lasku on alle maan keskiarvon. Kainuussa työntekijöiden määrä on kuitenkin laskenut maan keskiarvoa enemmän. Myös vuoteen 2022 verrattuna näiden Venäjän rajan läheisyydessä sijaitsevien maakuntien kehitys on ollut Kainuuta ottamatta lähellä maan keskiarvoa tai sitä parempaa. Vuoteen 2019 verrattuna työntekijämäärä on vähentynyt huomattavasti Pohjois-Pohjanmaalla, Lapissa ja Keski-Suomessa. Pohjois-Pohjanmaan kehitys on heikointa myös vuoteen 2022 verrattuna.

Kuvio 73: Metsäteollisuus – työntekijämäärän kuukausikeskiarvo vuoteen 2019 verrattuna

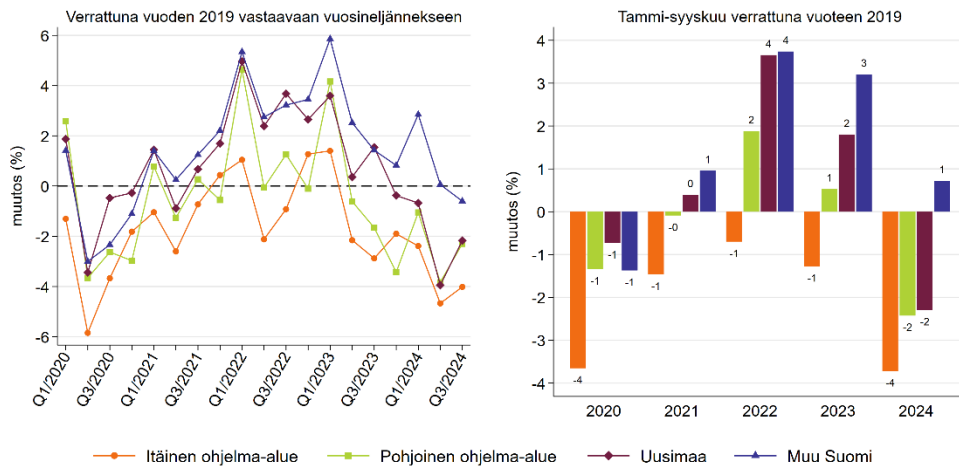

Kuvio 74: Metsäteollisuus – työntekijämäärän kuukausikeskiarvo tammi–syyskuussa 2024 vuoden 2019 ja 2022 vastaavaan ajankohtaan verrattuna

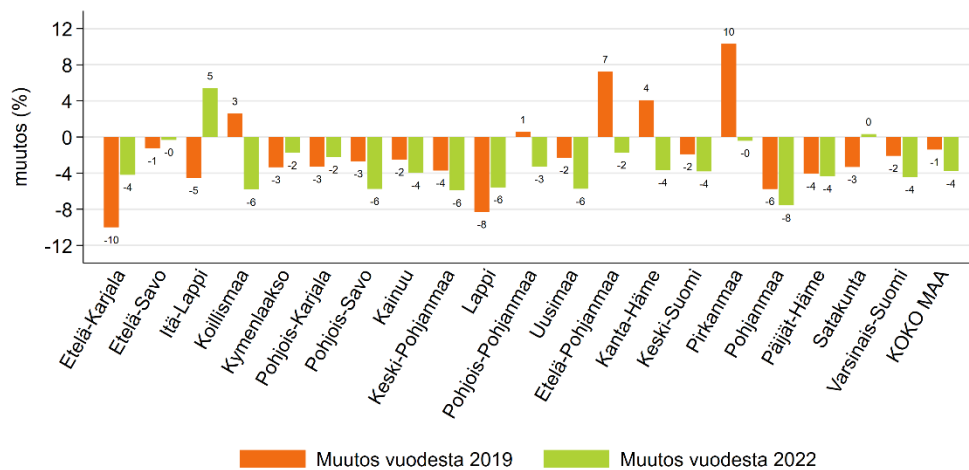
5.2 Tavaraliikenne ja lastinkäsittely

Tavaraliikenteen ja lastinkäsittelyn työntekijämäärä väheni kaikkialla koronapandemian alussa, mutta lähti sen jälkeen nousuun (kuvio 75). Itäinen ohjelma-alue jäi elpymisvaiheessa muista alueista jonkin verran jälkeen. Itäisen ohjelma-alueen kehitys oli kuitenkin muita alueita heikompaa jo vuoden 2020 ensimmäisellä neljänneksellä, jolloin koronapandemia ei juuri vielä vaikuttanut. Vuonna 2023 työntekijämäärä lähti kaikkialla laskuun, joka oli nopeinta Uudellamaalla ja pohjoisella ohjelma-alueella. Näillä alueilla työntekijämäärä vuoteen 2019 verrattuna on vuoden 2024 aikana ollut samaa tasoa itäisen ohjelma-alueen kanssa. Uudenmaan ja ohjelma-alueiden ulkopuolella ollaan vielä vuoden 2019 tasolla.

Tarkemmalla aluejaolla tarkasteltuna vain muutaman maakunnan työntekijämäärä tavarankuljetuksessa ja lastinkäsittelyssä on kasvanut vuoteen 2019 verrattuna (kuvio 76). Etelä-Karjalassa ja Lapissa työntekijämäärä on vähentynyt melko paljon. Vuoteen 2022 verrattuna vain Itä-Lapin ja Satakunnan työntekijämäärä on kasvanut. Muilla alueilla työntekijämäärä on laskenut, eikä niiden välillä ole selkeitä eroja.

Kuvio 75: Tavaraliikenne ja lastinkäsittely – työntekijämäärän kuukausikeskiarvo vuoteen 2019 verrattuna

Kuvio 76: Tavaraliikenne ja lastinkäsittely – työntekijämäärän kuukausikeskiarvo tammi-syyskuussa 2024 vuoden 2019 ja 2022 vastaavaan ajankohtaan verrattuna

5.3 Majoitus ja huvi- ja virkistyspalvelut

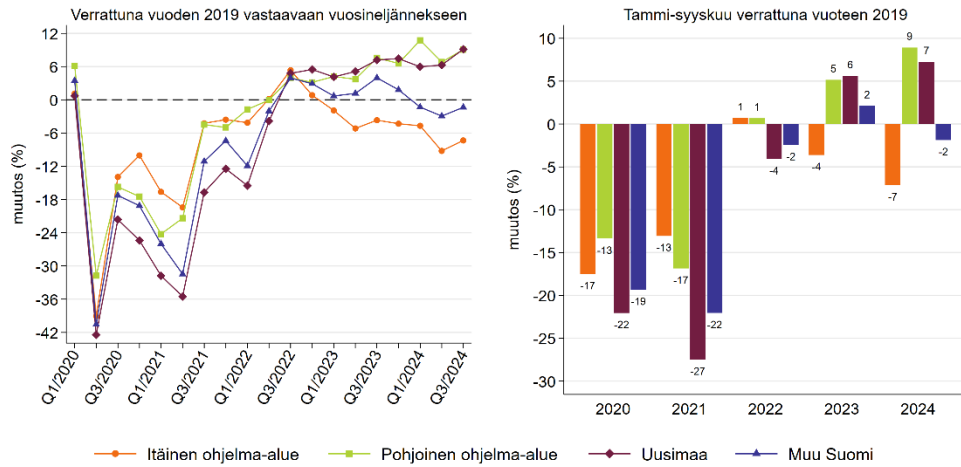
Majoituksen ja huvi- ja virkistyspalveluiden työntekijämäärä supistui rajusti koronapandemian alussa (kuvio 77). Työntekijöiden määrä oli toipunut vasta vuoden 2022 kolmannella vuosineljänneksellä, jolloin korona-ajan matkustusrajoitukset oli poistettu. Heti tämän jälkeen itäisen ohjelma-alueen työntekijämäärä lähti kuitenkin laskuun. Venäläisten vapaa-ajan matkustus Suomeen estettiin syyskuun 2022 lopussa, joten on uskottavaa, että väheneminen johtuu osittain siitä. Työntekijämäärän väheneminen vuoteen 2019 verrattuna on silti alle kymmenen prosenttia. Myös ohjelma-alueiden ja

Uudenmaan ulkopuolissa Suomessa majoituksen ja huvi- ja virkistyspalveluiden työntekijämäärä on lähtenyt laskuun.

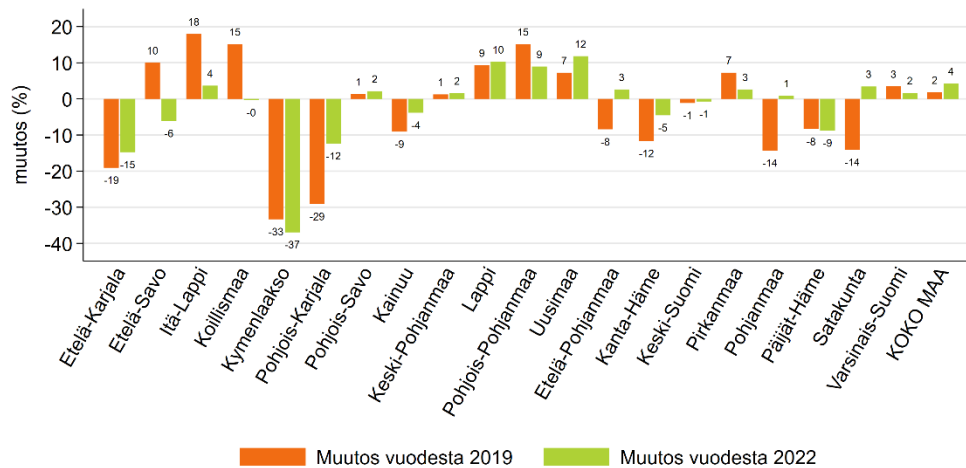
Tarkemmalla aluejaolla tarkasteltuna (kuvio 78) majoituksen ja huvi- ja virkistyspalveluiden työntekijämäärä on vuoteen 2019 verrattuna vähentynyt Kymenlaaksossa ja Pohjois-Karjalassa rajusti, noin kolmanneksella. Etelä-Karjalassa, venäläisten matkailijoiden aiemmassa ykköskohteessa, työntekijämäärä on vähentynyt noin viidenneksellä. Toisaalta myös länsirannikon Pohjanmaalla ja Satakunnassa laskua on 14 prosenttia, ja venäläisten matkailusta aiemmin hyötäneessä Etelä-Savossa työntekijämäärä on kasvanut kymmenen prosenttia. Työntekijämäärä on kasvanut eniten Itä-Lapissa, Koillismaalla ja Pohjois-Pohjanmaalla. Itä-Lapissa ja Koillismaalla ala on melko tärkeä työllistäjä muun muassa hiihtokeskusten ansiosta. Myös vuoteen 2022 verrattuna Kymenlaakson, Etelä-Karjalan ja Pohjois-Karjalan työntekijämäärän kehitys on negatiivisinta. Lapissa ja Uudellamaalla kasvu on vuoden 2022 jälkeen ollut varsin reipasta, mutta ne eivät vertailuvuonna 2022 olleet vielä välttämättä toipuneet korona-ajan matkustusrajoituksista, jotka estivät maakunnille tärkeää ulkomaanmatkailua.

Maakuntien lukuja tarkasteltaessa vaikuttaa melko selvältä, että venäläisten matkailijoiden maahantulon estäminen on vaikuttanut majoituksen ja huvi- ja virkistyspalveluiden työllisyyteen rajamaakunnissa. Ala on ollut niissäkin kuitenkin melko pieni työllistäjä; vuonna 2019 sen työntekijämäärä oli Etelä-Karjalassa noin prosentti kaikista työntekijöistä ja Kymenlaaksossa ja Pohjois-Karjalassa puoli prosenttia. Esimerkiksi Pohjois-Karjalassa alan työntekijämäärän keskiarvo tammi–syyskuussa 2019 oli vain 330 työntekijää, joten 29 prosentin vähennys tarkoittaa noin sataa työntekijää.⁴

⁴ Toimialan työntekijämäärä on tässä ja muissa analyyseissä määritelty työnantajayritysten päätoimialan mukaan. Joillain yrityksillä voi olla merkittävästikin toimintaa useilla eri toimialoilla (esimerkiksi yhdistelmä vähittäiskauppaa, ravintolatoimintaa ja majoitusta), mutta kaikki työntekijät on tässä laskettu yrityksen päätoimialalle, koska toimipaikkatason tietoa ei ole.

Kuvio 77: Majoitus ja huvi- ja virkistyspalvelut – työntekijämäärän kuukausikeskiarvo vuoteen 2019 verrattuna

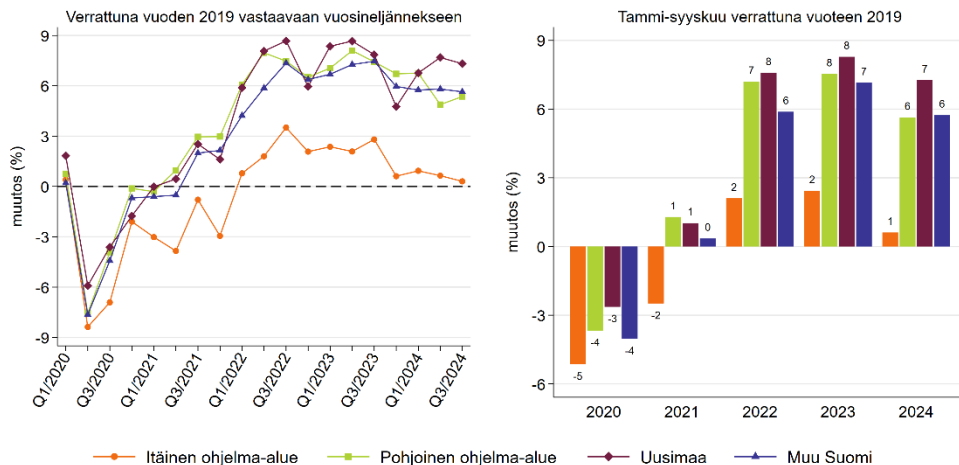
Kuvio 78: Majoitus ja huvi- ja virkistyspalvelut – työntekijämäärän kuukausikeskiarvo tammi–syyskuussa 2024 vuoden 2019 ja 2022 vastaavaan ajankohtaan verrattuna

5.4 Vähittäiskauppa

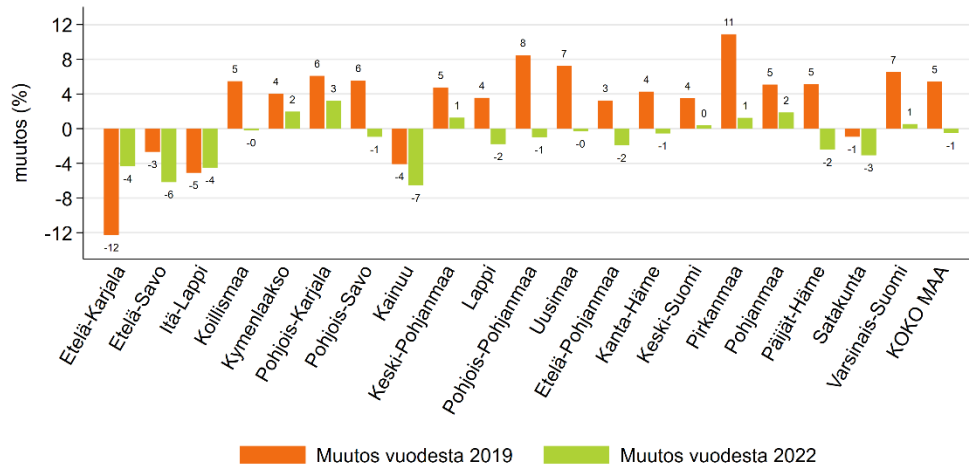
Vähittäiskaupan työntekijämäärän kehitys on itäisellä ohjelma-alueella ollut koronapandemian alun jälkeen muuta maata heikompaa (kuvio 79). Alueen väestömäärän voimakas väheneminen selittää kehitystä melko paljon, koska erkaantuminen tapahtui jo ennen Venäjän hyökkäyssotaa. Väestönkehitys vaikuttaa alan kysyntään ja siten työllisyyteen voimakkaasti. Toisaalta venäläisten matkailu oli jo koronapandemian aikaan pitkälti estynyt, mutta jos se selittäisi kehitystä, olisi sen pitänyt näkyä jo koronapandemian alussa muuta maata suurempana työntekijämäärän vähentymisenä. Vuoden 2022 alusta

lähtien työntekijämäärä on ollut melko vakaa kaikkialla, ja vuoden 2024 ensimmäisellä puoliskolla se oli itäisellä ohjelma-alueella noin vuoden 2019 tasolla ja muualla vähän sen yli.

Kuvio 80 näyttää, että vähittäiskaupan työntekijämäärä on vähentynyt etenkin Etelä-Karjalassa, kun verrataan vuoteen 2019. Muutos on niin suuri, että pelkkä väestön vähenemisen aiheuttama paikallisen kysynnän lasku ei selittäne sitä kokonaan. Etelä-Karjala oli venäläisten ostosmatkailijoiden ykköskohde ennen maahantulorajoituksia, joten tämän asiakasvirran tyrehtyminen näkynee luvuissa. Lisäksi vähittäiskaupan työntekijämäärä on vähentynyt vuoden 2022 jälkeen erityisesti Etelä-Savossa ja Kainuussa. Kuitenkin esimerkiksi Kymenlaaksossa, joka oli myös venäläisten ostosmatkailijoiden tärkeä kohde ennen poikkeusoloja, työntekijämäärä on kehittynyt suunnilleen koko maan keskiarvon mukaisesti. Vähittäiskaupan työntekijämäärä on vuoteen 2019 verrattuna kasvanut eniten väestöltään kasvavissa Pirkanmaan, Pohjois-Pohjanmaan, Uudenmaan ja Varsinais-Suomen maakunnissa. Vuoteen 2022 verrattuna muutokset ovat useimmilla alueilla pieniä.

Kuvio 79: Vähittäiskauppa – työntekijämäärän kuukausikeskiarvo vuoteen 2019 verrattuna

Kuvio 80: Vähittäiskauppa – työntekijämäärän kuukausikeskiarvo tammi–
syyskuussa 2024 vuoden 2019 ja 2022 vastaavaan ajankohtaan verrattuna

6 Yhteenveto

Raportin tausta

Venäjän hyökkäys Ukrainaan helmikuussa 2022 on vähentänyt Suomen ja Venäjän välistä taloudellista kanssakäymistä huomattavasti. Talouspakotteet, mukaan lukien maksuliikenteen rajoitukset, ovat lopettaneet huomattavan osan Suomen Venäjä-kaupasta, ja venäläisten vapaa-ajan matkustus Suomeen on estetty. Venäjän hyökkäyksen jälkeen energian ja raaka-aineiden tuonti Venäjältä Eurooppaan väheni, ja sodan aiheuttama epävarmuus ja kauppasuhteiden uudelleenjärjestely vei monen hyödykkeen maailmanmarkkinahinnan nousuun. Osin tämän myötä yleinen hintataso, ja etenkin energian hinta, nousi huomattavasti, mikä kasvatti yritysten tuotantokustannuksia ja vähensi kotitalouksien ostovoimaa. Toisaalta etenkin teollisuus onnistui keskimäärin viemään kustannustensa nousun melko tehokkaasti tuotteidensa hintaan. Vuoden 2024 aikana inflaatio on kuitenkin lähes pysähtynyt, ja energian hinta on laskenut huipustaan huomattavasti.

Venäjän hyökkäyssodan taloudelliset vaikutukset koskevat koko Suomea. Venäjän-kaupan ja venäläisten matkailijoiden maahantulon loppumisella on kuitenkin voinut olla itäiselle Suomelle muuta maata suurempi merkitys.

Jo ennen Venäjän hyökkäystä Suomen taloutta ravisteli koronapandemia, jonka aikaiset rajoitukset ja kuluttajien käyttäytymisen muutokset vaikeuttivat etenkin palvelu- ja matkailualojen yritysten toimintaa. Pandemian taloudelliset vaikutukset kohdistuivat etenkin Uudellemaalle, joka on muuta maata riippuvaisempi palvelualoista. Suomen Venäjän-kauppa ja venäläisten matkailu Suomeen puolestaan vähenivät huomattavasti jo sen jälkeen, kun Venäjä valtasi Krimin ja osia itäisestä Ukrainasta vuonna 2014. On mahdollista, että jo vuonna 2014 Suomen ja Venäjän välisen taloudellisen kanssakäymisen väheneminen vaikutti Itä-Suomeen muuta maata enemmän. Jo silloin Venäjää vastaan asetettiin pakotteita, ja Venäjä asetti länsimaita vastaan vastapakotteita, mutta pääasiallinen syy Venäjän-viennin ja venäläisten matkailun vähenemiseen oli se, että ruplan arvo ja Venäjän talous heikkenivät.

Taloudellinen toiminta on Suomessa osittain sopeutunut Venäjän hyökkäyssodan jälkeiseen toimintaympäristöön. Aikaisemmin Venäjälle suuntautunut vienti on ohjautunut muualle, Venäjän-tuontia on korvattu muilla ulkomaisilla ja kotimaisilla hankintalähteillä ja matkailijoita on pyritty houkuttelemaan muualta. Jo ennen hyökkäystä Venäjän osuus Suomen viennistä oli melko pieni, ja Venäjältä tuotiin lähinnä vähän jalostettuja energiatuotteita ja raaka-aineita, joita on mahdollista hankkia maailmanmarkkinahintaan myös muualta.

Menetelmät

Tämä selvitys tarkastelee itäisen ja pohjoisen Suomen ohjelma-alueiden aluetaloudellisen tilanteen kehitystä suhteessa muuhun Suomeen sen jälkeen, kun Venäjä hyökkäsi Ukrainaan helmikuussa 2022. Tarkasteltavat aluejaot on valittu siten, että selvitys tukee valtioneuvoston asettamien Pohjoisen ja Itäisen Suomen ohjelmien valmisteluryhmien työtä.

Venäjän hyökkäyssodan jälkeinen aluetaloudellinen kehitys voi olla jatkumoa aikaisemmille taloudellisille shokeille, suhdannevaihteluille ja pitkän aikavälin kehitykselle. Siten erilaisten väestöä ja taloutta kuvaavien indikaattorien seuranta ei kerro yksin Venäjän hyökkäyssodan vaikutuksista. Tässä raportissa kuvaillaankin myös taloudellisen toiminnan ja väestön pitkän aikavälin alueellista kehitystä. Viimeaikaisen kehityksen tarkastelu ulottuu vuoden 2019 alusta vuoden 2024 syksyyn, eli aikaväli kattaa sekä koronapandemian että Venäjän hyökkäyssodan jälkeisen ajan. Pitkän aikavälin kehitystä tarkastellaan vuodesta 2007 alkaen, eli se kattaa paljon taloudellisia ja yhteiskunnallisia muutoksia, kuten finanssikriisin ja sitä seuranneen pitkittyneen taantuman ja väestön huomattavan ikääntymisen.

Selvitys keskittyy tarkastelemaan, kuinka itäisen ja pohjoisen Suomen ohjelma-alueiden taloutta kuvaavat indikaattorit ovat kehittyneet ajassa verrattuna muuhun Suomeen. Muutosten tarkastelu ei huomioi tasoeroja. Nämä tasoerot ovat kuitenkin huomattavia ja ne olisi pidettävä mielessä aluetaloudellista kehitystä tarkastellessa. Siksi raportti on pyrkinyt esittämään myös tasoeroja. Muutosten alueiden välisen eron tarkastelu ei puolestaan huomioi sellaista Venäjän hyökkäyssodan alkamisen jälkeistä kehitystä, joka on ollut samanlaista kaikkialla Suomessa.

Selvityksen tarkastelut ovat kuvailevia, eli niiden pohjalta ei voida tehdä johtopäätöksiä Venäjän hyökkäyssodan vaikutuksista. Siksi ei ole myöskään mahdollista erotella toisistaan Venäjän hyökkäyssodan välittömiä vaikutuksia, kuten markkinoiden katoamista pakotteiden vuoksi, ja välillisiä vaikutuksia, kuten viennin vähenemistä heikentyneen yleisen taloustilanteen vuoksi. Välittömät vaikutukset kohdistunevat voimakkaimmin itäiseen Suomeen. Toisaalta välilliset vaikutukset suhdanneluontoisempina lienevät välittömiä vaikutuksia lyhytaikaisempia. Mahdollinen itäisen Suomen aluetaloudellinen eriytyminen muusta Suomesta Venäjän hyökkäyssodan takia saattaakin näkyä selvemmin vasta pitkällä aikavälillä.

Selvityksen tarkasteluperiodi jatkuu vuoden 2024 syksyyn saakka. Osa Venäjän hyökkäyssodan ja pakotteiden vaikutuksista voi realisoitua vasta tätä pidemmällä aikavälillä. Lisäksi viimeaikaisen kehityksen yrityskohtaisessa seurannassa voitiin aineistopuutteiden vuoksi tarkastella vain yritysten työntekijämäärää ja palkkasummaa. Yritysten työntekijämäärää ei välttämättä

reagoi taloudellisiin shokkeihin nopeasti irtisanomisten kautta. Lomautusten tulisi kuitenkin näkyä palkkatuloja saaneiden määrässä ja palkkasummassa. Lisäksi määräaikaisuuksien uusimatta jättäminen ja uusien työntekijöiden palkkaamisen vähentäminen, joka on nopeasti toteutettava sopeutumistoimi, johtaisi työntekijämäärän vähenemiseen, koska eläkkeelle siirtyviä tai muuten kuin irtisanomisten kautta yrityksen jättäviä on aina. Lisäksi on huomioitava, että tämän raportin tuoreimpana tarkasteluajankohtana (vuoden 2024 kolmas vuosineljännes) Venäjän hyökkäyssodan alusta oli kulunut jo kaksi ja puoli vuotta, eli toimintaympäristön muutoksilla on ollut aikaa purra, ja yrityksillä on ollut mahdollisuuksia sopeuttaa työvoimaansa, jos siihen olisi ollut tarvetta.

Toimipaikkojen liikevaihto tai arvonlisäys olisi mittari, joka reagoisi mahdollisiin muutoksiin työntekijämäärää nopeammin. Etenkin liikevaihto vaihtelee työntekijämäärää enemmän, sekä ylös- että alaspäin. Esimerkiksi kun liikevaihto supistuu kymmenen prosenttia, vähenee työntekijöiden tai työtuntien määrä usein vähemmän kuin kymmenen prosenttia, ainakin lyhyellä aikavälillä. Tiedot toimipaikkojen liikevaihdosta ja arvonlisäyksestä ulottuvat selvityksen tekohetkellä vain vuoteen 2022 saakka, joten niitä ei voitu käyttää viimeaikaisen kehityksen tarkasteluun.

Pitkällä aikavälillä työntekijöiden tai työllisten määrä ei välttämättä ole kovin hyvä taloudellisen menestyksen mittari. Jos väestömäärä pysyy muuttumattomana, on työllisten määrälle luonnollinen yläraja. Taloudellisen toiminnan arvo, eli arvonlisäys, ja siitä työntekijöille jaettava osa, eli palkkasumma, voivat sen sijaan kasvaa, sekä absoluuttisesti että henkeä kohti laskettuna, vaikka työntekijämäärä ei kasvaisi. Tuotettujen tavaroiden ja palvelujen arvo asukasta kohti voi siis kasvaa, vaikka tehdyn työn määrä ei kasvaisi. Pitkän aikavälin taloudellisen hyvinvoinnin kasvun mahdollistaa vain tuottavuuskasvu, eli se, että tuotanto tehdyn työn määrää kohti kasvaa. Työntekijöiden määrä on kuitenkin lyhyellä aikavälillä varsin hyvä suhdannetilanteen mittari.

Tarkasteltuihin yritystoiminnan mittareihin, kuten yritysten työntekijämäärään, vaikuttavat olosuhteiden muutosten lisäksi myös se, kuinka yritykset muuttavat toimintaansa olosuhteiden muutosten vuoksi. Esimerkiksi markkinan kadotessa yritys voi suunnata toimintaansa uudelle markkinalle, mikä onnistuessaan voi vähentää yrityksen tarvetta vähentää tuotantoa ja työntekijöitä. Vain toteutunut työntekijöiden määrän muutos havaitaan. Potentiaalista työntekijämäärän muutosta tilanteessa, jossa yritys ei olisi suunnannut toimintaansa uudelle markkinalle, ei voida havaita.

Olosuhteiden muutos voi johtaa myös toimialojen ja yritysten väliseen uudelleenallokointiin työntekijöiden ja muiden tuotantopanosten osalta. Yksi toimiala voi hiipua ja toinen kasvaa. Alueen asukkaiden kannalta yhden toiminnan väheneminen ja toisen lisääntyminen ei ole välttämättä huono tai

hyvä asia. Mahdollisen toimialamurroksen takia tässä raportissa tarkastellaan yksityistä sektoria yhteensä ja kaikkia toimialoja jollain tasolla. Samoin toimialan sisällä jotkin yritykset eivät kykene vastaamaan muutoksiin, kun taas toiset onnistuvat uudistamaan toimintaansa tai hyötymään kilpailijoidensa kustannuksella. Markkinoille tulee myös uusia yrityksiä siinä missä olemassa olevia poistuu sieltä. Tässä raportissa ei tarkastella yksittäisiä yrityksiä ensinnäkin siksi, että yritystason aineistot ovat anonymisoituja ja toiseksi siksi, että yksittäisiin yrityksiin keskittyvät tapaustutkimukset eivät antaisi kovinkaan hyvää kuvaa talouden kokonaistilanteesta.

Selvityksessä ei ole tarkasteltu erikseen Venäjän rajaseutuja. Tarkasteltavat alueet ovat itäisen ja pohjoisen Suomen ohjelma-alue, Uusimaa sekä ohjelma-alueiden ja Uudenmaan ulkopuolinen muu Suomi. Tarkasteluja on tehty erikseen myös maakunnittain sekä seutukunnittain Itä-Lapin ja Koillismaan osalta. Laajojen alueiden tarkastelu ei välttämättä tunnista hyvin paikallisia ilmiöitä, kuten esimerkiksi Venäjän rajanylityspaikkojen läheisten alueiden kehitystä.

Väestön ja taloudellisen toiminnan pitkän aikavälin kehitys

Väestönkehitys vaikuttaa huomattavasti alueiden taloudellisiin näkyymiin. Viimeisen viidentoista vuoden aikana väestö on vähentynyt kaikissa itäisen ohjelma-alueen maakunnissa, ja pohjoisella ohjelma-alueella vain Pohjois-Pohjanmaan väkiluku on kasvanut. Väestö vähenee kuitenkin myös joissain ohjelma-alueiden ulkopuolisissa maakunnissa, ja väestönkasvua kokevat lähinnä vain suuret kaupungit ympäryskuntineen. Väestönkehityksessä onkin kyse ensisijaisesti siitä, että väestö vähenee maaseutumaisilla alueilla ja keskisuurissa kaupungeissa alueesta riippumatta. Itäinen ja pohjoinen ohjelma-alue ovat kokeneet maan sisäistä muuttotappiota jo vuosikymmenien ajan kaupungistumisen ja elinkeinorakenteen muuttumisen takia. Viimeisen viidentoista vuoden aikana luonnollinen väestön väheneminen (kuolleiden syntyneitä suurempi määrä) on kuitenkin ollut itäisellä ohjelma-alueella muuttotappiota merkittävämpi tekijä väestön vähenemisessä. Ohjelma-alueet saavat toisaalta muun Suomen tavoin muuttovoittoa ulkomailta. Kun huomioidaan maahanmuutto, eivät ohjelma-alueet ole viimeisen viidentoista vuoden kuluessa kokeneet juurikaan muuttotappiota. Itäisen ohjelma-alueen väestön vähenemisen selittää siis käytännössä kokonaan kuolleiden syntyneitä suurempi määrä.

Itäisen ja pohjoisen Suomen ohjelma-alueiden taloudellisen toiminnan taso on ollut pitkään muuta maata heikompi. Ohjelma-alueilla on esimerkiksi matalampi työllisyysaste, korkeampi työttömyysaste, alemmat keskimääräiset tulot ja vähemmän työpaikkoja asukasta kohti kuin muualla maassa. Ohjelma-alueiden ero muuhun maahan ei kuitenkaan ole suuri, jos niitä verrataan muihin maakuntiin kuin Uuteenmaahan, joka on taloudellisen toiminnan tasoltaan

poikkeuksellinen alue Suomessa. Vaikka ohjelma-alueiden tilanne on monella taloudellisella mittarilla muuta maata heikompi, on niiden kehitys joillain mittareilla ollut samanlainen tai jopa parempi kuin muualla. Esimerkiksi työllisyysaste on kasvanut ohjelma-alueilla muuta maata enemmän. Etenkin pohjoisen ohjelma-alueen kehitys on ollut monella mittarilla suotuisaa.

Päätelmät alueellisesta kehityksestä riippuvat valitusta mittarista. Esimerkiksi työpaikkojen määrä on vähentynyt itäisellä ohjelma-alueella, mutta työpaikkojen määrä asukasta kohti on pysynyt pitkällä aikavälillä melko vakaana. Samoin työllisyysaste on itäisellä ohjelma-alueella kasvanut muuta maata enemmän, mutta työllisten määrä on vähentynyt. Väestön väheneminen supistaa tavaroiden ja palveluiden kysyntää ja työvoiman tarjontaa. Vaikka taloudellisen toiminnan määrä vähenee, saattaa alueella asuvien taloudellinen hyvinvointi säilyä ennallaan, koska väestön vähentyessä ei enää tarvita yhtä paljon työtä ja tuotantoa kuin ennen. Toisaalta väestön vähentyessä joidenkin palveluiden saatavuus heikkenee, koska niiden tarjoaminen ei pienen asiakaspohjan takia ole enää ole kannattavaa.

Taloustilanne heikentynyt viime vuosina kaikkialla Suomessa – itäinen ohjelma-alue ei erityisesti poikkea muusta maasta

Viimeisen reilun viiden vuoden aikana palkka- tai palkkiotuloja saaneiden osuus työikäisistä (lähellä työllisyysasteen määritelmää) on kehittynyt itäisen ja pohjoisen Suomen ohjelma-alueilla muuta maata suotuisammin, eikä työllisyys ole vähentynyt juurikaan sen jälkeen, kun Suomi ajautui vuonna 2023 taantumaan. Itäisellä ohjelma-alueella palkka- ja palkkiotuloja saaneiden lukumäärän kehitys on kuitenkin jäänyt jälkeen muusta maasta. Eriytyminen alkoi kuitenkin jo ennen Venäjän hyökkäyssotaa, ja työllisten määrä on vähentynyt itäisellä ohjelma-alueella suhteessa muuhun maahan myös pidemmällä aikavälillä. Ei siten voida sulkea pois mahdollisuutta, että palkka- ja palkkiotuloja saaneiden lukumäärän kehityksen taustalla on itäisen ohjelma-alueen voimakas väestön, ja etenkin työikäisen väestön, väheneminen.

Taloussuhdanteen heikennyttyä työllisten (palkka- tai palkkiotuloja saaneet) määrä ja osuus työikäisistä kääntyi laskuun kaikkialla maassa vuonna 2023. Työttömien työnhakijoiden ja lomautettujen määrä on vuoden 2022 jälkeen kasvanut ja avoimien työpaikkojen määrä vähentynyt voimakkaasti koko maassa, eikä itäisen tai pohjoisen Suomen ohjelma-alueiden kehitys erityisesti poikkea tästä kehityksestä. Työllisyyden heikkenemistä selittää kaikkialla maassa erityisesti rakennusalan heikko tilanne. Verrattuna koronapandemiaa edeltäneeseen vuoteen 2019 on ohjelma-alueiden tilanne työllisten osuudella, työttömyysasteella ja avoimien työpaikkojen määrällä mitattuna kehittynyt muuta maata paremmin. Uudellamaalla työmarkkinoiden tilanne on kehittynyt heikoimmin.

Itäisellä ohjelma-alueella työntekijöiden lukumäärä on kehittynyt viime aikoina muuta maata heikommin kaikilla toimialoilla, jopa julkisella sektorilla. Koska kehitys koskee kaikkia toimialoja ja alkoi jo ennen Venäjän hyökkäyssotaa, ei voida sulkea pois mahdollisuutta, että taustalla on väestöllisen ja rakenteellisen pitkän aikavälin trendin jatkuminen.

Itäisen Suomen ohjelma-alueen yritysten tavaravienti on kehittynyt muuta maata heikommin vuoden 2019 jälkeen, mutta sitä selittää pääasiassa Kymenlaakso, jonka vienti väheni huomattavasti jo vuonna 2020, eli ennen Venäjän hyökkäyssotaa. Tämä Kymenlaakson viennin väheneminen vuonna 2020 johtuu vertailuajankohdan poikkeuksellisen suuresta arvosta, jonka takana olivat epätavalliset kaasuputkitoimitukset. Vuonna 2023 tavaraviennin reaaliarvo laski kaikkialla maassa vuoteen 2022 verrattuna. Laskua oli erityisesti pohjoisella ohjelma-alueella, joissain itäisen ohjelma-alueen maakunnissa ja Satakunnassa. Käytävissä ei ole vielä tietoja yritysten liikevaihdon kehityksestä vuoden 2022 jälkeen, joten ei voida arvioida sitä, tarkoittaako tavaraviennin reaaliarvon lasku vähentynyttä myyntiä, vai onko vienti korvautunut osaksi kotimaisella kysynnällä. Lisäksi viennin reaaliarvo on laskettu kuluttajahintaindeksiä käyttäen, joten erot vientituotteiden hintakehityksessä vaikuttavat siihen. Keskimääräinen vientihintaindeksi laski vuonna 2023 edeltävään vuoteen verrattuna, mikä selittää osittain viennin arvon supistumista koko maan tasolla.

Heikentynyt taloustilanne näkyy koko maassa konkurssihakemusten määrän kasvuna. Vuoteen 2019 verrattuna konkurssit ovat lisääntyneet suhteessa eniten Uudellamaalla. Ohjelma-alueiden ja Uudenmaan ulkopuolisen muun Suomen välillä ei keskimäärin ole merkittävää eroa kehityksessä. Konkurssi on kuitenkin melko harvinainen tapahtuma, ja yritystoiminnan lopettaminen hallitusti on sitä tavallisempaa. Yritysten lopetukset ovat kasvaneet koko maassa huomattavasti. Vuoteen 2019 verrattuna lopetusten määrän kasvu on ollut suurinta pohjoisella ohjelma-alueella ja Uudellamaalla ja pienintä itäisellä ohjelma-alueella. Kaikkialla maassa myös aloittaneiden yritysten määrä on kasvanut, ja pohjoisella ohjelma-alueella vähän enemmän kuin muualla. Aloitusten määrä on kuitenkin kasvanut kaikkialla paljon vähemmän kuin lopetusten määrä.

Venäjän hyökkäyssodalla on kuitenkin voinut olla muusta maasta poikkeava negatiivinen vaikutus yksittäisillä toimialoilla ja maakunnissa, joissa rajaliikenteen merkitys oli aiemmin suhteessa suurin. Etelä-Karjalassa ja Kymenlaaksossa majoitus- ja ravitsemistoiminnan ja Etelä-Karjalassa myös vähittäiskaupan työntekijämäärä on kehittynyt selvästi muita alueita heikommin ja vähentynyt enemmän kuin pelkkä väestönkehitys antaisi odottaa. Esimerkiksi majoitus- ja ravitsemistoiminnan osuus näiden maakuntien

työllisten kokonaismäärästä oli jo ennen poikkeusaikoja varsin pieni. Siten alan taloudellisilla vaikeuksilla ei ole välttämättä suurta kokonaisvaikutusta.

Venäläisen puutavaran maahantuonnin loppumisen on ajateltu haitanneen erityisesti Itä-Suomen metsäteollisuusyritysten toimintaa. Itäisellä ohjelma-alueella metsäteollisuuden työntekijämäärä on kuitenkin Venäjän hyökkäyssodan alkamisen jälkeen vähentynyt vain hieman, ja se on kehittynyt jopa muuta maata paremmin. Tämä voi johtua siitä, että alan raaka-aine- ja lopputuotemarkkinat ovat kilpailulliset, levittäen kysyntä- ja tarjontashokkien vaikutuksen koskemaan suurinta osaa markkinasta. Sen sijaan pohjoisella ohjelma-alueella alan työntekijämäärä on vähentynyt huomattavasti. Paikalliseen kehitykseen voivat vaikuttaa yksittäisten yritysten vaikeudet, koska monessa maakunnassa muutaman, tai jopa yhden, suuren yrityksen osuus alan työntekijöiden määrästä on huomattava. Myöskään tavarankuljetuksen työntekijämäärän kehitys ei itäisellä ohjelma-alueella, tai edes aiemmin vilkkaimpien rajanylitysasemien maakunnissa (Etelä-Karjala ja Kymenlaakso), ole kehittynyt merkittävästi eri tavalla kuin muualla maassa, vaikka rajaliikenteen loppuminen olisi voinut vaikuttaa negatiivisesti.

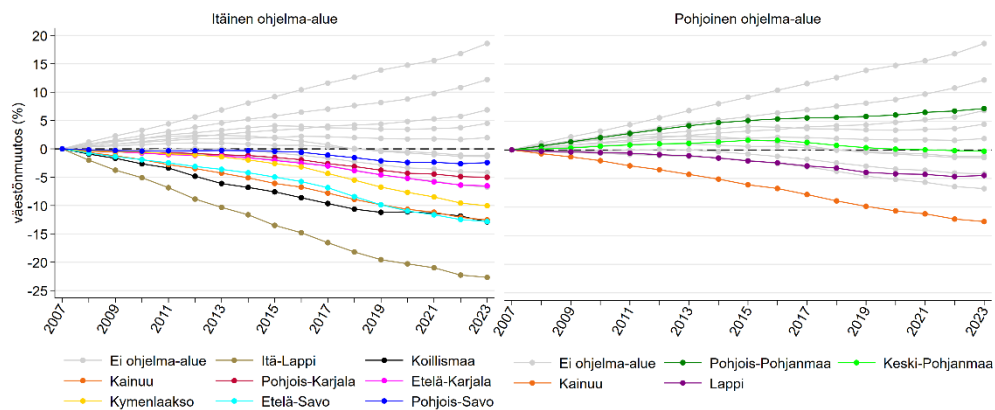
Venäjän hyökkäyssodan jälkeen taloudellinen tilanne on heikentynyt koko Suomessa ja tulosten perusteella itäisen ja pohjoisen ohjelma-alueen taloudellinen tilanne ei näytä joitain rajattuja maakuntia ja toimialoja lukuun ottamatta kehittyneen erityisen heikosti suhteessa muuhun maahan ja verrattaessa pitkän aikavälin kehitykseen.

Väestönkehitys vaikuttaa taloudelliseen toimintaan

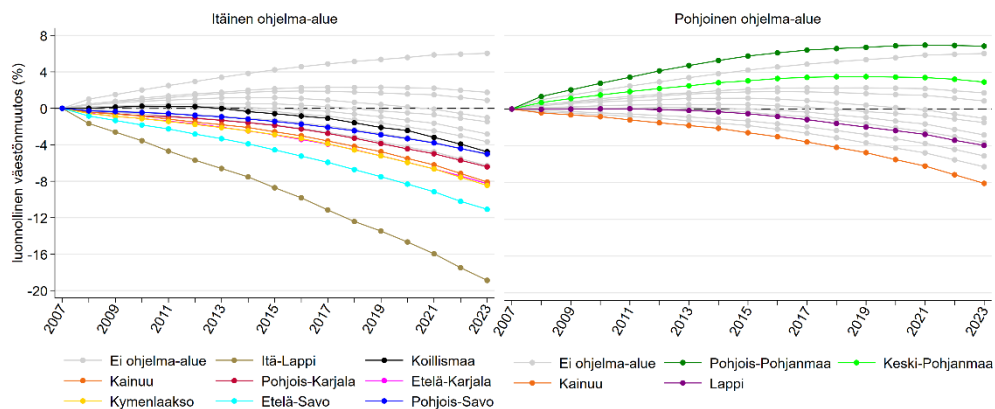
Pitkällä aikavälillä ohjelma-alueiden taloudellinen kehitys on ollut monella mittarilla yhtä hyvää tai jopa parempaa kuin muualla maassa tarkastellessa asukasluvun huomioivia mittareita. Tällaisia mittareita ovat esimerkiksi työllisyysaste, bruttokansantuote asukasta kohti ja keskimääräiset tulot. Nämä mittarit kuvaavat alueen asukkaiden taloudellista hyvinvointia. Työpaikkojen määrä on kuitenkin vähentynyt ja jatkaa vähentymistään etenkin itäisellä ohjelma-alueella, koska väestömäärän voimakas väheneminen supistaa tavaroiden ja palveluiden kysyntää sekä työvoiman tarjontaa. Väestön ja työpaikkojen määrän vähenemisestä huolimatta bruttokansantuote, eli taloudellisen tuotannon arvo, on kasvanut myös itäisellä ohjelma-alueella. Voimakasta väestötappiota kokevilla alueilla talouden kasvunäkymät eivät kuitenkaan ole suuret. Syynä väestömäärän vähenemiseen on muuttoliikkeen sijaan etupäässä se, että kuolevia on syntyviä enemmän.

Liite A: Pitkän aikavälin kehitys tarkemmalla aluejaolla

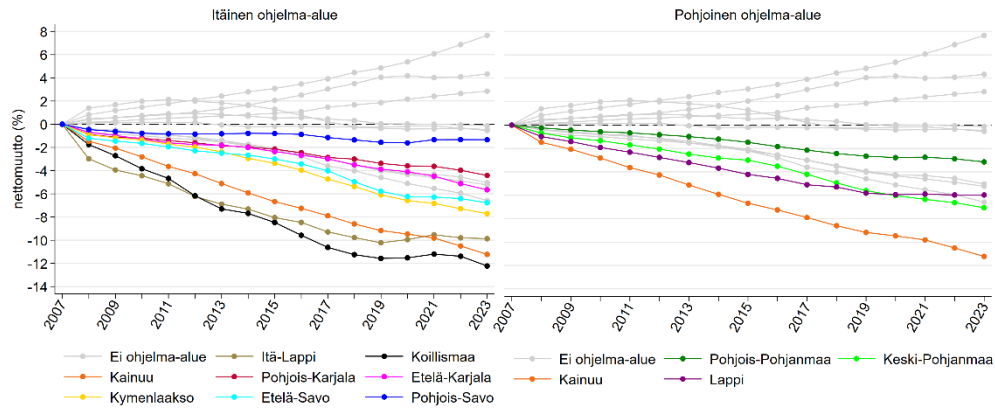
Tässä liitteessä esitetään luvun 3 analyysit tarkempaa aluejakoa (maa- tai seutukunta) käyttäen, lukuun ottamatta toimialakohtaisia analyysyjä (kuviot 22, 23, 25 ja 27). Kuvioissa ohjelma-alueiden osa-alueet on korostettu väreillä ja ohjelma-alueisiin kuulumattomat maakunnat esitetään taustalla harmaalla.

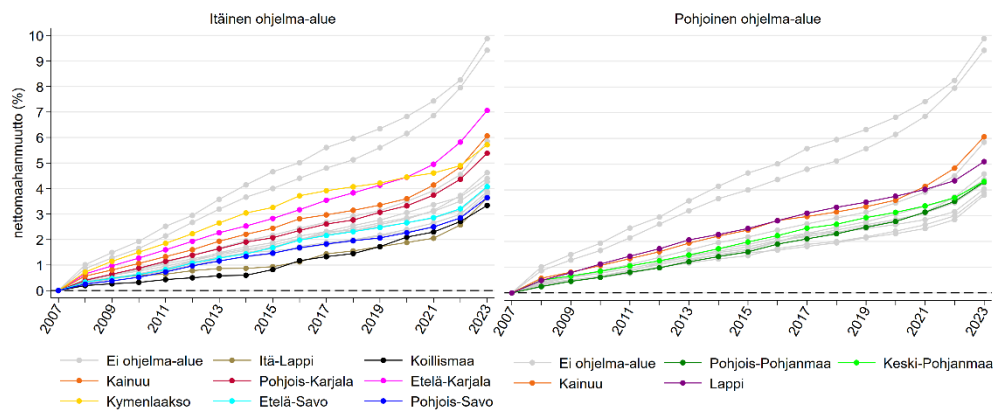
Kuvio A1: Kumulatiivinen väestönmuutos suhteessa vuoden 2007 asukaslukuun

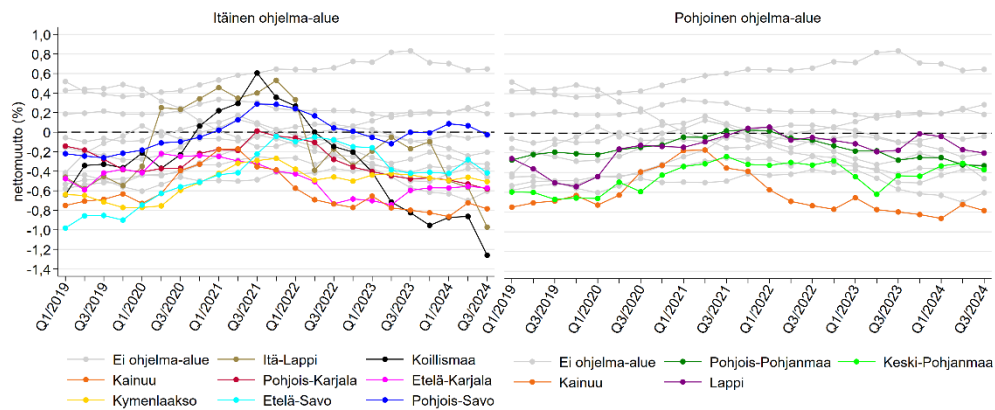
Kuvio A2: Kumulatiivinen luonnollinen väestönmuutos suhteessa vuoden 2007 asukaslukuun

Kuvio A3: Kumulatiivinen maan sisäinen nettomuutto suhteessa vuoden 2007 asukaslukuun

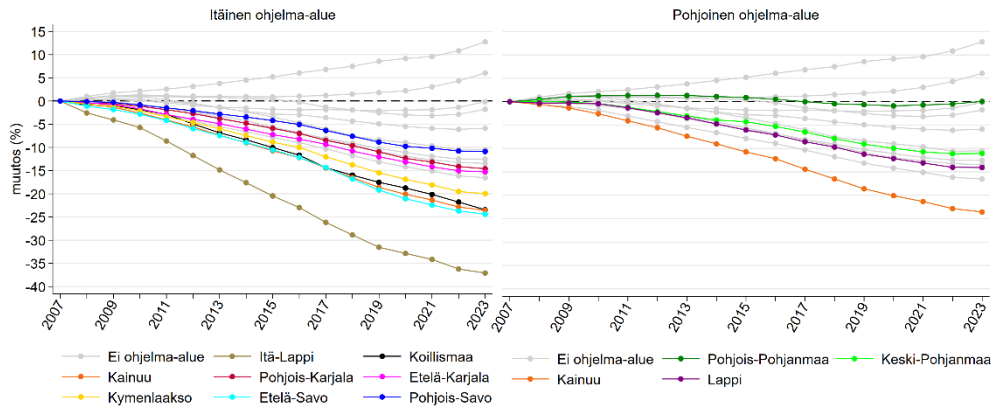

Kuvio A4: Kumulatiivinen nettomaahanmuutto suhteessa vuoden 2007 asukaslukuun

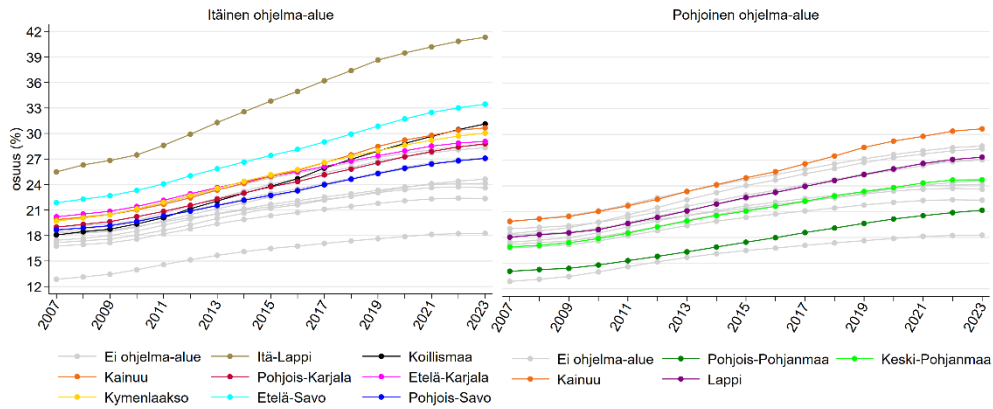

Kuvio A5: Maan sisäinen nettomuutto suhteessa asukaslukuun: liukuva vuosikeskiarvo

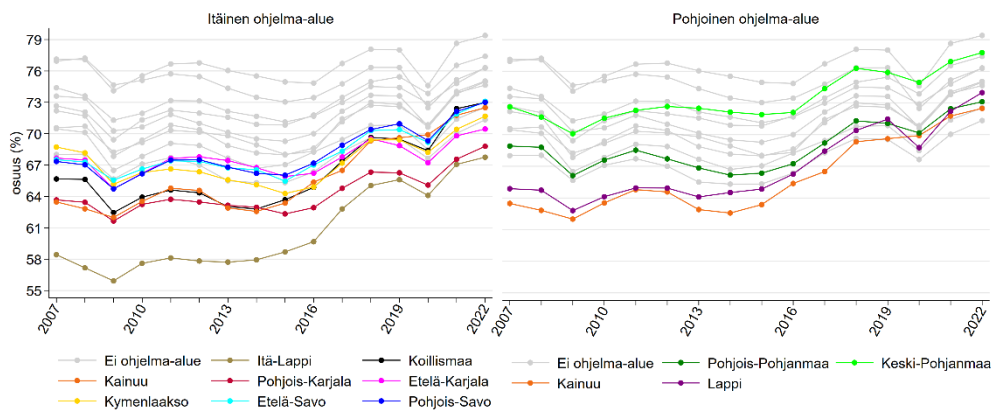
Itäisen ja pohjoisen Suomen aluetaloudellinen kehitys

Kuvio A6: Työkäisten määrän muutos suhteessa vuoteen 2007

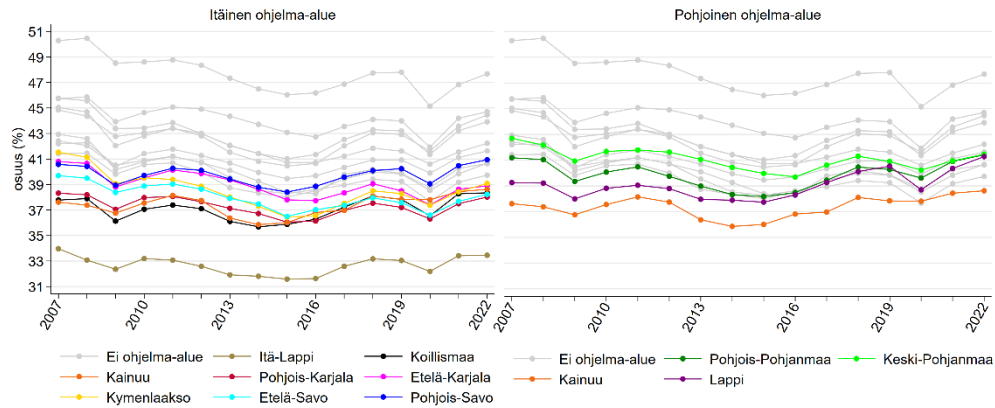

Kuvio A7: 65 vuotta täyttäneiden osuus väestöstä

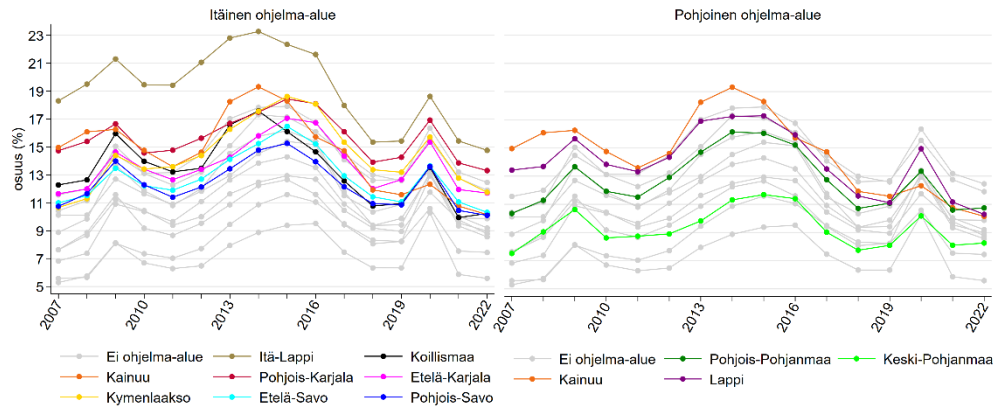

Kuvio A8: Päätoimisten työllisten osuus työkäisistä

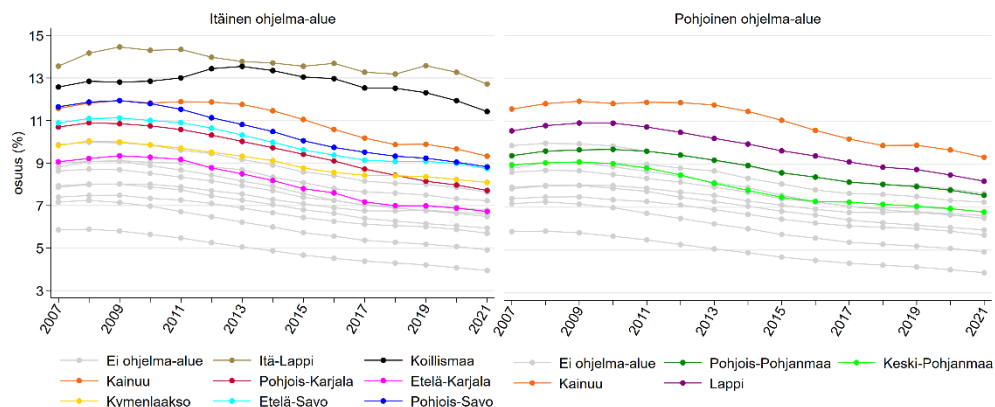
Itäisen ja pohjoisen Suomen aluetaloudellinen kehitys

Kuvio A9: Päätoimisten työllisten osuus väestöstä

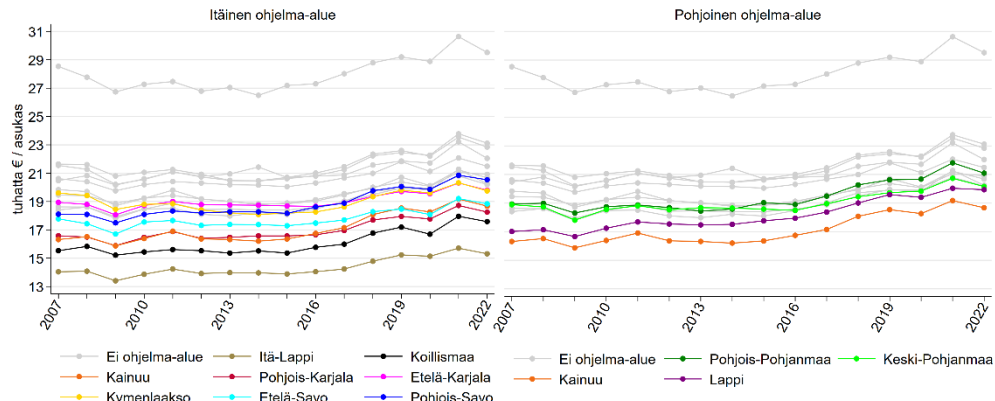

Kuvio A10: Työttömien osuus työvoimasta

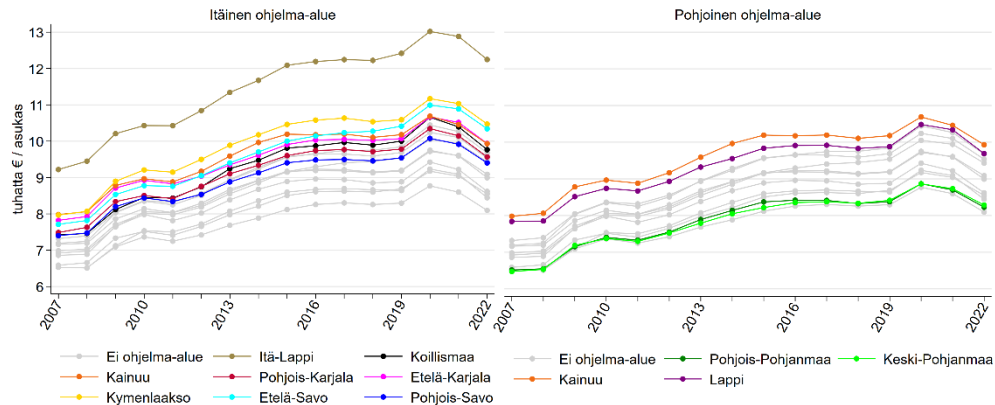

Kuvio A11: Työkyvyttömyyseläkkeellä olevien osuus työkäisistä

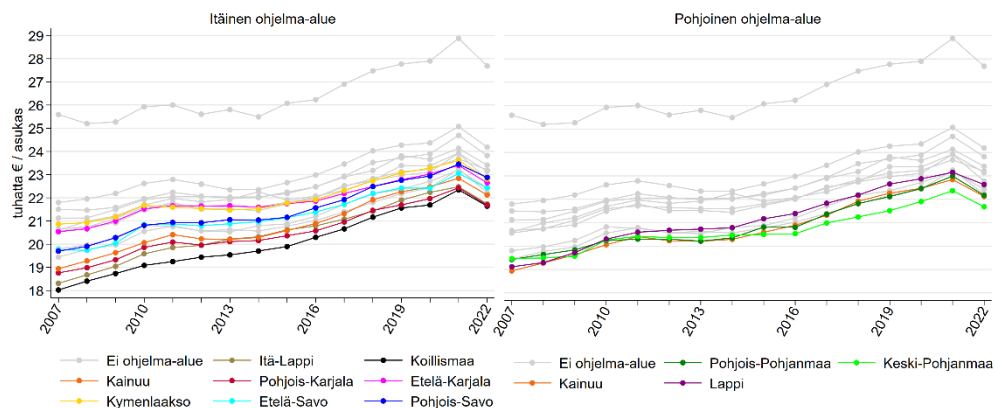
Itäisen ja pohjoisen Suomen aluetaloudellinen kehitys

Kuvio A12: Markkinatulot alueen asukasta kohti

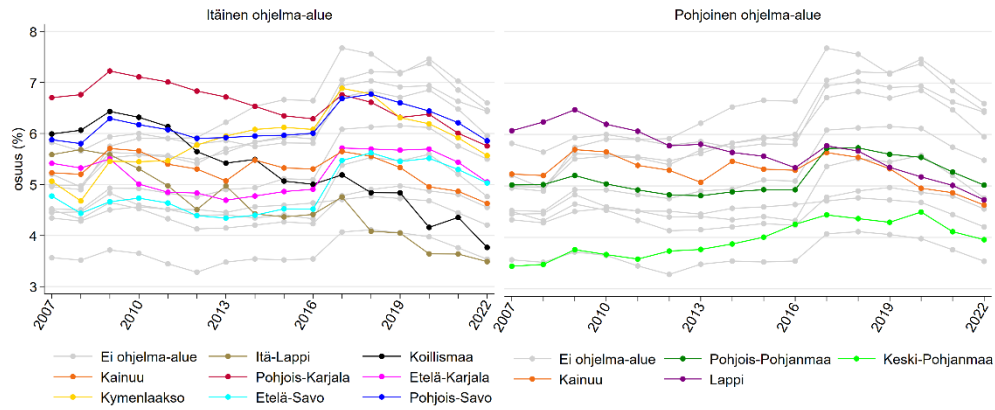

Kuvio A13: Alueen asukkaiden saamat suorat tulonsiirrot henkeä kohti

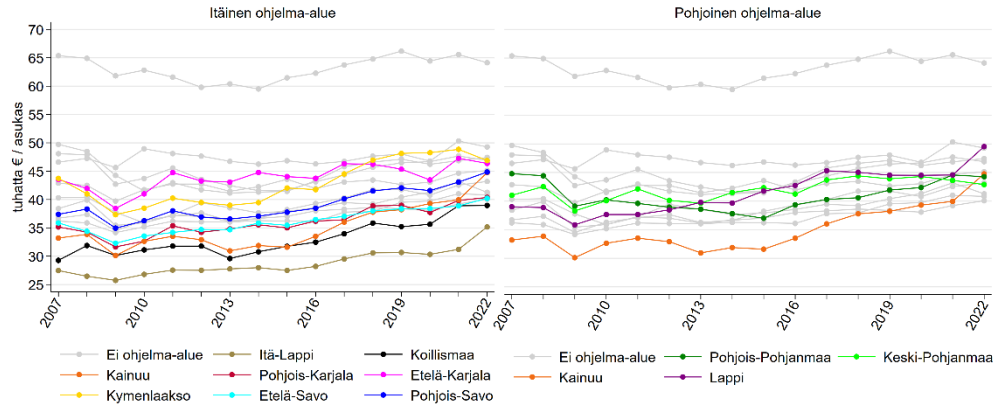

Kuvio A14: Käytettävissä oleva rahatulo alueen asukasta kohti

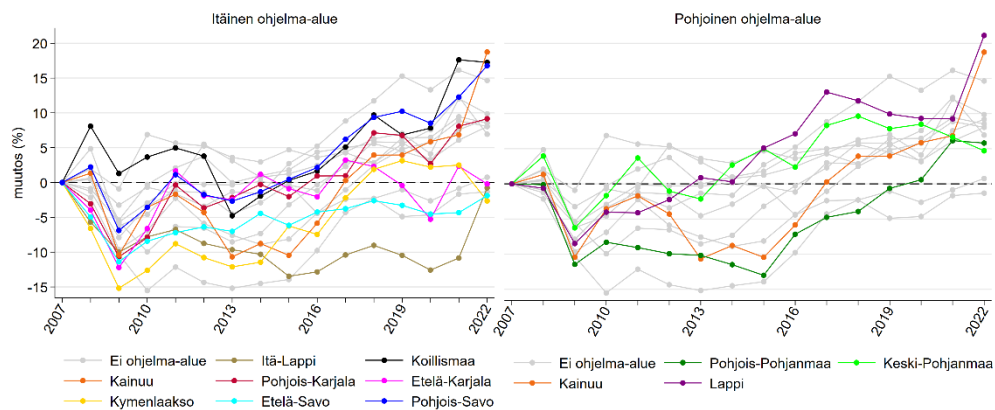
Itäisen ja pohjoisen Suomen aluetaloudellinen kehitys

Kuvio A15: Toimeentulotukea saaneiden osuus 18 vuotta täyttäneistä

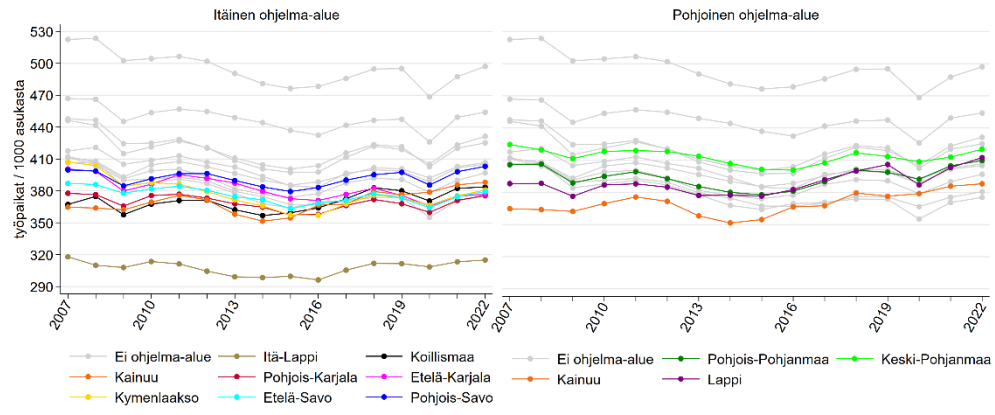

Kuvio A16: Bruttokansantuotteen arvo alueen asukasta kohti

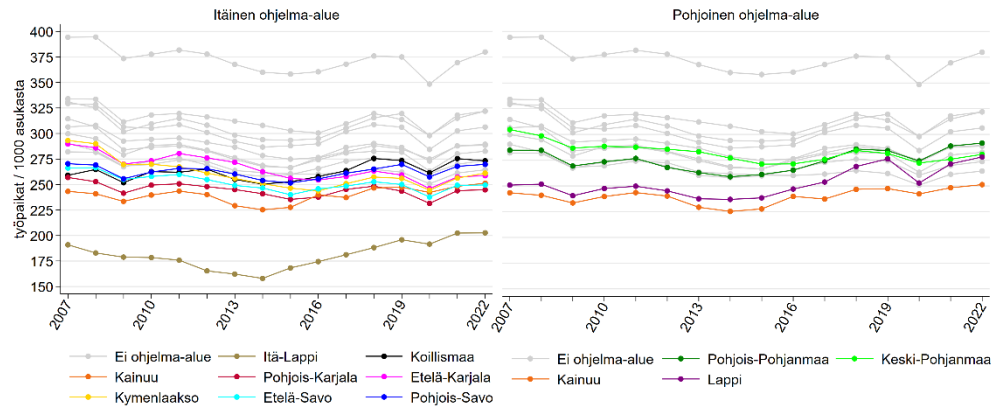

Kuvio A17: Bruttokansantuotteen arvon muutos vuodesta 2007

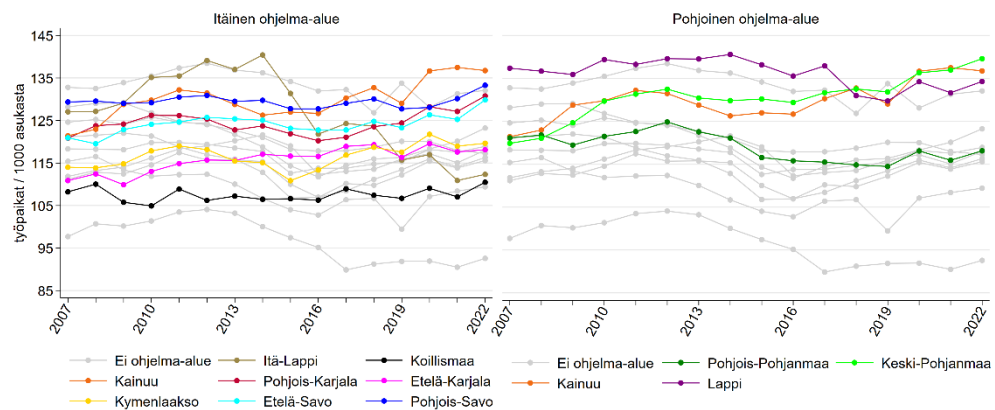
Itäisen ja pohjoisen Suomen aluetaloudellinen kehitys

Kuvio A18: Työpaikat tuhatta alueen asukasta kohti

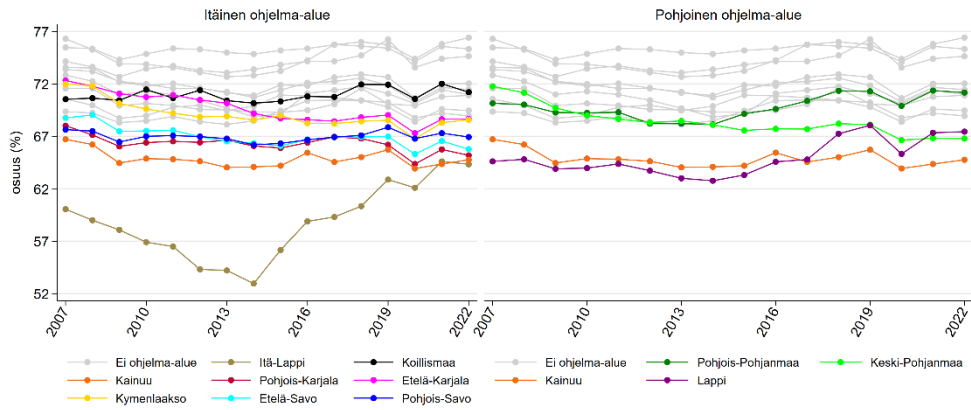

Kuvio A19: Yksityisen sektorin työpaikat tuhatta alueen asukasta kohti

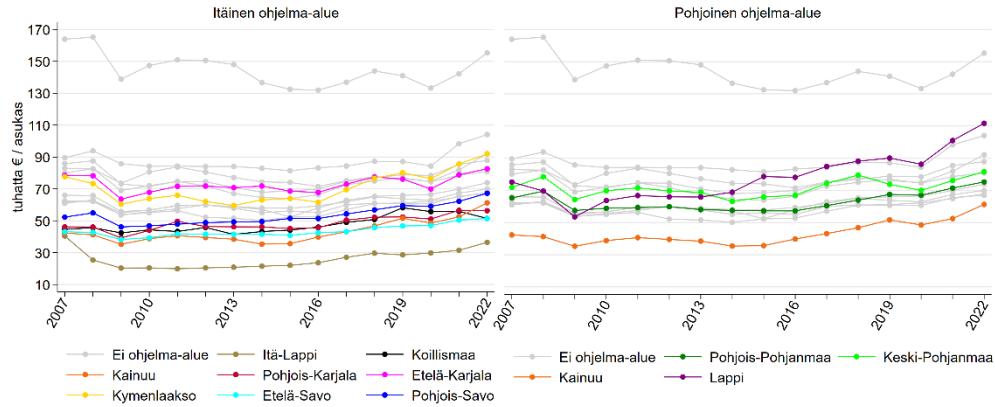

Kuvio A20: Julkisen sektorin työpaikat tuhatta alueen asukasta kohti

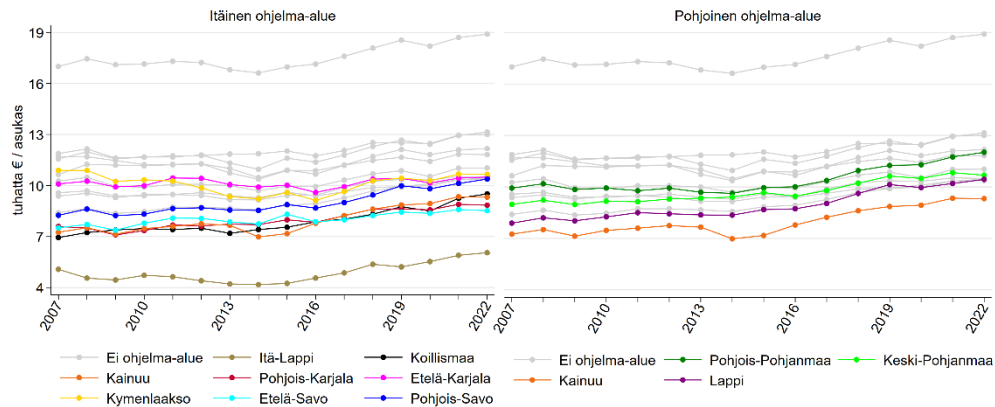
Itäisen ja pohjoisen Suomen aluetaloudellinen kehitys

Kuvio A21: Yksityisen sektorin osuus alueen työpaikoista

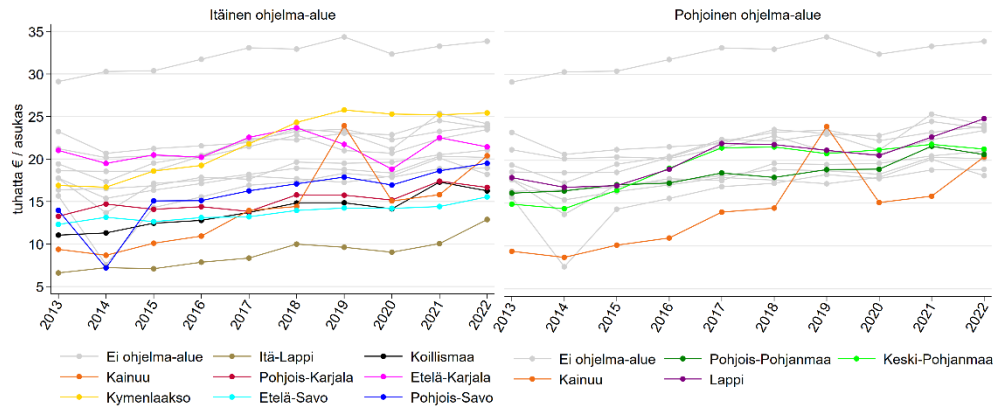

Kuvio A22: Yritysten liikevaihto alueen asukasta kohti

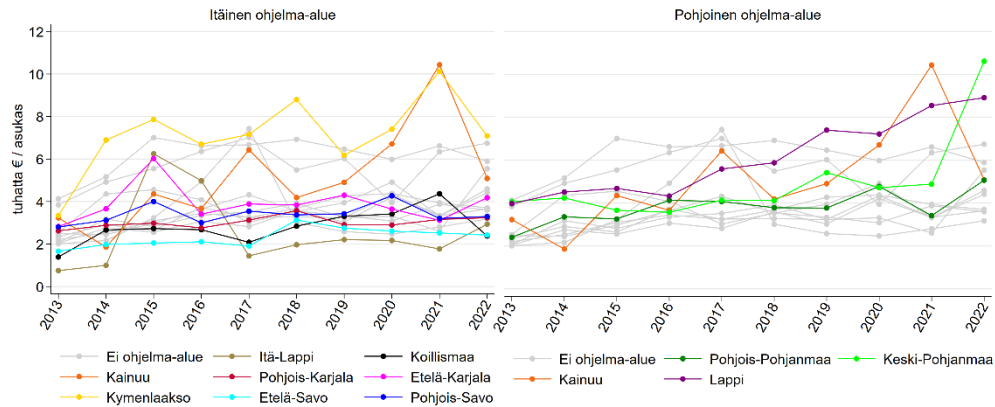

Kuvio A23: Yritysten palkkasumma alueen asukasta kohti

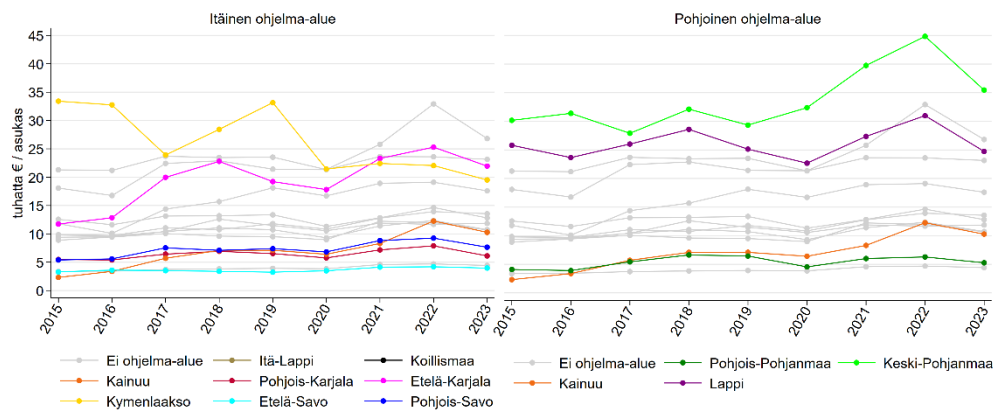
Itäisen ja pohjoisen Suomen aluetaloudellinen kehitys

Kuvio A24: Yritysten arvonlisäys alueen asukasta kohti

Kuvio A25: Yritysten aineelliset investoinnit alueen asukasta kohti

Kuvio A26: Tavaravienti alueen asukasta kohti

Liite B: Luettelo raportissa käytetyistä aineistoista

Kuviot 2–4 ja A1–A4

Tilastokeskus (2024). *11ae – Väestönmuutokset ja väkiluku alueittain, 1990–2023*. Päivitetty 28.5.2024. Saatavilla osoitteessa https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_muutl/statfin_muutl_pxt_11ae.px/. Viitattu 7.11.2024.

Kuviot 5 ja A5

Tilastokeskus (2024). *12w7 – Väestönmuutokset kuukausittain ja alueittain, 1990M01–2023M12*. Päivitetty 28.5.2024. Saatavilla osoitteessa https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_muutl/statfin_muutl_pxt_12w7.px/. Viitattu 7.11.2024.

Tilastokeskus (2024). *11lk – Väestönmuutosten ennakkotiedot alueittain, 2024Q1*–2024Q3**. Päivitetty 24.10.2024. Saatavilla osoitteessa https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_vamuu/statfin_vamuu_pxt_11lk.px/. Viitattu 7.11.2024.

Kuviot 6–15, 34 ja A6–A15

Tilastokeskuksen mikroaineistot *FOLK perustieto* ja *FOLK tulotieto*. Henkilötason tutkimusaineistoja, joita käytetään Tilastokeskuksen suojatussa etäkäyttöympäristössä. Aineistokuvaus saatavilla osoitteessa <https://taika.stat.fi/>.

Kuviot 16, A16 ja A17

Tilastokeskus (2024). *12bc – Bruttokansantuote asukasta kohden alueittain, vuosittain, 2000–2022*. Päivitetty 28.11.2024. Saatavilla osoitteessa https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_altp/statfin_altp_pxt_12bc.px/. Viitattu 2.12.2024.

Kuviot 17–20, 63 ja A18–A21

Tilastokeskus (2023). *115j – Alueella työssäkäyvät (työpaikat) alueen, työnantajasektorin, sukupuolen ja vuoden mukaan, 1987–2022*. Päivitetty 21.12.2023. Saatavilla osoitteessa https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_tyokay/statfin_tyokay_pxt_115j.px/. Viitattu 7.11.2024.

Tilastokeskus (2024). *11ae – Väestönmuutokset ja väkiluku alueittain, 1990–2023*. Päivitetty 28.5.2024. Saatavilla osoitteessa https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_muutl/statfin_muutl_pxt_11ae.px/. Viitattu 7.11.2024.

Kuviot 21–28, 64 ja A22–A25

Tilastokeskuksen mikroaineistot *FOLK perustieto*, *FOLK työssäkäynti*, *FIRM_ENTER*: Yritystietovarasto, *FIRM_ESTAB* Yritystietovarasto: *toimipaikat* ja *FIRM_PROD* Alueellisen yritystoimintatilaston aineisto. Henkilö- ja yritystason tutkimusaineistoja, joita käytetään Tilastokeskuksen suojatussa etäkäyttöympäristössä. Aineistokuvaus saatavilla osoitteessa <https://taika.stat.fi/>.

Kuviot 29, 71, 72 ja A26

Tulli (2024). Tavaroiden ulkomaankauppa maakunnittain. Saatavilla osoitteessa <https://uljas.tulli.fi/v3rti/db/0/cubes/46>. Viitattu 7.11.2024.

Kuviot 30–33, 45–62 ja 73–80 ja taulukot 1 ja 5

Tilastokeskuksen mikroaineistot *FIRM_BASE oikeudellisten yksiköiden perustiedot* ja *TAX_INCOMES tulorekisterin palkkatiedot* ja räätälöidysti tutkimuskäyttöön tuotettu Digi- ja väestötietoviraston tietoihin perustuva väestön ennakkotietoaineisto. Henkilö- ja yritystason tutkimusaineistoja, joita käytetään Tilastokeskuksen suojatussa etäkäyttöympäristössä. Aineistokuvaus *FIRM_BASE* ja *TAX_INCOMES* -aineistojen osalta saatavilla osoitteessa <https://taika.stat.fi/>.

Kuviot 35–44 ja taulukot 2–4

Tilastokeskus (2024). *12r5 – Työttömät työnhakijat eri ryhmissä, palveluissa olevat ja avoimet työpaikat kuukauden lopussa (1001), 2007M01–2024M09*. Päivitetty 22.10.2024. Saatavilla osoitteessa https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_tyonv/statfin_tyonv_pxt_12r5.px/. Viitattu 31.10.2024.

Kuviot 65–68

Tilastokeskus (2024). *11yq – Aloittaneet ja lopettaneet yritykset alueittain ja toimialaluokituksen TOL 2008 mukaisesti, 2013Q1–2024Q2*. Päivitetty 17.10.2024. Saatavilla osoitteessa https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_aly/statfin_aly_pxt_11yq.px/. Viitattu 12.11.2024.

Kuviot 69 ja 70

Tilastokeskus (2024). *13fe – Konkurssit kuukausittain alueittain ja toimialoittain, 2003M01–2024M09*. Päivitetty 18.10.2024. Saatavilla osoitteessa https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_kony/statfin_kony_pxt_13fe.px/. Viitattu 12.11.2024.

Taulukko 6

Tilastokeskuksen mikroaineistot *FIRM_BASE oikeudellisten yksiköiden perustiedot* ja *TAX_INCOMES tulorekisterin palkkatiedot* ja räätälöidysti tutkimuskäyttöön tuotettu Digi- ja väestötietoviraston tietoihin perustuva väestön ennakkotietoaineisto. Henkilö- ja yritystason tutkimusaineistoja, joita käytetään Tilastokeskuksen suojatussa etäkäyttöympäristössä.

Aineistokuvaus *FIRM_BASE* ja *TAX_INCOMES* -aineistojen osalta saatavilla osoitteessa <https://taika.stat.fi/>.

Tilastokeskus (2024). *12r5 – Työttömät työnhakijat eri ryhmissä, palveluissa olevat ja avoimet työpaikat kuukauden lopussa (1001), 2007M01–2024M09*.

Päivitetty 22.10.2024. Saatavilla osoitteessa

https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_tyonv/statfin_tyonv_pxt_12r5.px/. Viitattu 31.10.2024.

Taulukko 7

Tilastokeskuksen mikroaineistot *FIRM_BASE oikeudellisten yksiköiden perustiedot* ja *TAX_INCOMES tulorekisterin palkkatiedot* ja räätälöidysti tutkimuskäyttöön tuotettu Digi- ja väestötietoviraston tietoihin perustuva väestön ennakkotietoaineisto. Henkilö- ja yritystason tutkimusaineistoja, joita käytetään Tilastokeskuksen suojatussa etäkäyttöympäristössä.

Aineistokuvaus *FIRM_BASE* ja *TAX_INCOMES* -aineistojen osalta saatavilla osoitteessa <https://taika.stat.fi/>.

Taulukko 8

Tilastokeskus (2024). *11yq – Aloittaneet ja lopettaneet yritykset alueittain ja toimialaluokituksen TOL 2008 mukaisesti, 2013Q1–2024Q2*. Päivitetty

17.10.2024. Saatavilla osoitteessa

https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_aly/statfin_aly_pxt_11yq.px/. Viitattu 12.11.2024.

Tilastokeskus (2024). *13fe – Konkurssit kuukausittain alueittain ja toimialoittain, 2003M01–2024M09*. Päivitetty 18.10.2024. Saatavilla osoitteessa

https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_kony/statfin_kony_pxt_13fe.px/. Viitattu 12.11.2024.

Tulli (2024). Tavaroiden ulkomaankauppa maakunnittain. Saatavilla osoitteessa <https://uljas.tulli.fi/v3rti/db/0/cubes/46>. Viitattu 7.11.2024.

Taulukko 9

Tilastokeskus (2024). *12w7 – Väestönmuutokset kuukausittain ja alueittain, 1990M01–2023M12*. Päivitetty 28.5.2024. Saatavilla osoitteessa https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_muutl/statfin_muutl_pxt_12w7.px/. Viitattu 7.11.2024.

Tilastokeskus (2024). *11lk – Väestönmuutosten ennakkotiedot alueittain, 2024Q1*–2024Q3**. Päivitetty 24.10.2024. Saatavilla osoitteessa https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_vamuu/statfin_vamuu_pxt_11lk.px/. Viitattu 7.11.2024.

Tilastokeskuksen räätälöidysti tutkimuskäyttöön tuottama Digi- ja väestötietoviraston tietoihin perustuva väestön ennakkotietoaineisto.

Lähteet ja viitteet

Business Finland (2018). *Visit Finlandin matkailijatutkimus 2018*. Saatavilla osoitteessa <https://www.businessfinland.fi/julkaisut/visit-finland/visit-finland-matkailijatutkimus-2018>. Viitattu 19.10.2024.

Etelä-Karjalan liitto (2022a). *Venäläisten ostosmatkailun merkitys ja tulevaisuuden näkymät*. Saatavilla osoitteessa https://liitto.ekarjala.fi/wp-content/uploads/2023/05/Venalaisten-ostosmatkat-2040_korj.pdf. Viitattu 19.10.2024.

Etelä-Karjalan liitto (2022b). *Venäjän hyökkäyssodan vaikutuksia Etelä-Karjalaan ja esityksiä itäisen Suomen elinvoimaa vahvistaviksi toimiksi*. Saatavilla osoitteessa https://liitto.ekarjala.fi/wp-content/uploads/2022/08/Valtiosihteeriryhma_Etela-Karjala_Venajan-vaikutukset-ja-tukitoimet.pdf. Viitattu 19.10.2024.

Saxell, T., Toikka, M., Toivanen, O., & Valkonen, A. (2022). Sota Ukrainassa: Vaikutus Venäjän-kauppaa käyneisiin suomalaisyrityksiin. *Datahuone-raportti: 1/2022*. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2022). THL:n sairastavuusindeksi 2019: Sairastavuuden alueittaiset erot ovat suuria. *Tilastoraportti 13/2022*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Tilastokeskus, kokeelliset tilastot. *12yc – Arvonlisäpohjainen ulkomaankauppa toimialan ja alueen mukaan, 2017–2022*. 5.4.2024. Saatavilla osoitteessa https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/Kokeelliset_tilastot/Kokeelliset_tilastot_tiva/koeti_tiva_pxt_12yc.px/. Viitattu 9.12.2024.

Tilastokeskus, majoitustilasto. *11j1 – Vuosittaiset yöpymiset ja saapuneet vieraat majoitusliikkeissä, 1995–2024**. 26.9.2024. Saatavilla osoitteessa https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_matk/statfin_matk_pxt_11j1.px/. Viitattu 19.10.2024.

Tilastokeskus, teollisuuden uudet tilaukset. *14mi – Teollisuuden uudet tilaukset (2021=100), 2005M01–2024M09*. 8.11.2024. Saatavilla osoitteessa https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_teul/statfin_teul_pxt_14mi.px/. Viitattu 23.11.2024.

Tilastokeskus, tuottajahintaindeksit. *118h – Tuottajahintaindeksi (2015=100), vuosittain, 1995–2023*. 24.1.2024. Saatavilla osoitteessa: https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_thi/statfin_thi_pxt_118h.px/. Viitattu 24.11.2024.

Tilastokeskus, väestörakenne. *11ra – Tunnuslukuja väestöstä alueittain, 1990–2023*. 29.5.2024. Saatavilla osoitteessa https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_vaerak/statfin_vaerak_pxt_11ra.px/. Viitattu 19.10.2024.

Toikka, M., Laasonen, H., Saxell, T., Seppä, M., Toivanen, O., Valkonen, & A. (2023). Sota Ukrainassa: Vaikutus Venäjän-kauppaa käyneisiin suomalaisyrityksiin – Seurantaraportti. *Datahuone-raportti: 2/2023*. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus.

Toikka, M., Laasonen, H., & Toivanen, O. (2023). Russian Invasion of Ukraine: Effect on Finnish Companies Trading in Goods with Russia. *Data Room Report: 3/2023*. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus.

Tulli, tavaroiden ulkomaankauppatilastot. Saatavilla osoitteessa <https://uljas.tulli.fi/v3rti/>. Viitattu 19.10.2024.

Tulli (2021). *Tavaroiden ulkomaankauppa maakunnittain vuonna 2020*. 2021:M07, 20.5.2021. Saatavilla osoitteessa <https://tilastot.tulli.fi/documents/179508185/203434198/Tavaroiden+ulkomaankauppa+maakunnittain+vuonna+2020.pdf/ba3c5c9b-6795-0b15-0b59-4864bea9964a/Tavaroiden+ulkomaankauppa+maakunnittain+vuonna+2020.pdf?t=1621490401372>. Viitattu 8.11.2024.